

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

Megjelenik kéthavonta

14. (124.) évfolyam, 3. szám

Megjelent: 2019. június

Kiadja a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala

Felelős kiadó:
Pomázi Gyula

Felelős szerkesztő:
Girmann Zsuzsanna
Tervezőszerkesztő:
Plette Péter
Tördelőszerkesztő:
Mányoki Anna

Szerkesztőség:
Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala
1054 Budapest, Zoltán u. 6.
Levélcím: 1438 Budapest, Pf. 415
E-mail: zsuzsanna.girmann@hipo.gov.hu
Telefon: 474 5554
www.sztnh.gov.hu

Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Zrt.
Postacím: 1900 Budapest
Előfizetésben megrendelhető az ország bármely postáján,
a hírlapot kézbesítőknél, a www.posta.hu WEBSHOP-ban
(<https://eshop.posta.hu/storefront/>),
e-mailen a hirlapelofizetes@posta.hu címen,
telefonon a 06 1 767 8262 számon,
levélben az MP Zrt. 1900 Budapest címen.

Külföldre és külföldön előfizethető a Magyar Posta Zrt.-nél:
www.posta.hu, WEBSHOP-ban (<https://eshop.posta.hu/storefront/>),
1900 Budapest, 06 1 767 8262, hirlapelofizetes@posta.hu

Egy szám ára: 2100 Ft
Egy évre: 12 600 Ft

SZTNH – 2019.020/3

HU ISSN
1587–5563

Szerkesztőbizottság:

Dr. Németh Gábor, a szerkesztőbizottság elnöke

*Dr. Baticz Csaba, Girmann Zsuzsanna, Gyetvainé Virág Dóra,
dr. Lábod Péter, dr. Tóth Márta*

14. (124.) ÉVFOLYAM 3. SZÁM

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

14. (124.) ÉVFOLYAM 3. SZÁM

2019. június

Szentkirályi Orsolya
A pezsgők eredetvédelme – I. rész

Dr. Sulyok Ádám Miklós
A szerzői jog megjelenése a védjegyjogban – I. rész

Mezei Péter
A kínai szerzői jog fejlődése – I. rész

Dr. Millisits Endre
Egy „talpalattnyi” védjegy – az Európai Bíróság ítélete a Louboutin-ügyben

Dr. Palágyi Tivadar
Külföldi hírek az iparjogvédelem területéről

Válogatás az Iparjogvédelmi Szakértői Testület szakvéleményeiből

Könyv- és folyóiratszemle

Summaries

SZELLEMI TULAJDON NEMZETI HIVATALA

Tájékoztató szerzőinknek

Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle szerkesztősége örömmel fogad minden, a szellemi tulajdon védelmével foglalkozó írást. A beérkezett kéziratok a szerkesztőbizottság jóváhagyása esetén nyelvhelyességi és a kiadvány stílusához igazodó stilisztikai javítások után kerülnek publikálásra, amelyek nem érintik a mű tartalmi értékét. A kéziratot – a szerkesztőbizottság döntése alapján, az írás témája és mélysége szerint – a Tanulmányok, a Jogesetek, a Technikatörténet, a Fórum vagy a Hírek, események rovatban tesszük közzé. Az írás terjedelmét nem korlátozzuk, igen hosszú cikket esetleg két vagy több részben, egymást követő lapszámokban teszünk közzé a szerzővel történő egyeztetés után. Az egyes cikkekben kifejeződő állásfoglalásnak nem feltétlenül kell tükröznie a szerkesztőbizottság véleményét.

A Word vagy Rich Text formátumban készült kéziratokat e-mailben kérjük elküldeni az alábbi címek valamelyikére. Kérjük szerzőinket, hogy a szöveget ne formázzák, zárják balra, kiemelésként csak dőlt betűt alkalmazzanak, a címeiket, alcímeiket ne húzzák alá, a címhierarchiát lehetőleg számozással jelezzék. Tanulmányuk magyar és angol nyelvű összefoglalóját szíveskedjenek maximum 10 sorban mellékelni. A szövegben előforduló rövidítéseket, betűszókat első előfordulásukkor fel kell oldani. A hivatkozásokban kérjük az összes bibliográfiai adat (szerző, cím, kiadó, kiadás helye és éve, oldalszám, webcím) feltüntetését.

További kérdéseik esetén a szerkesztőség készséggel áll a rendelkezésükre (Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, 1054 Budapest, Zoltán u. 6., Girmann Zsuzsanna szerkesztő, zsuzsanna.girmann@hipo.gov.hu, anna.manyoki@hipo.gov.hu, tel.: 474 5554).

TARTALOM

<i>Szentkirályi Orsolya</i>	A pezsgők eredetvédelme – I. rész	7
<i>Dr. Sulyok Ádám Miklós</i>	A szerzői jog megjelenése a védjegyjogban – I. rész	36
<i>Mezei Péter</i>	A kínai szerzői jog fejlődése – I. rész	58
<i>Dr. Millisits Endre</i>	Egy „talpalattnyi” védjegy – az Európai Bíróság ítélete a Louboutin-ügyben	71
<i>Dr. Palágyi Tivadar</i>	Külföldi hírek az iparjogvédelem területéről	81
Válogatás a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeiből		123
Könyv- és folyóiratszemle		137
Summaries		156

A folyóiratban megjelenő tanulmányok a szerzők véleményét tükrözik, amely nem feltétlenül azonos a szerkesztőbizottság álláspontjával.

CONTENTS

<i>Orsolya Szentkirályi</i>	Protection of the appellations of origin for sparkling wines – Part I	7
<i>Dr Ádám Miklós Sulyok</i>	The appearance of copyright in trademark legislation – Part I	36
<i>Péter Mezei</i>	The development of Chinese copyright – Part I	58
<i>Dr Endre Millisits</i>	A „foot’s length” trademark – The decision of the European Court of Justice in the Louboutin Case	71
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	News in the field of industrial property protection abroad	81
Selection of advisory opinions of the Body of Experts on Copyright		123
Review of books and periodicals		137
Summaries		156

SOMMAIRE

<i>Orsolya Szentkirályi</i>	Protection de l'appellation d'origine des champagnes – partie 1	7
<i>Dr Ádám Miklós Sulyok</i>	L'apparence du droit d'auteur dans le droit des marques – partie 1	36
<i>Péter Mezei</i>	L'évolution du droit d'auteur chinois – partie 1	58
<i>Dr Endre Millisits</i>	Un pouce de marque au-dessous de la semelle – la décision de la Court de justice de l'Union européenne dans l'affaire „Louboutin”	71
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	Nouveautés dans le domaine de la protection de propriété industrielle à l'étranger	81
Avis d'expert choisis du corps des experts en droits d'auteur		123
Revue des livres et périodiques		137
Summaries		156

INHALT

<i>Orsolya Szentkirályi</i>	Schutz von Herkunftsangaben für Sekte – Teil 1	7
<i>Dr. Ádám Miklós Sulyok</i>	Die Erscheinung des Urheberrechts im Markenrecht – Teil 1	36
<i>Péter Mezei</i>	Die Entwicklung des chinesischen Urheberrechts – Teil 1	58
<i>Dr. Endre Millisits</i>	Eine fußbreite Marke unter der Sohle – der Urteil des Gerichtshofs der Europäischen Union im Fall „Louboutin“	71
<i>Dr. Tivadar Palágyi</i>	Neuheiten auf dem Gebiet des gewerblichen Rechtsschutzes im Ausland	81
Ausgewählte Expertisen des Expertenkollegiums für Urheberrecht		123
Übersicht von Büchern und Zeitschriften		137
Summaries		156

A PEZSGŐK EREDETVÉDELME – I. RÉSZ^{*}

„Champagne only comes from Champagne, France –
Champagne csak a francia Champagne régióból származhat”
(Comité Interprofessionnel du vin de Champagne)

A fenti mottó, amely a Comité Interprofessionnel du vin de Champagne (CIVC) honlapjának¹ és minden nyomtatott kiadványának a fejlécében megjelenik, kiválóan példázza a pezsgőborok eredetvédelmének fontosságát.

A borok gazdasági súlya minden fejlett ország agrárgazdaságában jelentős a földrajzi árujelzővel ellátott termékek között. A pezsgő – mint a legmagasabb hozzáadott értékkel rendelkező bortípus – pedig különösen kiemelt szerepet játszik a minőségi agrártermékek palettáján.

Az utóbbi évtizedekben a fogyasztói szokások világszerte alapvetően megváltoztak: egyre nagyobb hangsúly kerül a megvásárolt áruk minőségére és eredetére. A vásárlók tudatosabbak lettek: tudni szeretnék, honnan származik az általuk választott termék, különösen az élelmiszerek története, a boltokig vezető útja érdekli őket. A *Slow Food*² mozgalomnak köszönhetően – amely a tömegtermelt készáruk helyett az egyszerű, de minőségi alapanyagokból kisüzemi rendszerben készült termékeket részesíti előnyben – a fiatal generáció újra felfedezheti a márkás élelmiszerek élvezetét.

Ennek következtében a földrajzi árujelzővel védett termékek értéke és piaci részesedése folyamatosan nő, de éppen a megnövekedett érték az, ami vonzóná teszi ezen árukat a hamisítók számára. A mai digitális világban egy-egy eredetvédett termék híre villámgyorsan elterjed, de a hirtelen megnőtt keresletet nem mindig lehet kielégíteni, így az utánzatok jó pénzt hozhatnak, különösen a fejlődő országok piacain. Ennek fényében az eredetvédelem és a jogérvényesítés eszközei fontosabbak, mint valaha.

A dolgozat célja, hogy összefoglalja a pezsgőkre vonatkozó legfontosabb történelmi mérőföldköveket, termelési eljárásokat, a pezsgő minőségét befolyásoló egyéb tényezőket, a nemzetközi, európai uniós és hazai boreredetvédelmi rendszerek kialakulását és a hatályos szabályozást. A magyar és a külföldi pezsgők helyzetének elemzésével és összehasonlításá-

^{*} A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karán folytatott tanulmányok keretében készült, a szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala Ujvári János diplomadíj-pályázatán díjazott diplomamunka szerkesztett változata.

¹ www.champagne.fr.

² A Slow Food egy alulról építkező, világszerte elterjedt szervezet és mozgalom, amelyet Carlo Petrini alapított 1986-ban, hogy alternatívát kínáljon a gyorséttermi étkezési kultúrának. Támogatja a hagyományos regionális konyhákat és a környezettudatos állattenyésztést és növénytermesztést.

val bemutatjuk a különböző területi sajátosságokat és lehetőségeket, közben pedig néhány jogeseten keresztül megvizsgáljuk az eredetvédelem gyakorlati oldalát a pezsgők tekintetében.

A boreredetvédelem speciális interdiszciplináris helyzete megköveteli, hogy a jogszabályokon kívüli területeket is vizsgáljunk; többek között a borrégiók történetét, a szőlészeti-borászati technológiákat, valamint a borok nemzetközi kereskedelmét, a gazdaságban és politikában betöltött szerepüket.

A lehető legtöbb példát a pezsgőborok világából idézünk, figyelemmel a magyar pezsgők bemutatására, ahol erre lehetőség adódik. Mivel a francia champagne messze a legszélesebb körben dokumentált pezsgőtípus, a dolgozat rendszeresen hivatkozik ezen termékre és régióra.

1. A pezsgőkészítés története és jelentősége

A pezsgőkészítés a borászat talán leginkább kifinomult, összetett ága, bár a pezsgőborok felfedezése minden bizonyossággal a véletlennek köszönhető, és a borászok sokáig hibának, nemkívánatosnak tartották a buborékokat, amelyek késő tavasszal megjelentek a felmelegedő, már lepalackozott borokban, szétvetve azokat. Már Máté Evangéliuma (9:17) is figyelmeztet a forrásban lévő bor veszélyeire:

„Új bort sem töltenek ó tömlőkbe; máskülönben a tömlők szétszakadoznak, és a bor kiömöl, a tömlők is elvesznek.”

Míg a csendes borok történelme legalább hatezer évre nyúlik vissza, addig a szándékosan pezsgősített bor legkorábbi említése a 17. század második felére tehető.

(A hosszú életű spekuláció, miszerint a dél-francia Limoux bencés szerzetesei készítették az első habzóbort 1531-ben, megdőlt.)³

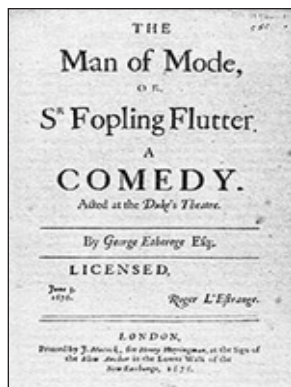
Az első champagne-i pezsgőbor felfedezőjének sokáig Dom Perignon bencés szerzetest tartották, aki 1668-ban csatlakozott a hautvillers-i Szent Péter apátsághoz pincemesterként. Emlékét máig szobor őrzi a róla elnevezett pezsgőpincészet udvarán Epernay-ben.

Tom Stevenson pezsgőszakértő legújabb kutatásai szerint azonban a legrégebbi írásos emlék a pezsgőről nem a joggal várt Franciaországból, hanem Angliából származik, ahol Sir George Ethredge már 1676-ban versbe foglalta a habzó champagne élvezetét a *The Man of Mode* című művében:⁴

³ Tom Stevenson: Christie's World Encyclopedia of Champagne and Sparkling Wine, 2nd Edition. Absolute Press, Bath, 2013, p. 203.

⁴ A kép forrása: https://en.wikipedia.org/wiki/The_Man_of_Mode.

*„To the mall and the park
Where we love till 'tis dark
Then sparkling champaign
Puts an end to their reign;
It quickly recovers
Poor languishing lovers,
Makes us frolick and gay,
and drowns all our sorrows;
But, alas! we relapse again on the morrow.”*

A fenti idézet alapján joggal merülhet fel a kérdés: hogyan lehetséges az, hogy nem a franciák voltak, akik a habzóbort először leírták? A válasz egyszerű: a buborékokat az angolok képezték a hordószámra importált csendes champagne-i borokban, és ugyancsak nekik sikerült először bent tartani azokat a palackban. Ezt az ipari forradalom egyik fontos találmánya tette lehetővé: a széntüzelésű angol üvegkohókban készült palackok nyomásállósága sokkal jobb volt az európai fatüzelésű kohók termékeinél. Emellett alapvető minőségi különbséget jelentett a parafadugó használata, amely technológia a Római Birodalom hanyatlása után feledésbe merült Franciaországban, Angliában viszont rendelkezésre állt a 17. század második felére.⁵

Az a tény, hogy a pezsgő champagne 1676-ra már akkora népszerűségnek örvendett, hogy színdarabban is megörökítették, előfeltételezi a pezsgősítési eljárás elterjedtségét a korabeli Angliában. A módszer legkorábbi leírása Christopher Merret nevéhez fűződik, aki a Royal Society-hez írt és 1662. december 17-én iktatott nyolcoldalas levelében („*Some observations concerning the ordering of wines*” – „*Néhány megállapítás a borok rendelésével kapcsolatban*”) részletesen taglalja a csendes borok hozzáadott mazsolaszemekkel (amelyek természetes élesztőt hordoztak) és sűrített musttal történő újraerjesztését. Mindez hat évvel Dom Perignon Champagne-ba érkezése előtt történt, így bátran kijelenthetjük, hogy a pezsgő felfedezése az angolok eredménye.

Dom Perignon-ról pedig a hagyományos champagne-i házasítás (ahol chardonnay, pinot noir és pinot meunier szőlőfajtát használnak a borhoz) és a kékszőlőből óvatos préseléssel kinyerhető fehér must eljárásának kidolgozása juthat eszünkbe, amely hasonlóan fontos mérföldkő volt a kiváló ital létrejöttében.⁶

A pezsgőborok népszerűsége a 17. század óta töretlen. Champagne-ból 1811 körül szivárgott ki a buborékos borok készítésének titka, és olyan ütemben hódította meg a fogyasztókat, hogy az 1870-es évekre alig találunk olyan francia borvidéket, ahol ne készült volna

⁵ Stevenson: i. m. (3), p. 9.

⁶ Stevenson: i. m. (3), p. 10.

pezsgősített változata a hagyományos boroknak (az édes desszertborokról híres Sauternes-t és a fűszeres vörösborokat adó Cote-Rotie-t is ideértve).

Franciaország után a világon másodikként Magyarországon kezdődött el a pezsgőgyártás a Hubert J.E. 1825-ös alapításával Pozsonyban.⁷ Ezt követte a pécsi Littke 1859-ben, majd a végül legsikeresebbé váló Törley 1882-ben.

Törley József Budafokon alapította meg pezsgőpincészetét, miután az 1870-es években Champagne-ban tanulta ki a pezsgőkészítés titkait. Választása részben a mészkötalaj miatt esett erre a területre, amely az érlelés szakaszában egyenletes hőmérsékletet és páratartalmat biztosít. A hetvenkét kilométer hosszú pincerendszer kibányászott mészkövét a parlament építéséhez használták fel. A Törley pezsgő 2016 óta *hungarikum*.

A szocialista időszakban (mint a borászat minden más területén is) erőteljes hanyatlás volt tapasztalható: gyorsított módszerekkel, a szovjet piac igényeihez alkalmazkodva készítettek nagy mennyiségben alacsony minőségű habzóborokat az államosított pezsgőpincészetekben. Ezek az olcsó, ipari módszerekkel készített, legtöbbször édes, műanyagdugóval zárt „pezsgők” sajnos a mai napig népszerű árucikkek.

Szerencsére napjainkban újra virágkorát éli a minőségi pezsgő: a 2009-ben kezdődött „pezsgőreneszánsz”, a magas minőségű, hagyományos eljárással, kisebb pincészetekben készült pezsgők robbanásszerű piacszerzése követhető figyelemmel. Főleg a fiatalabb generáció vásárlási szokásai táplálják az új trendet: a pezsgőt státuszszimbólumként használják, és mind a vendéglátóhelyeken, mind otthon előszeretettel fogyasztják.

Mivel a pezsgőkészítéshez szükséges technológia meglehetősen drága, sok termelő nem engedheti meg magának a berendezések megvásárlását, így általában Garamvári Vencel vagy Szentesi József budafoki pincészetében pezsgősíteti a borait.

A nagyobb, minőségi termelők közül figyelmet érdemel a somlói Kreinbacher, illetve a tokaji Sauska pincészet, amelyek a külföldi piacokat is ki tudják szolgálni, így öregbítve a magyar pezsgő hírnevét. Ezek a borászatok champagne-i konzultánsokkal is dolgoznak, akik a hagyományos tapasztalatokat ötvözik a magyar adottságokkal, így kiemelkedő pezsgőket adnak, amelyek karakterükben teljes mértékig hazaiak, minőségükben pedig csúcs-színvonalúak.

Ma a világ szinte összes borvidékkel rendelkező országában készül valamilyen módszerrel pezsgőbor.

A nagy champagne-i pezsgőházak hatalmas befektetéseket eszközölnek a világban (gondoljunk csak a Moët & Chandon kínai, argentin, brazil, kaliforniai, indiai vagy ausztrál leányvállalaira, vagy a Louis Roederer kaliforniai Roederer Estate pincészetére), de természetesen gondolnak a klímaváltozás hatásaira is: a Taittinger ház által az angliai Kentben létrehozott Domaine Evremond vagy a Pommery felügyelete alatt a hamphshire-i Hattingley

⁷ <https://www.hubertsekt.sk>.

Estate pincészetben készült angol pezsgő azt mutatja, hogy az évszázados tradíciók jó üzleti érzékkel kombinálva képesek a megújulásra.

1.1. A pezsgőipar gazdasági jelentősége

A világ borfogyasztása 2015-ben elérte a 32 milliárd palackot.⁸ A borfogyasztás folyamatos növekedésének motorja évek óta a pezsgő, amely kategória az elmúlt tíz évben 40%-kal bővült,⁹ és amelynek a forgalmában az elemzők 2019-ig további 7,4%-os növekedést prognosztizálnak, ezzel elérve a 2,7 milliárd palackot. Ezzel szemben a csendes borok piacán ugyanezen időszakban csak 0,8%-os növekedés várható.¹⁰

A pezsgő az egyik legnagyobb hozzáadott értékkel rendelkezik az élelmiszerek között (a minőségi pezsgő előállítási és eladási ára között nagyságrendi különbség van), így a pezsgőtermelés az agrárgazdaság jelentős tényezője lehet.

Ezen túl a hagyományos pezsgőkészítés nem nélkülözheti az emberi erőforrásokat: a szőlő frissességének megőrzése érdekében a legmagasabb minőséget termelő pincészetek kizárólag kézi szürettel gyűjtik be a gyümölcsöt, ezzel a szüreti időszakban idénymunkások százazreinek nyújtanak foglalkoztatást (csak Champagne-ban évente mintegy 120 000 munkás dolgozik az ültetvényeken, ennek nagy része külföldről érkezik az őszi időszakra).

A pezsgőházak régóta vonzó célpontjai a látogatóknak. A pezsgőkészítés rejtelseibe bepilantani kívánó turisták jelentős összeggel járulnak hozzá az idegenforgalom bevételeihez.

A Champagne-i szőlő a legdrágább a világon a maga nemében: 2014-ben az átlagos kilónkénti ár meghaladta a 6 eurót, mintegy 1800 forintot. Mindezt a csendes boroknál megszokotthoz képest magasabb megengedett termésátlaggal tudja biztosítani. (A magasabb hozam alacsonyabb cukortartalmat eredményez, ami üdvös a pezsgőkészítésnél.) A Champagne eredetmegjelöléssel ellátott borok átlagára többszöröse az átlagos csendes borokénak, és a név garancia a magas minőségre.

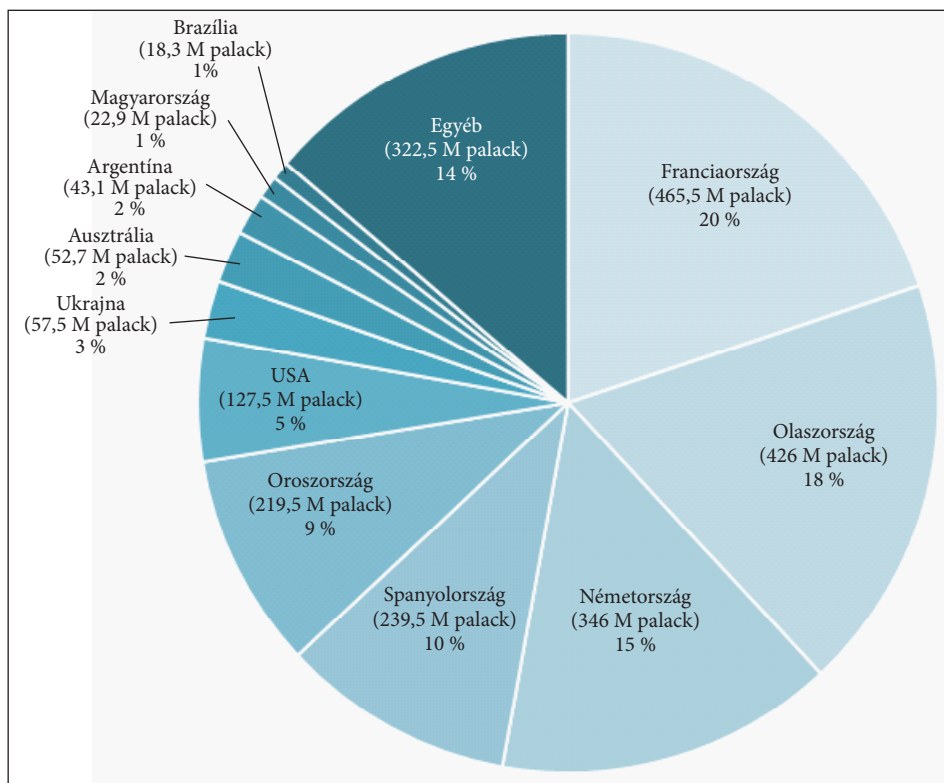
Az alábbi ábrán a legfontosabb pezsgőtermelő országok termelési megoszlása látható.¹¹

⁸ Organisation of Vine and Wine (OIV).

⁹ Tom Stevenson: Champagne & Sparkling Wine Guide, 7th Edition, 2016. Price-Sinclair Publishing, 2015, p.10.

¹⁰ <http://www.decanter.com/wine-news/key-world-wine-consumption-trends-vinexpo-291224/>.

¹¹ Az adatok forrása: Stevenson: i. m. (9), p. 10–14.

A továbbiakban az öt legnagyobb pezsgőipari szereplő termelési megoszlását, valamint Magyarország pezsgőiparának jellemzőit mutatjuk be röviden.

– *Franciaország*

A világ vezető pezsgőtermelő országa, a termelés legnagyobb részét (több, mint 300 millió palack) a champagne, a többit pedig a cremant-ok (Burgundiából, a Loire völgyéből, Jura régióból, Elzászból) és egyéb habzóborok teszik ki.

– *Olaszország*

Az olasz termelésből a legnagyobb arányban, mintegy 300 millió palackkal a Prosecco veszi ki a részét. Emellett a hagyományos erjesztésű franciacorta és trentodoc, valamint az édes asti habzóborok képviselik a legfontosabb kategóriákat.

– *Németország*

A német Sekt a magyar pezsgőhöz hasonlóan változatos eljárásokkal készülhet. Csak a Deutsche Sekt készül kizárólag német gyümölcsből, a legtöbb nagy termelő külföldről vásárolt szőlőből vagy mustból készíti a pezsgőt (többek között a Balatonboglári Bor-

gazdaság is ad el mustot és alapbort a Henkell Pezsgőpincészetnek), és ez károsan hathat a végeredmény minőségére.

– *Spanyolország*

A termelés legnagyobb részét a cava teszi ki. Ez a kategória eredetvédelmi szempontból különleges: az ország szőlőtermő területeinek túlnyomó többségében engedélyezett a cava készítése. Tehát itt nem egy szűk földrajzi területről van szó, sokkal inkább egy meghatározott borászati technológiáról.

– *Oroszország*

25 nagy pezsgőpincészet adja az orosz termelést, de a német Sekthez hasonlóan itt is külföldről érkezik a gyümölcs nagy része (mintegy 85%-a). A legtöbb orosz pezsgő édes, és csak mintegy 2%-uk készül hagyományos palackos erjesztéssel.

A Krím félsziget 2014-es orosz annektálása folytán az ukrán pezsgőtermelés zöme is az orosz statisztikához tartozik, ezzel termelési volumenben Oroszország valószínűleg megelőzi Spanyolországot.

– *Magyarország*

Habár a Törley Pincészet – amely máig piacvezető Magyarországon – patinás múlttal bír, a jelenlegi termelés színvonala hagy némi kívánnivalót maga után. A termékpaletta túlnyomó többsége tankmódszerrel készített, félszáraz és annál édesebb borokból áll. A hagyományos, palackos erjesztésű pezsgők csak a közelmúltban, 2009 után kaptak nagyobb szerepet a magyar piacon, de a hazai és nemzetközi sikerek bizakodásra adnak okot.

1.2. A pezsgő szerepe történelemben és politikában

A) A champagne-i lázadások¹² (1910–1911)

A 19. század végén és a 20. század elején a champagne-i szőlőtermesztők nehéz éveket éltek; a filoxéravész nem kímélte az ültetvényeket, ráadásul az évekig tartó kedvezőtlen időjárás – és annak következményeként a rossz termés – a megélhetést fenyegette. (Az évek óta tartó kedvezőtlen időjárás és növénybetegségek 1910-ben a termés 96%-át tönkretették.)

A filoxéra elleni védekezésül a kormány ellenálló alanyokat biztosított a gazdáknak, de a területek átültetésének költsége és a legalább három évig kieső termés veszteségei őket terhelték.

Az általános vélekedés az volt, hogy a pezsgőházak a gyenge termést a régió kívülről származó gyümölcscsel pótolják az 1850-es évek óta dinamikus fejlődő vasúti szállítás segítségével.

¹² Don Kladstrup, Petie Kladstrup: Champagne. Harper Collins Publisher, New York, 2005, p. 129–151.

A zavargások közvetlen kiváltó eseménye az lehetett, hogy a hamisítási vádakra válaszul 1908-ban a kormány pontosan meghatározta a champagne-i borrégió határait, de Aube megyét – benne Troyes-jal, a régió történelmi központjával – kizárta a védelemből és a gazdasági előnyökből. Habár a határok kijelölése elméletileg segítette a nem helyi eredetű gyümölcs használatának tiltását, ez a gyakorlatban nem valósult meg, a szőlő ára pedig alacsony maradt az olcsó versenytársak miatt. A házak főleg Németországból, Spanyolországból, valamint vasúton a Loire völgyéből és Languedoc-ból vásároltak szőlőt a champagne-i árak körülbelül feléért.

A Champagne régió termelési struktúrája különleges: a bortermelés jórészt a pezsgőházak kezében van, a szőlőt a független termelőktől vásárolják, ily módon elválik a szőlőtermesztés és a borászat. A gazdák általában nem rendelkeztek a pezsgőkészítéshez szükséges eszközökkel, és az érlelés költségeit, valamint a rendszeresen felrobbanó palackok anyagi kockázatát sem tudták vállalni. Mivel így nem tudtak más bevételi forráshoz jutni, kialakult egy aszimmetrikus függési helyzet a gazdák és a pincészetek között.

A kezdetleges fogyasztóvédelmi szabályok következtében a pezsgőházak extraprofitra tehettek szert hamis champagne eladásával, ami nagy felháborodást keltett a szőlőtermesztők között, akik azon a véleményen voltak, hogy a régió kívülről termelt szőlőből nem készülhet valódi champagne. A kormányhoz fordultak segítségért, hogy jogszabályban írják elő: a pezsgőhöz a gyümölcs legalább 51%-ának Champagne-ból kell érkeznie.

A pezsgőházak összejátszottak a szőlő árának lenyomása érdekében, azzal fenyegetve a termelőket, hogy ha nem adják a termést elég olcsón, folytatják a régió kívüli beszerzést. Mivel a kistermelők száma nagyságrendekkel meghaladta a borászatokét, a túlkínálat az utóbbiaknak kedvezett. A házak közvetítőket béreltek fel, akik feladata az ártárgyalások levezetése volt. Sikerdíjért dolgoztak, és sokan akár megfélemlítést és erőszakot is alkalmaztak a minél alacsonyabb árak kiharcolásában. Néhány közvetítő nyíltan korrupt volt, és gyakran saját maguk értékesítették a megvesztegetésként kapott szőlőt.

A gyümölcs eladási ára olyan nyomott volt, hogy alig fedezte a művelés és a szüret költségeit, és sok champagne-it nyomorba taszított.

A kilátástalan helyzet 1911 januárjában zavargásokban csúcsosodott ki, amelyek Dameryből és Hautvilliers-ből indultak. Itt a helyi gazdák a Loire völgyéből érkező szőlőszállítmányokat a Marne folyóba dobták, majd megtámadták a hamis champagne-t készítő pezsgőházakat, és a borokat is a Marne-ba öntötték.

A legsúlyosabb károkat Aÿ városa szenvedte el, ahol a feldühödött tömeg magánházakat és pincészeteket forgatott fel és fosztott ki. A megmozdulások során tűz ütött ki, amely a Champagne régió koronaékszereként számon tartott települést, valamint az Ayala és Deutz pezsgőház épületeit is felemésztette.¹³

¹³ *Rebecca Gibb: Were the causes of the 1911 Champagne riots essentially economic? Master of Wine-disszertáció, London, 2015, p. 3.*

Az erőszak leverésére a francia kormány 40 000 fős katonai csapatot küldött a helyszínre, minden településen állomáshelyeket létrehozva.

Az ellentét azonban nem csak a pezsgőházak és a szőlőtermesztők között feszült. Marne és Aube megye gazdái vitatkoztak azon, hogy melyik terület képviseli a „valódi” Champagne-t. A francia kormány a termőterület jogszabályi meghatározásával próbálta elsimítani a szőlősgazdák és a pezsgőházak közötti feszültséget, de a korai szabályozásban csak Marne és Aisne megye néhány települése került felhatalmazásra, hogy a champagne-termeléshez szőlőt biztosítson.

Aube megye szembetűnő kizárása a helyi gazdák nemtetszését váltotta ki. Ez a Marne-tól délre fekvő terület közelebb van Burgundiához helyileg és talajszerkezetileg is, emiatt a marne-iai valódi champagne készítésére alkalmatlannak tartották az onnan származó szőlőt, de az aube-i termelők Champagne részének tekintették az ültetvényeiket, és ragaszkodtak történelmi gyökereikhez.

A kirobbant tiltakozás Aube Champagne-hoz való visszacsatolását követelte, amit a kormány – a további lázongásokat elkerülendő – kompromisszumos megoldással „másodlagos zónaként” jelölt ki. Erre viszont a marne-i gazdák háborodtak fel a privilégiumaikat féltve, és újra az „idegen szőlőből” borászkodó pincéket és kereskedőket vették célba. Gazdák ezrei gyújtották fel szőlőiket, rombolták le a kereskedők pincéit, fosztogattak, és mintegy 40 000 hektoliter bort semmisítettek meg.

A kormány egészen az első világháború kitöréséig dolgozott a helyzet kielégítő megoldásán, amit végül a hazafiság egyesítő ereje segített rendezni.

A felkeléseket követően a francia kormány a gazdák képviselőivel és a pezsgőházakkal együttműködve alakította ki a Champagne régió eredetvédelmi szabályait.

Csak a földrajzi határokon belül (Marne, Aube és részben Aisne megye) termett szőlőből készülhet champagne. Később ezeket az alapelveket az Európai Unió PDO (protected designation of origin – oltalom alatt álló eredetmegjelölés) rendszere is átvette.¹⁴

A pezsgőházak gazdasági fölényét enyhítendő, a terület települései kidolgoztak egy rendszert, amely a régió termőterületeit minőségük alapján osztályozta, és egy 80–100% közötti skálán értékelte. A szőlő kilónkénti árát minden évben meghatározzák, és a gazdák a területeik értékének megfelelő százalékát kapják a teljes árnak. A *Grand Cru* dűlőket 100%-ra értékelik a *Premier Cru*-ket pedig 90–99% között. Ez a rendszer a mai napig él.

¹⁴ Az Európai Unióban az adott földrajzi területhez szorosan kapcsolódó termékeket PDO, illetve PGI (protected geographical indications – oltalom alatt álló földrajzi jelzés) földrajzi árujelzőkkel lehet ellátni. Míg PDO jelzöt csak olyan termék kaphat, amelynek esetében az előállítás valamennyi szakasza az adott régióban történik (beleértve az alapanyagét is), addig a PGI jelzővel ellátott termék előállításának legalább egy szakasza az adott földrajzi területen történik. A mai szabályozás alapján tehát a champagne-i lázadásokat kirobbantó, kívülről érkező alapanyag PGI árujelzöt érdemelt volna.

B) A bor kiemelt helyzete a versailles-i békeszerződésben

A borok eredetvédelmének politikai jelentőségét mutatja, hogy az I. világháborút lezáró versailles-i békeegyezmény 275. cikkében a győztes hatalmak kötelezik Németországot a földrajzi jelzéssel ellátott borok és szeszes italok érdeksértő kereskedelmének tiltására és üldözésére. Ekkor tiltották meg a „Champagner” név használatát is, amellyel addig a pezsgőket általánosan illették.

„ARTICLE 275

„Germany undertakes on condition that reciprocity is accorded in these matters to respect any law, or any administrative or judicial decision given in conformity with such law, in force in any Allied or Associated State and duly communicated to her by the proper authorities, defining or regulating the right to any regional appellation in respect of wine or spirits produced in the State to which the region belongs, or the conditions under which the use of any such appellation may be permitted; and the importation, exportation, manufacture, distribution, sale or offering for sale of products or articles bearing regional appellations inconsistent with such law or order shall be prohibited by the German Government and repressed by the measures prescribed in the preceding Article.”¹⁵

„275. Cikk

Németország – azzal a feltétellel, hogy minden részes állam bármilyen jogi és adminisztratív vagy bírói ítélet tekintetében kölcsönösséget biztosít számára, és a megfelelő szervek által tájékoztatást nyújt – kötelezi magát arra, hogy a védett földrajzi névvel ellátott borok és szeszes italok, illetve azok földrajzi jelzőinek használata tekintetében jogkövető magartást tanúsít; valamint azok jogszerűtlen importját, exportját, gyártását, terjesztését, kereskedelmét a német kormány megtiltja, és az előző Cikkben meghatározottak szerint visszaszorítja.”

2. A pezsgők típusai, minőségi összehasonlításuk

A fenti történelmi bevezető már utalt az alapvető technológiára, amely az alapborban egy második alkoholos erjedést indít el egy zárt edényben. Az erjedés során keletkező széndioxid nem tud kiszökni, így visszaoldódik a borba, és a palack bontása során buborékok formájában távozik. A Merret által leírt kezdetleges módszernek az évszázadok alatt több továbbfejlesztett típusa is kialakult, a másodlagos erjesztés tökéletesítése a mai napig fejlődik, és fontos területét képezi a borászati kutatásoknak.

Azok a borrégiók, amelyek hagyományosan pezsgőt készítenek, általában egy preferált pezsgősítési eljárást határoznak meg a termékleírásukban (champagne, prosecco, fran-

¹⁵ A versailles-i békeszerződés eredeti szövege.

ciacorta stb.), és a többi kizárják. Ez a látásmód jelenleg hiányzik a magyar szabályozásból, ahol minél szélesebb teret kívánnak nyújtani a pezsgőkészítés különböző formáinak.

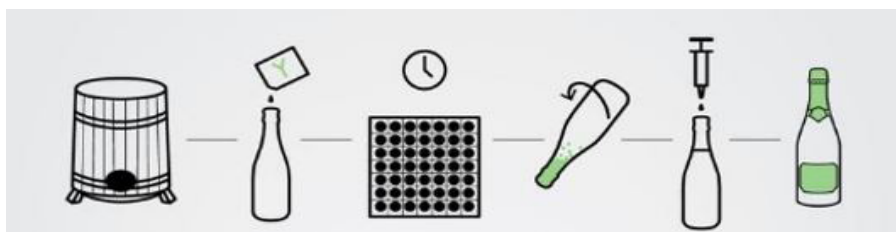
A csendes boroktól eltérően a pezsgők minőségét alapvetően a technológia határozza meg, ezért először ennek részleteit járjuk körbe, majd a termőhely, az évjárat és a felhasznált szőlőfajták kérdését elemezzük.¹⁶

2.1. Pezsgőkészítési eljárások

A különböző pezsgőkészítési eljárásoknak nagyon eltérő az eszköz-, technológia- és időigénye. Amíg egy champagne legalább 15 hónapig készül, addig az orosz folyamatos módszer már három hét alatt pezsgőt ad. Ennek megfelelően az egyes módszerek felhasználásával készült pezsgők áraiban is jelentős eltérés mutatkozhat.

*Tradicionális / hagyományos eljárás*¹⁷

A csendes alapborokat házasítják, majd abba a palackba töltik, amelyben végül eladásra kerülnek. Ehhez adják hozzá a nagyon precízen kimért cukrot, élesztőt és egyéb adalékokat tartalmazó *liqueur de tirage*-t, amely szükséges a kontrollált másodlagos erjedéshez. A palackot általában koronazárral zárják, majd a pincében fektetve hagyják, hogy az erjedés végbemenjen. Ezután, legkorábban a jogszabályban meghatározott minimális érlelési idő elteltével, a palackokat fokozatosan forgatva a keletkezett seprőt a nyakba terelik, majd ezt hűtőfolyadékban megfagyasztják. A koronazár eltávolításával a palackban keletkezett nyomás kilöki a seprőt, ezután az elvesztett bormennyiséget megfelelően adagolt csendes borral és abban oldott cukorral (*liqueur d'expédition*) pótolják, így elérve a kívánt maradékcukortartalmat. Ezt követően a végleges dugóval lezárják és címkézik a palackokat.

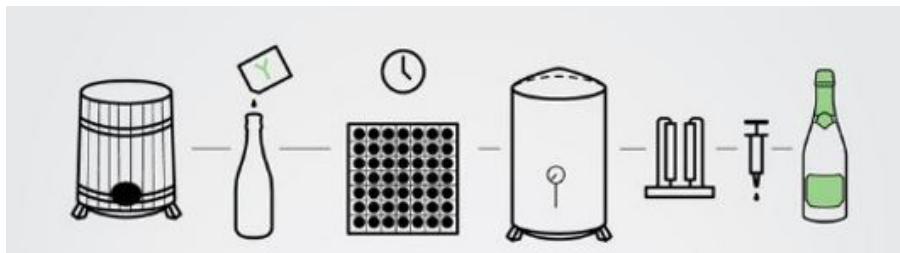
Transzfermációs módszer

Itt, hasonlóan a tradicionális eljáráshoz, az alapborok házasítás után palackokban erjednek újra, de ezután nyomás alatt gyűjtőtartályba szűrik a borokat, és innen palackozzák újra a már seprő nélküli, tiszta pezsgőt.

¹⁶ Gál Péter, Kiss Attila: Élelmiszerbiztonság, -ellenőrzés, eredetvédelem. Eszterházy Károly Főiskola, Eger, 2012, p. 10–13. alapján.

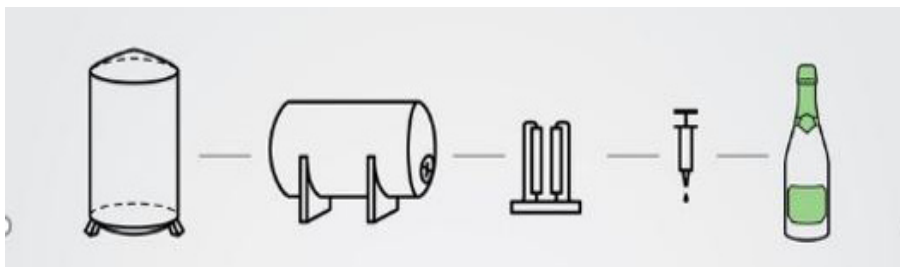
¹⁷ A képek forrása: winefolly.com.

Ezzel a módszerrel készülnek a nagyon nagy (3 liter és annál nagyobb) és a nagyon kicsi (negyed palack) palackméretű champagne-ok, valamint sok újvilági pezsgő is.

Cuve close- / charmat- / tankmódszer

Hatékony és gazdaságos módszer a tömegtermelt pezsgők készítésére. A másodlagos erjedés zárt, nyomásálló acéltartályban megy végbe, ahonnan általában rövid időn belül palackozásra kerül a pezsgő. Leginkább a friss, gyümölcsös pezsgőket készítik így, (például a proseccót), a Törley pezsgők túlnyomó többségét is tankmódszerrel pezsgősítik.

Orosz folyamatos módszer

A tankmódszer továbbfejlesztése, ahol az alapbor, a cukor és az élesztő egymással összekötött, zárt, nyomásálló tartályrendszeren halad át mintegy három hét alatt. Miután a másodlagos erjedés megtörtént, a seprőt a tartályok alján lévő faforgács fogja fel. Habár az orosz módszer szinte teljesen gépesített, ennél fogva folyamatos termelést tesz lehetővé, a zárt tartályrendszer nem – vagy csak nehezen – tisztítható, így higiénés problémák léphetnek fel a gyártás során.

Szénsavas bor (habzóbor, gyöngyözőbor)

A csendes borból szén-dioxid hozzáadásával készített termék. Minősége lényegesen alacsonyabb, mint bármely fentebb leírt pezsgőtípusé. Általában olcsó, rossz minőségű alapborból készítik, és nagy mennyiségű hozzáadott cukorral próbálják leplezni a gyenge karaktert.

Mivel eszközigénye nem túl költséges, az alapanyag pedig a legalsó árkategóriából kerül ki, ezért a termék ára még magas haszonkulcs mellett is nagyon kedvező.

2.2. A termőhely és tényezői: a terroir

A termőhely a francia *terroir*-nak megfeleltethető kifejezés, amely magába foglalja a földrajzi elhelyezkedés, a domborzat, a talaj, a makro- és mikroklíma hatását a végső termékre. Ez a borok esetében rendkívül fontos, összetett fogalom külön elemzést kíván, mivel szorosan összefonódik az eredetvédelmi szabályozással.

A Nemzetközi Szőlészeti és Borászati Szervezet (OIV) 2006-ban kelt OIV/VITI 333/2010 számú határozatában így definiálja a *terroir*-t:¹⁸

„Vitivinicultural 'terroir' is a concept which refers to an area in which collective knowledge of the interactions between the identifiable physical and biological environment and applied vitivinicultural practices develops, providing distinctive characteristics for the products originating from this area.”

„A szőlészeti-borászati 'terroir' egy olyan terület koncepciója, amelyben az azonosítható fizikai és biológiai környezet és az alkalmazott szőlészeti és borászati gyakorlat közötti kölcsönhatás közismert, és a területről származó termékeknek sajátos karaktert ad.”

A definíció szükségességét az OIV szerint az adta, hogy a gyakorlatban használt, leíró *terroir* kifejezés és a földrajzi jelzés jogi meghatározását el kellett választani.

Amint az a fentiekből is jól látszik, a terroir legkülönbözőbb vonatkozásai többé-kevésbé pontosan meghatározásra kerültek. Ezek a meghatározások viszonylag jól leírják a terroir földrajzi, geológiai, meteorológiai vonatkozásait, de nem szolgálnak semmilyen különösebb adalékkal a területen termelt szőlő, illetve az abból előállított bor és a hozzá kapcsolódó emberi tényezők viszonyáról. Nem nehéz belátni, hogy ezek a faktorok is jelentős mértékben járulnak hozzá az egyes régiókban termelt borok karakteréhez, és ilyen módon az eredetmegjelölésben is szükséges volna ezekre kitérni.

Az egyes országok bírói gyakorlatát megvizsgálva képet kaphatunk arról, hogy az eredetvédelemmel kapcsolatos ügyekben hozott döntésekben a terroir természeti és humán tényezőinek figyelembevételére nincs egységes álláspont. Ez azt jelenti, hogy az egyes borvidékeket érintő ügyekben hozott ítéletek teljesen eltérő módon veszik figyelembe a két faktort, illetve hozzájárulásukat egy adott terület borainak karakteréhez. Ha elfogadjuk azt a feltételezést, hogy bizonyos esetekben az emberi tényező meghatározóbb mértékben járul

¹⁸ „A terroir először 1994-ben került az OIV vizsgálódásának hatókörébe, amellyel kapcsolatban 1996-ban megalakították a Szőlészeti Bizottság keretében működő Szőlészeti Zonalitás munkacsoportot. A számos témában összehívott konferencia végén 10 év után alkották meg az OIV terroir fogalmát, továbbá megállapították, hogy nemzetközi szinten a terroir szót fordítás nélkül, eredetiben használják.” Szilágyi János Ede: Borjog, különös tekintettel az eredetvédelem kérdéseire. PhD-értekezés, Deák Ferenc Doktori Iskola, Miskolc, 2008, p. 228.

hozzá egy adott terroir jellegéhez, akkor egy még jelentősebb problémával kerülünk szembe, nevezetesen azzal, hogyan lehet mindezt a napi gyakorlatban meghatározni.

A problémához két irányból lehet közelíteni: egyrészt az európai eredetvédelmi rendszerek terroir-meghatározásainak a bírósági döntésekkel való összevetésével, másrészt annak feltárásával, hogy az egyes eredetvédelmi rendszerek hogyan hierarchizálják az általuk leírt borvidékek természeti és humán tényezőit.¹⁹

Az első megközelítés esetén érdemes figyelembe venni két törvényhelynek az idevonatkozó meghatározásait.

A francia fogyasztóvédelmi törvény L115-1 szakasza az alábbiak szerint határozza meg a földrajzi eredetvédelmet:

„[A] denomination of origin from a region or a territory is used to designate a product which is native of this place and whose quality or characteristics are due to its geographic location, a geographic location being defined as natural and human factors”, vagyis „egy régióra vagy területre vonatkozó eredetmegjelölés arra a termékre vonatkozik, ami ezen a területen őshonos, és amelynek minősége vagy jellegzetességei származásának földrajzi területére utalnak, a földrajzi területre, amelyet természeti és emberi tényezők határoznak meg”.

Az európai szabályzás a földrajzi eredetvédelmet a közös borpiac szervezéséről szóló 479/2008/EK tanácsi rendelet 34. cikkelyében szabályozza, az alábbi módon:

„[A] designation of origin means the name of a region, a specific place or, in exceptional cases, a country used to describe a product referred to Article 33 that complies with the following requirements: its quality and characteristics are essentially or exclusively due to a particular geographical environment with its inherent natural and human factors.” Ezen megfogalmazás szerint „a származás helye egy régió megnevezése, egy különös terület vagy kivételes esetekben egy ország, amely leírja valamely, a 33. cikkelyben hivatkozott termékről, hogy annak minősége és jellemzői alapvetően vagy kizárólagosan egy adott földrajzi helyről való származásához köthetők, annak természeti és társadalmi tényezőivel együtt”.

A francia és az európai szabályozás összevetésével könnyen belátható, hogy mindkét földrajzi megjelölés tartalmazza mind a természeti, mind pedig a humán tényezőt azzal, hogy a francia leírás kitér arra is, hogy az egyik nem létezhet a másik nélkül. Nem meglepő ezek után, hogy Franciaországban született olyan ítélet, amelyben kimondásra került, hogy az emberi tényezőt a természetivel egyenlő mértékben kell tekintetbe venni,²⁰ ugyanakkor azonban arról sem feledkezhetünk meg, hogy egyetlen bírói döntés nem elég a két tényező közötti hierarchiák lebontásához. Ezek a különbségek pedig léteznek, és az ítélkezési gyakorlat makacsul ragaszkodik a természeti környezet hatásának dominanciájához. Találunk példát arra is, hogy kizárólag a természeti tényezők kerültek figyelembevételre,²¹ de arra is,

¹⁹ Elsa Gatelier, Clémence Georgelin: An exploratory research on the jurisprudence related to PDO wine specifications. 8th International Conference, Geisenheim University, 2014.

²⁰ Európai Bizottság n°350214, Inédit au recueil Lebon, 2013. június 12.

²¹ Európai Bizottság, Château d'Arsac-ügy, 1993–1998.

hogy a másodfokon eljáró bíróság éppen arra hivatkozással semmisítette meg az első fokon hozott ítéletet, hogy az nem első helyen vette figyelembe a terroir természeti adottságait.²²

Ezek természetesen csak kiragadott példák, de jól jellemzik az általános európai gyakorlatot, másrészt pedig hajlamosak megerősíteni az általánossá vált meggyőződést a természeti tényezők elsődlegességéről.

Bár egyetlen kivétel még kevés a joggyakorlat teljes megváltoztatásához, mégis reménykeltő, hogy létezik legalább egy ítélet, amely az emberi tényezőt a természeti körülmények elé helyezi – és ez éppen Champagne-ra vonatkozik. Érdekes megvizsgálni – két ítélet összehasonlításán keresztül – azt, hogyan fordul meg a két tényező hierarchiája. Az Aloxe-Cortont érintő ügyben²³ a természeti tényezők dominanciáját vette figyelembe a bíró a döntéshozatalnál, míg Champagne esetében az emberi tényező hatása esett nagyobb súllyal a latba.²⁴

A Champagne-t érintő perben egy térségbeli szakember fordult a másodfokú bírósághoz, hogy semmisítse meg az első fokon eljáró bíróság ítéletét, amely néhány Fontaine-sur-Azban található dűlőt a Champagne régióba sorolt. A bíró azonban elutasította a jogorvoslati kérelmet azzal, hogy ezek a területek már a filoxéravészt megelőző időkből is a faluhoz tartoztak, sőt, már az 1919. május 16-án hatályba lépett törvény 17. cikkelye is ennek alapján határozta meg Champagne régió határát. Ennek a ténynek volt köszönhető, hogy sem a talaj, sem pedig egyéb környezeti tényező vizsgálatára nem került sor, az ítélet meghozatalában kizárólag a bortermelésre vonatkozó történelmi kutatások eredményeit vette a bíróság figyelembe.

Az Aloxe-Cortonnal kapcsolatos ügy tárgya is a champagne-i esethez volt hasonló, ugyancsak egy dűlőnek az eredetvédelemmel érintett földrajzi területbe való betagolásáról szóló, első fokú ítélet hatályon kívül helyezésére irányult a fellebbezés. A terület tulajdonosa csatolta keresetéhez a területről készült földtani vizsgálat eredményeit, a bíróság ennek ellenére úgy döntött, hogy a birtok geológiai jellemzői nem felelnek meg az Aloxe-Corton appellációra előírtaknak, így a fellebbezést elutasította. Amint az látható, az eljáró bíróság meg sem vizsgálta az esetleges emberi tényezőket a döntés meghozatala során.

Bár az európai szabályozás mindkét fenti borvidékre – ahogy az összes többi borvidékre is – ugyanazt a szabályozást alkalmazza, amely szerint egyforma súllyal kellene tekintetbe venni a természeti és a humán tényezőket, mégis – akárcsak a két fent hivatkozott ítéletből is – azt láthatjuk, hogy ez – minden közös európai törekvés ellenére – nem feltétlenül történik így. Ha összehasonlítjuk a két régió gazdasági fejlődésének történetét, magyarázatot kaphatunk a két ítélet meghatározó körülményei között mutatkozó különbségre.

²² Európai Bizottság n°311113, Société Château Marquis de Terme-ügy, 2009. december 9. JurisData n°2009-018990.

²³ Európai Bizottság n°279775, 2006. október 25.

²⁴ Európai Bizottság n°241332, 2003. június 13.

Burgundiát úgynevezett mikroterroir területnek nevezhetjük, ami azt jelenti, hogy a bortermelés nagyon kis méretű parcellákon folyik, amelyeket igen sajátos természeti adottságok és kulturális hagyományok jellemeznek. Csak meghatározott fajtákból készülhet bor a területen, amit egy adott dűlőről az adott évben szüretelnek. Ez teszi lehetővé a termelőknek, hogy a „kis dűlő, magas presztízs” elvet alkalmazzák közösségi marketingjük során. Champagne borai ezzel szemben nagyobb egybefüggő területekről származnak, az egyes fajtákból, az egyes területekről, sőt az egyes évjáratokból származó borok keverhetők, ami egészen más stílusú marketinget igényel. Ez a marketing az erős márkák állandó piaci jelenlétén alapul, amelyek folyamatosan azonos minőségű italokkal töltik meg palackjaikat.

A fenti eltérések rávilágítanak arra, hogy miért fontosabb a burgundiai termelőknek, hogy a parcellájuk egy adott védett földrajzi területhez tartozzon, míg egy Champagne-belinek, hogy a folyamatos minőséget biztosító technológiák alkalmazását átvegye. Összegezve, Champagne-ban az emberi tényező – a know-how, a terület történelmi meghatározása – sokkal lényegesebb, mint Burgundiában, ahol egy parcella a geológiai jellemzői alapján kerül hozzá egy adott, eredetvédelemmel érintett földrajzi területhez vagy kerül ki abból, ami jelentősen befolyásolja az innen származó bor árát és értékesítési kilátásait.

A termőhely tényezői Gál Péter szerint a következők.²⁵

– *Földrajzi elhelyezkedés, domborzat*: általában a szőlőnövény az északi és déli szélesség 28. és 50. foka közötti sávokban képes minden évben termést hozni. Ezt a különleges helyi adottságok ki tudják tolni valamelyest (például a nagy tengerszint feletti magasság hűvösebb klímát eredményez, így trópusi éghajlaton is termesztetnek borszőlőt).

A közelben fekvő nagy vízfelületek (tavak, tengerek) hőmérséklet-kiegyenlítő hatása ugyancsak fontos tényező a termelés szempontjából. A hegyek védhetik a területet a túlzott csapadéktól és szélétől.

A dűlők fekvése, meredeksége és kitettsége nagyban befolyásolja a gyümölcs érési sebességét és a megmunkálás módját. Az északi féltekén a déli, délnyugati fekvés a legnépszerűbb, míg a déli féltekén az északi, északnyugati kitettségű területek kapják a legtöbb napsütést. Érdeemes megjegyezni, hogy a globális felmelegedés hatására a telepítések egyre inkább a keleties fekvésű területek irányába mozdultak el a melegebb, kontinentális éghajlatú területeken.

– *Talaj*: a szőlőnövény a talajban tölti majdnem egész életciklusát, abból veszi fel a vizet és a tápanyagokat. A szőlőtermesztéshez ideális talaj viszonylag tápanyagszegény, jó vízelvezetésű és porózus. A klimatikus viszonyok befolyásolhatják az adott terület ideális talaját: csapadékszegény környezetben a víztartó képesség fontossága megnő, míg a hűvös éjszakákat a sziklás, köves talajok hőtartó tulajdonsága egyenlítheti ki.

²⁵ Gál, Kiss: i. m. (16), p. 12.

Az Újvilágban az Európában megszokottnál kisebb hangsúlyt fektetnek a talajelemzésre az ültetvények telepítése során, mivel ott főleg gazdaságossági és megközelíthetőségi szempontok döntenek. Gyakran hallani szőlészekről: „A szőlő gyomnövény, bárhol megél!”

– *Biológiai környezet*: a talajban, a földfelszín felett és a levegőben található flóra és fauna, amely hatással van a szőlő minőségére. Gondoljunk csak a különböző kártevőkre vagy a jerezi borok felszínén képződő, és a sherry karakterét adó élesztőre, a *florra*.

Az ökológiai és biodinamikus gazdálkodás egyik alapvető célja, hogy a szőlő környezetében lévő mikrotársulásban a fajok sokféleségét (biodiverzitás) növelje, így alakítva ki a természetes egyensúlyt, amely segít a különböző betegségek kockázatának csökkentésében, ezzel a felhasznált vegyszerek mennyiségét is csökkentve.

Az évjárat

Az adott év időjárása. Amíg a hagyományos óvilági borrégiókban az időjárás szeszélye akár a teljes termés elvesztéséhez is vezethetett, addig az újvilági régiók kedvező éghajlati feltételei ritkán okoznak meglepetést. Emiatt az újvilági borok általában sokkal egyenletesebb minőséget tudnak nyújtani évről-évre. Az évjárat nagyban befolyásolja az adott év borának karakterét. A hosszú időn át folyamatosan jó minőséget termelő pincészetek lesznek szakmailag megbecsültek, hiszen a kihívásokkal terhelt évjáratokban lehet igazán megmutatni a hozzáértést.

A szőlőfajták

A kiválasztott szőlőfajta klimatikus és tápanyagigényeinek érdemes illeszkednie az adott terület adta lehetőségekhez, így biztosítva a magas minőségű termést. A hűvösebb klímájú európai borrégiókban megszokottnak tekinthető a szőlőfajták házasítása (például Bordeaux vagy Champagne). Ezzel a szeszélyes időjárás negatív hatásait igyekeznek csökkenteni, mivel a más-más időpontban érő szőlőfajták termési esélyei jobbak. A földrajzi jelzéssel ellátott borok mindegyike csak a termékleírásban meghatározott szőlőfajtákból készülhet, így biztosítva az elvárt minőséget és karaktert.

Környezeti tényezők a pezsgőkészítés szempontjából

A minőségi pezsgőboroknak a leginkább megfelelő viszonyok biztosítása érdekében a hűvös, hosszú érési időszakot biztosító területek a legmegfelelőbbek. A pezsgőhöz szüretelt szőlő ideális esetben magas sav- és alacsony cukortartalommal rendelkezik, de fiziológiailag érett. (Ne feledjük, a pezsgő általában két alkoholos erjedésen megy keresztül, így az alapbor alkoholtartalmának kifejezetten alacsonynak kell lennie az élvezhető végeredményhez.)

A talaj vízelvezető képessége különösen fontos, ugyanis a hűvösebb éghajlat általában több csapadékkal is jár. Champagne híres mézskőtalaja nemcsak a vízháztartás egyensúlyát biztosítja, de könnyű megmunkálhatósága miatt az érlelőpincék létrejöttében is alapvető jelentőségű. Ez a mézskővonulat egészen Dél-Angliáig ér, ahol hasonló szerepet kap az ottani szőlőtermesztésben.

A szőlő gyümölcshéján természetes élesztőkultúra található, amely tulajdonságaiban egyedi minden termőhelyen. Ez az élesztő indítja be a spontán alkoholos erjedést, és tipikus karaktert adhat az elkészült bornak. Champagne-ban a természetesen előforduló élesztőkultúra kitenyésztésével, kontrolláltan erjesztik a borokat.

Az évjárat kérdése a pezsgők esetén igen összetett: általában a szélsőségesen hűvös éghajlat kedvez a pezsgőnek termesztett szőlő minőségének, ez azonban azzal a veszéllyel jár, hogy akár egy teljes terület termése elveszhet a kedvezőtlen időjárás következtében. Emiatt a különböző évjáratok házasítása megszokott a pezsgőkészítésnél, az évjáratjelzéssel ellátott pezsgőket pedig inkább kivételnek tekintjük.

A felhasznált szőlőfajták tekintetében a világ pezsgőkészítő országai jelentősen eltérnek, de a legtöbb csúcsmínőségű pezsgő a champagne-i fajtákból (chardonnay, pinot noir és pinot meunier) készül, illetve ezek a fajták jelentős szerepet töltenek be a házasításban.

Érdemes megemlíteni, hogy Champagne-ban a három fő szőlőfajtán kívül még további négy fajta engedélyezett (pinot blanc, pinot gris, petit meslier és arbanne), és a klímaváltozással párhuzamosan ezen szőlőfajták jelentősége vélhetően nőni fog, hiszen azok a tulajdonságok, amelyek a hűvösebb klimatikus viszonyok között hátrányt jelentettek, egy melegebb klímában segíthetnek megőrizni a Champagne eredeti karakterét.

Az emberi tényező alapvető fontosságú a pezsgőkészítés esetén: a telepítési szabályoktól kezdve az engedélyezett hozamon át, a szüret, a préselés és a borászat részletes szabályaiig minden lényeges lépést meghatároz.

3. Az eredetvédelem intézményének alapfogalmai

Gál Péter szerint „az eredetvédelmi rendszer egy olyan gazdasági, jogi szabályozórendszer, amely előre meghatározott feltételek mellett, különböző nyilvántartási, minősítési és ellenőrzési rendszereken keresztül garantálja a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek földrajzi származását és minőségét, célja a földrajzi árujelzők hitelességének védelme.”²⁶

3.1. Árujelzők

Az árujelző mint összefoglaló kategória a védjegyet, a kereskedelmi nevet és a földrajzi árujelzőket foglalja magában.

²⁶ Gál, Kiss: i. m. (16), p. 9.

Ezek olyan változatos formában megjelenő, jogi oltalom alatt álló megjelölések, amelyek alkalmasak áruk és szolgáltatások megkülönböztetésére, reklámozására és más gazdasági funkciók ellátására a természetes és jogi személyek, valamint azok áruai tekintetében.

Az árujelzők minden fajtája más-más funkcióval bír:

- a védjegy árukat és szolgáltatásokat különböztet meg;
- a kereskedelmi név a gazdálkodó szervezeteket különbözteti meg egymástól;
- a földrajzi árujelző pedig a termékeket különbözteti meg, származásuk helye és azzal összefüggő minőségük alapján.

3.2. Földrajzi árujelzők

A földrajzi árujelzőkön azokat a jelzéseket értjük, amelyek egy földrajzi névből vagy pedig egy földrajzi névből és a hozzá kapcsolt valamilyen kifejezésből állnak, és amelyek olyan termék jelölésére használatosak, amelynek minőségét, hírnevét vagy egyéb jellemzőit kizárólag vagy alapvetően a földrajzi eredet határozza meg.

Jelen vizsgálatunk szempontjából a legfontosabb-árujelző kategória a földrajzi árujelzőké, így a következőkben ezzel foglalkozunk részletesen a védjegyek és a kereskedelmi nevek kérdése pedig csak a releváns pontokon kerül elemzésre.

3.3. A földrajzi árujelzők és a védjegyek elkülönítése

Fontos hangsúlyozni, hogy a földrajzi árujelzők és a védjegyek megkülönböztetése – funkcióik hasonlóságai miatt – alkalmanként nem egyszerű. Előfordul, hogy az eredetvédezt termékek megjelölését, nevét védjegy is óvja. Ez rendszeresen előfordul a bormárkák esetében, ahol a bor megnevezése védjegy – például Louis Roederer *Brut Premier* – amely az eredetmegjelöléssel – Champagne – egyszerre szerepel a terméken.

A védjegyek és a földrajzi árujelzők között az alábbi lényeges különbségek fedezhetők fel.²⁷

- A földrajzi árujelzők védelme a termékek *földrajzi, természeti és mikroklimatikus tényezőire* is alapítható, míg a védjegyek kizárólag *emberi kollektíva tevékenysége* következtében töltik be a rendeltetésüket.
- Szolgáltatásokat – a védjegyekkel ellentétben – nem lehet földrajzi árujelzővel védeni. A földrajzi árujelzők főleg mezőgazdasági és élelmiszeripari termékekre vonatkoznak. A védjegyek használati köre sokkal szélesebb, minden árua és szolgáltatásra vonatkozhatnak, amely a Nizzai Megállapodás oszályozási rendjében szerepel.
- A földrajzi árujelzők használatának joga *kollektív jogosultság*, azaz mindenki használhatja azokat, amennyiben a termék megfelel az előzetesen lefektetett szabályoknak. A védjegy jogosultja a magyar jogban világosan meghatározható.

²⁷ Dr. Tattay Levente: A bor és az agrártermékek eredetvédelme. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest, 2001, p. 33.

- A földrajzi árujelzők bejelentésénél a *termékleírás*²⁸ alapvető fontosságú. Leírja és valószínűsíti a termelt áru minőségének közvetlen összefüggését a származással. A védjegy esetén nem követelmény a termékleírás.
- A védjegyoltalom időtartama a bejelentéstől számított tíz év, a földrajzi árujelzők oltalma időben nem korlátozott.
- A földrajzi árujelző kizárólag szavakból állhat, a védjegy sokkal formagazdagabb: kép, szlogen, hang- vagy fényjel is lehet.
- A földrajzi árujelző *forgalomképtelen*, nem lehet átruházni, de még használati engedélyt (licenciát) sem adni rá. A védjegy a gazdasági forgalom tárgya.
- A földrajzi árujelzők szinte kivétel nélkül földrajzi nevet tartalmaznak, míg a védjegyeknél ez sokkal ritkább.
- A földrajzi árujelzők (és az azok terjedelmét kijelölő termékleírások) esetén a hagyományok, a szokások nagy szerepet kapnak,²⁹ míg a védjegyeknél főleg az egyediség, a megkülönböztetőképesség dominál.
- A védjegyek funkciói közül a reklámfunkció a legfontosabb, a földrajzi árujelzők esetén pedig a minőségi jelző és a származásjelző szerep.
- A védjegyek száma gyakorlatilag korlátlan, míg az adott területre kiadható földrajzi árujelzőké valamelyest korlátozott.
- A földrajzi árujelzőkkel védett termékek általában egy áruosztályba tartoznak, és csak néhány árura vonatkoznak, amelyeket a termékjegyzék tartalmaz. A védjegyek igen sokféle termék számára biztosíthatnak oltalmat, amelyeket az árujegyzékben tüntetnek fel.
- A védjegyek jogi elismeréséhez elengedhetetlen feltétel a lajstromozás, ez a földrajzi árujelzők esetében nem feltétlenül érvényesül.³⁰
- A földrajzi árujelzők vonatkozásában a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala mellett a Földművelésügyi Minisztérium is fontos feladatokat lát el. A bejelentést a miniszterhez kell benyújtani, aki továbbítja azt a hivatalnak. Ezen túlmenően a minisztérium a termelők részére biztosított szakmai támogatással segíti az új bejelentések benyújtását.

A már oltalom alatt álló termékek termékleírásait rendszeresen felülvizsgálja, kezdeményezi és megalkotja a szükséges módosításokat, valamint kapcsolatot tart az eredetvédelemből eredő jogok és a jogérvényesítés módjainak megismertetése érdekében.

²⁸ Kézműipari termékek esetében elegendő ún. termékjegyzéket csatolni a bejelentéshez.

²⁹ *Dr. Tattay Levente*: Eredetvédelem Franciaországban – A cognac, a champagne és a Bordeaux-i bor nyomában. *Külgazdaság*, 44. évf. 3. sz., 2000, p. 29–41.

³⁰ Magyarországon a nemzeti földrajziárujelző-oltalom mindig lajstromozással keletkezik.

3.4. A földrajzi árujelzők funkciói, a gazdaságban betöltött szerepük³¹

– Származásjelző funkció

A földrajzi árujelzők szinte kivétel nélkül földrajzi névre utalnak. Ez az utalás akár közvetett is lehet, például egy helység régi, latin nyelvű neve is szerepelhet jelzésként.

– Megkülönböztető funkció

A földrajzi árujelzők megkülönböztetőképesége függ a szóban forgó termék minőségétől: minél jobb minőségű egy adott termék, annál határozottabb a megkülönböztető erő.

Ez alól kivételt képeznek a *származási jelzések*, amelyeket az 1997. évi XI. törvény nem szabályoz, de a Párizsi Unió Egyezmény és a Lisszaboni Megállapodás rendszere igen. A származási jelzés csupán azt igazolja, hogy a termék mely országból, régióból, tájról vagy helységről származik, nem közvetít információt a termék minőségéről.

– Minőségjelző-garanciális funkció

A földrajzi árujelzőkhöz, főleg az eredetmegjelölésekhez a kiváló minőség vagy valamely kiemelkedő, kivételesen pozitív tulajdonság képzeete párosul. Ez egyben garanciaként is szolgál: a fogyasztó biztos lehet benne, hogy egyenletes minőségű, meghatározott tulajdonságú árut fog kapni.

A minőségjelző funkció ereje abban is megmutatkozik, hogy számos eredetmegjelölés *fajtagjelöléssé* vált (ez fenyegeti például a champagne-t az Újvilágban).

– Arculati funkció

A földrajzi árujelzők fontos szerepet tölthetnek be a származási helység, régió vagy ország imázsának és ismertségének kialakulásában. A termékek messze földre eljuthatnak, magukkal hordozva származási helyük üzenetét, vonzóvá téve azt a fogyasztók számára.

– Reklámfunkció

A földrajzi árujelzők sokoldalúak, kiválóan alkalmasak a termékek népszerűsítésére a marketingben, így az üzleti stratégia állandó elemei. Alkalmazhatóak információ-átadásra, figyelemfelkeltésre, emlékeztetésre, a fogyasztó bizalmának és jóindulatának elnyerésére.

– Presztízfunkció

A földrajzi árujelzők minőségjelző funkciójából fakad, hogy az így védett termékek fogyasztása magasabb státuszt sugall. Ezen áruk fogyasztását a feltörekvő rétegek megpróbálják utánózni, hogy az előkelőség érzetét nyújtsák. Ezt remekül példázza a champagne vagy a márkás szeszesitalok kategóriája.

³¹ Tattay: i. m. (27), p. 22–25.

– *Védelmi funkció*

A védelem szabályozása leginkább a földrajzi jelzések lajstromozása, jogos, illetve jogtalan vagy megtévesztő használata körében érvényesül.

A magyar jogban a védjegy törvényen kívül a versenytörvény, a fogyasztóvédelmi törvény, a bortörvény és más jogszabályok biztosítják kiegészítő jelleggel.

A földrajzi árujelzők gazdasági előnyei közül néhányat már érintettünk a funkciók elemzésénél. Ezeken túl a következő pozitív attribútumok kapcsolhatók a földrajzi árujelzőkhöz.

a) *Ismertség, felismerhetőség*

A földrajzi árujelzők általában hosszú ideje léteznek a piacon, így a fogyasztók felismerik, vagy akár keresik is őket. Előfordul, hogy bizonyos piacokon önálló márkakategóriává válnak (például a marlborough-i sauvignon blanc vagy a rioja), a vásárlók nem az egyes termelőknek, hanem a kategóriának tulajdonítanak minőségi garanciát.

b) *Árfelhajtó hatás*

Ez is a földrajzi árujelzők garanciális és presztízsfunkcióival van szoros kapcsolatban. Amint egy termék minősége ismertté és népszerűvé válik a fogyasztók között, a kereslet megnő iránta. Mivel azonban a földrajzi behatároltság miatt a termelés mennyisége véges, az így keletkezett túlkereslet az árakat felfelé hajtja.

c) *Versenylőnyök*

Az ipari tulajdon kizárólagossága azt jelenti, hogy a használati jogosultság csak egy adott, egyéni vagy kollektív jogosult számára biztosított, mindenki mást kizár a használat jogából. Tehát azon termelők, akik nem a termékleírásnak megfelelő árut termelnek, vagy azt nem az adott földrajzi határokon belül állítják elő, nem részesülhetnek a földrajzi árujelzők által biztosított előnyökből.

d) *Értékesítési monopólium*

A földrajzi árujelzőket kizárólag a területen lakó termelők, feldolgozók és előállítók használhatják. Ez a monopólium azonban soha nem jelent piaci erőfölényt, csak *jogi monopóliumot*, ugyanis egy adott földrajzi árujelzővel ellátott termék nem zár ki semmilyen helyettesítő terméket az értékesítés lehetőségéből. Ezen túl a területi és az ehhez kötődő termelési korlátozottság miatt ez a jogi monopólium sosem válhat gazdasági monopóliummá.

e) *Az export elősegítése*

A földrajzi árujelzők és ezek nemzetközi ismertsége az agrárkivitelnél különösen fontos szerepet tölt be. A termékek összekapcsolása a származási helyükkel bizalmat ad az exportpiacoknak, és az egész ország termelésének a megítélését is pozitív irányba tereli.

f) *Nagy volumenű belföldi és külföldi értékesítés*

Folyamatosan egyre több földrajzi árujelzővel ellátott termékre van kereslet, mind az országhatárokon belül, mind a külföldi piacokon. A garantált eredet és minőség többletértéke egyértelmű, a mai digitális világban pedig nagyon rövid idő alatt elterjedhet egy magas színvonalú termék jó híre, így előre látható, hogy ez a tendencia folytatódni fog.

3.5. A szokásos megjelölés, fajtamegjelölés

A szokásos megjelöléseket a védjegy törvény (Vt.)³² kiemelten kezeli. A szokásos megjelölés (generikus vagy általános megjelölés) azon, eredetileg árujelzőnek minősülő megjelölés, amely a tartós, rendszeres használat során elvesztette megkülönböztető képességét, és amelyre ennél fogva kizárólagos jog többé nem szerezhető [a védjegy törvény 105. § (1) bekezdése értelmében].

A szokásos megjelölések csak kis része volt eredetileg védjegy vagy földrajzi megjelölés, a többségüknek soha nem volt megkülönböztető jellege.

A szokásos megjelöléssé válás súlyos következményekkel fenyeget: az eredetileg földrajzi árujelzővel védett termék többletértéke megszűnik, hiszen a megkülönböztető funkció többé már nem érvényesül. Erre szolgál példával a Comité Interprofessionel du Vin de Champagne (CIVC) felperesnek Rachel Jayne Powell – közismert nevén Champagne Jayne – alperes ellen az Ausztrál Szövetségi Bíróság előtt indított pere.³³

A CIVC keresetében kérte az ausztrál állampolgárságú alperes eltiltását a champagne név használatától, mivel félrevezető és megtévesztő módon használta azt közösségi médiában való megjelenéseiben mind nevével, mind pedig azzal, hogy champagne-termékek körében helyezett el ausztrál pezsgőket, amivel azt a látszatot keltette, hogy azok minőségükben nem térnek el a földrajzi eredetvédelemmel rendelkező francia termékektől. Az alperes tevékenysége során továbbá azt a látszatot keltette, hogy felhatalmazással bír a champagne ágazat képviseletére.

A bírói döntés – bár megállapította, hogy az alperes közösségi médiában folytatott tevékenysége csakugyan megtévesztő lehet – mégsem rendelkezett az alperes ilyen jellegű tevékenységének tiltásáról. Sajnálatos módon az alperesnek adott igazat a bíróság arra vonatkozóan, hogy tevékenységével nem sérti meg a fogyasztóvédelemre vonatkozó ausztrál jogszabályokat. Ami még ennél is sajnálatosabb, az ítélet teljesen figyelmen kívül hagyta a földrajzi eredetvédelem érvényesítéséhez fűződő, határokon átnyúló érdeket, és pusztán azon alapult, hogy az alperes perben támadott eljárása során nem folytatott kereskedelmi tevékenységet.

4. A bor-eredetvédelem nemzetközi szabályozásának története

4.1. Az ókortól az első modern szabályozásig

Az áruk földrajzi megjelölése a kereskedelemmel egyidős, mintegy hatezer évre nyúlik vissza. Az árucserében részt vevő különféle mezőgazdasági és ipari termékeket, illetve alapanyagokat eredetük alapján különböztették meg, földrajzi nevek rövidesen széles körben is-

³² 1997. évi XI. törvény a védjegyek és földrajzi árujelzők oltalmáról.

³³ A döntés kivonatát az 1. számú függelék tartalmazza.

mertek lettek, és a minőségre is utalni kezdtek; kialakultak az ókor „márkái” (kínai selyem, damaszkuszi acél, görög borok stb.).³⁴

A kereskedelem fejlődésével párhuzamosan a termékek, főleg a borok eredetét egyre szűkebb földrajzi területekkel társították, így kialakultak a hasonló típusú bort adó korai „borvidékek”. A borok a történelem során szinte mindig luxuscikknek számítottak, élvezetüket történetírók, költők és a folklór is rendszeresen megörökítették.

A középkorban ugyancsak a borok voltak az első védelemben részesített áruk. Franciaországban már a 11–15. században dekrétumokkal biztosították a borrégiók (elsősorban Bordeaux és Champagne) előjogait, tiltották az utánzatokat.

A borok töretlen népszerűsége oda vezetett, hogy az újkor elejére a borhamisítás jelentős méreteket öltött, így XIII. Lajos 1622-ben rendelettel tiltotta meg a burgundiai, a lyoni és a beujolais-i borok hamisítását.³⁵

A filoxéra-kártevő pusztítása a 19. század második felében egész Európában tönkretette a szőlőültetvények legnagyobb részét. Ez a csapás viszont előmozdította a ma ismert borrégiók kialakulását, és jelentősen átrendezte a telepített fajtákat az egyes termőterületeken. Az újratelepített ültetvények már sokkal rendezettebbek voltak (például szabályos sorokba ültették őket, meghatározott tőketávolsággal), ami később lehetővé tette a terméshozam meghatározását és maximálását, valamint a nagyüzemi módszerekkel való szőlőművelést, előkészítve a terepet a további jogi szabályozásnak.

4.2. Párizsi Unió Egyezmény (PUE)

1883-ban jött létre az első nemzetközi iparjogvédelmi egyezmény, amelynek célja a tagállamok intézményi rendszerei összehangolt működésének a biztosítása volt. Ezenkívül rendelkezett az anyagi és eljárásjogi előírások egységesítéséről is az ipari tulajdon egyes tárgyainak tekintetében. Az egyezmény az ipari tulajdon lehető legtágabb értelmezését írja elő, többek között külön nevesítve a borokat [1. cikk (3)].

A borok szempontjából fontos megemlíteni, hogy itt kerül sor először nemzetközi szabályozásra többek között a védjegyek, az eredetmegjelölések és a származási jelzések terén, illetve a tisztességtelen verseny ellen.

A legjelentősebb alapelvek egyike a tagok közötti *egyenlő elbírálás* és a belföldiekével azonos *jogsegély* igénybevételének a lehetősége, valamint az *uniós elsőbbség* biztosítása a nemzeti iparjogvédelmi bejegyzés kiterjesztésével az összes tagállamban.

Az egyezményt többször felülvizsgálták: Brüsszel (1900), Washington (1911), Hága (1925), London (1934), Lisszabon (1958), Stockholm (1967).

³⁴ Tattay: i. m. (27), p. 13–14.

³⁵ Tattay: i. m. (27), p. 13–14.

Magyarország 1909-ben csatlakozott az egyezményhez, a jelenleg hatályos, stockholmi revíziót követő szöveget az 1970. évi 18. tvr. hirdette ki.³⁶

Az eredetileg 8 tag által aláírt egyezménynek ma 177 tagja van.³⁷

Míg a PUE eredeti szövege ugyan említi a származási jelzést és az eredetmegjelölést, a jogintézmények fogalmait nem tartalmazza. Ezeket az 1911. évi washingtoni felülvizsgálat (származási jelzés), valamint az 1925. évi hágai értekezlet (eredetmegjelölés) iktatta be az egyezménybe. A származási jelzés első fogalommeghatározását az 1891-es Madridi Megállapodásból [1. cikk (3)] lehet kiolvasni.³⁸

Az egyezmény jelenlegi szövegének több rendelkezése is foglalkozik a földrajzi árujelzőkkel: a származási jelzéseket és az eredetmegjelöléseket az 1. cikk (2) pontja említi, a 9. és 10. cikk pedig a jogsértések lehetséges szankcióit és a védelem módjait tartalmazza.

A *Madridi Megállapodás*³⁹ és az azt kiegészítő 1989-es Madridi Jegyzőkönyv együttesen hozza létre a nemzetközi védjegylajstromozási rendszert. A madridi rendszert Genfben az 1967-ben született WIPO, a Szellemi Tulajdon Világszervezete, az ENSZ szakosított intézménye működteti. Szilágyi bírálja a Madridi Megállapodás hatékonyságát, mivel „az nem növeli jelentősen a származási jelzők PUE által lefektetett szintjét” és „az egyezmény rendelkezései nem bírnak megfelelő kényszerítő erővel”.⁴⁰

4.3. Lisszaboni Megállapodás

A PUE keretében 1958-ban a Lisszaboni Megállapodás *külön uniót*⁴¹ hozott létre, amelynek célja az eredetmegjelölések hatékony nemzetközi oltalma és lajstromozása volt. Egyetlen bejegyzéssel és regisztrációval (valamint 1000 CHF regisztrációs díj megfizetésével) a védelemben részesítendő eredetmegjelöléseket és földrajzi árujelzőket a megállapodás tagjai automatikusan elismerik.⁴²

Magyarország 1967-ben csatlakozott az 1982. évi 1. törvényerejű rendelettel kihirdetett megállapodáshoz. A Lisszaboni Megállapodás jelenlegi 28 tagállama a csatlakozás sorrendjében a következő:⁴³

³⁶ 1970. évi 18. tvr. az ipari tulajdon oltalmára létesült uniós egyezmények 1967. július 14-én Stockholmban felülvizsgált, illetve létrehozott szövegének kihirdetéséről.

³⁷ <https://www.wipo.int> – a Szellemi Tulajdon Világszervezete.

³⁸ Szilágyi János Ede: Borjog, különös tekintettel az eredetvédelem kérdéseire. PhD-értekezés, Deák Ferenc Doktori Iskola, Miskolc, 2008, p. 18.

³⁹ A védjegyek nemzetközi lajstromozására 1891. április 14-én kötött, Stockholmban 1967. július 14-én felülvizsgált, Genfben 1979. szeptember 28-án módosított Madridi Megállapodás.

⁴⁰ Szilágyi: i. m. (39), p. 223.

⁴¹ Lisszaboni Megállapodás, 1. cikk.

⁴² Kivételt képez, ha a visszautasító tagállamban bejegyzett védjegyként vagy szokásos megjelölésként használják a védelemben részesítendő megjelölést.

⁴³ Kókai-Kunné dr. Szabó Ágnes: Lisszabontól Genfig az agrártermékek földrajzi árujelző oltalmának szabályozására figyelemmel. Védjegyvilág, 25. jubileumi különszám, p. 23–30.

- 1967–1968 Franciaország, Haiti, Izrael, Kuba, Magyarország, Mexikó, Olaszország, Portugália;
- 1972–1977 Algéria, Bulgária, Burkina Faso, Gabon, Kongó, Togo, Tunézia;
- 1993–1999 Costa Rica, Csehország, Szerbia, Szlovákia;
- 2001–2006 Grúzia, Irán, Koreai Népköztársaság, Moldávia, Montenegro, Nicaragua, Peru;
- 2010–2013 Macedónia, Bosznia-Hercegovina.

A Lisszaboni Megállapodás alapján a bejelentett eredetmegjelöléseket a Szellemi Tulajdon Világszervezetének genfi székhelyű irodája lajstromozza.

4.4. A Lisszaboni Megállapodás Genfi Jegyzőkönyve

2009-ben kezdődött meg a Szellemi Tulajdon Világszervezetében a Lisszaboni Megállapodás felülvizsgálata. A felülvizsgálat célja a megállapodás vonzóbbá tétele, a finanszírozás kérdésének megtárgyalása, a földrajzi jelzések védelmének szabályozása és a kormányközi szervezetek, így az EU csatlakozásának a lehetővé tétele.

2015. május 20-án a diplomáciai értekezlet elfogadta a Lisszaboni Megállapodás Genfi Jegyzőkönyvét, amelyet 2015-ben az EU-tagállamok közül Franciaország, Magyarország, Olaszország, Portugália és Románia, valamint tíz másik ország írt alá.

A Genfi Jegyzőkönyvben került világos meghatározásra a földrajzi jelzés és eredetmegjelölés, amely a Lisszaboni Megállapodásban még nem különült el.

Eredetmegjelölés: Olyan megjelölés, amely földrajzi terület neve vagy más, a területre utaló megjelölés, amelyet az onnan származó termék megjelölésére használnak, amelynek minőségét vagy jellemzőjét kizárólag vagy lényegében a földrajzi környezet határozza meg, a természeti és az emberi tényezőket is beleértve, és amely a terméket híressé tette.

*Földrajzi jelzés: Olyan jelzés, amely földrajzi terület neve vagy más, a területre utaló jelzés, amelyet az onnan származó termék megjelölésére használnak, amelynek minőségét, hírnevét vagy más jellemzőjét lényegében a földrajzi környezet határozza meg, és amely a terméket híressé tette.*⁴⁴

A Genfi Jegyzőkönyv lehetővé teszi egy-egy termékmegjelölés oltalmát földrajzi név nélkül is, a közös bejelentést a határon átnyúló területek esetében, és szabályozza a homonim (azonos alakú, de eltérő tartalmú) nevek oltalmát is. Ennek megfelelően a Genfi Jegyzőkönyv harmonizál az uniós szabályokkal.

4.5. GATT–TRIPS-megállapodás

Az Általános Vám- és Kereskedelmi Egyezmény uruguayi fordulójában a világkereskedelemre vonatkozó számos aktuális kérdést tárgyaltak 1986-tól kezdve. Ennek keretében jött

⁴⁴ Lisszaboni Megállapodás Genfi Jegyzőkönyve, 1. Fejezet 2. Cikk (1)(i) és (ii).

létre a Kereskedelmi Világszervezet, a WTO (World Trade Organisation) is. Az uruguayi forduló záróokmányaként kidolgozott megállapodási csomagot az 1994-ben létrejött Marrakeshi Egyezmény során írták alá Magyarországon.

Az 1998. évi IX. törvénnyel kihirdetett egyezmény 1.) C. melléklete tartalmazza az úgynevezett TRIPS-megállapodást (*Agreement on the Trade Related Aspects of International Property Rights, Including Trade of Counterfeit Goods* – A szellemi tulajdonjogok kereskedelmi aspektusairól szóló egyezmény), amely a szellemi tulajdon-jogok védelmének átfogó biztosítását célozza.

A megállapodás megfogalmazta az egyes iparjogvédelmi oltalmi formák, köztük a földrajzi árujelzők oltalmának minimumkövetelményeit, ezzel lehetőséget adva a védjegyek és a földrajzi árujelzők kapcsolatának a rendezéséhez.

A földrajzi eredet meghatározása az európai uniós közösségi szabályozással szemben a TRIPS-megállapodás 22. cikke 1. bekezdésében sokkal általánosabb. A TRIPS-megállapodás *a földrajzi árujelzők oltalmát valamennyi termék esetében lehetővé teszi, amelynek meghatározott minőségét, hírnevét vagy egyéb jellemzőit lényegében a földrajzi eredet határozza meg.* Ezen túlmenően a megállapodás nem szabályozza az oltalom megszerzésére vonatkozó eljárást, nem írja elő a termékleírás készítésének és az ellenőrzési rendszer működtetésének kötelezettségét. A megállapodás a WTO tagállamait azonban kötelezi arra, hogy teremtsék meg a megfelelő jogi eszközöket a földrajzi megjelölések jogi oltalmára.

Vitarendezési eljárás, a TRIPS-megállapodás és az Európai Unió jogharmonizációja

Az USA már 1999-ben jelezte, hogy a Lisszaboni Megállapodás és az Európai Közösség joga a nemzeti elbánás iránti igény, valamint a korábbi védjegyek és későbbi földrajzi árujelzők együttes fennállásának helyzete tekintetében eltér a TRIPS álláspontjától. Ennek következményeképpen az USA és Ausztrália vitarendezési eljárást kezdeményezett az EU ellen 2003-ban a 2081/92/EGK rendelet⁴⁵ szabályai miatt.⁴⁶ Az USA és Ausztrália azt állította, hogy a közösségi szabályozás diszkriminatív harmadik országok bejelentőivel szemben. Álláspontjuk szerint a közösségi szabályozás az EU-tagállamokon kívüli harmadik államokból érkező bejelentések esetében sérti a Párizsi Uniós Egyezmény, a GATT és a TRIPS-megállapodás szerinti egyenlő elbánás elvét. A közösségi szabályozás ugyanis az Európai Unión kívüli államokból érkező bejelentések esetében is megkövetelte a közösségi szabályok szerinti termékleírást, illetve annak nemzeti szakaszban való elbírálását és a közösségi előírásoknak megfelelő minőségellenőrzési szabályok betartását. Az USA és Ausztrália kifogásolta, hogy a korábbi elsőbbségű védjegy ellenére fennmaradhat a későbbi eredetmegjelölés, illetve földrajzi jelzés oltalma a TRIPS-megállapodás 16. cikkének 1. bekezdése értelmében: „a

⁴⁵ A Tanács 2081/92/EGK rendelete (1992. július 14.) a mezőgazdasági termékek és élelmiszerek földrajzi jelzéseinek és eredetmegjelöléseinek oltalmáról.

⁴⁶ WT/DS 174, WT/DS 290.

lajstromozott védjegy tulajdonosának kizárólagos jogában áll mindenkit megakadályozni abban, hogy engedélye nélkül a kereskedelemben azonos vagy hasonló megjelöléseket használjon olyan árukra vagy szolgáltatásokra, amelyek azonosak vagy hasonlóak azokhoz az árukhoz vagy szolgáltatásokhoz, amelyek vonatkozásában a védjegy oltalomban részesült, amennyiben az ilyen használat megtévesztésre alkalmas. Azonos jel azonos árura vagy szolgáltatásokra történő használata esetén a megtévesztésre alkalmasságot vélelmezni kell. A fent említett jogok nem érintik a meglévő korábbi jogokat, és nem befolyásolják a Tagoknak azt a lehetőségét, hogy a használat alapján biztosítsanak jogokat.”

A WTO Vitarendezési Testületének paneldöntése megállapította, hogy a Tanács 2081/92/EGK rendelete nincs összhangban a TRIPS-megállapodás 3. cikkének 1. bekezdésével és a GATT III:4 cikkével. A testület álláspontja a vitatott közösségi rendeletekben előírt viszonyossági és azonossági feltételeken alapult, ezért új szabályozást kellett alkotni.

4.6. A francia modell: az INAO (*Institut national de l'origine et de la qualité*)⁴⁷

A francia eredetvédelem irányítója az INAO, amely Joseph Camus agrárminiszter rendeletére született meg 1935-ben Comité National des appellations d'origine (CNAO) néven, majd a második viágháború után az Institut National des Appellations d'Origine nevet kapta.

Eleinte csak a borok földrajzi árujelzőinek védelméért és a borral kapcsolatos egyéb ügyekért felelt, de 1990 óta minden agrártermék a hatáskörébe tartozik. 2007 óta a nevét *Institut national de l'origine et de la qualité*-ra változtatták, de a rövidítése a régi maradt.

Az INAO munkájának fő területei:

- földrajzi árujelzők,
- eredetvédelem,
- biológiai gazdálkodás,
- hagyományos termékek,
- Label Rouge.⁴⁸

Az intézet legfőbb testülete az állandó tanács, melynek 24 tagja van, és a szervezet általános tevékenységének és költségvetésének megállapításával, valamint az eredetmegjelölések alapvető védelmével foglalkozik. Tagjait a nemzeti bizottságok delegálják. Négy nemzeti bizottság létezik, a borral és a párlatokkal a legnagyobb foglalkozik. A nemzeti bizottságok feladata az AOC-státusz (Appellation d'Origine Controlée) elismerése, valamint ajánlattétel a kompetenciájukat érintő kérdésekben az illetékes miniszterek számára. Az INAO erejét mutatja, hogy ezeket a javaslatokat a minisztériumok csak elfogadhatják vagy visszautasíthatják, de nem módosíthatják.

Az intézetnek 26 helyi bizottsága van, amelyek feladata az előírások teljesítésének ellenőrzése, valamint az adott terület közösségi marketingjének a megszervezése.

⁴⁷ Gál, Kiss: i. m. (16), p. 35–36.

⁴⁸ A kiváló élelmiszerek védjegye. A termék bárholnan érkezhethet, akár harmadik országból is. Jelenleg 500 áru rendelkezik Label Rouge minősítéssel.

Az INAO tevékenységét a termelők (25%) és a francia állam (75%) finanszírozza.⁴⁹ (Ez az arány épp fordított például Németországban, ahol a termelők által befizetett díjak adják a költségvetés mintegy 80%-át.)

Az intézet működését, illetve az eredetmegjelölések védelmét és a közösségi marketinget a borvidékeken működő szakmaközi szervezetek is segítik. Az európai uniós eredetvédelmi modell nagyrészt az INAO alapján került kidolgozásra.

4.7. Nemzetközi Szőlészeti és Borászati Szervezet (*L'Organisation Internationale de la Vigne et du Vin – OIV*)

Elődje az 1924-ben Párizsban Nemzetközi Szőlészeti és Borászati Hivatal néven alakult kormányközi szervezet. Az eredeti részes tagállamok: Franciaország, Görögország, Luxemburg, Magyarország, Olaszország, Portugália, Spanyolország és Tunézia. Valódi működése 1927-ben kezdődött, amikor az alapító okiratban meghatározott legalább öt állam ratifikálta a szerződést.

Az 1997-es buenos airesi közgyűlés során felülvizsgálták a hivatal működését, amely mai formájában 2001-ben alakult újra Nemzetközi Szőlészeti és Borászati Szervezet (*International Organisation of Vine and Wine*) néven.

A szervezet célja „a szőlő- és bortermeléssel, továbbá szőlőből és borból előállított termékekkel kapcsolatos tudományos, műszaki, technológiai, jogi és gazdasági tevékenység előmozdítása”.⁵⁰

Az OIV tevékenysége:

- adatgyűjtés, statisztikák készítése, adatbázis fenntartása;
- tudományos és technikai kutatásokat támogat és segít;
- ajánlásokat tesz a tagországoknak a különböző szőlészeti-borászati kérdésekben;
- hozzájárul a tagországok közötti jogharmonizációhoz;
- közvetít a tagországok között;
- segíti a fogyasztói egészségvédelmet és az élelmiszerbiztonságot;
- elősegíti a tagok együttműködését;
- képzési rendszereket fejleszt a szőlészeti és borászati termékekkel kapcsolatban;
- közvetít az iparág szereplői között, megfelelő párbeszédre és megállapodásokra ösztönözve őket;
- hozzájárul a világ szőlészeti és borászati örökségének elismertetéséhez, beleértve a történelmi, kulturális, emberi és környezetvédelmi tényezőket is.

Az OIV céljait javaslatok, ajánlások és a tagállamok kormányainak benyújtott kezdeményezések formájában valósítja meg.⁵¹

⁴⁹ Forrás: <http://www.inao.gouv.fr/eng/The-National-Institute-of-origin-and-quality-Institut-national-de-l-origine-et-de-la-qualite-INAO/Le-financement-de-l-institut-national-de-l-origine-et-de-la-qualite-INAO>.

⁵⁰ Tattay: i. m. (27), p. 167.

⁵¹ Tattay: i. m. (27), p. 168.

A SZERZŐI JOG MEGJELENÉSE A VÉDJEGYJOGBAN – I. RÉSZ

Bevezetés

Meddig terjedhetnek a szerzői jogok, és mekkora hatást gyakorol a szerzői jogi védelem egyéb oltalmi formákra, különösen a védjegyjogra? Akadályozza-e a szerzői jog az úgynevezett brandépítést? Elméletben egy szerzői jogi mű védjegyként is érvényesülhet, sőt, számos esetben kell is érvényesülnie, ha csak a kereskedelmi hasznosításra gondolunk. Ha egy grafikai mű egyszerre áll szerzői jogi védelem és védjegyjogi oltalom alatt, annak két gyakorlati következménye lehet. Amennyiben a szerzői jogi jogosult és a védjegyjogosult személye megegyezik, az oltalmak erősítik egymást egy további védelmi láncot húzva a megjelölés köré. Kényes helyzetet okozhat ugyanakkor, ha a megjelölés szerzője és a lajstromba bejegyzett védjegyjogosult személye elválnak, és a felek nem rendezték kellő alaposágú felhasználási szerződéssel azt, milyen jogok illetik meg a szerzői művel kapcsolatban a védjegyjogosultat. Mi történik akkor, ha valaki az általam készített grafikát sajátjaként „védjegyezteti”? Milyen jogaim vannak, és hogyan, milyen fórum előtt tudom ezeket a jogokat érvényesíteni? A tanulmány ezt (a védjegyjog és a szerzői jog egymáshoz való viszonyát) vizsgálja, ezen belül is elsősorban azt, hogy a védjegyjogi előírásokban milyen módon jelenik meg a szerzői jog, illetve hogyan lehet élni a szerzői jogi védelem adta lehetőségekkel a védjegyjogi jogszabályokban.

A tanulmány első részében szó lesz arról, hogy a nemzeti, illetve az európai uniós szabályozás hogyan reagál a felvetett kérdésekre. Más szóval, milyen módon jelenik meg a szerzői jog a védjegyjogi rendszerekben, illetve ki hivatkozhat egyáltalán szerzői jogra, és az eljárás melyik szakaszában teheti ezt. Ezt számos jogszabály, valamint az ezekhez fűződő indokolások, hazai és külföldi kommentárok és szakirodalom segítségével vizsgáljuk.

A tanulmány második része arra keres választ, hogy ezek a kérdések egyrészt mennyire relevánsak a hazai és az európai uniós gyakorlatban, másrészt maga a gyakorlat mennyire következetes e kérdések megválaszolásában.

---

* A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala felsőfokú iparjogvédelmi tanfolyama keretében készített szakdolgozat szerkesztett változata, konzulens dr. Legeza Dénes Phd.

I. JÁTEKSZABÁLYOK – ELMÉLETI ÁTTEKINTÉS

1. A szellemi tulajdon-védelmi rendszerről röviden

A szellemi tulajdon-védelem a polgári jog sajátos jogterülete.¹ A védelem tárgya az emberi kreativitás, alkotótevékenység eredményeképp létrejött szellemi érték, alkotás. A jogterület a védelmet egyes alkotásokon keresztül azok alkotóinak biztosítja. A szellemi tulajdon-védelem oka valamennyi szellemi tulajdoni formánál alapvetően kettős: egyrészt az alkotó és az alkotás közötti személyes kapcsolat elismerése,² másrészt az alkotásban rejlő vagyoni haszonszerzés lehetőségének korlátozott ideig történő fenntartása az alkotó számára.³

A szellemi tulajdon-védelemnek két csoportját különböztethetjük meg: az iparjogvédelmet és a szerzői jogot. Az iparjogvédelmi oltalmi formák további két típusra tagolhatók: egyrészt a műszaki megoldások csoportjára, amelybe beletartoznak a szabadalmak, a használatiminta-oltalmak, a növényfajta-oltalmak és a formatervezésiminta-oltalmak, másrészt az árujelzők csoportjára, amely csoportot a védjegyek és a földrajzi árujelzők alkotják. A szerzői jog a művészeti, irodalmi és tudományos területen létrehozott alkotások védelmére hivatott. A szabadalmi oltalom találmányon állhat fenn, a használatiminta-oltalom pedig iparilag hasznosítható műszaki megoldáson. Növényfajta-oltalomban részesülhet az egyenmű és állandó új növényfajta, míg a formatervezésiminta-oltalom tárgya pedig új és egyéni jellegű formatervezési minta lehet. A védjegyjog és a földrajzi árujelzők joga a megkülönböztetőképeséssel rendelkező, ábrázolható megjelölések védelmét szolgálja.

Egy alkotást az említett szellemi tulajdon-védelmi típusok közül egyszerre több is részesíthet védelemben. A leggyakoribb ilyen „átjárás” a védelmi rendszerek között a formatervezésiminta-oltalom és a szerzői jog területén figyelhető meg,⁴ azonban gyakori eset a védjegyjogi oltalom és a szerzői jogi védelem együttes fennállása is.⁵

¹ A polgári jogtól való részleges önállóságát mutatja, hogy a szellemi tulajdon-védelmi formák speciális szabályait külön jogszabályok tartalmazzák, és a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 2:55. §-a szerint a Ptk. csak mint háttérjogszabály alkalmazandó. *Faludi Gábor*: Szerzői jog, iparjogvédelem és a Ptk. koncepciója. Polgári Jogi Kodifikáció, 2003. 2. sz., p. 3–14.

² Bár a védjegyek és a földrajzi árujelzők védelmének tárgya nem a szoros értelemben vett alkotás, ezért nem is rendelkeznek e jogintézmények markáns személyiségi elemmel, a szabályozási módszerek és a tradíciók miatt mégis indokolt, hogy az iparjogvédelmi család tagjai legyenek.

³ *Gondol Daniella, Legeza Dénes*: A szellemi tulajdon-védelem alapja, rendszere. In: *Legeza Dénes* (szerk.): Szerzői jog mindenkinek. Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, Budapest, 2017, p. 14.

⁴ Lásd: *Hepp Nóra*: A formatervezésiminta-oltalom szerzői jogi megközelítése. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 6. (116.) évf. 5. sz., 2011, p. 49: <https://www.sztnh.gov.hu/kiadv/ipsz/201105-pdf/02-hepp-nori.pdf> (a tanulmányban hivatkozott linkek utolsó megtekintésének időpontja: 2019. március 25.); *Baksay-Nagy György*: Dizájnvédelem az autóiparban. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 12. (122.) évf.olyam 3. sz., 2017. június, p. 26. <http://www.hipo.gov.hu/sites/default/files/files/kiadv/szkv/szemle-2017-03/02.pdf>.

⁵ Lásd a 3. fejezetben bővebben kifejtve.

Bár jelen dolgozat nem tekinti céljának azt, hogy az egyes szellemi tulajdon-védelmi oltalmi formákat és alapjukat részletesen ismertesse, azonban a témaválasztást is szem előtt tartva mégis célszerű egy-egy alapvető kérdést röviden tisztázni a vizsgált szerzői jogi védelemmel és a védjegy jogi oltalommal kapcsolatban.

2. A szerzői jog

A szerzői jog a szellemi tulajdon-védelem önálló ágát képező jogterület. A védelem az emberi kreativitás során létrejött olyan alkotásokat célozza, amelyek magukon hordozzák az alkotó személyiségi jegyeit.

2.1. A szerzői jogi védelem feltételrendszere, avagy mi a szerzői mű

Magyarországon a szerzői jogot jogterületi kódexként a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szjt.) szabályozza. A szerzői jogi védelem keletkezésének⁶ a hazai szabályozási környezetben az első számú feltétele, hogy az alkotás az irodalom, a tudomány vagy a művészet területén keletkezzen.⁷ Arra vonatkozóan, hogy mi tekinthető irodalmi, tudományos vagy művészeti alkotásnak, az Szjt. – helyesen – nem állapít meg egyéb követelményt, csupán példálózó jelleggel nevesít közel egy tucat műtípust, amelyek biztosan beletartozhatnak ebbe a területbe.⁸ A második feltétel a védelem fennállásával kapcsolatban az, hogy az alkotás a szerző szellemi tevékenységéből eredő egyéni, eredeti jelleget tükrözzön.⁹ Sarkalatos pontja a szerzői jogi védelem fennállásának, így közvetetten a szerzői jogi joggyakorlásnak és a szerzői jogok érvényesítésének, hogy e védelemhez való jog nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy bármely, az alkotás színvonalára irányuló értékítélétől.¹⁰ Erre tekintettel az egyéni, eredeti jelleg megítélésével kapcsolatban sincs általánosan elfogadott zsinórmérték sem, azt mindig esetről esetre, a körülményeket figyelembe szükséges vizsgálni. További, harmadik feltétele a szerzői jogi védelemnek, hogy az egyéni, eredeti jellegű szellemi tevékenység ne essen az Szjt. által szabályozott, védelem alól kivett területek körébe.¹¹ Amennyiben tehát a formába öntött gondolat egyéni, eredeti jelleggel rendelkezik, és az irodalom, tudomány vagy művészet területén jött létre, továbbá az Szjt. nem zárja ki a védelem alól (vagyis a három feltétel együttesen teljesül), szerzői műről beszélhetünk.

Bár a védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény (a továbbiakban: Vt.) 2019. január 1-jétől alkalmazandó szövegébe pontosítási céllal már bekerült

⁶ Lásd a 2.2. alfejezetben bővebben kifejtve.

⁷ Szjt. 1. § (1) bekezdése.

⁸ Szjt. 1. § (2) bekezdése.

⁹ Szjt. 1. § (3) bekezdésének első mondata.

¹⁰ Szjt. 1. § (3) bekezdésének második mondata.

¹¹ Szjt. 1. § (4), (5), (6), (7) bekezdése.

a viszonylagos kizáró okok körébe a szerzői jogok mellé az azokhoz kapcsolódó jogi jogosultak joga,¹² tekintettel arra, hogy a tanulmányban feldolgozott jogesetekben kizárólag szerzői művek fordulnak elő, nem térünk ki az Szjt. által nevesített szomszédos jogi teljesítmények (például előadóművészi vagy hangfelvétel-előállítói teljesítmény) és kapcsolódó jogok védelmére.¹³

2.2. A szerzői jogi védelem keletkezése

Ahhoz, hogy egy alkotás védelmet élvezzen, nincs szükség semmilyen regisztratív aktusra. A szabályozási környezet alapján ugyanis a szerzői jogok – a személyhez fűződő és a vagyoni jogok egyaránt – a törvény erejénél fogva, automatikusan, pusztán a fenti, 2.1. pontban említett feltételek teljesülése esetén megilletik a szerzőt vagy annak jogutódját a mű létrejöttétől kezdve.¹⁴ Ez az ún. formalitásmentes oltalom elve.¹⁵ Nincs tehát sem szükség, sem lehetőség „levédetésre” vagy bármilyen hatósági eljárásra. A védelem fennállásáról szóló okirat hiányából logikusan következik, hogy amennyiben vita keletkezik a szerzői jogi védelem fennállásáról vagy arról, hogy az érintett alkotás egyáltalán szerzői műnek tekinthető-e, ennek eldöntése bírósági hatáskörbe tartozik.

Ami az európai uniós jogalkotást illeti, nincs általános szerzői jogi rendelet vagy irányelv, amely egyértelműsíti, mi tekinthető szerzői jogi műnek, illetve hogy létezik-e egységes feltételrendszer a szerzői jogi védelem elnyerésére. Az uniós jogalkotás mindaddig a szerzői jog egyes részterületeivel kapcsolatban fogalmazott meg követendő keretrendszert a tagállamokra nézve. Így például az ún. szoftverirányelv¹⁶ a számítógépi programok, a védelmi-idő-irányelv¹⁷ pedig a fotóművészeti alkotások tekintetében kimondja, hogy azok akkor részesülnek védelemben, ha eredetiek abban az értelemben, hogy a szerző saját szellemi alkotásai, más feltétel pedig nem alkalmazható. Az egyes esetek kapcsán megismert bírósági döntésekben azonban megfigyelhetők az eredetiséghez kapcsolódó olyan meghatározá-

¹² E kiterjesztésről az egyes iparjogvédelmi törvények módosításáról szóló 2018. évi LXVII. törvény 31. §-ának indokolása alapján: „a Vt. 5. § (1) bekezdésének [...] b) pontjában] a szerzői jogi utalást kiegészíti a kapcsolódó jogokra való hivatkozással is. Az Irányelv 5. cikk (4) bekezdés b) pontja nem kimerítő felsorolást tartalmaz, és előfordulhat, hogy egyes megjelölések – különösen az „új típusú védjegyek” (pl. multimédiavédjegyek) körében – szomszédos jogi védelem alá eső teljesítményekkel (pl. egy koncertről készült videofelvétel) ütköznek.”

¹³ Szjt. 1. § (8) bekezdése.

¹⁴ Szjt. 9. § (1) bekezdése.

¹⁵ Ahogy az Szjt. 1. §-ához fűzött miniszteri indoklás is kiemeli: „a törvény a magyar és a nemzetközi szerzői jogi felfogásban egyaránt általánosan elfogadott elvet tükröz annak egyértelművé tételével, hogy a szerzői jogi védelem az alkotást a szerzői szellemi tevékenységből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg. A védelemnek a mű egyéni, eredeti jellegén kívül más feltétele nincs, nem is lehet.”

¹⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 2009/24/EK irányelve (2009. április 23.) a számítógépi programok jogi védelméről, 1. cikk (3).

¹⁷ Az Európai Parlament és a Tanács 2006/116/EK irányelve (2006. december 12.) a szerzői jog és egyes szomszédos jogok védelmi idejéről, 6. cikk

sok, amelyek a későbbi jogalkalmazók számára is irányt mutatnak. Így bár való igaz, hogy jogszabályi szinten nincs egységesítve a szerzői jogi védelem feltételrendszere, különböző bírósági döntések azonban már többször meghatározták az „eredetiséget”. Az Európai Unió Bírósága (a továbbiakban: EUB) a portréfotók kapcsán kimondta, hogy „a portréfotó akkor részesülhet ... szerzői jogi védelemben, ha – és ezt a nemzeti bíróságnak kell az adott ügyben megítélnie – az ilyen fénykép a szerző szellemi alkotása, amely tükrözi az ő személyiségét, és amely a szerzőnek a fénykép létrehozása során hozott szabad és kreatív döntéseiben jut kifejeződésre. Amennyiben megállapítást nyert, hogy a szóban forgó portréfotó műnek minősül, nem részesül csekélyebb mértékű védelemben, mint bármely más mű, beleértve a fényképészeti alkotásokat is.”¹⁸

A művek bejelentésének követelménye azonban időszakonként és országonként eltérő. „Egyes államokban és korszakokban a szerzői jog keletkezése, a szerzőségi védelem vagy a jogérvényesítés bizonyos formalitáshoz, így anyagi formában való rögzítéshez és bejelentéshez, vagy regisztrációhoz volt, illetve van kötve.”¹⁹ A nemzetközi jogi szabályozás kapcsán elmondható, hogy az irodalmi és művészeti alkotások oltalmára 1886. szeptember 9-én létrejött Berni Unió Egyezménynek (a továbbiakban: BUE) Magyarország 1922 óta tagja.²⁰ A BUE eredeti szövege még lehetővé tette, hogy az egyes tagországok a védelem feltételül alakszerűségeket írjanak elő, de ezt a megközelítést már az 1908-as berlini konferencián eltörölték. „Ennek megfelelően törölte Angliában már az 1911. évi copyright törvény a művek szerzői jogi védelmük feltételeként történő jegyzékbe vételének követelményét.”²¹

A BUE hatályos 1. cikke és 2. cikkének (1) bekezdése a védendő szerzői jogi művekkel kapcsolatban lényegileg irányt mutat a hatályos Szjt.-nek is, a védelem alaki feltételekhez kötését pedig az 5. cikk (2) bekezdésében kifejezetten tiltja. Az egyezményhez való csatlakozás következménye az egyes tagállamokra nézve saját nemzeti jogszabályaik megváltoztatása ott, ahol a nemzeti jog szerint a szerzői jogi védelem előtte formalitásokhoz volt kötve.

Az Egyetemes Szerzői Jogi Egyezmény (a továbbiakban: ESZJE) – amelyet Magyarország magára nézve szintén kötelező erejűnek ismert el – 1971. július 24. napján felülvizsgált, az 1975. évi 3. törvényerejű rendelettel kihirdetett szövege, feltehetően az Amerikai Egyesült

¹⁸ C-145/10 számú ügy Eva-Maria Painer és a Standard Verlags GmbH és társai között [ECLI:EU:C:2011:798], ítélet 99. pont: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:62010CJ0145&from=en>.

¹⁹ Legeza Dénes: A kiadói szerződés története. Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2018, p. 17: https://www.researchgate.net/publication/323572071_A_kiadoi_szerzodes_tortenete_-_A_reformkortol_1952-ig_History_of_Publishing_Contract_-_from_the_Reform_Era_until_1952_in_Hungarian.

²⁰ A BUE leutóbbi, 1971. július 24-én felülvizsgált szövegét Magyarországon az 1975. évi 4. törvényerejű rendelet hirdette ki.

²¹ Gyertyánfy Péter (szerk.): Nagykomentár a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvényhez. Complex kiadó, Budapest, 2014, p. 32.

Államok hatására, tagállami hatáskörbe utalja annak eldöntését, hogy egy adott tagállam a szerzői jogok gyakorlását a művek regisztrációjához köti-e vagy sem.²²

Jogosan merül fel a kérdés, hogy ha a BUE és az ESZJE a védelem keletkezésének tekintében nem mutat egységet, a mindkét egyezményben tagként részt vevő tagállamok melyiket tekintsék irányadónak. A kérdést megnyugtató módon rendezte az ESZJE XVII. cikkének első pontja, amely kimondja a BUE feltétlen elsőbbségét, így a BUE-tagokra (jelenleg 176 ország) vonatkozó formalitásmentes oltalom elvének alkalmazási kötelezettségét.

A fentiekre tekintettel a védjegyjogi eljárásokban a szerzői jogi jogalpra történő hivatkozásokat annak jóhiszemű feltételezésével együtt elemezzük, hogy a szerzői jogra hivatkozó fél által végzett felhasználás vagy használat szerinti tagállam szerzői jogi törvénye a hivatkozott művet védi, így a jogérvényesítési lehetőségek is nyitva állnak.

2.3. A szerzői jogi védelem tartalma – a szerző jogai

A szerzői jogi jogosult jogai személyhez fűződő jogokra és vagyoni jogokra tagolhatók.²³ Valamennyi jogról elmondható, hogy azok kizárólagos, abszolút szerkezetű, negatív tartalmú jogviszonyt keletkeztetnek. A személyhez fűződő jogok a szerző személyét, a művel való kapcsolatát, szerzői minősége elismerését biztosítják az alkotói reputáció szem előtt tartásával, a vagyoni jogok pedig a művek gazdasági felhasználásával kapcsolatban szolgálják a szerzői jogi jogosult érdekeit.

A szerzői személyhez fűződő jogokat a mű nyilvánosságra hozatalához,²⁴ a név feltüntetéséhez,²⁵ valamint a mű egységének védelméhez való jog²⁶ alkotja.²⁷ Ezek a jogok – ahogy az megnevezésükben is látszik – szorosan kapcsolódnak a szerző személyéhez. E szoros kapcsolat nem bontható meg, vagyis e jogokról nem lehet sem lemondani, sem átruházni azokat.

A szerzői jogok másik nagy csoportját a vagyoni jogok alkotják, ez a szerzői jogi művek felhasználásának és a felhasználás engedélyezésének kizárólagos jogát jelenti. Az Szjt. 16. § (1) bekezdésének első mondata generálklauzulaként rendelkezik arról, hogy „a szerzői jogi védelem alapján a szerzőnek kizárólagos joga van a mű egészének vagy valamely azonosít-

²² Az Egyetemes Szerzői Jogi Egyezmény III. cikk 2. pontja szerint „e cikk első bekezdésének rendelkezései nem zárják ki, hogy valamely Szerződő Állam az első ízben a saját területén megjelent művek, vagy saját állampolgárainak bárhol megjelent művei vonatkozásában a szerzői jog megszerzését és gyakorlását bizonyos alakszerűségekhez vagy más feltételek betartásához kösse.”

²³ E kettős rendszer fennállását egyértelműsítve az Szjt. 9. § (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy „a szerzőt a mű létrejöttétől kezdve megilleti a szerzői jogok – a személyhez fűződő és vagyoni jogok – összessége. A Szjt. a felosztást hangsúlyozva külön fejezetet rendel a két jogcsoportnak, a személyhez fűződő jogokat az Szjt. II. Fejezete, a vagyoni jogokat az Szjt. III. Fejezete tartalmazza.

²⁴ Szjt. 10. és 11. §-a.

²⁵ Szjt. 12. §-a.

²⁶ Szjt. 13. §-a.

²⁷ A mű egységének védelméhez való jogra a szerzői jogi szakszargonban sokszor a mű integritásához való jogként hivatkoznak.

ható részének anyagi formában és nem anyagi formában történő bármilyen felhasználására és minden egyes felhasználás engedélyezésére.” Fontos azonban leszögezni, hogy a vagyoni jogok magára a szerzői műre vonatkoznak, nem egy-egy műpéldányra, vagyis függetlenek a fizikai műpéldánytól és annak tulajdonosától.²⁸ Az Szjt. 17. §-a példálózó jelleggel rögzíti az ismert felhasználási módokat. Ilyen felhasználási módok a többszörözés, a terjesztés, a nyilvános előadás, a nyilvánosság-hoz közvetítés sugárzással vagy másként, a nyilvánosság-hoz történő továbbközvetítés, az átdolgozás és a kiállítás. Valamennyi felhasználási módra jellemző, hogy az a mű mások számára történő érzékelhetővé tételével jár, vagy ennek előkészületét valósítja meg (a többszörözés esetében), vagyis pusztán műélvezeti jellegű cselekmények (például zenehallgatás, olvasás, filmnézés családi körben) nem valósítanak meg szerzői jogi értelemben felhasználást.²⁹ Hasonlóan a személyhez fűződő jogokhoz, főszabály szerint a vagyoni jogok sem átruházhatók, azonban az Szjt. a vagyoni jogok átruházhatóságával kapcsolatban nevesít kivételeket.³⁰

A felhasználási módok (vagyoni jogok) között az Szjt. nem nevesíti a szerzői mű védjegyként történő hasznosítását, illetve ennek engedélyezését. Mégis, az Szjt. 16. § (2)–(3) bekezdése,³¹ amelyek a szerző engedélyéhez kötik a sajátos műcímek felhasználását és a műben szereplő karakterek kereskedelmi hasznosítását (úgynevezett *merchandising*³²), arra engednek következtetni, hogy a szerző kizárólagos joga a mű védjegyként, azaz kereskedelmi árujelzőként történő hasznosításának jogát is jelenti. E speciális jog értelemszerűen magába foglalja mindazokat a felhasználási módokat, amelyek egy védjegy megjelenítéséhez a jelzett áru vagy szolgáltatás offline vagy online értékesítése során szükségesek lehetnek.

A személyhez fűződő és a vagyoni jogok között tehát különbség tehető azok átruházhatósága szempontjából. A személyhez fűződő jogok – mivel a szerző és a mű egymáshoz való viszonyát védik – *nem átruházhatók*,³³ és ez alól az Szjt. kivételt sem nevesít. Főszabály szerint a vagyoni jogok sem átruházhatók (a törvényben meghatározott kivételektől elte-

²⁸ Nagy Balázs: A szerző vagyoni jogai. In: *Legeza*: i. m. (3), p. 106.

²⁹ Uo., p. 107.

³⁰ Például szoftverek vagy reklámozás céljára megrendelt művek esetében.

³¹ Szjt. 16. § (2) A szerző engedélye szükséges a mű sajátos címének felhasználásához is. (3) A szerzőt megilleti a műben szereplő jellegzetes és eredeti alak kereskedelmi hasznosításának és az ilyen hasznosítás engedélyezésének kizárólagos joga is.

³² E témáról bővebben lásd *Timár Adrienn*: Ki meséli a mesét, avagy az önálló életet élő karakterek sajátos világa az USA joggyakorlatában. In: *Grad-Gyenge Anikó, Kabai Eszter, Menyhárd Attila* (szerk.): *Liber Amicorum – Studia G. Faludi Dedicata: Ünnepi tanulmányok Faludi Gábor 65. születésnapja tiszteletére*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2018, p. 410–424: http://faludi65.hu/res/pdf/34_Timar_Adrienn.pdf; *Timár, Adrienn*: Filmvásznonhősök a szellemi tulajdon labirintusában: a filmipar XXI. századi jogi kihívásai a „character merchandising” területén. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 10. (120.) évf. 2. sz., 2015, p. 87–127: <http://www.hipo.gov.hu/sites/default/files/files/kiadv/szkv/szemle-2015-02/03-timar.pdf>; *Görög Márta*: Gondolatok a merchandising jelentéstartalmához, egyes típusaihoz. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 6. (116.) évf. 3. sz., 2011, p. 19–29: <https://www.sztinh.gov.hu/kiadv/ipsz/201103-pdf/02.pdf>.

³³ „A szerző személyhez fűződő jogait nem ruházhatja át, azok másként nem szállhatnak át és a szerző nem mondhat le róluk.” [Szjt. 9. § (2) bekezdése]

kintve),³⁴ és az öröklés vagy végrendelkezés kivételével másként sem szállhatnak át.³⁵ Ez azt jelenti, hogy a szerzőt megillető vagyoni jogok gyakorlása a szerzővel kötött felhasználási szerződés megkötésével lehetséges, azonban egy ilyen *felhasználási szerződés* (ahogy annak neve is mutatja) nem jár a jog átruházásával (szemben a védjegyjogban ismert jogátruházás intézményével), csupán a szerző az egyébként őt továbbra is megillető jogainak gyakorlását a felek megállapodása szerint másnak engedélyezheti. A piaci gyakorlatban e rendelkezésre sokszor nincsenek tekintettel a felek, és az egyes szerződésekben a törvényi tiltás ellenére szerzői jogi jogátruházásról állapodnak meg, ilyen formában azonban a jogátruházás ténye (így magára a vagyoni jog gyakorlására vonatkozó aktus) semmisnek minősül.

Mivel a szerzői művek védjegyként történő felhasználása lényegében egy termék vagy szolgáltatás reklámozását³⁶ segíti elő, ezért a felhasználási jogok védjegyként való bejelentéshez történő megszerzéséhez alkalmazható az Szjt. reklámozás céljára megrendelt művekre vonatkozó speciális rezsimje.³⁷ Ez lehetővé teszi a felek számára, hogy akár már létező vagy jövőben megalkotandó mű vagyoni jogait a szükséges terjedelemben átruházzák. „Erre figyelemmel ha pl. egy logót grafikus- vagy szobrászművésszel terveztetnek meg, biztosítani kell, hogy a megrendelő jogosult legyen a logó védjegyzetetésére és kereskedelmi célú felhasználására.”³⁸ Ez pedig főszabály szerint csak felhasználási (jogátruházási³⁹) szerződés útján lehetséges a megfelelő jogok *engedélyezésével*, vagy konkrét hivatkozással a reklámozási célú felhasználásra a megfelelő jogok *átengedésével*.

³⁴ Például munkaviszonyban alkotott művek feletti vagyoni jogok [Szjt. 30. § (2) bekezdése], szoftveren fennálló vagyoni jogok [Szjt. 58. § (3) bekezdése] vagy a filmszerzőket megillető egyes vagyoni jogok [Szjt. 66. § (1) bekezdése] átruházhatók.

³⁵ „A vagyoni jogok – a (4)–(6) bekezdésben foglaltak kivételével – nem ruházhatók át, másként sem szállhatnak át és azokról lemondani sem lehet.” [Szjt. 9. § (3) bekezdése]

³⁶ A gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről és egyes korlátairól szóló 2008. évi XLVIII. törvény 3. § d) pontja szerint gazdasági reklám: olyan közlés, tájékoztatás, illetve megjelenítési mód, amely valamely birtokba vehető forgalomképes ingó dolog – ideértve a pénzt, az értékpapírt és a pénzügyi eszközt, valamint a dolog módjára hasznosítható természeti erőket – (a továbbiakban együtt: termék), szolgáltatás, ingatlan, vagyoni értékű jog (a továbbiakban mindezek együtt: áru) értékesítésének vagy más módon történő igénybevételeének előmozdítására, vagy e céllal összefüggésben a vállalkozás neve, megjelölése, tevékenysége népszerűsítésére vagy áru, árujelző ismertségének növelésére irányul (a továbbiakban: reklám).

³⁷ Szjt. 63. § (1) A reklámozás céljára megrendelt műre vonatkozó vagyoni jogok a felhasználóra átruházhatók. (2) E vagyoni jogok átruházására irányuló szerződés létrejötte szempontjából lényeges kérdésnek minősül különösen a felhasználás módja, mértéke, földrajzi területe, időtartama, a reklám hordozójának meghatározása, valamint a szerzőnek járó díjazás.

³⁸ Gödölle István, Bacher Gusztáv: Viszonylagos kizáró okok (Vt. 4. §–Vt. 6. §). In: *Faludi Gábor, Lukács Péter* (szerk.): A védjegy törvény magyarázata. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2014, p. 171.

³⁹ Szjt. 55. § (1) A felhasználási szerződésre vonatkozó rendelkezéseket megfelelően alkalmazni kell a szerzői vagyoni jogok átruházására irányuló szerződésre, valamint – a (2)–(3) bekezdésben foglalt eltérésekkel – az előadóművészi teljesítmények felhasználására és az előadóművészi vagyoni jogok átruházására vonatkozó szerződésre is.

3. Védjegy

A védjegy az árujelzők egyik típusa. Árujelzői funkciója abban rejlik, hogy célja az egyes áruk és szolgáltatások azonosítása, mások áruitól vagy szolgáltatásaitól való megkülönböztetése, és a fogyasztók tájékozottságának előmozdítása egy-egy termékkel vagy szolgáltatással kapcsolatban.

3.1. A megjelölés mint védjegy

Azt, hogy mi tekinthető védjegynek, a Vt. 1. § (1) bekezdése az Szjt.-hez nagyban hasonló kodifikációs megoldással rendezi. Előfeltétel, hogy a védjegyoltalomban részesíteni kívánt megjelölésnek rendelkeznie kell megkülönböztetőképességgel,⁴⁰ másrészt legyen „a védjegylajstromban olyan módon ábrázolható,⁴¹ hogy a jogalkalmazó szervek és a nyilvánosság egyértelműen és pontosan meg tudja határozni a védjegybejelentő által igényelt, illetve a védjegyjogosult javára fennálló oltalom tárgyát.”⁴² A Vt. 1. § (2) bekezdése – az Szjt. műtípusokra vonatkozó felsorolásához hasonlóan – példálózó jelleggel⁴³ sorolja fel, milyen megjelölések minősülhetnek védjegynek.⁴⁴ További, a védjegyekkel szemben támasztott törvényi, ún. negatív⁴⁵ előfeltétel, hogy a megjelölés ne essen a feltétlen vagy viszonylagos kizáró okok körébe.⁴⁶ Hiába felel meg ugyanis a megjelölés a Vt. 1. §-ának, ha valamely kizáró ok mégis fennáll vele szemben, nem lajstromozható, így a védelem sem illeti meg. A fentiekből és a védjegy jogi eljárások következetes, átgondolt terminológiájából következik, hogy klasszikus értelemben védjegynek csak akkor nevezhetünk egy megjelölést, ha az itt említett törvényi feltételek teljesülnek, a kanyargós eljárási folyamatokon sikeresen túljut, és lajstromozzák.⁴⁷ Egy jól ismert szójátékkal élve: minden védjegy megjelölés, de nem minden megjelölés védjegy.

⁴⁰ Vt. 1. § (1) a) pont.

⁴¹ A korábbi, európai uniós védjegyről szóló 207/2009/EK rendelet és a korábbi Vt. a grafikai ábrázolhatóság követelményét fogalmazta meg.

⁴² Vt. 1. § (1) b) pont.

⁴³ A grafikai ábrázolhatóság követelményének kivezetésével a felsorolás példálózó jellegét még inkább szükségyszerű hangsúlyozni, ugyanis az új típusú védjegyek esetén a jövőben a megjelölések típusainak bővülése is könnyen elképzelhető.

⁴⁴ Vt. 1. § (2) Védjegyoltalomban részesülhetnek különösen a következő megjelölések:

a) szó, szóösszetétel, beleértve a személyneveket és a jelmondatokat is; b) betű, szám; c) ábra, kép; d) sík- vagy térbeli alakzat, beleértve az áru vagy a csomagolás formáját; e) szín, színösszetétel, fényjel, hologram; f) hang; g) mozgást megjelenítő megjelölés; h) pozíciómegjelölés; i) multimédia-megjelölés; j) mintázat; valamint k) többféle megjelölés összetétele.

⁴⁵ Hasonlóan a szerzői jogi védelemmel kapcsolatban támasztott azon feltételhez, hogy a védelem nem állhat fenn, ha a mű az Szjt. által nevesített kivételek valamelyikébe tartozik.

⁴⁶ Vt. 2–6. §-a.

⁴⁷ Erről bővebben a következő bekezdésben.

Vagy mégsem? E kijelentés kapcsán érdemes szót ejteni a nem lajstromozott megjelölésekről. A Vt. ugyanis a viszonylagos kizáró okok között részletesen rendelkezik arról, mi tekinthető korábbi védjegynek, és e tekintetben korábbi védjegy az olyan megjelölés is, amely – lajstromozástól függetlenül⁴⁸ – belföldön közismertnek minősül,⁴⁹ hiszen egy ilyen megjelöléshez is kapcsolódhatnak védjegyjogok vagy védjegyjogokkal rokonságot mutató jogok. A törlési okoknál a Vt. azonban már a korábbi védjegyet és a nem lajstromozott megjelölést terminológiai szempontból is differenciálja.⁵⁰ A differenciálás oka minden bizonnyal az, hogy a nem lajstromozott megjelöléssel kapcsolatban nem áll fenn a megjelölés közismertségére vonatkozó követelmény, máskülönben a „korábbi védjegy” kategóriába lenne sorolható.⁵¹ Az európai uniós jogszabályok szintén ismerik a nem lajstromozott védjegyeket.

3.2. A védjegyoltalom keletkezése

A védjegyoltalom lajstromozással keletkezik. A lajstromozási eljárást a védjegyjogosult bejelentése alapján⁵² magyarországi védjegyoltalom igénylése esetén (nemzeti védjegy) a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (a továbbiakban: SZTNH) folytatja le. A bejelentést követően az SZTNH először elvégzi a bejelentést követő vizsgálatot,⁵³ és amennyiben a bejelentés e vizsgálat alapján megfelelő, a bejelentést alaki vizsgálatnak⁵⁴ veti alá.⁵⁵ Az első (előzetes és alaki) vizsgálati szakasz után az érdemi vizsgálatot végzi el hivatalból. Az érdemi vizsgálat első lépése a fenti, 4.1. pontban leírt feltételek vizsgálatára terjed ki azaz, hogy a viszonylagos kizáró okok hivatalból történő vizsgálata nem lehetséges, vagyis a vizsgálat csak a feltétlen kizáró okokra terjed ki.⁵⁶ Amennyiben ezen feltételeknek a bejelentés ezidáig megfelelt, a SZTNH a kutatási jelentés kézbesítése után hivatalos lapjában⁵⁷ meghirdeti a bejelentést.⁵⁸ Fontos eljárásjogi mozzanat a bejelentés meghirdetése, ugyanis az, akinek a bejelentett megjelölés esetleges lajstromozása a jogait sértheti, a viszonylagos kizáró okokra hivatkozással a meghirdetéstől számított három hónapon belül felszólalással élhet.⁵⁹ Amennyiben felszólalással nem éltek, vagy egy esetleges felszólalást követő vizsgá-

⁴⁸ A védjegyek és megjelölések körében használt jelzésekről lásd: <http://drkocsis.eu/vedjegyek-jelzese-%E2%84%A0-jelek-hasznalata/>.

⁴⁹ Vt. 4. § (2) b) pontja.

⁵⁰ Vt. 33. § (2) b) pontja.

⁵¹ Vt. 33. § (2) a) pontja.

⁵² Vt. 50. § (1) bekezdése.

⁵³ Vt. 55. §-a.

⁵⁴ Vt. 59. §-a.

⁵⁵ Az SZTNH emellett elvégzi korábbi jogokra (korábbi védjegyekre) vonatkozó kutatást, és erről kutatási jelentést készít a Vt. 60. § (1) bekezdése alapján.

⁵⁶ Vt. 61. § (1) és (2) bekezdése.

⁵⁷ Az SZTNH hivatalos lapja a Szabadalmi Közlöny és Védjegyértesítő.

⁵⁸ Vt. 61/A. § (1) bekezdése.

⁵⁹ Vt. 61/B. § (1) bekezdése.

lat⁶⁰ esetén sem állapít meg a hivatal lajstromozást kizáró okot, a megjelölést védjegyként lajstromozza,⁶¹ és erről okiratot állít ki.⁶²

Kijelenthető tehát, hogy amennyiben a megjelölés a lajstromozási eljárás bármelyik vizsgálati lépcsőjén nem teljesíti a törvényi feltételeket,⁶³ nem lajstromozható védjegyként. A védjegyoltalom keletkezése tehát formalitásoktól, illetve azoknak való megfeleléstől függ, végső soron konstitutív hatósági aktushoz van kötve, szemben a szerzői jogi védelem körében már megismert formalitásmentes oltalom elvével.

3.3. A védjegyoltalom tartalma

A védjegyhez kapcsolódó jogok kizárólag vagyoni természetűek. A védjegyjogi jogosultat megillető jogok nincsenek személyez fűződő és vagyoni jogokra differenciálva, mint a szerzői jogok. Ez abból következik, hogy a védjegyek – funkciójukat tekintve – nem az alkotást védik, így nem is rendelkeznek az alkotó személyéhez tapadó jogosultsági elemekkel. A Vt. 12. § (1) bekezdése szerint „a védjegyoltalom alapján a védjegyjogosultnak kizárólagos joga van a védjegy használatára”. E jog alapján a védjegyjogosult bárkivel szemben felléphet, aki engedélye nélkül, gazdasági tevékenység körében használ⁶⁴ azonos árujegyzék esetében azonos megjelölést,⁶⁵ azonos vagy hasonló árujegyzék esetében összetéveszthető megjelölést,⁶⁶ illetve árujegyzéktől függetlenül azonos vagy hasonló megjelölést, amennyiben a védjegy belföldön jó hírnevet élvez.⁶⁷ A Vt. 12. § (3) bekezdése a használat fogalmát példálózó jelleggel, negatívan határozza meg, amikor arról rendelkezik, hogy a védjegyjogosult milyen használati módokat tilthat meg a másik megjelölés használójának.⁶⁸ Ezekből a rendelkezésekből is látható, hogy – hasonlóan a szerzői jogokhoz – a védjegyjog is kizárólagos, abszo-

⁶⁰ Vt. 61/H. § (1) bekezdése.

⁶¹ Vt. 64. § (1) bekezdése.

⁶² Vt. 64. § (3) bekezdése.

⁶³ Természetesen a lajstromozási eljárás valamennyi vizsgálati lépcsőjén a jogszabály lehetőséget ad a bejelentőnek a hiánypótlásra.

⁶⁴ Vt. 12. § (2) bekezdése.

⁶⁵ Vt. 12. § (2) a) pontja.

⁶⁶ Vt. 12. § (2) b) pontja.

⁶⁷ Vt. 12. § (2) c) pontja.

⁶⁸ Vt. 12. § (3) ... megtiltható különösen

a) a megjelölés elhelyezése az árun vagy csomagolásán;

b) a megjelölést hordozó áru forgalomba hozatala, eladásra való felkínálása, valamint forgalomba hozatal vagy eladásra felkínálás céljából történő raktáron tartása;

c) szolgáltatás nyújtása vagy annak felajánlása a megjelölés alatt;

d) a megjelölést hordozó áruknak az országba történő behozatala vagy onnan történő kivitele;

e) a megjelölés használata az üzleti iratokon vagy a reklámozásban.

lút szerkezetű⁶⁹ jogviszonyt keletkeztet. Fontos különbség azonban a szerzői jogokkal összevetve, hogy a védjegyjoltalomból eredő jogok forgalomképesek,⁷⁰ azaz átruházhatók.⁷¹

3.4. Az Európai Unió tagállamaira vonatkozó védjegyjogi harmonizáció – az irányelv

Magyarország tagja azon nemzetközi egyezményeknek is, amelyek az iparjogvédelem területén jelentősnek mondhatók. Az ipari tulajdon oltalmára 1883. március 20-án létrejött Párizsi Uniói Egyezménynek (a továbbiakban: PUE) 1909 óta,⁷² a Kereskedelmi Világszervezet létrehozó egyezmények részét képező Szellemitulajdon-jogok Kereskedelmi Vonatkozásairól szóló Egyezménynek (a továbbiakban: TRIPS) pedig 1996 óta tagja.

Ami az Európai Uniót illeti, a tagállamokra vonatkozó védjegyjogi szabályozás lényegesen átfogóbb a szerzői jogénál. Az Európai Parlament és a Tanács a védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló, 2015. december 16-i, 2015/2436/EU irányelve⁷³ (a továbbiakban: védjegyirányelv) valamennyi tagállamnak, így hazánknak is feladatul jelöli ki, hogy „teljesítse az európai uniós védjegyreform keretében megalkotott ... irányelvből fakadó jogharmonizációs kötelezettségét.”⁷⁴ Ennek köszönhetően a Vt.-ben minden – a fenti bekezdésekben részletezett alapvető – rendelkezés összhangban van az Európai Unió jogharmonizációs törekvéseivel.

3.5. Az európai uniós védjegy – a rendelet

A 2009. február 26-i, az európai uniós védjegyről szóló 207/2009/EK számú tanácsi rendeletben (a továbbiakban: régi védjegyrendelet) kodifikálták „az Európai Unió saját védjegyjoltalmi rendszerét,”⁷⁵ amely a tagállami szinten rendelkezésre álló, nemzeti védjegyrendszerek szerinti védjegyjoltalmakkal párhuzamosan az Unió szintjén biztosít védjegyjoltalmat.”⁷⁶ A régi védjegyrendelet helyébe lépett az Európai Parlament és a Tanács az európai uniós védjegyről szóló 2017/2001/EU rendelete (a továbbiakban: védjegyrendelet), amelyet 2017. október 1-jétől kell alkalmazni valamennyi tagállamban.⁷⁷

⁶⁹ Erre utal a Vt. 12. § (2) bekezdésében található „bármivel szemben felléphet” kifejezés.

⁷⁰ Vt. 19. § (1) bekezdése.

⁷¹ Vt. 19. § (3) bekezdése.

⁷² Magyarországon az 1967. július 14-én felülvizsgált szövegét kihirdette az 1970. évi 18. törvényerejű rendelet.

⁷³ Ezen irányelvnek való hazai megfelelést szolgálja az egyes iparjogvédelmi törvények módosításáról szóló 2018. évi LXVII. törvény (a továbbiakban: módosító törvény), amelynek a Vt.-t érintő módosító rendelkezései 2019. január 1-től alkalmazandók.

⁷⁴ Az egyes iparjogvédelmi törvények módosításáról szóló 2018. évi LXVII. törvény indokolása.

⁷⁵ A korábban közösségi védjegynek nevezett intézményt egyébként a Tanács a közösségi védjegyről szóló 1993. december 20-i 40/94/EK rendelete hozta létre.

⁷⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 2015. december 16-i 2015/2424/EU számú rendeletének (a továbbiakban: módosító rendelet) első preambulumbekzdése.

⁷⁷ Védjegyrendelet, 212. cikk.

Az európai uniós (korábban közösségi) védjegy olyan védjegy, amelynek oltalma az Európai Unió valamennyi tagállamában egységesen fennáll. A védjegyrendelet 1. cikk (2) bekezdése ezen egységesség elvéről úgy rendelkezik, hogy „az európai uniós védjegyoltalom egységes, és az Unió egész területén azonos hatállyal rendelkezik: csak az Unió egésze tekintetében lajstromozható, ruházható át vagy lehet róla lemondani, illetve képezheti megszűnést megállapító vagy törlést kimondó, illetve használatát tiltó határozat tárgyát.” Az európai uniós védjegy vitathatatlan előnye a gazdaság szereplői számára, hogy megjelölésükre egyetlen eljárással, egyetlen hivatalnál, egyetlen bejelentéssel, egységes díjak alkalmazásával szerezhetnek védjegyoltalmat. Hátránya azonban, hogy amennyiben olyan kizárólagos ok merül fel, amely akár *egyetlen* tagállam tekintetében is fennáll, a bejelentést el kell utasítani vagy a védjegyet törölni kell a lajstromból, valamint hogy a használat jogának átruházása és a védjegyről való lemondás nem differenciálható az egyes tagállamok tekintetében. Az európai uniós védjegy autonomitást élvez, vagyis a tagállami védjegy jogi szabályok – így a Vt. is – csak abban az esetben alkalmazhatók, ha a rendelet szövege ezt megengedi. Párhuzamosan működik a tagállami védjegyrendszerekkel, nem pedig azok helyébe lép.

Ami az európai uniós védjegy lajstromozása iránti eljárásokat illeti, a védjegybejelentést az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatalánál (angolul: European Union Intellectual Property Office, a továbbiakban: EUIPO) kell benyújtani.⁷⁸ Egyebekben az eljárás vizsgálati lépcsőit tekintve a sarkalatos pontokon a Vt. követi a védjegyrendelet szabályait, a kettő között lényegi eltérés nincs.

4. A párhuzamos oltalom elve

A szerzői jogi művekkel és a védjegyként oltalmazni kívánt megjelölésekkel kapcsolatban fontos kiemelni a párhuzamos oltalom elvét. A párhuzamos oltalom elve alapján ugyanazt az alkotást egyszerre több, egymástól független szellemi tulajdon-jogi intézmény is védheti.⁷⁹ Egy lajstromozott ábrás védjegy jó eséllyel szerzői jogi védelem alatt áll, amennyiben az ábra az alkotói kreativitásra utaló, egyéni, eredeti jelleget mutat.⁸⁰ Természetesen számtalan nevesített megjelöléstípusnál felmerülhet a párhuzamos szerzői jogi védelem, így például egy-egy szó vagy szlogen védjegyként történő megjelölése esetén sem lehet kizárni annak

⁷⁸ Védjegyrendelet 30. cikk (1) bekezdése.

⁷⁹ *Pogácsás Anett: Vizuális művekkel kapcsolatos szerzői jogi kérdések.* In: *Legeza Dénes* (szerk.): *A szerzői jog gyakorlati kérdései.* SZTNH, Budapest, 2014, p. 96.

⁸⁰ A Szerzői Jogi Szakértő Testület (a továbbiakban: SZJSZT) több alkalommal járt el egyes megjelölések szerzői jogi megítélésében. Az SZJSZT 30/2017 sz. szakvéleménye a termék csomagolásának, külső megjelenésének szerzői jogi védelmével kapcsolatban például a következőt állapította meg: „az összehatás, az üvegen megjelenő címke, továbbá a címkével és az üveg zárókupakjával azonos rafia szalag elhelyezése és rögzítése együttesen olyan egyedi, eredeti jelleget kölcsönöz az adott tárgynak, amelytől az a szerzői jogi védelem alá tartozó alkotás szintjére emelkedik.”

egyéni, eredeti jellegét, így szerzői jogi védelmét sem.⁸¹ A jogterületi szabályozás azonban szükségesnek látta kezelni az oltalmi formák különböző céljainak ütközését, és a kizáró okok rendszerével kívánta biztosítani azt, hogy „a szerzői jog ... által biztosított monopólium ne kerüljön kihasználásra a védjegyoltalom időben korlátlan meghosszabbításával.”⁸² Ugyanis a szerzői jogi védelem ideje az szerző életében és a halálát követő év első napjától számított hetven évig tart,⁸³ a védjegyjogi oltalomé pedig a bejelentés napjától számított tíz évig,⁸⁴ amely korlátlanul megújítható.⁸⁵ Ezért felmerülhet annak veszélye, hogy egy adott (a szemléltetés kedvéért magas művészeti színvonalú) grafikai alkotás akár korlátlan ideig védelmet élvezzen a védjegyoltalom segítségével, még azután is, hogy egyébként szerzői jogi szempontból már közkincsnek minősülne, ami ellenkezik a szerzői jogi védelem alapvető céljával.

A párhuzamos oltalom elvének két gyakorlati következménye van. Egyrészt, amennyiben a szerzői jogi jogosult és a védjegyjogosult személye megegyezik, az oltalmak erősítik egymást egy további védelmi láncot húzva a megjelölés köré. Kényes helyzetet okozhat ugyanakkor, ha a megjelölés szerzője és a lajstromba bejegyzett védjegyjogosult személye elválik, és a felek nem rendezték kellő alaposságú felhasználási szerződéssel azt, milyen jogok illetik meg a szerzői művel kapcsolatban a védjegyjogosultat. A következő pontban az ezzel a problémával kapcsolatos jogi szabályozást vizsgáljuk.

5. A szerzői jog megjelenése a védjegyjogban – az oltalmi formák ütközése

A tanulmány első részének záró témaköréként azt vizsgáljuk, hogy a szerzői jogi és védjegyjogi oltalmi formák a gyakorlatban kerülhetnek-e konfliktusba. E fejezet egyfelől összefoglalja az anyagi jogi és eljárásjogi részt, másfelől lehetővé teszi a témakörrel kapcsolatos jogesetek bemutatását.

A következő alfejezetekben elsősorban a felszólalási és a törlési eljárást vizsgáljuk elválasztva, hiszen pont ezen elválasztásból adódnak a figyelemre méltó különbségek a hazai és az uniós védjegyeljárások kapcsán.

5.1. A szerzői jog a viszonylagos kizáró okok rendszerében

Figyelembe véve a párhuzamos oltalomról írtakat, okkal merülhet fel az a kérdés, hogy mindkét oltalmi forma fennállása esetén melyik keletkezett előbb, vagyis melyik oltalmi

⁸¹ A párhuzamos oltalom elve egyébként valamennyi, a Vt. 1. § (2) bekezdésben felsorolt megjelölési forma tekintetében fennállhat a szerzői jog tekintetében.

⁸² Lukácsi Péter: Védjegy – verseny – közkincs: a térbeli megjelölések védjegyoltalma. Doktori értekezés, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2017, p. 155.

⁸³ Szjt. 31. § (1).

⁸⁴ Vt. 11. § (1) bekezdés.

⁸⁵ Vt. 11. § (2) bekezdés.

formához kapcsolódó kizárólagos jogok gyakorolhatóak előbb, akár a másik rovására? A szerzői jogi védelem keletkezésének formalitásmentes, valamint a védjegyjogi oltalom keletkezésének formalitáshoz kötött jellegéből adódóan kijelenthető, hogy „a szerzői jogi védelem időben mindig megelőzi a védjegyoltalmat.”⁸⁶ Nehéz lenne ennek az ellenkezőjét elképzelni, mert – ahogy az már a fentiekben kifejtésre került – a szerzőt a mű megalkotásától kezdve megilletik a szerzői jogok, a védjegyjogosult pedig csak a bejelentés napját követően élhet a kizárólagos használat jogával,⁸⁷ és a védjegyjogi oltalomhoz szükséges bejelentői aktivitás a szerzői jogból hiányzik. A későbbi „védjegyoltalom keletkezése nem szünteti meg a szerzői jog védelmét.”⁸⁸ E ténykérdés szükségszerűvé teszi a szabályozást.

Az Szjt. feltételezhetően a védelem automatikus keletkezése miatt nem foglalkozik az egyéb oltalmi formákkal, hiszen észszerűtlennek mutatkozik olyan későbbi jog fennállásával kapcsolatos helyzetet rendeznie, amelyet keletkezési idejét tekintve már eleve megelőz az általa biztosított jog. A jogalkotó a védjegyjogi szabályozásnál azonban már számol az oltalmi formák ütközésének lehetőségével.

A hazai védjegyjogi szabályozás 1890 és 1997 között nem rendelkezett a szerzői jogról a védjegyoltalomból kizárt megjelölések körében. A védjegyről szóló 1969. évi IX. törvény (a továbbiakban: régi Vt.) 3. § (1) bekezdés c) pontjában hivatkozott „személyhez fűződő jog” csupán a személyiségi jogok deklarálására irányult, azt nem lehetett a szerző személyhez fűződő jogaira vonatkoztatni.⁸⁹ A hatályos Vt. hivatkozott először a szerzői jogra,⁹⁰ amikor – szakítva a régi Vt. szabályozásával – a védjegyoltalomból kizárt megjelölések körét feltétlen⁹¹ és viszonylagos⁹² kizáró okokra differenciálta. E kizáró okok rendszere tulajdonképpen az oltalmazhatósági kritériumok negatív feltételei, vagyis ahhoz, hogy a megjelölés lajstromozható legyen, kívül kell esnie a kizáró okok körén. A feltétlen kizáró okok fennállása esetén a megjelölés önmagában van kizárva az oltalomból, tekintet nélkül más megjelölésre vagy más korábbi jogára. Ezen kizáró okok jellemzően a közérdeket szolgálják, ezért az SZTNH fennállásukat a bejelentés során hivatalból vizsgálja. A viszonylagos kizáró okok esetében a megjelölés önmagában alkalmas volna ugyan az oltalomra (vagyis ábrázolható és rendelkezik megkülönböztetőképeséggel), azonban egy korábbi jog útját állja a megjelölés

⁸⁶ SZJSZT-21/2005: Grafikai alkotás szolgai másolása. http://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/SZJSZT_szakvelemenek_pdf/szjszt_szakv_2005_021.pdf.

⁸⁷ „A védjegyoltalom – a bejelentés napjára visszaható hatállyal – a lajstromozáskor keletkezik.” (Vt. 10. §-a).

⁸⁸ SZJSZT-21/2005: i. m. (86).

⁸⁹ A szóhasználat egyébként a Vt. hatálybalépésével is megmaradt, a terminológiai tisztázás igényéről először az egyes iparjogvédelmi törvények módosításáról szóló 2018. évi LXVII. törvény 31. §-hoz fűzött indokolása rendelkezik, amelynek hatására a 2019. január 1-től hatályos Vt.-ben a kizáró ok már személyiségi jogként szerepel, összhangban a Ptk. által következetesen használt terminológiával.

⁹⁰ A Vt. indokolásának IV. pontja szerint: (a)z Európai Megállapodáson alapuló iparjogvédelmi és szerzői jogi jogharmonizációs kötelezettségeink teljesítése szempontjából is kiemelkedően fontos a hatékony jogérvényesítés eszközeinek megteremtése.

⁹¹ Vt. 2. és 3. §-a.

⁹² Vt. 4–6. §-a.

lajstromozásának. Ez esetben a sérelem lehetősége nem a közérdekben csapódik le, hanem más korábbi jogában. Mivel e kizáró okok fennállása mindig relatív, nincs objektív felismerhetőségük, ezért a korábbi jogba ütközést az SZTNH hivatalból nem vizsgálja, ide nem értve a kutatási jelentés intézményét. A Vt. 60. § (1) bekezdése ugyan rendelkezik a korábbi jogokra való kutatásról, amely kutatási jelentéssel zárul, és bár a rendelkezés megfogalmazásában korábbi jogokról szól, amely „jogok köre jóval szélesebb lehet, mint a korábbi védjegyeké – korábbi jognak minősül például más ... szerzői joga – ennek ellenére a Vt. csupán a korábbi védjegyekre nézve írja elő a kutatás elvégzését.”⁹³

A szerzői jog mint korábbi jog egyértelműen van pozicionálva a kizáró okok rendszerében. A Vt. „viszonylagos kizáró okok” közötti részében található 5. § (1) bekezdés *b*) pontja úgy rendelkezik, hogy „nem részesülhet védjegyoltalomban az a megjelölés ... amely más korábbi szerzői, szerzői joghoz kapcsolódó”⁹⁴ vagy iparjogvédelmi jogába ütközne.”

A Vt. korábbi szerzői jogra történő hivatkozást az SZTNH előtti eljárásban két esetben tesz lehetővé. Elsőként az eljárásnak azon szakaszában, mikor a megjelölés még védjegyként nem került lajstromozásra, de a bejelentés alaki, valamint a megjelöléssel kapcsolatos feltétlen kizáró okok vizsgálata már megtörtént az SZTNH által. Ebben a szakaszban a szerzői jogi jogosultnak vagy felhasználási szerződés alapján felhasználásra jogosult személynek⁹⁵ lehetősége van a korábbi szerzői jogra történő hivatkozással a lajstromoztatni kívánt megjelölés meghirdetését követő három hónapon belül *felszólalással* élnie. A felszólalással elérni kívánt joghatás nyilvánvalóan a védjegy lajstromozásának megakadályozása. Amennyiben a megjelölés ellen a szerzői jogosult felszólal, az SZTNH-nak a megjelölés vizsgálatát ezen viszonylagos kizáró ok tekintetében is el kell végeznie, és amennyiben megállapítja a korábbi akadályozó jog fennállását, el kell utasítania a védjegybejelentést.

A korábbi szerzői jogra történő hivatkozás lehetősége a szerzői jogosult előtt nemcsak a fent részletezett felszólalási eljárásban áll nyitva, hanem a már lajstromozott védjeggyel szemben is az ún. *törlési eljárás* keretein belül. Ebben az esetben a megjelölés meghirdetésétől nyitva álló korábbi, három hónapos felszólalási határidő már eltelt, így a szerzői jogosult célja egy okirattal igazolható oltalom töröltetése. A törlési kérelemben hivatkozható szerzői jogra a Vt. utaló láncolatban rendelkezik. A védjegy törlésével kapcsolatban a Vt. 33. § (1) *a*) pontja kimondja, hogy „a védjegyet törölni kell, ha ... a védjegyoltalom tárgya nem felelt meg a 8. § *a*) pontjában meghatározott feltételeknek.” A Vt. 8. § *a*) pontja szerint a megjelölés csak abban az esetben részesíthető védjegyoltalomban, ha „... a 2–7. §-ok alapján nincs kizárva a védjegyoltalomból ...,” vagyis az 5. § (1) *b*) pontja szerint nem ütközik más

⁹³ Gonda Imre: A hivatalból végzett érdemi vizsgálat és a bejelentés meghirdetése. In: *Faludi Gábor, Lukácsi Péter* (szerk.): A védjegy törvény magyarázata. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2014, p. 372.

⁹⁴ A kapcsolódó jogokra történő hivatkozást szintén a módosító törvény átültetése tette lehetővé, tekintettel az új típusú védjegyek megjelenésére.

⁹⁵ Vt. 61/B. § (1) *b*) pont.

korábbi szerzői jogába. Amennyiben a törlési eljárás keretein belül az SZTNH megállapítja a korábbi szerzői jogba ütközést, a védjegyet törölni kell a lajstromból.

A védjegyirányelv 5. cikk (4) bekezdés *b)* pontja a szerzői joggal kapcsolatban úgy rendelkezik, hogy „bármely tagállam előírhatja, hogy a megjelölés nem részesülhet védjegyzoltalomban, illetve a védjegy törlésének van helye az alábbi esetekben és mértékig: ... a védjegy használata ... különösen a következő – korábbi jogok alapján megtiltható: ... szerzői jog.” A megfogalmazásból jól látszik, hogy az irányelv tagállami hatáskörbe utalja mind a korábbi szerzői jogra való hivatkozás lehetőségét, mind azt, hogy e hivatkozást az eljárás melyik szakaszában tegyék lehetővé a nemzeti jogszabályok. E rendelkezés azonban a Vt.-ben teljes mértékben leképeződik, a hazai szabályozás a szerzői jogra való hivatkozás lehetőségét a lehető legszélesebb körben biztosítja a szerzői jogosultak számára az irányelv által ajánlottak szerint.

Ami az európai uniós védjegyeket és védjegyeljárást illeti, a védjegyrendelet markáns különbséget mutat a korábbi szerzői jogra történő hivatkozás lehetővé tételében a hazai Vt.-hez (közvetetten pedig a védjegyirányelvhez) képest.⁹⁶ A rendelet 60. cikkének 2. bekezdés *c)* pontja úgy rendelkezik, hogy „az európai uniós védjegyet a hivatalhoz benyújtott kérelem vagy a védjegybitorlási perben előterjesztett viszontkereset alapján törölni kell továbbá akkor is, ha a megjelölés használata különösen a következő korábbi jogok oltalmára irányadó nemzeti vagy uniós jogszabályok alapján megtiltható: ... szerzői jog.” A rendelet viszonylagos kizáró okokat részletező 8. cikkében azonban semmilyen módon nem rendelkezik korábbi szerzői jogokról, amelyre felszólalási eljárás keretein belül hivatkozni lehetne. A Vt. és a védjegyrendelet szabályait összeolvasva tehát kiolvasható a szerzői jogot illető különbség: amíg a Vt. a szerzői jogra való hivatkozást mind a felszólalási, mind a törlési eljárásban lehetővé teszi, úgy a rendelet csak az utóbbi eljárásban ad rá módot (viszonylagos törlési okként nevesítve a korábbi szerzői jogot). Ezek alapján megállapítható, hogy amennyiben a szerzői jogi jogosult észleli, hogy meghirdetésre került egy olyan európai uniós megjelölés, amelynek a lajstromozása az ő jogát sértené, nem tehet felszólalást saját szerzői jogára hivatkozva, csak a megjelölés lajstromozása után, azaz azt követően kérheti az EUIPO törlési osztályát a védjegy törlésére szerzői jogi jogsértésre hivatkozva.

Erre, a szabályozással kapcsolatos aggályra némiképpen magyarázattal szolgál az EUIPO azon törekvése, hogy az európai uniós védjegybejelentések gyors eljárásban legyenek elbírálvá, és e célt a nemzeti jogok (esetünkben a korábbi szerzői jog fennállására alkalmazandó

⁹⁶ Az irányelv és a rendelet egymáshoz fűződő viszonyával kapcsolatban érdemes megemlíteni az irányelv 1. cikkét, amely a következőképp fogalmaz: „ezt az irányelvet minden olyan áruvédjegyre és szolgáltatási védjegyre alkalmazni kell, amely a tagállamok valamelyikében önálló védjegyként, ... illetve a tagállamok bármelyikére kiterjedő hatályú nemzetközi lajstromozás tárgyát képezi.” E rendelkezésből nem tűnik ki, hogy az európai uniós védjegyekre alkalmazhatóak lennének az irányelv által megfogalmazottak, ezért lehet különbség például a korábbi szerzői joghoz való viszonyulás kérdésében.

nemzeti szerzői jogi törvények) komplex problémáinak mérlegelése hátráltatná.⁹⁷ Annak eldöntése ugyanis, hogy a hivatkozott alkotás szerzői jog által védett műnek minősül, és az európai uniós védjegy lajstromozása sérti a szerző jogait, végső soron nemzeti jog alapján szükséges.⁹⁸ A nemzeti jog alapján meghozott döntések alapja ténykérdések bizonyítása és vizsgálata, amelyek általában nehézkes és elhúzódó folyamatok.

A lajstromozási eljárások gyorsaságának előtérbe helyezése, ennek következményeképp pedig a szerzői jogi igényérvényesítés szűkítése azonban csak az EUIPO működésének szintjén érthető megoldás, bár talán egy magas minőségű szerzői jogi tudással felvértezett apparátus beépítése a felszólalási eljárásokat elbíró osztályba – legalább részleges – megoldást nyújthatna a probléma kezelésére. Ha a szabályozást a szerzői jogosultak szemszögéből nézzük, az igényérvényesítés lehetőségének felszólalási eljárásból való kizárása azért hátrányos, mert egy lajstromozott, okirattal bíró, már használatban lévő védjeggyel szemben nehezebb elérni a kívánt célt, mivel a jogosult számára nagyobb a tét, tehát jogainak megvédésére több erőforrást hajlandó áldozni, mint egy „szárnyait bontogató” megjelöléssel szemben. Másrészt a bejelentés és a lajstromozás között eltelt időben történő használatból a szerzői jogosultnak kára keletkezhet, amelynek érvényesítésére külön eljárást kell indítani más fórum előtt, vagyis két eljárás terhével is szembe kell néznie, holott a felszólalás engedélyezésével mindez elkerülhető lenne. Arról nem is beszélve, hogy a szerzői jogi jogosult reputációjának a jogsértő védjegy által okozott sérülését nem igazán lehet egy nyertes eljárással helyrehozni, és erre éppen a védjegy jogi szabályozásban és esetjogban ismert „jó hírnév” a legmegfelelőbb példa.

A korábbi jogok kutathatóságának intézményét a Vt.-hez hasonlóan a rendelet is ismeri.⁹⁹ A védjegyrendelet módosító javaslatához készített hatásvizsgálati jelentés azonban több ponton arra a megállapításra jut, hogy az uniós védjegyek esetében a korábbi jogok vizsgálata jelentős költségekkel jár.¹⁰⁰ A bejelentési folyamat így is költséges, hosszú és nehézkes, amit többek között a nem megfelelő adatbázisok is okoznak. Ebből a szemszögből már érthető lehet a jogalkotói szándék, mert nehéz elvárni a bejelentő vagy az elbíró hatóság részéről a fennálló korábbi szerzői jog vizsgálatát, főleg egy olyan jogterületen, ahol nemzetközi egyezmény tiltja a regisztrációt, és az egyéniség, eredetiség (*originality*) vizsgálata végső soron bírósági (szakértői) hatáskörbe tartozik.

⁹⁷ David Keeling: Grounds for invalidity (Arts. 59.61). In: Verena von Bomhard, Alexander von Mühlen Dahl (szerk.): Concise European Trade Mark Law. Wolters Kluwer, Alphen aan den Rijn, 2018, p. 326.

⁹⁸ Uo. 327.

⁹⁹ A védjegyrendelet 43. cikke.

¹⁰⁰ IMPACT ASSESSMENT Accompanying document to the Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL amending COUNCIL REGULATION (EC) No 207/2009 of 26 February 2009 on the Community trade mark and the Proposal for a DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL to approximate the laws of the Member States relating to trade marks (recast) SWD(2013) 95 final. Brussels, 27.3.2013. 31.: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013SC0095&from=hu>.

5.2. A szerzői jogi jogosultak a védjegyjárásokban

Ebben a pontban azt vizsgáljuk, hogy a védjegyjogi jogszabályok szerint ki jogosult a szerzői jogra hivatkozni az eljáró hivatalok előtt.

A Vt. korábbi szövege csak a felhasználásra a felhasználási szerződés alapján engedélyt szerző személynek tette lehetővé a felszólalást. A Vt.-t módosító törvény 2019. január 1-jével e jogosulti kört kiszélesítette.

A Vt. 61/B. § (1) b) pontja a felszólalási eljárásokkal kapcsolatban úgy rendelkezik, hogy a „... bejelentett megjelölés védjegyként való lajstromozásával szemben felszólalhat ... az 5. § (1) bekezdés ... b) pontjában¹⁰¹ meghatározott jog jogosultja, továbbá ... szerzői jogi jogosultság esetében a felhasználási szerződés alapján felhasználásra jogosult személy.” A módosító törvény 57. §-ához fűzött indoklás szerint „a Vt. 61/B. § (1) bekezdés b) pontja a törvény alapján annyiban módosul, hogy szerzői jogi jogosultság esetén a felhasználásra bármilyen jogcímen jogosult személy számára lehetővé teszi a felszólalás benyújtását, eltelésében a korábbi szabályozással, amely alapján kizárólag a felhasználásra felhasználási szerződés alapján engedélyt szerző személyek élhettek felszólalással.”

A felszólalási eljárásban tehát két jogosulti kör élhet a korábbi szerzői jog által adott lehetőséggel: a szerző vagy jogutódja (ideértve akár a munkáltatót vagy a filmelőállítót is), illetve a felhasználásra jogosult személy. Természetesen a két jogosulti kör egybeeshet, és előfordulhat az is, hogy a szerző vagyoni jogainak gyakorlására felhasználási szerződéssel engedélyt ad másnak, mivel azonban a jogátruházásra (amely az igényérvényesítéshez való jogot is magába foglalja) a 2.3. alfejezetben kifejtettek értelmében főszabály szerint nincs lehetőség, helyénvaló az igényt érvényesíthető jogosulti kör kiszélesítése. E változtatással a Vt. előtérbe helyezte a szerzői mű és alkotója közötti szoros kapcsolat elvét, hiszen a szabályozás következtében a szerző akár akkor is felszólalással élhet, ha például egy grafikai művel kapcsolatban adott másnak kizárólagos felhasználási engedélyt. A Vt. ezirányú módosítása felel meg a szerző-felhasználó Sztj.-ben szabályozott jogérvényesítési sorrendjének.¹⁰²

A törlést kérelmezők körét tekintve már nem szélesíti ki az igényérvényesítés lehetőségét a Vt., a 72. § (2) bekezdése ugyanis kimondja, hogy „a 4–6. §-ok alapján csak a korábbi akadályozó jog vagy jogok jogosultja kérheti a védjegy törlését”. A Vt. 5. § (2) bekezdés b) pontjából hiányzik a felhasználási engedéllyel rendelkező személy. E rendelkezés két szempontból érdekes: egyfelől az idézett paragrafusban a „csak” szó nyomatékot helyez a Vt.

¹⁰¹ Ahogy az már tisztázott, a Vt. az 5. § (1) b) pontjában rendelkezik a korábbi szerzői jogról mint viszonylagos kizáró okról.

¹⁰² Sztj. 98. § (1) A szerző vagyoni jogainak megsértése esetén a kizárólagos felhasználási engedélyt a 43. § (1) bekezdése alapján megszerző személy felhívhatja a szerzőt, hogy a jogsértés abbahagyása iránt tegye meg a szükséges intézkedéseket. Ha a szerző a felhívástól számított harminc napon belül nem intézkedik, a jogszerző saját nevében felléphet a jogsértés miatt. (2) A nem kizárólagos felhasználási engedély esetében a jogszerző az (1) bekezdés szerint csak a felhasználási szerződés kifejezett rendelkezése alapján léphet fel.

5. § (2) bekezdés *b*) pontja szerinti szerzői jogosultságra, másfelől a Vt. a felszólalás körében elvégezte a differenciálást. Ezek alapján nehezen elképzelhető, hogy a szerzői jogi jogosultsági körbe beletartoznak a felhasználásra jogosult személyek is. Mindazonáltal – ha kismértékben is, de – a szabályozás itt nem egyértelmű, és első olvasatra nem látható annak oka sem, hogy a felhasználásra jogosult személy felszólalással ugyan élhet, de törlési kérelmet már nem nyújthat be korábbi szerzői jogra hivatkozva.

A *védjegyrendelet* (ahogyan azt az 5.1. pontban említettük) csak a viszonylagos törlési okok között rendelkezik a szerzői jogról, ezért a szerzői jogra hivatkozó felszólaló személynek vizsgálata felesleges. A védjegy törlésére irányuló kérelemmel kapcsolatban a rendelet 63. cikk (1) *c*) pontja úgy határoz, hogy „az európai uniós védjegyoltalom megszűnésének megállapítására vagy a védjegy törlésére irányuló kérelmet nyújthat be a Hivatalhoz ... az 60. cikk (2) bekezdése¹⁰³ alapján az említett rendelkezés szerinti korábbi jog jogosultja vagy az, aki az uniós jogszabályok vagy érintett tagállam joga alapján e jogok gyakorlására jogosult.” Mivel a hazai Vt. alapján a szerzői mű felhasználására jogosult személy nem szerepel a törlést kérelmezők közt, adja magát a felvetés, hogy amennyiben az európai uniós védjegy-eljárás esetében a hivatkozott nemzeti jogszabály a magyar védjegy törvény, úgy az uniós védjegy-eljárásban csak a szerzői jogi jogosult kérheti a védjegy törlését, a felhasználási joggal rendelkező személy nem.

A felhasználási joggal rendelkező személyek törlési kérelemhez való jogáról a hallgatás mind az uniós, mind a nemzeti védjegyrendszerben kérdéseket vet fel. Egy szerzői mű kereskedelmi hasznosítása ugyanis ugyanannyira a felhasználási jogot szerző érdeke, mint a szerzői jogosultsága. Azonban az utóbbit vélhetően komolyabb gazdasági érdek fűzi a hosszú távú monopolhelyzet fenntartásához, hisz a felhasználásra való jogából szeretne profitálni. Továbbá az igényérvényesítést tekintve is valószínűleg kevésbé mutat negligens magatartást, ami következhet abból, hogy a felhasználási jogot szerzők túlnyomórészt jogi személyek, akiknek megvan a kellő szellemi és gazdasági erőforrásuk a szerzői jog adta lehetőségek mindenirányú kiaknázására.

5.3. A védjegy használata és a szerzői jogi jogsértés

A különböző oltalmi formák ütközésének velejárója, hogy valamelyik oltalom által biztosított jog csorbul a másik előnyére. Tekintettel arra, hogy a szerzői jogi védelem keletkezését tekintve megelőzi a védjegy jogi oltalomét, szükséges tisztázni, hogy milyen esetekben beszélhetünk szerzői jogi jogsértésről, a korábbi szerzői jogra alapozott felszólalás vagy törlési kérelem oka ugyanis minden esetben az, hogy a megjelölés lajstromozása sértene vagy a védjegy fenntartása sérti a szerzői jogi jogosult az érintett műhöz kapcsolódó személyhez fűződő vagyoni jogait.

¹⁰³ A rendeletnek ez a pontja rendelkezik a szerzői jogról a viszonylagos törlési okok körében.

Mindazonáltal, ha arra gondolunk, hogy egy védjegy használata vagyoni értékű jogosultsághoz kapcsolódik, elsősorban a szerző vagyoni jogainak sérelme merülhet fel, nem kizárva természetesen a személyhez fűződő jogok sérelmét sem.

A szerző vagyoni jogainak sérelme esetén szükségszerűen a mű Szjt. 17. §-a szerinti felhasználásáról kell beszélni. Az Szjt. 16. § (6) bekezdése szerint „jogosulatlan a felhasználás különösen akkor, ha arra törvény vagy az arra jogosult szerződéssel engedélyt nem ad, vagy ha a felhasználó jogosultságának határait túllépve használja fel a művet.” Mindez a védjegyjogi nyelvezetre lefordítva annyit tesz, hogy aki a korábbi szerzői jogi jogosulttól való felhasználási engedély megszerzése nélkül vagy a felhasználási engedély keretét túllépve megvalósítja a Vt. 12. § (3) bekezdése szerinti használatot, jogsértést követ el a szerzői jogi jogosult kárára.

Annak vizsgálata során, hogy történt-e szerzői jogi értelemben vett jogsértés egy védjegy használata során, elsőként a használatot meg kell¹⁰⁴ feleltetni valamelyik felhasználási módnak. Például egy ábrás védjegy forgalomban való fizikai használata, a forgalmazott termékeken való elhelyezése szerzői jogi értelemben kimeríti a mű többszörözését, terjesztését. Ugyanezen védjegy feltüntetése egy reklámfilmben már a szerzőnek a mű nyilvánosságához közvetítési jogát sértheti. Ha egy ábrás védjegy létrehozása során alapul vesznek egy korábbi szerzői művet, az minden bizonnyal sérti a szerzőnek a mű átdolgozásához való jogát.¹⁰⁵ Ez azért érdekes, mert a két jogterület itt átfedést mutat egymással, ugyanis a védjegyjog által ismert összetéveszthetőség fogalma szükségszerűen felveti a szerzői jogi mű átdolgozásának kérdését, vagyis a terminológiák akarva-akaratlanul, de ezen a ponton kapcsolódnak egymáshoz. Átdolgozás ugyanis „a mű minden olyan megváltoztatása ..., amelynek eredményeképpen az eredeti műből származó más mű jön létre”.¹⁰⁶ Bár sem a Vt., sem a védjegyrendelet nem definiálja az összetéveszthetőséget, aligha lehetne megállapítani egy-egy megjelölés vagy védjegy összetéveszthetőségét, ha az nem merítené ki a szerzői jogi értelemben vett átdolgozás fogalmát. Vagyis egy védjegy (korábbi szerzői jogra való hivatkozás esetén) vagy megegyezik a korábbi szerzői jogi művel (és akkor szerzői jogi értelemben többszörözésről van szó), vagy összetéveszthető vele, és ez utóbbi esetben logikusan merül fel a szerző átdolgozáshoz való kizárólagos jogának sérelme. Egy regényben szereplő, kifejezően körülhatárolt, egyéniséggel, történettel rendelkező karakter ábrás védjegyként való megjelenítése és használata a szerző másodlagos felhasználásának jogát, az ún. merchandisingjogát¹⁰⁷ sérti. Grad-Gyenge a szerzői jogi jogsértések kapcsán kiemeli, hogy „[m]ivel azonban a szerző vagyoni jogai a mű valamennyi felhasználására kiterjednek,

¹⁰⁴ Feltételezvé, hogy az alkotás szerzői műnek minősül, lásd: 2.1. fejezet.

¹⁰⁵ Szjt. 29. §.

¹⁰⁶ Szjt. 29. §, második tagmondat.

¹⁰⁷ Az Szjt. 16. § (3) bekezdése szerint „a szerzőt megilleti a műben szereplő jellegzetes és eredeti alak kereskedelmi hasznosításának és az ilyen hasznosítás engedélyezésének joga is.

ezért akár olyan magatartás is engedélyköteles (az engedély elmaradása pedig jogsértő) lehet, amelyet az Szjt. nem nevesít”.¹⁰⁸

A következő lépcsőben szükséges annak vizsgálata, hogy a megjelölés vagy védjegy használata beletartozhat-e az Szjt. által megfogalmazott szabad felhasználások vagy egyéb korlátok közé.¹⁰⁹ Jóllehet a szabad felhasználások nevesített eseteinek vizsgálata már eleve szükségtelennek mutatkozik, ugyanis a megjelölés vagy védjegy rendeltetéséből adódóan kereskedelmi forgalomban, haszonszerzési cél végett történő használata miatt a szerzői jogi szabad felhasználás lehetősége minden bizonnyal már az ún. háromlépcsős teszt¹¹⁰ alkalmazása során kizárható, ezért a szabad felhasználásokkal nem foglalkozunk.

Ebben az alfejezetben ismét szükséges megemlíteni a védjegyrendelet korábbi szerzői jogra vonatkozó rendelkezését is, amely szerint a szerzői jog alapján akkor lehetséges a védjegy törlése, ha a védjegy használata az irányadó *nemzeti jogszabályok szerint egyébként megtiltható*, vagyis az alkalmazott tagállami szerzői jogi törvényben fellelhető ilyen tiltást kimondó jogkövetkezmény. Tehát ha az irányadó nemzeti jogszabály adott esetben az Szjt. lenne, akkor ezen követelménynek az Szjt. 94. § (1) bekezdés *b*) pontja felelne meg, amely kimondja, hogy „jogainak megsértése esetén a szerző a jogsértővel szemben ... a következő polgári jogi igényeket támaszthatja: ... követelheti a jogsértő cselekmény abbahagyását és a jogsértő eltiltását a további jogsértéstől.” Érdekes, hogy e rendelkezés alapja az ugyancsak uniós szinten harmonizált jogérvényesítési irányelv, amely valamennyi szellemi tulajdoni formára irányadó.¹¹¹

¹⁰⁸ Grad-Gyenge Anikó: A szerzői jogi jogérvényesítés. In: *Legeza*: i. m. (3), p. 247.

¹⁰⁹ Szjt. IV. Fejezet – A szabad felhasználás és a szerzői jog más korlátjai.

¹¹⁰ Szjt. 33. § (2) bekezdés.

¹¹¹ Az Európai Parlament és a Tanács 2004/48/EK irányelve (2004. április 29.) a szellemi tulajdon-jogok érvényesítéséről.

A KÍNAI SZERZŐI JOG FEJLŐDÉSE – I. RÉSZ

Az országok kiszámítható gazdasági és társadalmi/kulturális fejlődésének egyik előfeltétele a szerzői jog kiegyensúlyozott (jogosulti és társadalmi igényeket egyaránt figyelembe vevő) szabályozása. Ennek számos módja ismert a világban. Hagyományosan az angolszász típusú *copyright*- és a kontinentális európai szerzői jogi (a francia *droit d'auteur* és a német *Urheberrecht*) rendszereket szokás a vizsgálat középpontjába állítani. Ezek mellett a nemzetközi és összehasonlító elemzésekben, Magyarországon pedig különösen, eltörpül a távol-keleti országok – különösen Kína – szerzői jogi berendezkedésének az ismertetése.

Ez – részben nyelvi okokból – érthető és indokolt. Alább látni fogjuk, hogy a kínai szerzői jognak nem ismert „klasszikus” változata, e jogterület a modern kor szülötte. (Mondhatnánk, hogy nincs szinte semmilyen jogtörténeti hagyománya.) S mivel a szerzői jog hagyományosan „nyugati találmány”, így az összehasonlító elemzésekben csak másodlagos szerep juthat a távol-keleti országoknak. Semmi esetre sem következik ebből, hogy ne lenne indokolt megismerni, milyen okokból, milyen elvek és előírások mentén szabályozza Kína a szerzői jogokat, illetve hogy azok milyen szervezeti keretek között és milyen akadályok mellett érvényesülnek (vagy épp nem érvényesülnek).

E kutatás egyik kiindulópontja, hogy a *kínai szerzői jog más, mint a nyugati*, mind logikájában (kiindulópontjában és végcéljában egyaránt), mind egyes rendelkezéseiben. Ez elsődlegesen a kínai etikának, valamint a politikai berendezkedésnek köszönhető egyedi jogfelfogással magyarázható, amelyek (legalább vázlatos) ismerete nélkül a modern kínai jog sem érthető meg. Willam P. Alford három okkal magyarázta a modern kínai szellemi tulajdonvédelem másságát. Egyrészt azzal, hogy Kínában nem létezett a nyugati szellemi tulajdonvédelemhez hasonló koncepció az elmúlt néhány évtizedet megelőzően. (Mint látni fogjuk, valamennyi, a könyvekkel kapcsolatos szabály inkább az állami ellenőrzés megerősítését/fenntartását célozta, semmint az alkotók védelmét.) Másrészt azzal, hogy amikor a nyugati minták mentén kívánt az utolsó kínai császári dinasztia, illetve később a Kuomintang szellemi tulajdonvédelmi reformokat bevezetni, nem vették figyelembe a mindenkorai kínai társadalmi berendezkedést. Harmadrészt a modern szellemi tulajdonvédelmi szabályok

---

* Habilitált egyetemi docens, Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Összehasonlító Jogi Intézet, címzetes egyetemi docens (dosentti), University of Turku. E-mail cím: mezei@juris.u-szeged.hu. A tanulmány keretében a kínai szavak írásmódjának két változata is megjelenik. Az irodalmi források szerzőinek a neve a megjelenés szerinti formában került feltüntetésre. Ezzel ellentétben a történelmi nevek (császárok, kortárs személyek és dinasztiák neve) és néhány további kínai kifejezés az egyszerű magyar írásmód szerint kerültek megjelölésre.

sem képesek megtalálni az egyensúlyt a nyugati és a hagyományos kínai értékek között, ami különösen a jogérvényesítés területén válik szembetűnővé.¹ A szerzői joggal kapcsolatos kínai gondolkodás legékezebb példáját az a jogvita adhatja, amelyben egy kínai professzor, Zhang Xinmin – bocsánatkérésen és a jogsértés abbahagyásán túl – mindössze jelképes, 1 júan kártérítést kért a tanulmányát plagizáló professzortársától.²

A kutatás másik hipotézise, hogy *a világ egyik vezető gazdasági nagyhatalmának a szerzői joga nem élhet jogi vákuumban*, közelednie kell a mélyebb történeti hagyományokkal rendelkező és nyilvánvalóan erősebb nemzetközi, különösen európai és észak-amerikai szerzői jogi gyakorlathoz. Ezt Kínában az időszakos, rendre visszatérő, külső – hagyományosan amerikai³ – nyomásra előidézett, kontinentális európai hagyományokat, illetve a multilaterális egyezményeken alapuló mintákat követő szerzői jogi jogalkotás és az inkább amerikai mintát követő bírói aktivizmus biztosíthatja.

Mindezeknek megfelelően a jelen tanulmány azt a célt tűzte ki maga elé, hogy átfogó jelleggel – a hagyományos etika felvillantása mellett – ismertesse a szerzői jog fejlődését, hatályos rendszerét, joggyakorlatát, a jogérvényesítés nehézségeit, a digitális szerzői jogot és a nemzetközi kereskedelmi kihívásokat a Kínai Népköztársaság vonatkozásában.

1. A kínai etika avagy az „izmusok”

A jog és a társadalom viszonyát az idők során több irányzat (több mint száz filozófiai iskola) befolyásolta Kínában, amelyeket Helmut von Glasenapp általánosan véve a kínai univerzizmus névvel illetett. Összességében – a magyar nyelvben is – majdnem minden esetben az „izmus” szótaggal végződő felfogások képezik a gerincét annak a gondolatiságnak, amely a kínai társadalom elmúlt közel három évezredét áthatotta, s melyek ismerete nélkül a mai Kína jogát sem lehetne megérteni. Az alábbiakban tekintsük át nagyon röviden a főbb „izmusokat”.⁴

A többek által mondabeli alaknak tartott Lao-ce (i. e. 604–517) nevével fémjelezhető taoizmus szerint az egész univerzumot egy alapvető elv, a „tao” („az út”) irányítja. Amennyiben az emberek követik ezt az utat (a természet útját), minden rendben lesz a világban, s az spontán fogja önmagát irányítani. A taoizmus az egyéb természetközpontú nézetekhez hasonlóan a „nem cselekvést” hirdeti, mondván: „ha nem teszel semmit, mindent teszel”.

¹ William P. Alford: *To Steal a Book is an Elegant Offense – Intellectual Property Law in Chinese Civilization*, Stanford University Press, Stanford, 1995, p. 3.

² Guan H. Tang: *Copyright and the Public Interest in China*. Edward Elgar, Cheltenham, 2011, p. 151–152.

³ Peter K. Yu: *The Confucian Challenge to Intellectual Property Reforms*. In: *The Rise of China and Other Middle Intellectual Property Powers*, Occasional Papers in Intellectual Property Law, Number 8, 2013, p. 8.

⁴ A kínai etika főbb irányzatai vonatkozásában lásd: *Helmut von Glasenapp*: *Az öt világvallás*, Gondolat, Budapest, 1984, p. 141–218.; Tang: i. m. (2), p. 14–18.; *Henry Kissinger*: *Kínáról*. Antall József Tudásközpont, Budapest, 2014, p. 31–34.

Lao-ce szerint a végső cél „az örökkévalóságban való szemlélődő elmélyedés”, ezzel együtt a mértékletesség és a vágy nélküiség. Egy ilyen felfogásban minden emberi cselekvés, beleértve a jogot is, a fennálló rend megbontását jelenti, ezért rossz.

A taoizmus által hirdetett inaktív élettel ellentétben a konfuciánus etika szerint az emberek és az istenségek, az ég és a föld, az élő és élettelen környezet egyaránt részei egy egységes, harmonikus világmindenségnek, létezik egy kozmikus rend, amely „az ég, a föld és az emberek között kölcsönhatást teremt”. Az embernek minden cselekvésével és gondolatával arra kell törekednie, hogy megtalálja az összhangot önmaga és a természet, illetve önmaga és embertársai között.

Konfuciusz (i. e. 551–479) úgy vélte, hogy az ember és a természet világa egymástól eltérő módon működik: az emberek életét a tao helyett a közösség által kidolgozott rítusok („li”) vezérlik (gyermeki tisztelet, hierarchikus felettesnek való alávetettség, túlzások és lázadások tilalma), melyeknek a középpontjában az illem, az erkölcs áll. Ezen belül öt alapviszony létezik: az apa és fia, a férj és feleség, az idősebb és fiatalabb testvér közötti családi kapcsolat, az uralkodó és az alárendelt közötti társadalmi kapcsolat, végül a barát és barát közötti személyes kapcsolat. Konfuciusz egyik legismertebb követője, Meng-ce (latinul Mencius) szerint az apa és fia között a szeretetnek, a férj és feleség között az egymás iránti kötelesség tudásának, az idősebb és fiatalabb testvér között a kor tiszteletének, az uralkodó és az alárendelt között az igazságosságnak, a barát és barát között pedig az őszinteségnek kell dominálnia.

Egy ilyen rendszerben az egyes emberek között felmerülő vitákat a jog helyett az erkölcs és a kölcsönös tisztelet jegyében, a közösség valamennyi tagjának az aktív részvétele mellett, békéltetés útján kellett megoldani annak érdekében, hogy a harmónia meg ne bomoljon.

A kínai fejedelmek közti háborúk hatására, melyet „harcoló királyságok” korának neveztek (i. e. 481–221), az i. e. 3. század végén a legalista irányzat vált meghatározóvá, aminek legismertebb képviselője Han Fei-cse és Li Si volt.

A „törvénytudók iskolája” egyetértett azzal a konfuciánus gondolattal, hogy a világ és a természet alapvetően elkülöníthető szabályok szerint működik, úgy vélték azonban, hogy az átlagos ember nem képes maga megtalálni a taot. A rítusok helyett írásba foglalt, szigorú és kiszámítható törvények és rendeletek („fa”) kibocsátásával, súlyos büntetések kilátásba helyezésével látták elképzelhetőnek a társadalom helyes útra terelését. E szabályokat mindenkinek ismernie, a hivatalnokoknak pedig alkalmazniuk kellett. Abban is újat hozott ez az irányzat, hogy a törvény előtt mindenkit egyenlőnek tekintett, legyen az nemes úr vagy egyszerű ember.

Úgy tűnt, hogy a fejedelmek küzdelméből i. e. 221-ben győztesen kikerülő Csin császár által (aki Si huangtinak, vagyis „legfelső fenséges Isteni, Úr és Császárnak” nevezte magát) drákói szigorral megalkotott törvények, a centrális közigazgatás, a konfuciánus tanokat vallók üldöztetése és könyveik megsemmisítése a legalisták győzelmét jelenti. Az újonnan fellángoló csatározások hatására azonban a hatalmat i. e. 206-ban a Han-dinasztia ragadta

magához, amelynek tagjai Konfuciusz tanait nagy becsben tartották, s ehhez tértek vissza uralkodásuk alatt.⁵

Az i. sz. 1–2. századtól kezdve a buddhizmus ugyancsak komoly jelentőségre tett szert Kínában. A buddhista tanok tagadták az állam jogának („wang-fa”, vagyis a király jogának) a létezését. Ezzel együtt elutasították a király mindenekfelett állását. A buddhizmus szerint ugyanis minden ember, köztük a királyok is, Buddha fiai, s csak neki tartoznak hűséggel.⁶

2. Állami ellenőrzés kontra szerzői jog

Az imént ismertetett történeti/etikai háttér is világossá teheti, hogy a kínai jogfelfogás eltér a nyugati hagyományoktól. Ez különösen igaz a szellemi tulajdon-védelemre, ami Európában is csak 3–5 évszázaddal ezelőtt született meg. Épp ezért, amikor a szerzői jog által hagyományosan védett tartalmak – eredendően a nyomtatott könyvek – kínai szabályozásának első nyomait keressük, érzékelhetően más hangsúlyokra lelhetünk a korai forrásokban.

A nyomtatás a négy nagy kínai találmány egyike (a puskapor, a papír és az iránytű mellett). A könyveknek és az alkotóknak azonban két évezreden keresztül cudar volt a sorsuk Kínában. A birodalmat megalapozó Csin császár korára tehető az első ismert könyvégetés,⁷ majd a klasszikus művek többszörözését – Konfuciusz kivételével – az ezt követő Han-dinasztia (i. e. 206 – i. sz. 220) is tiltotta. Az első cenzúratörvény 300-ra tehető.⁸ Egyöntetű vélemények szerint mindezek célja a birodalom egységének a biztosítása (a különvélemények elhallgattatása) volt,⁹ annak igazolása, hogy minden jog forrása az uralkodó.¹⁰

Biztosan tudható, hogy a könyvnyomtatást a Tang-dinasztia idején fedezték fel elsőként. Az eredeti fajtájában azonban az írásjegyek még nem voltak cserélhetőek, így a nyomtatás sokkal lassabban haladt, sokáig érdemben nem váltotta fel a kalligráfiát Kínában. Érdekes adalék, hogy Stein Aurél, a híres magyar származású világjáró 1907-ben Tunhuangban lelt rá a Gyémánt szútra kínai nyelvű nyomtatott példányára, amelyet Hsien tung császár uralkodásának kilencedik évében, 868. május 11-én nyomtattak. Sokáig ezt a kötetet tekin-

⁵ Helmuth von Glasenapp szerint „valószínű, hogy Konfuciusz iskolája nem tehetett volna szert oly nagy jelentőségre a kínai szellemi életben, ... ha a könyvégető Si huangti bukását követő reakció véletlenül nem épp Konfuciuszt tekintette volna a konzervatív körök nagy, reprezentatív államfilozófusának, és ha hátrahagyott műveinek gyűjteménye nem maradt volna fenn”. Lásd: *von Glasenapp*: i. m. (4), p. 174–175.

⁶ Bár a konfuciánus gondolkodás szerint a király elmozdítható, ha rosszul végzi feladatát, ám még itt is érvényesült a király feljebbvalósága az emberek felett, a legalisták pedig abszolutista beállítottságúak voltak.

⁷ *Tang*: i. m. (2), p. 19.; *Tianxiang He*: Copyright and Fan Productivity in China – A Cross-jurisdictional Perspective. Springer Nature Singapore, Singapore, 2017, p. 50.

⁸ Uo.

⁹ *Alford*: i. m. (1), p. 13.

¹⁰ *Tang*: i. m. (2), p. 15.

tették a legkorábbi nyomtatott emberi írásnak, mígnem 1966-ban Dél-Koreában egy olyan könyv került elő, amit Hszüan Cung császár uralkodása alatt (712–756 között) adtak ki.¹¹

A könyvnyomtatás rövid időn belül újabb császári szabályok elfogadását szülte. Ven-cung császár 835-ös ediktumában betiltotta a naptárak és évkönyvek engedély nélküli utánnyomását, amelyek jóslásra lettek volna használhatók. E dél-nyugati országrészben nyomtatott anyagok tilalma a császár azon félelmén alapult, hogy segítségükkel nemcsak a jó hírek, de a császárság bukása is megjósolható lett volna.¹²

A Sung-dinasztia (960–1279) alatt – a császárság oktatásért felelős kollégiuma és magánszemélyek által folytatott – a nyomtatás elterjedése mellett az írás-olvasás képessége is megerősödött. (Ezt ugyancsak erősítette a tény, hogy eddigre sikerült megalkotni a cserélhető írásjegyekkel működő nyomdagépet.) Annak esélyét, hogy ezek nyomán – a későbbi európaihoz hasonló – irodalom és könyvpiac születhessen meg, Csen-cung császár 1009-es rendeletével tudatosan eljászotta. A nemkívánatos írások megjelenésének megakadályozása érdekében ugyanis a publikációt megelőző ellenőrzés és regisztráció céljából a kéziratok leadását tette kötelezővé mindenki számára. A szabályok tudatos megszegőivel szemben a botütéstől a száműzetésig terjedő büntetések kiszabását rendelte el a császár. Ugyanakkor a rendelet kizárólag a hatalom számára elfogadhatatlan gondolatok terjesztését akadályozta meg, sőt, ezen időszakban számos könyvben elhelyezésre kerültek a modern szerzői jogi nyilatkozatokhoz hasonló jogfenntartások. Mindezekből azonban nem következett, hogy az állam magánjogi eszközöket biztosított volna a kiadónak vagy a szerzőnek az írások engedély nélküli utánnyomásával szemben.¹³

Az írások állami ellenőrzése aztán a Ming- (1368–1644) és a Csing-dinasztia (1644–1911) ideje alatt tovább erősödött. Utóbbi esetén 1772-ben Csien-lung császár elrendelte egy egységes birodalmi könyvtár felállítását. E folyamat részeként országszerte összegyűjtötték és lemásolták a ritka kéziratokat, azonban kb. 2400 egyedi alkotást megsemmisítettek, és további 400–500 könyv tartalmát megváltoztatták. 1778-tól pedig a kötetek megjelenését ismét előzetes jóváhagyástól tették függővé.¹⁴

Jogosan vetette fel Alford, hogy a könyvnyomtatással kapcsolatos valamennyi, fent ismertetett szabály és tett az adott császári hatalom fenntartását célozta, és nem segítette elő az alkotók védelmének a megteremtését. Pedig Kína hosszú évszázadokon keresztül a világ egyik vezető hatalma volt a tudományok és a kutatás területén, így elvileg semmi nem állhatott volna a könyvek tömeges nyomtatása útjába.¹⁵

A szerzői jog korai megjelenése mégis elmaradt. Ez egyrészt azzal magyarázható, hogy az olvasás még a 20. század elején is csak a kiváltságosok erénye volt – a társadalom alig 20%-a

¹¹ Uo., p. 65.

¹² Alford: i. m. (1), p. 13.

¹³ Uo., p. 13–14.; Tang: i. m. (2), p. 65.

¹⁴ Alford: i. m. (1), p. 14–15.

¹⁵ Uo., p. 17–19.

rendelkezett ezzel a képességgel. Ennél is fontosabb azonban a kínai társadalmi/politikai berendezkedés, amely a fentebb már említett „izmusok” mentén sosem az egyén, hanem a közösség elsődlegességét hangsúlyozta. Ezt „*konfuciánus dilemmának*” is nevezhetjük. Miközben ugyanis Konfuciusz a múlt és az elődök megismerésének kötelességét hirdette,¹⁶ elismerve, hogy minden tudás a közösségé,¹⁷ tanításainak az is része volt, hogy a bölcs öregek felelősséggel tartoztak a fiatal generációk erkölcsös neveltetése iránt, ami lehetővé és indokoltta tette az ismeretek megválogatott átadását. Alford meglátása szerint e két, részben ellentmondó körülmény abban feltétlenül hasonlóságot mutatott, hogy egyikük sem támogatta a szellemi termékek tulajdonjogi védelmét.¹⁸ Konfuciusz egyébként a hagyományok ápolását és átadását passzív helyett aktív – mondhatnánk, hogy alkotó, kreatív – magatartásnak tartotta, és így a régi bölcsességeknek nem a szó szerinti, hanem a transzformatív másolását hirdette.¹⁹

Harmadrészt pedig a császárok a „*konfuciánus dilemma*” két érdekoldala közül rendre az alattvalók erkölcsös viselkedésének biztosítását tartották fontosabbnak. Ennek köszönhetően rendszerszintű törekvések zajlottak az erkölcstelen tartalmak kiszűrésére.²⁰ Végső soron a császári hatalom abszolút jellege kizárta, hogy az uralkodó – politikai és erkölcsi – felfogásával ellentétes bármilyen vélemény dominánssá váljon. Így a nyomdászok, akik kereskedőként a társadalmi ranglétra alján helyezkedtek el, nem rendelkeztek semmilyen érdemi befolyással a vélemények szabad kinyilvánításának előmozdítása terén.²¹

A szellemi alkotások személyes jellegének megerősödését Kína premodern időszakában tovább nehezítették az olyan vélemények, amelyek szerint a művészetben csak egy helyes módszer létezik (még hozzá az elődök által kijárt út), így egy alkotó sem tartotta helytelennek (sőt kifejezetten elfogadta), ha az utódok az ő műveit másolták.²² Továbbá, ahogy arra Peter K. Yu is hivatkozott, a korai könyvek nyomtatása sok esetben buddhista ösztönzésből ered, amely vallási irányzat – egyébként hasonlóan a konfuciánus etikához – elvetette az egyéni tulajdon indokoltságát.²³

¹⁶ Konfuciusz híres mondása szerint: „én csak közvetítek, de nem alkotok újat. Megbízhatónak tartom és szeretem a régieket.” (Tőkei Ferenc fordítását lásd: <http://www.konfuciuszintezet.hu/index.php?menu=muveltese&almenu=12>.)

¹⁷ Daniel C. K. Chow: *The Legal System of the People's Republic of China in a Nutshell*, Third Edition. West Academic Publishing, St. Paul, 2015, p. 427–428.; Chuan Feng, Leyton P. Nelson, Thomas W. Simon: *China's Changing Legal System – Lawyers & Judges on Civil & Criminal Law*. Palgrave Macmillan, Houndmills, 2016, p. 122.

¹⁸ Alford: i. m. (1), p. 20.

¹⁹ Yu: i. m. (3), p. 6.; Tianxiang He: i. m. (7), p. 63–65.

²⁰ Alford: i. m. (1), p. 22–24.; Tianxiang He: i. m. (7), p. 51–53.

²¹ Uo., p. 53–54.

²² Alford: i. m. (1), p. 26–29.

²³ Yu: i. m. (3), p. 9.

Összességében tehát az, hogy a szerzői jog nem fejlődhetett ki Kínában, az ottani társadalmi berendezkedés európaiktól eltérő jellegének köszönhető. Vagyis az individualizmus és a kereskedelmi szemlélet – társulva Gutenberg betűszekrénybe illeszthető, mozgatható betűkkel működő nyomdagépével²⁴ – biztosította azt, hogy az újkorba lépő Európa eljuthasson az iparosodás és a társadalom olyan fokára, ahol törvényszerű volt az alkotók védelmének szabályozása. Ezzel ellentétben *Kína hűbéri berendezkedése és a császári autonómia korlátlanága kitartott a 20. századig, az iparosodás – jócskán elmaradva – a 20. században lépte túl az agrártársadalom árnyékát, és az individualizmus még a 21. századba érve sem része a kínai mindennapoknak.*²⁵

3. A 19–20. század átmeneti reformjai

A szellemi tulajdon-védelem kínai hiátusát az országban a 18. századtól kereskedelmet folytató európai országok, majd később az Egyesült Államok is rendre szóvá tették. A visszaélések többsége ugyanakkor elsődlegesen iparjogvédelmi, különösen védjegyjogi területen volt megfigyelhető.²⁶ A szerzői jog szabályozásával kapcsolatos elvárásokat – az iparjogvédelmi formák mellett – elsőként az 1903-as amerikai–kínai szerződés fogalmazta meg.²⁷ Igaz, hogy a Csing-dinasztia végnapjaiban, 1910-ban elfogadásra került az ország első szerzői jogi törvénye, ám az az 1903-as szerződést egyáltalán nem ültette át a kínai jogba, a külföldi jogosultaknak semmiféle védelmet nem biztosított, ahogy a kínai alkotók részére is csak korlátozott jogokat deklarált.²⁸ A törvény ráadásul a császári hatalom 1911-es bukásával érvényét veszítette.

A szerzőijog-védelem helyzete az ezt követő átmeneti, polgárháborús időszakban sem sokat javult. Igaz, hogy már 1915-ben újabb szerzői jogi törvényt fogadtak el az országban, azonban visszhangtalan maradt e szabály. Nem meglepő módon a G. & C. Merriam kiadó is – híres Webster szótárának engedély nélküli kínai fordítása miatt 1923-ban indított perében – inkább az amerikai–kínai szerződésre alapította szerzői jogi és védjegyjogi igényeit. Az eljáró bíróság nem találta a szótárt a szerződés szerinti jogvédett műnek, ám elmarasztalta a kínai kiadót a Merriam védjegyéhez megszólalásig hasonló jelzés használata miatt. Végso soron a védjegy nélküli szótár a továbbiakban is értékesíthető maradt.²⁹ Működőképes szabályozás híján ugyanígy eredménytelennek bizonyultak a kínai szerzők által indított eljárások is.³⁰

²⁴ Ernst H. Gombrich: A művészet története. Gondolat, Budapest, 1974, p. 215.

²⁵ Vö.: Tianxiang He: i. m. (7), p. 54–55.

²⁶ Alford: i. m. (1), p. 30–36.

²⁷ Tianxiang He: i. m. (7), p. 53.

²⁸ Alford: i. m. (1), p. 42.

²⁹ Uo., p. 43.

³⁰ Vö.: uo., p. 44–45.

1928-ban, az immáron az országot irányító Kuomintang döntésére újabb szerzői jogi törvény született. Ennek mintájára a japán jogon keresztül beszivárgó német jog szolgált. A kínai szerzők abban az esetben részesültek jogvédelemben, ha könyvüket, zeneművüket, fényképüket, mintájukat, szobrukat és más technikai, irodalmi vagy művészeti alkotásukat a belügyminisztériumnál regisztrálták. Ez esetben személyhez fűződő és vagyoni jogokban részesültek *post mortem auctoris* 30 évre. Ezzel ellentétben a külföldi szerzők csak akkor részesültek védelemben, ha országuk – a reciprocitás elve alapján – elismerte a kínai szerzők jogvédelmét, és alkotásaik „hasznosak” voltak a kínaiak számára. A védelem így is csak 10 évre szólt. Jogsértés esetén bármely szerző fordulhatott a kínai bíróságokhoz kártérítés és ideiglenes intézkedés érdekében.³¹ A törvény érdemi gyakorlatáról csekély információ ismert, legfeljebb annyi, hogy rendkívül kevés ügy jutott a bírósági szakaszba.³² Egyhangú vélemények szerint az 1928-as törvény nem gyakorolt érdemi hatást a kínai jogfejlődésre és jogtudatosságra. Ennek egyrészt az az oka, hogy a Kuomintang – követve a sok évszázados császári gyakorlatot – a regisztrációs eljárást hatalma megszilárdítására és a különvélemények elhallgattatására használta.³³ Másrészt ebben az időszakban Kína 2000 megyéjének csak 10 százalékaiban volt bíróság, melyek száma 1946-ban is csupán 479-re rúgott; ráadásul a bírák sem rendelkeztek szellemi tulajdon-védelmi képzettséggel.³⁴ Ilyen körülmények között a kreatív alkotómunka nem virágozhatott.

A Kínai Népköztársaság 1949-es kikiáltása teljesen új korszakot nyitott az ország történetében – nem úgy a szerzői jog világában. A kommunista Kína szellemi alkotásokkal kapcsolatos felfogását Marxtól eredeztette, akinek gondolatai jelentős hasonlóságot mutattak Konfuciusz tanításaival. Eszerint egyrészt a szellemi javak a közösségé, melyeket mindenki csak továbbad; másrészt a vezetőréteg kötelessége ellenőrizni, milyen ismeretek kerülnek átadásra az új generáció számára.³⁵ E szellemiség mentén a kommunista vezetés szovjet mintára államilag ellenőrzött szerződések útján biztosította az intellektuális réteg hűségét. A mű típusa, terjedelme és a nyomtatott példányszám alapján részesültek díjazásban (gaofei) az alkotók,³⁶ ám a szerzői anyagi jogi szabályok semmilyen rögzítést nem nyertek.

Az 1957–1959-es jobboldaliak elleni kampány, az 1958–1960-as Nagy Gazdasági Ugrás, és az évtized végére tehető szakítás a Szovjetunióval mind azt segítette elő, hogy az alkotói réteg addig is csekély megbecsülése tovább romoljon.³⁷ A szerzői díjak összegét tovább csökkentették.³⁸ Az 1962-ben meghirdetett „osztályharc folytatása” program keretében pe-

³¹ Uo., p. 50–51.

³² Uo., p. 52.

³³ Uo., p. 51.; *Tianxiang He*: i. m. (7), p. 55.

³⁴ *Alford*: i. m. (1), p. 53–54.

³⁵ Uo., p. 55–56.

³⁶ Uo., p. 59–60.; *Tianxiang He*: i. m. (7), p. 56.

³⁷ E korszak értelmiségellenes környezetéről lásd: *Baracs Dénes*: Kínai virágok – és mérgező gyomok. Korkunk, 2010. január (<http://epa.oszk.hu/00400/00458/00157/index9494.html>).

³⁸ *Alford*: i. m. (1), p. 63.

dig a kapitalizmus melegágyának tartották e díjakat, s úgy vélték, hogy az alkotók a társadalom helyett saját fejlődésüket tartják előbbre valónak.³⁹ Végül a Mao hatalmának gyengülését érző vezetés által 1966-ban indított kulturális forradalom a szellemi világ legsötétebb időszakát hozta el Kínában. A régmúlttal való szakítás jegyében a kulturális forradalom elutasította Konfuciusz tanítását, olyannyira, hogy őt magát a tőke és a külföldi hatalmak megtestesítőjének nyilvánították.⁴⁰ A szellemi alkotások teljes elutasítását legjobban a kulturális forradalom híressé vált mondása tükrözi: „Szükség van-e arra, hogy az acélmunkás felvéssze a nevét a kötelessége teljesítése közben öntött acélbugára? Ha nem, akkor miért járna az értelmiséginek az a privilégium, hogy elhelyezze a nevét azon, amit létrehoz?”⁴¹

4. A kínai reformidőszak és a szerzői jog fejlődése a hatályos jogszabályig

Mao Ce-tung halálával – pontosabban a Négyek Bandájának 1978-as perével – új korszak kezdődött a Kínai Népköztársaságban. A Teng Hsziao-ping által vezetett reformkommunista irányzat felismerte, hogy Kína kizárólag akkor képes lépést tartani a gyorsuló világgal, ha szakít az addigi gyakorlattal, és – az agráriumot, az ipart, a tudományos kutatásokat és a hadsereget érintő – reformokba kezd. E reformokra nagy szükség is volt, hiszen az ország nagyon elszigetelődött a nemzetközi élettől a kulturális forradalom alatt. Ahogy Henry Kissinger jelezte: „Mao halálakor Amerika Kínával folytatott teljes kereskedelmének az értéke 336 millió dollárra rúgott, ami valamivel alacsonyabb volt, mint a Hondurasszal, s egytizede a Tajvannal folytatott kereskedelem értékének, mely utóbbi nagyjából Kína lakosságának 1,6 százalékával rendelkezett”.⁴²

E fejleményeknek a szerzői jogra nézve ugyancsak komoly következményei voltak. A „kapuk kinyitása” után – különösen az Egyesült Államokkal 1979-ben kötött, a reciprocitás elvére épülő kereskedelmi megállapodás nyomán⁴³ – elengedhetlenné vált a modern szellemi tulajdon-védelmi szabályok megalkotása. A Kínai Népköztársaság 1982-es alkotmányának 20. és 47. cikke megteremtette a szellemi tulajdon-védelem alkotmányos alapjait. Ennek is köszönhetően a védjegy- és szabadalmi törvény viszonylag gyorsan megszületett (1982 és 1984), ám a szerzői jogi törvényre egészen 1990-ig várni kellett. 1979-ben az akkori propagandaminiszter elrendelte a törvény lehető leggyorsabb megírását.⁴⁴ Komoly ideoló-

³⁹ Uo., p. 61–62.

⁴⁰ *Tianxiang He*: i. m. (7), p. 58–59.

⁴¹ Idézi: *Alford*: i. m. (1), p. 65.; *Tianxiang He*: i. m. (7), p. 58.

⁴² *Kissinger*: i. m. (4), p. 353.

⁴³ *Chow*: i. m. (17), p. 430. E megállapodás tekinthető a Kínai Népköztársaság és a nyugati országok közötti első érdemi kapcsolatfelvételnek a szellemi tulajdon-védelem területén. Lásd: *Peter K. Yu*: From Pirates to Partners: Protecting Intellectual Property in China in the Twenty-first Century. *American University Law Review*, 50. k. 2000, p. 136.

⁴⁴ *Tianxiang He*: i. m. (7), p. 59.

giai viták kísérték azonban az előkészületeket, és 1979 és 1986 között – a korábbi szovjet modell mentén – továbbra is csak államilag ellenőrzött szerződések útján díjazták a szerzőket.⁴⁵ Az 1986-ban elfogadott polgári törvénykönyv 94. cikke aztán kifejezetten rögzítette, hogy az állampolgárok és cégek szerzői jogokkal (személyhez fűződő jogokkal, valamint díjazásra vonatkozó igénnyel egyaránt) rendelkeznek.⁴⁶

Innentől kezdve a szerzői jogokra alanyi jogként (és nem szerződésből eredő díjazásként) tekintettek, ám a szerzői jogosultak helyzete továbbra sem sokat változott. A részletszabályokat nem határozta meg a kódex. 1986–1991 között a kínai bíróságok alig több mint 500 ügyet tárgyaltak,⁴⁷ a kínai közigazgatási szervek pedig 400 további jogvitában jártak el.⁴⁸ Nem meglepő módon „fogyni kezdett a türelme” az Egyesült Államoknak, s végül az ország kereskedelmi főképviselője az 1988-as *Special 301 Report* keretében a „kiemelten figyelemmel kísért” országok listájára („priority watch list”) helyezte Kínát.⁴⁹ A diplomáciai nyomás folytán a két ország 1989. május 19-én együttműködési megállapodást írt alá, melyben Kína (ismét) vállalta szellemi tulajdon-védelmi rendszerének erősítését, valamint a releváns nemzetközi egyezményekhez való csatlakozást.⁵⁰

Így nem maradt más választása Kínának, hogy ha fogcsikorgatva is, de elfogadja az első szerzői jogi törvényt is. E jogszabály végül – húsz (!) törvénytervezetet követően – 1990. szeptember 7-én került kihirdetésre, és a végrehajtási rendelettel együtt 1991. június 1-én lépett hatályba.⁵¹ Minden szempontból forradalminak tekinthető a jogalkotás, még akkor is, ha egészében véve elégtelennek bizonyult a jogosultak érdekvédelmére. Így a természetes személy alkotók mellett a munkaközösségek is a jogok gyakorlói lehettek, ami a gyakorlatban az utóbbiak megerősödését eredményezte az eredeti szerző(k) kárára. Másrészt a jogszabály tartalmazott egy olyan, nyitott végű kivételt, ami az állami szervek számára tette

⁴⁵ Alford: i. m. (1), p. 76–77; Tianxiang He: i. m. (7), p. 60.

⁴⁶ Alford: i. m. (1), p. 77; Tianxiang He: i. m. (7), p. 60.

⁴⁷ Egészen pontosan a szerzői jogi ügyek száma a következők szerint alakult: 100 (1986); 106 (1987); 171 (1988); 147 (1989); 112 (1990); 153 (1991). Lásd: Martin K. Dimitrov: Piracy and the State – The Politics of Intellectual Property Rights in China. Cambridge University Press, Cambridge, 2009, p. 105. A statisztikákból sajnos nem derül ki, hány eljárás indult a kínai polgári törvénykönyv elfogadása előtt és az első kínai szerzői jogi törvény hatályba lépése között.

⁴⁸ Alford: i. m. (1), p. 77.

⁴⁹ Chow: i. m. (17), p. 430.

⁵⁰ Peter K. Yu: The Middle Kingdom and the Intellectual Property World. Oregon Review of International Law, 13. évf. 2. sz., 2011, p. 218.; Chow: i. m. (17), p. 431. Ahogy ugyanakkor Alford cinikusan megjegyezte: az Egyesült Államok számára 1989 májusában is fontosabb volt a megállapodás megkötése, mint annak szemügyre vétele, hogy a kínai vezetés miként reagál az akkor már tartó Tienanmen téri reformtüntetésekre. Lásd: Alford: i. m. (1), p. 112. (Mint tudjuk: nem sokkal később a kommunista vezetés vérbe fojtotta a tüntetéseket.)

⁵¹ A törvény tartalmát illetően lásd: Marcel Schulze, Chao Xu: Das Urheberrecht in der Volksrepublik China. Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, Internationaler Teil, 1995. 7. sz., p. 548–551; Tang: i. m. (2), p. 67–70.

lehetővé, hogy bárkinek a művét szabadon felhasználhassák munkavégzésük során – tovább erodálva a szerzői jogokat. Harmadrészt, ha jelentősen enyhébb formában is, de tovább élt a gaofei rendszer, s így a szerzők vagyoni megbecsülésében továbbra is a központilag vezérelt szerződéses gyakorlat játszotta a központi szerepet. Negyedrészt a jogszabály kizárta a más jogszabályok által tiltott (például rendszeridegen vagy pornográf) művek szerzői jogi védelmét. Ötödrészt, a művek megjelentetéséhez előzetesen sorszámot kellett igényelni az államtól, ami érdemben a cenzúra eszközeként szolgált.⁵² Habár az új törvény lehetővé tette a bírósághoz fordulást és így a kártérítés/ideiglenes intézkedés igénylését is, a hangsúlyt az adminisztratív megoldásokra, valamint a bírságokra és a nyilvános bocsánatkérésre helyezte,⁵³ a büntetőjogi jogérvényesítést pedig nem tette lehetővé.⁵⁴ 1990-ben ráadásul az internet még világszerte csak gyerekcipőben járt,⁵⁵ így sokáig az is kérdéses lehetett, hogy szerzői jogi védelemre tarthatnak-e igényt az online térben megosztott tartalmak.⁵⁶

Három nappal a fenti törvény elfogadását követően külön rendelet született a számítógépes programok védelméről, valamint intézkedés a szoftverek regisztrációjáról. Hasonlóan az általános szerzői jogi szabályokhoz, a szoftverek jogvédelme is ködösre sikerült. Nem került meghatározásra, hogy a szoftvert irodalmi műként védi-e a rendelet, elmaradt annak tisztázása, mikor történik az első nyilvánosságra hozatal, az állami szervek szabadon felhasználhatták a programokat közfeladataik ellátása során. A rendelet továbbá megtiltotta, hogy a kínai jogosultak külföldieknek felhasználási engedélyt adjanak a szoftverekre nézve, valamint a 1991. június 4-ei hatálybalépését megelőzően közzétett szoftvereket végső soron a közkincs részének nyilvánította. Sőt, a bírósági és adminisztratív jogérvényesítés előfeltétele az elektronikai-ipari minisztériumnál történő regisztráció volt. Ennek részeként pedig a jogosult köteles volt a szoftverrel kapcsolatos adatszolgáltatásra (gyakorlatilag a forráskód átadására).⁵⁷

Az első szerzői jogi törvény a súlyos (anyagi jogi) hibái mellett semmiféle változást nem volt képes előidézni a tudatos tartalomfogyasztást illetően. A külföldi újságcikkek és a külföldi irodalom tömeges fordítása, valamint a belföldi jogosultak jogainak a sérelme is a mindennapok része maradt.⁵⁸ Ez a „kínai kalóztársadalom” indokolta, hogy az Egyesült Államok – a szerinte „túl csekély és túl kései” szabályok miatt⁵⁹ – újabb (immáron vámjogi)

⁵² Alford: i. m. (1), p. 78–79.

⁵³ Uo., p. 80.

⁵⁴ Xie Huijia: Empirical Research on Criminal Copyright Infringement in China. Queen Mary Journal of Intellectual Property, 2018. 1. sz., p. 37.

⁵⁵ Az első kínai webszerver csak 1994-ben állították üzembe. Lásd: Tang: i. m. (2), p. 30.

⁵⁶ Az első ezzel kapcsolatos bírósági ítéletek csak 1999-ben születtek, és pozitív választ adtak a kérdésre. Lásd: Uo., p. 80–83.

⁵⁷ A rendelet tartalmát illetően lásd: Stanton J. Lovenworth, Kurt P. Dittrich: Urheberrechtsschutz für Computer-Software in China. Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, Internationaler Teil, 1996. 1. sz., p. 32–38.; Alford: i. m. (1), p. 80–81.

⁵⁸ Uo., p. 86. és 88–89.

⁵⁹ Yu: i. m. (50), p. 219.

fenyegetéssel élt a kínai vezetés felé. A vita a két ország – 1992. január 17-én aláírt – második együttműködési megállapodásának az elfogadásához vezetett, amiben Kína további ígéreteket tett a rendszer javítása érdekében.⁶⁰

A nemzetközi tagságokon felül a megállapodás semmilyen belső változást nem hozott, így 1994–1996-ban (az alábbiakban ismertetésre kerülő „kereskedelmi háborúhoz” nagyon hasonló) újabb diplomáciai csörte zajlott a két ország között. A kölcsönös vámszigorítások patthelyzetet szültek, amelyet az Egyesült Államok Kína WTO-csatlakozására vonatkozó blokkolása követett. A WTO-tagság elmaradása (akár csak súlyos késedelme is) olyan ár lett volna, amelyet nem vállalhatott a kínai vezetés, s végül 1996-ban újabb megállapodást kötött a két fél.⁶¹ Ennek nyomán felgyorsult az egyébként már 1993 óta tartó (ámbátor nagyon lassan csordogáló) reformfolyamat. A módosításokat egyébként – a diplomáciai csatáktól függetlenül is – szükségessé tette, hogy az ország 1992-ben csatlakozott a Berni Unió Egyezményéhez⁶² és az Egyetemes Szerzői Jogi Egyezményhez, 1993-ban pedig a Genfi Egyezményhez. Végso soron a remélt – és 2001. december 11-én megvalósult – WTO-csatlakozás miatt a TRIPS-megállapodásnak is meg kellett felelni.

Elemzők hangsúlyozták, hogy a 2001. októberi törvénymódosítás három fő jogpolitikai célt szolgált. Ezek egyrészt a jogosultak és a felhasználók közötti viszonyrendszer pontosítása, előmozdítva az alkotókedv erősítését, a tartalmak hatékony terjesztését és a visszaélések visszaszorítását, másrészt a belföldi és külföldi jogosultak jogvédelmének a nemzetközi normákkal való összhangba hozatala,⁶³ harmadrészt az új technológiai kihívásoknak való megfelelés.⁶⁴ Ennek megfelelően a törvénymódosítás pontosította a nyilvánosságra hozatal fogalmát; a kifejezéseket oltalmazta (az ötleteket nem); az alkalmazott művészet is védelemben részesült, akárcsak gyűjteményes műként az adatbázisok; tíz vagyoni jogot különböztetett meg;⁶⁵ a tankönyvek oktatási célú felhasználása esetén díjigényre szorította a jogosultak szerzői jogát; a vagyoni jogok átruházását lehetővé tette; törvényi szintre emelte a közös

⁶⁰ *Alford*: i. m. (1), p. 113–116; *Yu*: i. m. (50), p. 219–220; *Chow*: i. m. (17), p. 431.

⁶¹ *Yu*: i. m. (50), p. 220–221.; *Chow*: i. m. (17), p. 431–432.

⁶² A csatlakozásról és a végrehajtásról szóló rendelet részleteiről lásd: *Gao Linghan*: Rules for the Implementation of the Berne Convention in the People's Republic of China. IIC – The International Review of Intellectual Property and Competition Law, 1993. 3. sz., p. 475–481.

⁶³ A jogérvényesítés 2001-es állapotáról lásd: *Liu Xiaohai*: Enforcement of Intellectual Property Rights in the People's Republic of China. IIC – The International Review of Intellectual Property and Competition Law, 2001. 2. sz. p. 141–161.

⁶⁴ *Guo Shoukang*: New Chinese Copyright Act. IIC – The International Review of Intellectual Property and Competition Law, 2000. 5. sz., p. 526–527.

⁶⁵ Az első bírósági ítélet, amely a 2001-es módosítás nyomán az engedély nélküli internetes nyilvánossághoz közvetítést jogellenesnek nyilvánította, Chen Xianglang jogászprofesszor három tankönyvének könyvtári digitalizálásával és elérhetővé tételével függött össze. A bíróság helyt adott a professzor követelésének, ám az igényelt kártérítésnek – a könyvtár közfunkciójára is tekintettel – csupán a töredékét (80 000 jüant) ítélte meg. Lásd: *Tang*: i. m. (2), p. 83–84.

jogkezelés intézményét; lehetővé tette az ideiglenes intézkedések alkalmazását; előírta a kártérítés összegének felső határát (500 000 CNY); lehetővé tette a jogellenes műpéldányok közigazgatási szervek általi lefoglalását.⁶⁶ A remélt TRIPS-tagságra tekintettel bevezetésre került a bérleti jog, az adatbázis-védelem és a háromlépcsős teszt, a korábbi szoftverrendelet módosítása nyomán törlésre került a programok kötelező regisztrációja, pontosítást nyertek az előadóművészek és a hangfelvétel-előállítók jogai, körülhatárolták a kényszerengedélyeket, és – különösen – szélesítésre kerültek a jogérvényesítési eszközök.⁶⁷

⁶⁶ Guo: i. m. (64), p. 527–529.

⁶⁷ A jogszabály tartalmát illetően lásd: Guo Shoukang, Zuo Xiaodong: Are Chinese Intellectual Property Laws Consistent with the TRIPS Agreement? In: Paul Torremans, Hailing Shan, Johan Erauw (szerk.): Intellectual Property and TRIPS Compliance in China – Chinese and European Perspectives. Edward Elgar, Cheltenham, 2007, p. 20–24; Tang: i. m. (2), p. 73–78.

Dr. Millisits Endre*

EGY „TALPALATTNYI” VÉDJEgy – AZ EURÓPAI BÍRÓSÁG ÍTÉLETE A LOUBOUTIN-ÜGYBEN

Hosszú évek tapasztalata mutatja azt a tendenciát, hogy minél egyszerűbb az adott megjelölés, annál több (és többféle!) jogvitával kell a lajstromozás után a védjegyjogosultnak szembenéznie mindaddig, amíg a védjegy oltalmi helyzetét stabilizáló jogerős bírósági döntésekig eljut. Egyszerűnek tűnő ötlet pl. egy sportcipőn három ferde csíkot elhelyezni – ám ezzel a megjelöléssel kapcsolatban az Adidas cégnek azóta is számos, éveken át húzóódó jogvitát kell(ett) végigharcolnia.

A vörös színt – szokás szerint – az energia, az erő, a hatalom és a szenvedély színének tartják. A cipők szakértői, főleg a nők számára ez a szín a cipőtalpon – ma már, legalábbis – egyet jelent a Louboutinnel. Azonban igen rögzös volt az idáig vezető út a francia divattervező, Christian Louboutin számára. A bíróságokra járás, a jogi csaták változó eredménnyel való megvívása hosszú éveket vett igénybe.¹

Az előzetes döntésről, röviden

2018. június 12-én az Európai Bíróság – legalábbis egyelőre – pontot tett annak az igen régóta eldöntetlen vitának a végére, hogy vajon alkalmas-e védjegyoltalomra egy magas sarkú női cipő vörös talpa (az angol nyelvű szakirodalomban emlegetett nevén „Red Sole” trademark) mint megjelölés (C-163/16 sz. Christian Louboutin and Christian Louboutin SAS v. Van Haren Schoenen BV.-ügy).

Az Európai Unió Bírósága (nagytanács) 2018. június 12-én úgy döntött, hogy egy színes megjelölés („mark”, az EU szóhasználatában „sign”), amely magas sarkú cipő talpára alkalmazott színből áll, nem képez kizárólagosan „formát” a 2008/95/EK irányelv 3. cikk (1)(e) (iii) szerint. [Christian Louboutin and Christian Louboutin SAS v. Van Haren Schoenen BV, Case No. C-163/16 (CJEU, June 12, 2018)]. Az ügy sajátossága, hogy Maciej Szpunar főtanácsnok indítványát követően a Bíróság tárgyalást tartott, majd a főtanácsnok kiegészítő indítványa ellenére döntött az ügyben.

A döntés a 2008/95 irányelv „Kizáró, illetve törlési okok” című 3. cikke (1) bekezdésének b) pontjában és e) pontjának iii. alpontjában foglalt alábbi rendelkezést értelmezi:

* A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala Nemzetközi Védjegyzosztályának nyugalmazott vezetője, a Magyar Védjegy Egyesület vezetőségi tagja.

¹ <http://lexdellmeier.com/en/blog/trademark-issue-red-solely-louboutin>.

„(1) A megjelölés nem részesülhet védjegyoltalomban, illetve a védjegy törlésének van helye, ha a megjelölés

...

b) nem alkalmas a megkülönböztetésre;

...

e) kizárólag olyan formából áll, amely

...

iii) az árunak jelentős értéket kölcsönöz;”

A 207/2009 rendeletet a (EU) 2015/2424 rendelet módosította, amely 2016. március 23-án lépett hatályba. Maciej Szpunar főtanácsnok elemzésében kitért arra, hogy a módosított, hatályos irányelv 4. cikk (1) bekezdésének e) pontja szerinti kizáró ok a következő:

„e) a megjelölés kizárólag iii) olyan formából vagy egyéb jellemzőből áll, amely lényeges értéket ad az áruhoz.”

A nagytanács előzetes döntésében ugyanakkor az irányelv 2016. március 23-tól hatályos szövegét nem említi.

„Divatipari” bevezető

Napjaink sajátossága, hogy még az elvontnak látszó védjegyügyek is széles körű publicitást kapnak, mégpedig nem csupán jogi szempontból. Ízelítőként egy idézet a „divatipari” megközelítésből:

„Egy Christian Louboutin-cipellő a legtöbb hölgy bakancslistáján szerepel, mivel egyszerre egyszerű és különleges.”

A legtöbb nőnek, ha meglát egy piros talpú lábbelit, egyből beugrik, hogy *Louboutin*. Sokszor látjuk lelki szemeink előtt a gyönyörű cipőt magunkon, mert igazán pompás lábakat varázsol viselőjének.

Honnan a piros talp?

Az ihletet a tervező egy véletlennek és a kíváncsiságnak köszönheti. Asszisztense körömlakkját csente el a mester, amivel befestette a fekete talpat, hogy láthassa, milyen is lenne az piros árnyalatban. A végeredmény megbabonázta a tervezőt, aki ezután már az összes cipője talpát ezzel a dizájnnal készítette el.²

És egy másik, évekkel ezelőtti megfogalmazás: „Köztudott, hogy Louboutin cipőinek védjegye a jellegzetes skarlátvörös szín, ez emeli ki a cipőket a többi közül.”³

² LOUBOUTIN/Miért%20is%20piros%20az%20ikonikus%20cipő%20talpa_%20_%20PetőfiLIVE.html.

³ <https://www.glamour.hu/divathirek/pert-nyert-a-zara-a-louboutin-ellen-6217>.

A Louboutin védjegyével kapcsolatos korábbi döntések

Tekintettel arra, hogy a Louboutin-féle magas sarkú cipők piros talpa az adott áru külső megjelenésével egybeolvadó megjelölés, védjegyként való lajstromozhatósága, oltalomképessége korábban több ügyben is felmerült.⁴

YSL

Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2012. áprilisi számának 131. és 132. oldalán ismertették azt a pert, amelyet Christian Louboutin divattervező (Louboutin) indított az Yves Saint Laurent America, Inc. (YSL) cég ellen piros cipőtálpra vonatkozó védjegyének bitorlása címén az Amerikai Egyesült Államokban.⁵

Christian Louboutin számára nem okozott gondot a vörös cipőtálpak védjegyként való lajstromoztatása az Amerikai Egyesült Államokban. 3376197 és 3361597 lajstromszámon az USPTO lajstromozta a „Red Sole Mark” angol néven ismert védjegyet „lábbelin alkalmazott, lakkozott vörös talp” („lacquered red sole on footwear”) áruk vonatkozásában.

A probléma 2011-ben jelentkezett, amikor Yves Saint Laurent (YSL) egy sor egyszínű, magas sarkú cipőt állított elő. A reprezentált színek egyike a vörös volt, és Louboutinéhoz meglehetősen hasonló.

Louboutin védjegybitorlási pert indított, és tisztességtelen verseny címén perelt, amelynek során kérte a bíróságot, rendelje el az egész termékvonal betiltását, nem csupán a vörös cipőkét. Az YSL visszkeresettel élt, és kérte Louboutin védjegyének törlését azon a címen, hogy az kizárólag díszítő (ornamentális) és funkcionális jellegű.

Európai Unió

Az Európai Unió országai közül Louboutin először Franciaországban lajstromoztatta a védjegyét 2000-ben. Ezután nemzetközi védjegybejelentést tett a WIPO-nál 1031242 szám alatt. A BPHH-nál (Belső Piaci Harmonizációs Hivatal, azóta EUIPO, European Union Intellectual Property Office, az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatala) azonban nem mentek ilyen simán a dolgok. A közösségi (európai uniós) védjegybejelentést 2010. január 29-én nyújtották be, ám az alicantei hivatal elbírálója 2010. szeptember 20-án elutasította a védjegybejelentést a megkülönböztetőképesség hiánya miatt. A BPHH fellebbezési tanácsa (Board of Appeal) nem értett egyet ezzel a döntéssel, és 2011. június 16-án elrendelte az európai uniós védjegy lajstromozását 008845539 szám alatt.

⁴ <http://lexdellmeier.com/en/blog/trademark-issue-red-solely-louboutin>.

⁵ *Palágyi Tivadar*: Külföldi iparjogvédelmi hírek. 8 (118). évf. 4. sz., 2013. augusztus.

Zara⁶

Christian Louboutin 2008-ban védjegybitorlásért és tisztességtelen verseny címén másolásért perelte be Franciaországban a spanyol Zarát. A bíróság – valamennyi fokon – a kereseteket elutasította. A védjegybitorlás nem állt meg, mivel Louboutin ekkoriban még nem rendelkezett lajstromozott védjeggyel Franciaországban a cipőtalp tekintetében. A tisztességtelen versenyre alapított kereseti kérelem pedig azért nem volt elfogadható, mivel Louboutin nem határozta meg pontosan az általa igényelt vörös színt, és a bíróság nem találta összetéveszthetőnek a Zara által használt színeket Louboutin védjegyének színével.

A sajtó egy része úgy érzékelte, mintha a bíróság a Zarának „engedélyezte” volna a vörös szín használatát. Egy cikk azt is felvetette, hogy vajon a bíróság szélesre tárta-e az ajtót a vörös cipőtalphak imitátorai előtt?⁷

Forrás: https://hu.wikipedia.org/wiki/F%C3%A1jl:Louboutin_altadama140.jpg

Japán

A nem hagyományos védjegyek lajstromozását Japánban a 2014. évi új védjegy törvény teszi lehetővé. Louboutin 2015-029921 számon nyújtotta be védjegybejelentését, amely máris konfliktusba került egy japán versenytárssal.

Svájc

Louboutin Svájcban 2010. március 25-én nyújtott be védjegybejelentést a vörös talp tekintetében, mégpedig pozícióvédjegy formájában. A svájci hivatal elutasította a bejelentést megkülönböztetőképesség hiányára hivatkozva. Bár fellebbezésében Louboutin a megkü-

⁶ <https://www.glamour.hu/divathirek/pert-nyert-a-zara-a-louboutin-ellen-6217>.

⁷ <https://fashionista.com/2012/06/zara-defeats-louboutin-in-trademark-case-does-this-open-the-door-for-more-red-sole-imitators>.

lönbötetőképesség megszerzésére hivatkozott, azonban a svájci bíróság a releváns vásárlóközönséget mindenféle életkorú férfiként és nőként értelmezte, márpedig ilyen tágan megfogalmazott fogyasztói körre rendkívül nehéz a megkülönböztetőképesség megszerzésének a bizonyítása.

Bár a Szövetségi Közigazgatási Bíróság 2016. április 27-i ítéletében már fiatal nőkre szűkítette a releváns fogyasztói kört, a védjegybejelentés oltalmát megtagadta arra való hivatkozással, hogy a vörös szín merőben dekoratív jellegű, és nem gyakorol ennél több hatást a közönségre.

Belgium

Belgiumban Louboutin védjegyének ellenfele a Dr. Adams Footwear nevű cég volt. Az elsőfokú brüsszeli bíróság a Dr. Adams javára döntött, azonban a másodfokú bíróság Louboutinnek adott igazat, és 2014. november 14-i, 2014/AR/734 sz. határozatával eltiltotta a céget a vörös talpú cipők forgalmazásának folytatásától.

A másik belga ellenfél a vörös talpak tekintetében a Van Dalen Footwear B.V., egy kiskereskedelmi cég volt. Louboutin védjegybitorlás, tisztességtelen verseny és a fogyasztók megtévesztése címén perelt, míg az ellenfél Louboutin védjegyének törlését kérte azon az alapon, hogy a forma tekintetében lajstromozást gátló okba ütközik. A brüsszeli kerületi bíróság helyt adott a Van Dalen visszkeresetének (2014. március 14-i 2013/6154 sz. ítélet), mert meggyőzőnek találta a Van Dalen érvelését, amely a Bang & Olufsen erősítőberendezésével kapcsolatos, T-508/08 sz. európai bírósági ítéletre hivatkozott, továbbá azt mutatta be, hogy több tervező piros cipőtalpa ismert a piacon. Mindezekre tekintettel a bíróság Louboutin védjegyét törölte.

Louboutin azonnal fellebbezett, és a következő ítélet az ő javára változtatta meg az előző döntést (2014/AR/843 sz. ügy). A bíróság nem értett egyet az első fokon eljáró bírósággal abban, hogy itt tisztán formavédjegyről van szó. A védjegy – álláspontja szerint – ugyanakkor nem tekinthető színvédjegynek sem, hanem ábrás védjegyként kell elbírálni. Mindebből következik, hogy Louboutin védjegye lajstromképes, azaz a lajstromozást hatályában fenn kell tartani, a Van Dalennel szemben pedig helye van a tiltó intézkedéseknek.

Az Európai Bíróság előtti, aktuális Van Haren-ügy Hollandiában

A mostani Van Haren-ügy előzményei

Christian Louboutin divattervező 1992-ben festette vörösre az általa tervezett, magas sarkú női cipő talpát. Ezt követően a vörös talp védjegyoltalmának biztosításával kapcsolatban számos országban folytak eljárások, Louboutin szempontjából vegyes eredményekkel.

2009-ben Louboutin No. 0874489 számon védjegybejelentést tett a Benelux államokban a 25. áruosztályban vörös cipőtalp tekintetében. Az árujegyzék „magas sarkú cipők (az ortopéd cipők kivételével)” volt. A bejelentő a következő megjegyzést fűzte a védjegybejelentéshez: „a cipő kontúrja nem képezi a részét a védjegynek, csupán a védjegy pozíciójának meghatározására szolgál”. („...the contour of the shoe is not part of the trade mark but is intended to show the positioning of the mark...”)

2013-ban Christian Louboutin és azonos nevű francia cége beperelte a Van Haren Schoenen BV nevű céget, amely utóbbi piros talpú, magas sarkú női cipőket forgalmazott Hollandiában. Louboutin állította, hogy a Van Haren cipői bitorolják a Benelux államokban fennálló védjegyét. A Benelux védjegy egy magas sarkú cipőt ábrázol, amelynek a talpa piros (Pantone 18-1663 TP). Louboutin ehhez a védjegyhez is a fent említett magyarázó szöveget fűzte arról, hogy a cipő kontúrja nem képezi részét a védjegynek.

A Van Haren Schoenen cég vitatta Louboutin védjegyének oltalomképességét a Benelux védjegyegyezmény 2.1. cikke alapján [ez a rendelkezés megfelel a 2008/95/EC irányelv 3. cikk (1)(e)(iii) rendelkezésének], amely szerint a megjelölés nem részesülhet védjegyzoltalomban, illetve a védjegy törlésének van helye, ha a megjelölés kizárólag olyan formából áll, amely az árunak jelentős értéket kölcsönöz.

A Van Haren vitatta az ítéletet, és azt állította, hogy Louboutin védjegye érvénytelen, mivel csupán egy cipőnek az olyan kétdimenziós ábrázolásából (azaz a formájából) áll, amelynek a felülete vörös. A Van Haren állította, hogy Louboutin védjegye nem lett volna lajstromozható a 2008/95 irányelv alapján. Mivel a „forma” (shape) fogalmát a 2008/95 irányelv nem határozza meg, a fellebbviteli bíróság felfüggesztette az eljárást, és az alábbi kérdést intézte az Európai Bírósághoz:

Vajon az „alak” fogalma az áruk háromdimenziós tulajdonságaira korlátozódik, mint például a kontúrjai, méretei és terjedelme (kifejezetten háromdimenziósan), avagy az áruknak egyéb (nem háromdimenziós) tulajdonságaira is kiterjed, mint például a színük?⁸

Más szavakkal: vajon a színnek a termék meghatározott részén való alkalmazása azt eredményezi-e, hogy a megjelölés egy alakból áll?

A holland bíróság felfüggesztette az eljárást, és az Európai Bírósághoz fordult azzal a kérdéssel, hogy vajon a „formának” az irányelv említett rendelkezésében foglalt fogalma korlátozva van-e az áruk háromdimenziós tulajdonságaira (mint amilyenek a kontúrok, a méretek és a térfogat), és nem foglalja magába ezen áruk egyéb (nem háromdimenziós) tulajdonságait is, mint amilyen az áruk színe.

⁸ Is the notion of 'shape' ... limited to the three-dimensional properties of the goods, such as their contours, measurements and volume (expressly three-dimensionally), or does it include other (non-three-dimensional) properties of the goods, such as their colour?

Maciej Szpunar főtanácsnok indítványai

A Van Haren-ügyben az Európai Bíróság tanácsa számára Maciej Szpunar főtanácsnok terjesztett elő indítványt, amelyet 2017. június 22-én ismertetett (ECLI:EU:C:2017:495). Sajátos, ami a főtanácsnok véleményének nyilvánosságra kerülése után történt.

Ahelyett, hogy ítéletének előkészítésébe fogott volna, az Európai Unió Bíróságának tanácsa úgy döntött, hogy miután az eset az európai uniós védjegy jog alapkérdéseit veti fel, az ügyet a nagytanács elé utalja. (Az Európai Bíróság tanácsai 3-5 bíróból állnak, míg a nagytanács 13 bíróból alakul meg.)

Ennek eredményeképpen az eljárást újranyitották, és a feleket ismét meghallgatták. Szpunar főtanácsnokot felkérték, hogy terjesszen elő újabb indítványt. Szpunar 2018. február 6-án hozta nyilvánosságra az újabb indítványát.

A főtanácsnok a második indítványában lényegében fenntartotta és kiegészítette az első indítványában foglaltakat. Az alábbiakban ezért mindkét indítványának tartalmát a második, 2018. február 6-án ismertetett indítványa alapján ismertetjük.

Szpunar az ügyben eljáró holland bíróság álláspontját az alábbiakban foglalta össze:

Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatban a hágai bíróság kimondja, hogy a Van Haren védekezésében azt állítja, hogy a vitatott védjegy valójában egy síkbeli védjegy, a jelen esetben a piros szín, amely a cipőtálpakon alkalmazva megfelel az említett cipők formájának, és jelentős értéket kölcsönöz nekik (főtanácsnok, 15. pont).

A kérdést előterjesztő bíróság úgy véli, hogy a szóban forgó védjegy nem pusztán síkbeli védjegy, mivel elválaszthatatlanul kapcsolódik egy cipőtálpához. Megjegyzi, hogy bár bizonyított, hogy a vitatott védjegy megfelel az áru egyik elemének, mindazonáltal nem egyértelmű, hogy vajon a 2008/95 irányelv 3. cikk (1) bekezdése *e)* pontjának *iii.* alpontja szerinti forma fogalma csak az áru térbeli tulajdonságaira, például annak körvonalaira, méreteire vagy kiterjedésére vonatkozik e, vagy a színekre is (főtanácsnok, 16. pont).

E tekintetben e bíróság úgy véli, hogy amennyiben úgy tekintenénk, hogy a „forma” fogalmába nem tartoznak bele az áru színei, akkor az említett 3. cikk (1) bekezdésének *e)* pontjában hivatkozott kizáró okok nem lennének alkalmazhatók, így örökös oltalmat lehetne szerezni az áru funkciójából következő színt tartalmazó védjegyekre, például fényvisszaverő biztonsági ruházatra vagy hőszigetelő csomagolású palackokra (főtanácsnok, 17. pont).

Szpunar főtanácsnok az eredeti indítványában arra a következtetésre jutott, hogy egy színt és egy formát kombináló megjelölésre kiterjedhet a 2008/95 irányelv 3. cikk (1) bekezdése *e)* pontjának *iii.* alpontjában szereplő tilalom (főtanácsnok, 9. pont). A fentiek alapján a főtanácsnok azt javasolta, hogy a bíróság által előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésre az Európai Bíróság válaszolja azt, hogy a 2008/95 irányelv 3. cikk (1) bekezdése

e) pontjának *iii.* alpontját úgy kell értelmezni, hogy ez a rendelkezés alkalmazható az áru formájából álló olyan megjelölésre, amely egy adott szín vonatkozásában igényel oltalmat (főtanácsnok, 10. pont).

A főtanácsnok az első indítványa 28–41. pontjában másodlagosan a vitatott védjegy minősítésére vonatkozó gondolatait adta elő. Megállapította, hogy a vitatott védjegyet az áru formájából álló megjelölésnek kell tekinteni, amely a szín vonatkozásában e formával összefüggésben igényel védelmet – nem pedig a magából a színből álló védjegynek (főtanácsnok, 11. pont).

Ugyanakkor, amint azt már az első indítvány 31. pontjában jelezte, úgy vélte, hogy a vitatott védjegy típusának minősítése olyan ténybeli értékelést jelent, amely a jelen esetben a kérdést előterjesztő bíróságra tartozik (főtanácsnok, 12. pont).

2017. júniusi véleményében Szpunar főtanácsnok érdekes választ adott a kérdésre, amikor azt sugallta, hogy Louboutin védjegyét inkább egy formának tekintsük (mintsem egy színnek, amely a kérdéses áruk bizonyos részén kerül elhelyezésre) vagy egyéb jellemzőnek (ebben az értelemben a főtanácsnok álláspontja szerint az új irányelv nyelvezete csupán pontosította a 2008-as irányelvet).⁹

„A német és a finn kormány úgy véli, hogy a valamely szín vagy egy szín térbeli helyzete vonatkozásában oltalmat igénylő megjelölés nem tekinthető olyannak, amelyet a 2008/95 irányelv 3. cikke (1) bekezdése *e*) pontjának megfelelően ’kizárólag’ a forma alkot, mivel e megjelölés nem a forma térbeli jellemzőiből áll. Ezzel szemben a magyar és a portugál kormány úgy véli, hogy a szóban forgó védjegy egy színt tartalmazó térbeli védjegyhez hasonlít, és hogy e védjegy típusnak a 2008/95 irányelv 3. cikke (1) bekezdése *e*) pontjának hatálya alá kell tartoznia” (főtanácsnok, 21. lábjegyzet).

Végkövetkeztetésként Szpunar a következőket javasolta:

A védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló, 2008. október 22-i 2008/95/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv 3. cikke (1) bekezdése *e*) pontjának *iii.* alpontját úgy kell értelmezni, hogy az alkalmazható az áru formájából álló olyan megjelölésre, amely egy adott szín vonatkozásában igényel védelmet. Az árunak ’jelentős értéket kölcsönző’ forma e rendelkezés értelmében vett fogalma kizárólag a formában rejlő belső értékre vonatkozik, és nem teszi lehetővé a védjegy vagy a védjegy jogosult hírnevének figyelembevételét (főtanácsnok, 67. pont).

Szpunar főtanácsnok 2017. júniusi indítványában úgy vélekedett, hogy Louboutin védjegye inkább egy formára vonatkozik (és nem csupán egy színre, amelyet a kérdéses áruk meghatározott részén helyeznek el) és „az egyéb jellemzőre.” [Szpunar úgy vélekedett, hogy

⁹ Laura Morelli: The Louboutin Saga: Victory, for Now: https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=e2833b54-7962-4967-b289-b1b81d23de53&utm_source=lexology+daily+newsfeed&utm_medium=html+email+-+body+-+general+section&utm_campaign=lexology+subscriber+daily+feed&utm_content=lexology+daily+newsfeed+2018-07-27&utm_term=.

az új irányelv nyelvezete csupán pontosította a 2008/95/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv 3. cikk (1) bekezdése *e)* pontjának *iii.* alpontjában található szöveget.]

Ugyanakkor, véleményének a vége felé, a főtanácsnok úgy vélekedett, hogy nem az alak (a talpon alkalmazott szín) az, ami jelentős értéket ad az áruknak, hanem inkább a védjegy disztinktív jellege és reputációja az, ami a kérdéses árukat (cipőket) attraktívvá teszi.¹⁰

A nagytanács döntése (2018. június 12.), ECLI:EU:C:2018:423

Az ECJ 2018. június 12-i ítéletében foglaltak szerint nem áll fenn semmiféle feltétlen lajstromozást gátló ok, amelynek alapján Louboutin védjegyétől az oltalmat meg lehetne tagadni. Az ECJ megállapította, hogy a megjelölés nem „kizárólag a formából áll”, nem célozza a forma oltalmának megszerzését, hanem kizárólag egy színnek a termék meghatározott helyén való alkalmazását kívánja oltalmazni.

Az oltalomképeség kedvező megítélését elősegítette a Louboutin védjegybejelentésében szereplő világos fogalmazású leíró szöveg, amely megállapította, hogy a megjelölésnek nem képezi a részét a cipő kontúrja, és a feltüntetése kizárólag a szín elhelyezését (pozicionálását) van hivatva ábrázolni.

A 2018. júniusi ítélet 20. pontja szerint „e tekintetben, mivel a 2008/95 irányelvben sehol nem szerepel a 'forma' fogalmának meghatározása, a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata értelmében e kifejezés jelentésének és tartalmának meghatározása érdekében az általános nyelvhasználatban elfogadott szokásos jelentését kell alapul venni, figyelembe véve azon szöveggörnyezetet, amelyben e kifejezést használják, és azon szabályozás célkitűzéseit, amelynek e kifejezés részét képezi” (lásd analógia útján: 2014. szeptember 3-i Deckmyn és Vrijheidsfonds-ítélet, C-201/13, EU:C:2014:2132, 19. pont).

Az előzetes döntés 21. pontjában az Európai Bíróság hangsúlyozta, hogy védjegyjogi kontextusban a „forma” fogalmán általában az érintett árut térben körülhatároló vonalak vagy körvonalak összességét értjük. Az ítélet 22. pontja szerint „sem a 2008/95 irányelvből, sem pedig a szó szokásos jelentéséből nem következik, hogy egy szín térbeli körülhatárolás nélkül, önmagában formát képezhetne”.

Arra a kérdésre, hogy vajon az, ha egy adott színt az érintett áru egyedileg meghatározott részén elhelyezve alkalmaznak, azt jelenti e, hogy a szóban forgó megjelölés a 2008/95 irányelv 3. cikk (1) bekezdése *e)* pontjának *iii.* alpontja értelmében vett formából áll, a Bíróság azt válaszolja, hogy bár az áru vagy annak egy részének formája szerepet játszik a szín térbeli körülhatárolásánál, ugyanakkor nem tekinthető úgy, hogy valamely megjelölés e formából áll, ha a védjegy tekintetében igényelt oltalom nem erre a formára, hanem csupán e színnek az említett áru egyedileg meghatározott részén elhelyezett módon való alkalmazására vonatkozik (ítélet, 23. és 24. pont).

¹⁰ Morelli: i. m. (9).

A fentiek alapján Louboutin védjegye nem ütközik a Van Haren által felhívott abszolút lajstromozást gátló okba, tehát ezen a jogalapon Louboutin lajstromozott védjegye nem törölhető.

Zárómegjegyzések

A konkrét ügyben most már a végső döntést a holland bíróságnak (Rechtbank Den Haag) kell meghoznia. A nagytanács előzetes állásfoglalása alapján Louboutin védjegye nem ütközik a Van Haren által felhívott abszolút lajstromozást gátló okba, tehát ezen a jogalapon Louboutin lajstromozott védjegye nem törölhető.

Másrészről az előzetes döntés nyilvánosságra kerülése után is maradhatnak nyitott kérdések.

Már felvetették a szakirodalomban, hogy felmerülhet a kérdés, vajon a 2015/2436 sz., 2015. december 16-i irányelv (amelyet az EU-tagállamoknak 2019. január 14-e előtt kellett implementálniuk) 4. cikk (1) e) (iii) alpontjában szereplő „egyéb jellemző” alatt mit kell érteni, más szavakkal: kérdés, vajon az „egyéb jellemzőre” kitétel igényel-e majd külön iránymutatást az Európai Bíróság részéről. (Meglátjuk.)¹¹

Amennyiben olyan egyszerűnek látszó kérdések, mint egy pozícióvédjegy, illetve egy színvédjegy oltalmi körének a megítélése ennyiféle véleményt, álláspontot válthat ki, vajon megéri-e a tetemes szellemimunka- és költségráfordítást a megjelölésnek a lehető legnagyobb mértékű leegyszerűsítésére való törekvés? Vajon a fogyasztók többsége számára valóban gondot okozna-e, hogy a jelen ügyben szereplőnél bonyolultabb, netán szellemesebb megjelöléseket memorizáljanak?

Mindenesetre remélhető, hogy az eset is hozzájárul a szín megjelölését is tartalmazó pozícióvédjegyek kritériumrendszerének európai szintű tudatosításához.

---

¹¹ Morelli: i. m. (9).

KÜLFÖLDI HÍREK AZ IPARJÖGVÉDELEM TERÜLETÉRŐL

Amerikai Egyesült Államok

A) A *University of California* (Berkeley) fellebbezett az Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatala (United States Patent and Trademark Office USPTO) döntése ellen a CRISPR/Cas9-re vonatkozó technológiával kapcsolatban. A fellebbezés ügyében a Szövetségi Kerületi Fellebbezési Bíróság (CAFC) 2018. szeptember 10-én hozott döntést, amelyben elutasította az egyetem érvelését, és fenntartotta az USPTO döntését. A CRISPR/Cas9 technológiát, amelyről e folyóirat a 2018. évi júniusi számának 77–79. oldalán adtunk ismertetést, szabadon fel lehet használni egy szervezet genetikai információja szekcióinak újraírására, ezért várhatóan számos területen alkalmazzák majd, ideértve betegségek kezelését és különböző élelmiszerek minőségének a javítását. Emiatt különböző országokban széles körű vizsgálódással küzdöttek az alapszabadalmak birtoklásáért.

A genomeditálás egyik legfontosabb alaptechnológiája a CRISPR/Cas9, amely eukarióta sejtekkel foglalkozik. A CRISPR/Cas9 szabadalom birtoklásért küzdelem folyt a *Broad Institute et al.* és a *University of California, Berkeley* között. A Broad 8 697 359 sz. szabadalma (elsőbbisége 2012. december 12.) a CRISPR/Cas9 technológia felhasználására vonatkozik eukarióta sejteken, míg az egyetem 13/842859 sz. szabadalmi bejelentése (elsőbbisége 2012. május 25.) tágan igényli a CRISPR/Cas9 alkalmazását, konkrét sejtekre való korlátozás nélkül.

A CAFC fent említett döntésében megállapítást nyert, hogy az Egyesült Államok hatalmas piacán a CRISPR/Cas9 technológiára vonatkozó jogok eukarióta sejteken a Broadot illetik.

Minthogy a CRISPR/Cas9 eukarióta sejteken történő felhasználására vonatkozó szabadalom tulajdonosa bizonyossá vált, az várható, hogy az ennek a technológiának a felhasználására vonatkozó kutatás a közeljövőben gyors ütemben halad majd előre.

B) A CAFC 2018. október 26-án egy ügyet visszaküldött a Szabadalmi és Védjegyfellebbezési Tanácsnak (Patent and Trademark Appeal Board, PTAB), mert az nem megfelelően indokolta egy szabadalom érvényességét fenntartó döntését. A CAFC szerint a PTAB döntése nélkülözötte a bizonyítékkal való alátámasztást, és nem indokolta kellőképpen azt az állítását, hogy az *Enthone Inc.* szabadalma érvényes.

---

* DANUBIA Szabadalmi és Jogi Iroda.

A PTAB egyrészt nem támasztotta alá bizonyítékkal érveit, másrészt határozata eltért egy másik döntésétől, amelyet egy rokon tárgyú szabadalommal kapcsolatban hozott. Az utóbbi ügyben a PTAB azt állapította meg, hogy az igénypontok kézenfekvők voltak, ami nem egyeztethető össze a jelenlegi döntésével. Ilyen okok miatt a CAFC döntése szerint a PTAB-nak bizonyítékot kell szolgáltatnia érveinek alátámasztására úgy, hogy meggyőzően igazolja, miszerint nem önkényes döntéseket hozott szabadalmak érvényességével kapcsolatban.

C) A *Coca-Cola Company* (Coca-Cola) az USPTO-nál kérelmet nyújtott be a ZERO szó lajstromozása iránt, hogy kizárólagos joggal rendelkezessen a használatá fölött. A lajstromozás ellen felszólalt a *Royal Crown Company, Inc.* és a *Dr. Pepper/Seven Up Inc.* E két felszólaló és a Coca-Cola különböző márkájú italokat forgalmaz. Mindhárman használják a ZERO megjelölést arra való utalásként, hogy termékeikben zéró a cukortartalom.

A Coca-Cola a ZERO kifejezést tartalmazó számos védjegyet, így a *SPRITE ZERO*, *COCA COLA ZERO*, *FANTA ZERO* stb. védjegyet kívánta lajstromoztatni, és azt állította, hogy kizárólagos joga van ezt a kifejezést használni védjegyeiben, mert a fogyasztók csupán az ő márka-jelzésével azonosítják ezt a kifejezést. Ennek az állításnak az alapján az USPTO a Coca Cola javára lajstromozta a bejelentett védjegyeket.

A két felszólaló a fellebbezési bíróságnál támadta meg a Coca-Cola számára a ZERO kifejezésre engedélyezett kizárólagos jogot. A bíróság döntésében megállapította, hogy a „zero” generikus jellegű, és ezért nem adható rá kizárólagos jog. A bíróság megállapította továbbá, hogy az ilyen megjelöléssel kapcsolatban szerzett népszerűség vagy disztinktív minőség a kifejezés generikus volta miatt lényegtelen.

A bíróság döntése következtében a „zero” kifejezés bármelyik italgyártó által szabadon használható a kalóriatartalom jelzésére a vállalat által birtokolt védjegy mellett.

D) Az Intellectual Property Owners Association, IPOA nevű szervezet 2018. július 25-én kiadta a 2017-ben legtöbb amerikai szabadalmat kapó 300 vállalat rangsoroló listáját. Az *IBM* megtartotta első helyét 8996 megadott szabadalommal, ami az előző évhez képest 10,8%-os növekedést jelent. A második helyet a *Samsung Electronics* nyerte el 5810 új szabadalommal. A következő három helyet az *Intel*, a *Canon* és az *Alphabet* (a Google leányvállalata) foglalta el 3726, 3664, illetve 3065 megadott szabadalommal.

A Samsung lemaradása az IBM mögött jelentősen csökken, ha figyelembe vesszük mind a négy Samsung-leányvállalatot, vagyis a *Samsung Display*-t, a *Samsung Electro Mechanic*-set, a *Samsung SDI*-t és a *Samsung Electronic*-set, amelyek együtt 8754 szabadalmat kaptak 2017-ben.

2017 év végén a legnagyobb élő amerikai szabadalomportfólióval a *Samsung Electronics* rendelkezett: 75 596 élő amerikai szabadalommal, ami majdnem 30 000-rel nagyobb, mint az IBM portfóliója.

A 2017-ben engedélyezett szabadalmak számát tekintve az első 300 vállalat közül a legnagyobb, 52,4%-os növekedést mutató vállalat a 124. *Bayer* volt 290 megadott szabadalommal. A második helyet 50,6%-os növekedéssel a 117. *Koch Industries* foglalta el 310 szabadalommal. A harmadik helyre 44,5%-os növekedéssel a 132. *CNH Industrial America* jutott 272 megadott szabadalommal.

E) Az USPTO közreadta 2018. évi statisztikáját, amely szerint ebben az évben 341 102 szabadalmat engedélyeztek, ami 2017-hez viszonyítva 3,3%-os csökkenésnek felel meg. 2018-ban 376 610 szabadalmi bejelentést publikáltak, ez 1900-zal több a 2017. événél.

Az engedélyezett szabadalmak és a szabadalmi bejelentések száma közötti különbség csökkent, ami az elintézetlen bejelentések számának kismértékű csökkenését jelenti.

2018-ban a megadott szabadalmak közül a legtöbb: 1 096 868 szót a *Sun Patent Trust* 9 859 923 sz. szabadalma tartalmazta, amely paritásellenőrző technológiára vonatkozott, a legtöbb: 244 igénypontot a *Levi Strauss & Co.* 10 051 905 sz. szabadalma tartalmazta, amely ruházatkészítés lézeres befejezésére vonatkozott.

Legtöbb: 60 feltaláló a *GlobalFoundries* 9 971 713 sz. szabadalma kidolgozásában vett részt.

Legtöbb: 302 szabadalmat a *Nestec SA* 10 070 751 sz. amerikai szabadalma ellen nevezett meg *Eric Stapleton* elővizsgáló. Az első végzés után az igénypontokat a bejelentő úgy módosította, hogy azok hossza megkétszereződött a 2018. szeptember 11-i engedélyezés előtt.

F) *Beyoncé*, a nemzetközileg ismert énekesnő abbahagyásra és elállásra felszólító levelet küldött 2016 februárjában egy *Feyoncé* nevű texasi vállalatnak arra hivatkozva, hogy a közönség körében nevük hasonlósága valószínűleg zavart okozna, mert azt lehetnének, hogy termékei kapcsolatban állnak az énekesnő által forgalmazott divatárúkkal.

Beyoncé védjegyeztette nevét és annak változatait, például a BEYONCÉ RISE védjegyet; emellett van egy „shop.beyonce.com” weboldala, amelyen többek között ruházati cikkeket, parfümöket és hasonlókat hirdet.

Beyoncé nem kapott választ levelére, ezért védjegybitorlási pert indított a New York-i Kerületi Bíróságnál, kérve ideiglenes intézkedéssel az alperes eltiltását általa bitorlónak minősített tárgyak, így csészek, ruházati cikkek és hasonlók árusításától. Az énekesnő azt is kifogásolta, hogy a *Feyoncé* névvel árusított termékek sorokat tartalmaznak az ő dalaiból, ami még inkább megzavarja a fogyasztókat.

Az USPTO 2018. márciusban elutasította a FEYONCÉ védjegy lajstromozását, és ilyen termékek továbbra is hozzáférhetőek maradtak a piacon. A bíróság azonban 2018. október 1-jén megállapította, hogy a két név szövege, betűtípusa és kiejtése hasonló, de a *Feyoncé* kifejezésnek más a mellékjelentése. A bíróság arra a következtetésre jutott, hogy az alperesek nyilvánvalóan szójátékot alkalmaztak, mert a „B” betűnek „F” betűvel való felcserélése olyan szót eredményezett, amelynek a kiejtése hasonlít a „fiancé” (vőlegény) szóéhoz. Ez

különbség létrehozását eredményezi a két szó között, és így nem okozza a közönség megzavarását. Ezért a bíróság megállapította, hogy az alperes nem követett el bitorlást.

G) A kínai *Alibaba Group Holdings Ltd* (Alibaba) óriáscég New York Déli Kerületi Bíróságánál 2018. áprilisban pert indított a dubaji kriptodevizás *Alibabacoin Foundation* (Alibabacoin) vállalat ellen, kérve a bíróságot, hogy utóbbit tiltsa el az ALIBABA név használatától.

Paul Oetken bíró 2018. májusban elutasította az Alibaba ideiglenes intézkedésre vonatkozó kérelmét, mert az nem bizonyította, hogy a New York Déli Kerületi Bíróság illetékes dönteni az ügyben. „Az Alibaba nem intézett egyetlen olyan ügyet sem, amelyben egy bíróság azt állapította volna meg, hogy egy harmadik félnek minősülő, weboldalon árusító New York-i vállalat egyértelmű kapcsolattal rendelkezik egy weboldalt magában foglaló védjegybitorlási perben” – írta Oetken bíró, majd kifejtette, hogy az Alibaba nem bizonyította, miszerint egy amerikai állampolgárságú személy tartaná fenn az Alibabacoin weboldalát, amire szükség lenne ahhoz, hogy a kínai cég New York-ban perelhessen. A bíró rámutatott még, hogy az Alibaba egyes érvei érvényesíthetők lennének biztosítási ügyekben, de nem egy védjegyperben.

A döntés megállapítja továbbá: „az Alibaba nem azonosított konkrét gazdasági kárt New York-ban, továbbá azt sem állította, hogy New Yorkban létezik olyan piac, ahol fogyasztókat vesztett volna. Éppen ellenkezőleg, az Alibaba határozottan lemondott minden olyan szándékról, hogy belépjen a kriptovaluta-piacra New York-ban vagy bárhol másutt.”

Végül a bíró leszögezte, hogy az Alibaba nem tett eleget annak az öt illető bizonyítási tehernek, hogy észszerűen valószínűsítse a bíróság illetékességét az Alibabacoin elleni ügyben.

Argentína

Argentínában 2018. szeptember 1-jei hatállyal módosították a védjegybejelentések elleni felszólalási eljárást. A változásokat röviden az alábbiakban foglaljuk össze.

A bejelentőnek a felszólalási értesítés kézhezvételétől számított három hónapon belül meg kell egyeznie a felszólalóval, és erről értesítenie kell az Argentin Védjegyhivatalt. Meg egyezés hiányában a felszólalónak értesítenie kell a hivatalt a felszólalás megerősítéséről, és egyidejűleg 8500 ARS (megközelítőleg 240 USD) szolgáltatási díjat kell befizetnie. Ennek elmulasztása esetén a felszólalást a hivatal minden további alakiság nélkül elutasítja. A szolgáltatási díj befizetését követően a hivatal folytatja a felszólalás intézését, és 40 munkanapon belül kiadja a felszólalást megalapozottnak vagy megalapozatlannak kimondó döntését.

Korábban e döntés meghozataláért a Szövetségi Bírósághoz kellett fordulni. Így a módosított eljárás lényegesen egyszerűsíti a felszólalások ügyintézését mind a felszólaló, mind a bejelentő számára.

Ausztria

Az Osztrák Legfelsőbb Bíróság 2018. április 19-i döntésével iránymutatást szolgáltatott arra nézve, hogy a védjegyjogok kimerülése kapcsán a bizonyítási teher mikor hárul az alperesről a védjegytulajdonos felperesre.

A felperes tagja egy olyan csoportnak, amely különböző uniós és nemzetközi szó- és ábrás védjegyekkel – amilyenek az INVICTUS, INVICTUS PACO RABANNE, OLYMPÉA, OLYMPÉA PACO RABANNE, 1 MILLION és PACO RABANNE – megjelölt parfümöket gyártott és árusított. A parfümöket szelektív elosztási rendszeren keresztül adták el.

Az alperes egy osztrák kiskereskedelmi vállalat volt, amely kozmetikumokat és parfümöket árusított. A felperes az alperest vonatkozó kérelme ellenére nem jelölte ki szelektív elosztóként. A felperes megtiltotta jogosult elosztóinak, hogy az Európai Gazdasági Térségen (European Economic Area, EEA) kívül állóknak árusítsanak, azonban megengedte nekik, hogy az EEA-n belül eladjanak bármilyen más meghatalmazott forgalmazónak. Az EEA-n kívüli meghatalmazott forgalmazóknak megtiltották, hogy a termékeket területükön kívüli fogyasztóknak árusítsák.

A felperes ideiglenes eltítási keresetet indított az alperes ellen azt állítva, hogy utóbbi az EEA-n kívül forgalomba helyezett parfümöket adott el. A felperes azt kérte a bíróságtól, hogy rendelje el, hogy az alperes álljon el olyan termékek hirdetésétől, ajánlásától és forgalomba hozatalától,

- amelyeket az EEA-n kívül hoztak forgalomba, és
- amelyeket sem a felperes nem importált az EEA-ba, sem a felperes hozzájárulásával nem importáltak oda.

Az elsőfokú bíróság megállapítása szerint általában az alperesnek kell bizonyítania, hogy a védjeggyel ellátott árukat az EEA-n belül vagy a védjegytulajdonos hozta forgalomba, vagy pedig annak a hozzájárulásával árusította. A bíróság megállapította továbbá, hogy ez a bizonyítási teher megfordul, ha az alperes bizonyítja, hogy piacmegosztás kockázata forog fenn, ha arra van kényszerítve, hogy kinyilvánítsa forrását. A bíróság arra következtetett, hogy a szelektív elosztási rendszer egyszerű létezése felvet ilyen kockázatot. Ennek következtében a bíróság elutasította a keresetet, mert a felperes nem bizonyította, hogy a termékek az EEA-n kívül voltak forgalomba helyezve.

A másodfokú bíróság megváltoztatta ezt a döntést, és az eljárást ideiglenesen felfüggesztette, mert azon a véleményen volt, hogy a konkrét szelektív elosztási rendszer nem hozott létre piacmegosztási kockázatot, hiszen a meghatalmazott forgalmazók számára megengedték más EEA-államokban fogyasztóknak vagy más meghatalmazott forgalmazóknak való eladást. Ezért a bizonyítási teher az alperesen maradt.

A legfelsőbb bíróság elutasította az alperes fellebbezését, és ismét világossá tette, hogy azt a kérdést, vajon a védjegyjogok kimerültek-e, csak akkor kell vizsgálni, ha a kérdés védekezés-ként merül fel, aminek következtében a bizonyítási teher általában az alperesen nyugszik.

A bizonyítási teher csak akkor hárul a felperesre, ha az alperes bizonyítani tudja, hogy az EEA-n belül a nemzeti piacok megosztásának veszélye forog fenn, ha az alperesnek ki kell nyilvánítania a forrását (például bizonyítva, hogy a felperes egy kizárólagos elosztási rendszer működtet, ahol meghatalmazott elosztóknak tiltva van, hogy az árukat saját vonatkozó területükön vagy egy tagországon kívül adják el kereskedőknek). Ha az alperesnek sikerül bizonyítania a nemzeti piacok megosztásának ilyen kockázatát az EEA-n belül, a felperesnek azt kell bizonyítania, hogy a termékeket, amelyek a kereset tárgyát képezték, kezdetben az EEA-n kívül vitték piacra. Ha a felperes ilyen bizonyítékot szolgáltat, ismét az alperesnek kell megalapoznia azt az állítást, hogy a felperes (vagyis a védjegytulajdonos) hozzájárult a termékeknek az EEA-n belüli forgalomba hozatalához.

A legfelsőbb bíróság hangsúlyozta, hogy a bizonyítási teher megfordulásának a célja egy olyan igény érvényesítésének a megakadályozása, amely sérti az áruk szabad mozgását az EEA-n belül. Hangsúlyozta továbbá, hogy az áruk szabad mozgását akkor is sérteni lehet, ha nem lépnek át trösztellenes küszöbök. A védjegy törvény nem szolgálhat különböző tagállamokban az árkülönbségek fenntartásának céljára. Szelektív elosztási rendszerek egyes esetekben okozhatnak ilyen kockázatot; az alperesnek azonban tényekkel kell bizonyítania, hogy ilyesmi létezik, a szelektív elosztási rendszerre való egyszerű utalás nem elegendő. Minthogy az alperes nem terjesztett elő konkrét érveket azon túl, hogy utalt a szelektív elosztási rendszer létezésére, a bíróság elutasította a fellebbezést.

Dél-Korea

A) A dél-koreai Legfelsőbb Adminisztratív Bíróság 2016. szeptember 29-én a szakember (person having ordinary skill in the art, PHOSITA) tudásával és műszaki szintjével foglalkozott. Ez a bíróság hatálytalanította a Szellemi Tulajdoni Bíróság eredeti döntését, visszatalta a parkolást segítő szabadalomra vonatkozó ügyet, és elrendelte, hogy az:

a vizsgált szabadalom műszaki területének, a technika állásához tartozó technológia kapcsán felmerülő problémák, e problémák megoldási módszereinek, a technológia bonyolultságának és a szakmát gyakorlók szokásos szintje alapján állapítsa meg a PHOSITA tudásszintjét.

A Legfelsőbb Adminisztratív Bíróság hangsúlyozta, hogy ebben az esetben a fellebbező fél többször vitatta az eredeti tárgyaláson a PHOSITA meghatározását, de az eredeti döntés önkényesen arra következtetett, hogy egy PHOSITA könnyen boldogul a parkolási helyet elhagyó jármű kezelésére szolgáló eszközökkel anélkül, hogy tisztáznák egy PHOSITA műszaki szintjét a vitatott szabadalom benyújtásának napja előtt, és ezért ez a kérdés érdektelen. A Szellemi Tulajdoni Bíróság az ügy visszaérkezése után egy ritka felhívást tett közzé weboldalán, „baráti hozzászólások” (amicus briefs) megküldését kérve.

A Szellemi Tulajdoni Bíróság 2018. május 31-én hozott döntést, amely eltért a Legfelsőbb Adminisztratív Bíróság ítéletétől.

a) *A Szellemi Tulajdoni Bíróság érvelése*

Először kinyilvánította azt a véleményét, hogy elvben egy PHOSITA tudása és műszaki szintje benne foglaltatik a hivatkozott dokumentumok műszaki jellemzőinek sajátos összehasonlító elemzésében (vagyis nincs szükség kiegészítő meghatározásra).

Egy PHOSITA tudása és műszaki szintje a szabadalom benyújtási napján benne foglaltatik a szabadalomvizsgáló hatóság vagy a bíróság sajátos beszámolóiban, és így nem kíván további meghatározást, ha a következő feltételek teljesítve vannak:

- a felek nem vitatják a meglévő technika állásához tartozó hivatkozott anterioritásokat, és csupán afölött vitatkoznak, hogy
  - a hivatkozott anterioritásokban ki van-e nyilvánítva a szabadalom összes műszaki jellemzője; és
  - a vizsgált szabadalom és a hivatkozott anterioritások közötti különbség könnyen kiegészíthető-e; és
- a szabadalomvizsgáló hatóság
  - egyértelműen azonosítani tudja-e elutasító végzésében, hogy a hivatkozott anterioritások hogyan nyilvánítják ki a szabadalom összes jellemzőjét; és
  - kifejti-e, hogy egy PHOSITA hogyan tudná könnyen megoldani mindazokat a műszaki jellemzőket, amelyek a hivatkozott anterioritásokon alapulnak, egy harmadik fél – ideértve egy bíróságot is – által történő vizsgálatához.

Másodszor a bíróság megállapította, hogy egy PHOSITA tudásának és műszaki szintjének a vizsgálata csak akkor tekinthető lényegesnek, ha a felek ezt kívánják, és ha egy ilyen meghatározás befolyásolná az ítéletet.

Ezért ha a felek bármilyen igényt támasztanak egy PHOSITA műszaki szintjével kapcsolatban, továbbá azt állítják, hogy ez a műszaki szint befolyásolhatja azt, hogy a sajátos tudás vagy technológia megtalálható egy hivatkozott anterioritásban, akkor a szabadalmi hatóságnak egyértelműen meg kell állapítania és ki kell fejtenie, hogy az ilyen sajátos tudás vagy technológia egy PHOSITA által ismertnek tekinthető-e. Igenlő esetben a PHOSITA tudását vagy műszaki szintjét valószínűleg részletesen meg kell határozni – csupán ilyen helyzetben lenne jelentősége a nem kézenfekvőség vizsgálatához először egy PHOSITA tudása vagy műszaki szintje meghatározásának. Nemleges esetben nem lényeges vagy csupán szimbolikus egyszerűen meghatározni PHOSITA tudását vagy műszaki szintjét.

Harmadszor a bíróság kinyilvánította, hogy még ha a felek egyetértenek is egy PHOSITA műszaki szintjével kapcsolatban, az ilyen egyetértés nem köti szükségszerűen a bíróságot. Egy PHOSITA műszaki szintjének meghatározása egyaránt igényel ténybeli ismereteket és jogi kérdések meghatározását.

Minthogy a szabadalmi törvény kifejti azokat az okokat, amelyek alapján kézenfekvőség miatt meg kell tagadni a szabadalmi jogokat, azok a felek, akik nem szolgáltatnak a bíróság számára elegendő bizonyítékot ahhoz, hogy azonosítani tudja a tényeket, kedvezőtlen ítéletet fognak kapni.

A bíróság hivatkozott továbbá az adminisztratív eljárási törvény 134. cikkére, amely világosan megállapítja, hogy „még ha egy fél által állított tény az ellenfél elfogadott is, az adminisztratív bíróságnak vizsgálnia kell egyéb szükséges bizonyítékokat is”. Ezért, még ha a felek egyetértének is egy PHOSITA-val és annak műszaki szintjével, valamint a vonatkozó szabadalom benyújtási napjával kapcsolatban, az ilyen egyetértés nem köti szükségszerűen az adminisztratív bíróságot.

Továbbá a PHOSITA meghatározása és műszaki szintje nem csupán ténybeli elismerést jelent, hanem bizonyos jogi kérdések meghatározását is, amelyeket a bíróságoknak értelmezniük kell. Ilyen kérdések például a következők.

- Lehet-e egy PHOSITA olyan emberek egy csoportja, akiknek eltérő a technológiai tudása, és akik többféle műszaki területről érkeznek?
- Egy PHOSITA képes-e bizonyos mértékű alkotásra és feltalálásra, vagy pedig csupán arra képes, hogy különböző anterioritásokat kombináljon a találmány kiegészítéséhez a technika állásából nyert sajátos utasítások alapján.

A jogi értelmezés egyértelműségének megtartása érdekében az ilyen jogi kérdéseket nem kell a felek egyetértése alapján eldönteni.

b) A Szellemi Tulajdoni Bíróság döntése

Minthogy a felperes nem kívánta, hogy az 1. sz. vagy a 3. sz. bizonyítékot kizárják a technika állásából, amelyekhez egy PHOSITA hozzáférhet vagy amelyeket megtanulhat, és nem magyarázta meg, hogy egy PHOSITA miért lenne képtelen megszerezni vagy megtanulni az ezekben a bizonyítékokban kinyilvánított technika állását, ha egy ilyen személyt „egy olyan gyakorlati mérnökként határoznak meg, aki egy vagy két éven keresztül foglalkozik a parkolási hellyel kapcsolatos műveletek rendszerével”, a Szellemi Tulajdoni Bíróság megállapította, hogy megalapozatlan a felperes kérése, miszerint a bíróságnak meg kellene határoznia egy PHOSITA-t.

B) A legfelsőbb bíróság 2018. június 21-i ítéletével abban a kérdésben döntött, hogy az AMERICAN UNIVERSITY védjegy lajstromozható-e Dél-Koreában.

A dél-koreai szabadalmi törvény alapján a jól ismert földrajzi neveket inherensen nem tekintik disztinktívnek. A törvény 33(1)(iv) cikke szerint nem lajstromozható az olyan védjegy, amely egy jól ismert földrajzi névből, annak rövidítéséből vagy egy térképből áll. Ez a szabály érvényes akkor is, ha a védjegy csupán hasonlít egy jól ismert földrajzi névhez (pl. „Finlandia” vagy „British-American”).

Egy védjegyet az sem tesz disztinktívvé, ha egy jól ismert földrajzi nevet csak egyéb, nem disztinktív elemekkel kombinálnak (pl. „London Town” vagy „Nippon Express”), kivéve ha a kombináció új fogalmat hoz létre, vagy olyan megkülönböztető jelleggel rendelkezik, amely elkülönül a földrajzi névtől. Emellett a törvény 33(1)(vii) cikke alapján olyan védjegyet is el lehet utasítani, amely egy jól ismert földrajzi névből és egy nem disztinktív védjegyből áll.

Egy jól ismert földrajzi névből álló védjegyet azonban lajstromoztatni lehet sajátos árukra, ha használat útján elegendő másodlagos jelentésre tett szert, amelyet a dél-koreai fogyasztók sajátos forrásként ismernek el [33(2) cikk].

A bíróság döntése annak a meghatározásával kezdődik, hogy az „American” egy jól ismert földrajzi név, és a „university” csupán egy leíró jelzés, amely a megjelölt szolgáltatásokra (pl. egyetemi nevelési és oktatási szolgáltatások) vonatkozik, ami azt sugallja, hogy az AMERICAN UNIVERSITY védjegyet a 33(1)(iv) cikk alapján inherensen nem disztinktívnek kell tekinteni.

Ezt követően a bíróság különböző tényezőket elemzett az AMERICAN UNIVERSITY védjegy használatával kapcsolatban, ideértve:

- az American University 120 évnél régebbi létezését;
- az egyetem méretét, minthogy 10 000-nél több hallgatója van;
- azt a tényt, hogy az American University különböző oktatási programokat kínál, együttműködve sok dél-koreai egyetemmel;
- az American University hirdetési kiadásait, amelyek 2003 és 2012 között meghaladták évenként a 18 millió USD-t;
- az American University 8,5 millió látogatóját a hivatalos weboldalan 2012-ben;
- az American University jelenlétét számos, neves médium által publikált rangsorban, ideértve az *US News & World Report* 2013. évi rangsorolását, amely szerint ez az egyetem az amerikai nemzeti egyetemek között a 77. helyet foglalta el.

E tények alapján a legfelsőbb bíróság értékelése szerint az AMERICAN UNIVERSITY védjegy egészen jól ismert volt a dél-koreai fogyasztók körében – különösen azon dél-koreai tanulók között, akik az Egyesült Államokban készülnek tanulni – a megjelölt szolgáltatásokkal kapcsolatban.

A bíróság érdekes módon ezután arra a következtetésre jutott, hogy az AMERICAN UNIVERSITY védjegy megkülönböztető jelleggel rendelkezik, mert új fogalmat képez megkülönböztetőképességgel rendelkező egyetemi oktatási szolgáltatásokkal kapcsolatban. Más szavakkal: a bíróság úgy döntött, hogy csupán annak bizonyítása helyett, hogy a védjegy elegendő másodlagos jelentést szerzett ahhoz, hogy lajstromozható legyen, az AMERICAN UNIVERSITY védjegy jól ismert jellegét mutató tények valójában a védjegyet inherensen disztinktívvé tették, amire nem vonatkozik a védjegytvény 33(1)(iv) vagy (vii) cikke.

Egyesült Királyság

A) Az Egyesült Királyság Szellemtulajdon-védelmi Hivatalánál (United Kingdom Intellectual Property Office, UKIPO) lefolytatott, használat hiányán alapuló eredményes megvonási eljárás után Anglia és Wales Felsőbíróságának alább tárgyalt döntése azt a kérdést vette fontolóra, hogy egy új bizonyíték elfogadható-e fellebbezés után.

2016. decemberben a *Consolidated Developments Limited* (CDL) azt kérte az UKIPO-nál, hogy használat hiánya alapján töröljön négy védjegylajstromozást. Az AA Cooper (Cooper) által birtokolt lajstromozások a TIN PAN ALLEY és az IPA védjegyekre vonatkoztak számos áruosztályban. A Coopernek bizonyítékot kellett bemutatnia, amely igazolja a védjegyek tényleges használatát az Egyesült Királyságban a lajstromozott árukkal/védjegyekkel kapcsolatban, és/vagy a használat hiányát igazoló megfelelő okokat kellett szolgáltatnia.

Bár a Cooper benyújtott némi igazolást a használatról, azonban az UKIPO elővizsgálója azon a véleményen volt, hogy az igazolások nagy része nem volt elegendő a tényleges használat bizonyítására. Ezért az elővizsgáló teljes terjedelmében törölte a lajstromozásokat, kivéve egyet: egy korlátozott szolgáltatási sorozatot, amelyet csak részben törölt.

Ez ellen a döntés ellen mindkét fél fellebbezett, és az ügy a felsőbb bírósághoz (High Court, HC) került.

Fellebbezésében a CDL kérte a döntés megváltoztatását a csak részben törölt lajstromozás vonatkozásában, megkérdőjelezve az elegendőnek talált bizonyítékot; különösen megkérdőjelezte a benyújtott bizonyítékok egy részének a hitelességét. Ebben az ügyben azonban a felsőbb bíróság fenntartotta az elővizsgáló döntését, megállapítva, hogy az eljárási tisztesség érdekében az ilyen állításokat a tárgyalás alatti keresztkérdések idején kellett volna előterjeszteni.

A Cooper a teljes döntés hatályon kívül helyezését és olyan bizonyíték beiktatását kérte, amelyet korábban nem nyújtott be, azzal érvelve, hogy ha a bizonyítékot bemutatta volna az elővizsgálónak, megállapítható lett volna, hogy a védjegyeket sokkal szélesebb áru- és szolgáltatáskörben használták. A kiegészítő bizonyítékot a Cooper az eredeti döntést követően több hónappal nyújtotta be. Így a felsőbb bíróságnak el kellett döntenie, hogy az elfogadható-e, és hogy az ügyet vissza kell-e utalni újbóli vizsgálatra az UKIPO-nak.

A felsőbb bíróság itt megerősítette, hogy kiegészítő bizonyítékot fellebbezés esetén a bíróság belátása szerint engedélyezhet, azonban ennek kivételnek kell lennie, és nem szabálynak. Annak eldöntésekor, hogy gyakoroljon-e ilyen belátást, a következőket vette fontolóra.

- Be lehetett volna-e nyújtani korábban az új bizonyítékot, és ha igen, mennyivel korábban?
- Mi a magyarázata a késői benyújtásnak?
- A védjegyek és/vagy a kifogások jellege befolyásolja-e a belátás gyakorlását?
- Mi a rejtett jelentősége a kiegészítő bizonyítéknak?
- A nem kérelmező fél jelentős hátrányt szenvedne-e a bizonyíték olyan engedélyezése által, amelyért nem kaphatna kárpótlást?
- Kívánják-e az eljárás sokféleségének elkerülését?

Ebben a konkrét esetben a felsőbb bíróság hangsúlyozta, hogy az új bizonyíték hozzáférhető volt a korábbi tárgyalás időpontjában, és nem tartalmazott semmi olyat, ami nem volt ismert abban az időben. Bár a Cooper megkísérelte a késedelmet személyes nehézségekre

és rossz egészségi állapotára hivatkozva igazolni, meg kellett állapítani, hogy nem volt elegendő orvosi bizonyítéka ennek az állításnak az alátámasztására. Ezért a késedelemmel kapcsolatban előadott igazolások nem voltak elegendők a CDL-nek esetleg okozott hátrányok kiegyenlítésére.

Az eljárás sokféleségével kapcsolatos tényezőre utalva a felsőbbíróság megállapította ennek a megfontolásnak a fontosságát, tekintettel a pereskedés mielőbbi befejezésének szükségességére. Itt az új bizonyíték elfogadása szükségessé tette volna az ügy visszaküldését az UKIPO-nak új tárgyalásra. A felsőbbíróság szerint a CDL-től nem várható el, hogy másodszor is szembesüljön az üggyel, amikor a bizonyítékot az első esetben már be lehetett volna nyújtani.

A fenti okok miatt a felsőbbíróság a fellebbezést elutasította, és nem engedte meg az új bizonyíték benyújtását.

Az ügyből levonható tanulság, hogy amikor egy eljárásban bizonyítékot kell benyújtani, fontos, hogy a fél az első fokon a legalaposabban járjon el. Ez a szabály nyilvánvalóan nemcsak az Egyesült Királyságban érvényes, hanem más országokban is.

B) Egy egyesült királyságbeli vállalat, a *Just Enough Programme* (JEP) 2017. augusztusban kérelmet nyújtott be az UKIPO-nál a NIVEA szó címke alakjában való lajstromozása iránt. A hivatal a kérelmet elfogadta, és 2017. szeptemberben publikálta a 34. áruosztályban cigarettákra, elektronikus cigarettákra és hasonlókra.

A német *Beyersdorf* vállalat felszólalt a védjegy lajstromozása ellen azon az alapon, hogy kozmetikai termékekre korábban lajstromoztatta az Egyesült Királyságban a NIVEA védjegyet. A német vállalat előadta továbbá, hogy NIVEA védjegye jól ismert, mert 1922 óta széles körben hirdette. Emellett ha egy NIVEA szót tartalmazó védjegyet a bejelentő a dohányiparban használ, ez a közönség körében zavart okoz, mert azt hihetik, hogy a német vállalat a dohányiparra is kiterjesztette tevékenységét. A NIVEA termékek az arcápolás területén ismertek, míg a dohányzást károsnak tekintjük. A felszólaló arra is utalt, hogy a NIVEA kozmetikumokat bevonták az Egyesült Királyság karitatív rákkutatási programjába is, és a NIVEA védjegy dohányipari termékekre történő lajstromozása hátrányosan befolyásolná és elhalványítaná a kozmetikai vállalat imázsát.

Az UKIPO arra a következtetésre jutott, hogy bár a JEP egyéni címkét alkotott, azonban a NIVEA védjegy használata azt eredményezné, hogy a védjegyek gyakorlatilag azonos tartalommal jelennek meg. A hivatal azt is megállapította, hogy a NIVEA márkanév megkülönböztető hírnévnek örvendett, mert egy eredeti gondolat szülte, ezért a Beyersdorf felszólalása eredményes volt. Emellett a JEP-nek 1640 USD kártérítést kellett fizetnie a német vállalat számára.

Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH, European Patent Office, EPO)

Az ESZH volt elnöke 2018. június 11-én publikálta a 2010 és 2018 között széleskörűen végrehajtott korszerűsítési reformok eredményeinek összefoglalóját. E publikáció szerint a változások lehetővé tették a hivatal számára, hogy versenykéesebb, minőségirányultabb, hatékonyabb és pénzügyileg biztosabb legyen, továbbá hogy szembe tudjon nézni a jövő kihívásaival. Beszámolóját rövidítve alább közöljük.

„2010-ben az ESZH 30 évnél hosszabb fennállás után számos jelentős kihívás előtt állt, amelyek között az egyik legfontosabb a szabadalmi bejelentések számának és bonyolultságának a növekedése volt. A felhasználók széles köre osztotta azt a nézetet, hogy a hivatal hosszú távú fenntarthatósága forog kockán. Az ESZH tagállamainak felhatalmazása alapján mélyreható program valósult meg az intézmény korszerűsítésére.”

A továbbiakban a publikáció az ESZH-t teljesítőképes és versenyképes szabadalmi hivatalnak minősíti, majd egy nyilvános ügynökség tapasztalatai alapján részletesen ismerteti azokat az előnyöket, amelyeket az ESZH az ügyfeleinek nyújt.

Kiváló minőségű szolgáltatások

Az ESZH módszereket fejlesztett ki ahhoz, hogy gyorsabb, könnyebb és egyszerűbb hozzáférést biztosítson széles körű szabadalmi információhoz. Az ESZH szabadalmi bejelentői most jobb szolgáltatásokban részesülnek, amelyek a mintegy 700 milliós fogyasztói piacot lefedő 44 országban gyorsabb szabadalomengedélyezési eljárást és csökkentett díjakat jelentenek. A felhasználók visszajelzéseit számos csatornán keresztül gyűjtötte be, és ezek megerősítették az ESZH termékeivel és szolgáltatásaival való megelégedés évről évre növekvő szintjét.

Hatékonyabb és versenykéesebb nyilvános szervezet

Az ESZH fő tevékenységére helyezett hangsúly lehetővé tette a hivatal számára, hogy 10%-kal növelje a vizsgálati kapacitást, miközben az ESZH létszáma állandó maradt. A szabadalomengedélyezési eljárás átszervezése elősegítette, hogy a hivatal mára a legjobb teljesítményt érje el. Az utolsó három évben a termelékenység 36%-kal nőtt, és az elintézetlen ügyek száma 27%-kal csökkent. A megadott szabadalmak száma 82%-kal növekedett.

Korszerűsített munkafeltételek

A hivatal alaposan felülvizsgálta a szociális rendszert és a munkafeltételeket, nagyobb átláthatóságot, méltányosságot és fenntarthatóságot biztosítva, amit egy új életpálya- és igazgatási rendszer szemléltet, amely most teljesítményen és érdemen alapszik. A reformok azt is biztosították, hogy az ESZH személyi állománya továbbra is rendszeres fizetésnövelésben és széles körű szociális csomagban részesüljön, ami kedvezően hasonlítható össze más nemzetközi szervezetek és a magánszektor által nyújtott előnyökkel. Az ESZH arra is súlyt helyezett, hogy megfelelő munkahelyeket biztosítson dolgozói számára, amihez nagymértékben hozzájárul az új hágai épület, amely közel 2000 munkahelyet biztosít innovatív és barátságos környezetben.

Befolyásos globális játék

2011-ben az ESZH átszervezte az európai szabadalmi hálózatot, erősebb és hatékonyabb szervezetet hozva létre. Ugyanakkor globális szinten fokoztuk az együttműködést és a közös terveket a világ legnagyobb szabadalmi hivatalaival (amerikai, dél-koreai, japán és kínai hivatal), aminek révén lehetővé vált a dupla munkavégzés elkerülése, és könnyebbé vált a szabadalmi információ terjedése. Számos partnerrel fokoztuk a kétoldalú együttműködést, és elősegítettük az érvényesítési megállapodások számának növekedését, egyúttal lehetővé téve, hogy az ESZH felhasználói számára az egész világon szabadalmi tájékoztatást nyújtson. Ez 800 millió nyilvántartást jelent, amelyek 100 milliónál több szabadalmi dokumentumot tartalmaznak, és amelyeket 120-nál több különleges adatbázis tárol.

Szociális felelősség és átláthatóság

Mint felelősséggel bíró nyilvános intézmény, az ESZH növelte a főbb területeken, így a szociális feltételekkel és a minőséggel kapcsolatos tevékenységeinek átláthatóságát. A jövő eredményeit és fejlődését évenkénti sajtókonferenciákon ismerteti, és növekvő mennyiségű tevékenységet végez annak érdekében, hogy fokozza a szabadalmak gazdasági fontosságának alátámasztását. Itt említhető meg az európai feltalálói díj és a számos tanulmány.

„Hála a reformok igényes sorozatának, az ESZH ma nagymértékben különbözik attól a szervezettől, amely 2010-ben létezett” – mondta Benoît Battistelli. „Az eredményes korszerűsítésnek ez a meglepő története lehetővé tette a hivatal számára, hogy kiválóbb minőséget, valamint gyorsabb és versenyképes szolgáltatásokat nyújtson. Most egy jobban fenntartható szervezet vagyunk, amely könnyebben tud szembenézni jövőbeli kihívásokkal a nemzetközi szabadalmi rendszerben. Meg szeretném ragadni ezt az alkalmat, hogy melegen köszönetet mondjak ezekért az eredményekért a hivatal állományának és vezetőinek” – fejezte be összefoglalóját Battistelli volt elnök.

Az Európai Unió Bírósága (Court of Justice of the European Union, CJEU)

A) Abban a kérdésben kellett döntenie, hogy az 1000 lajstromozható-e uniós védjegyként.

A felperes, a *German Sata GmbH & Co. KG* 2013-ban kérelmezte az 1000 szóvédjegy lajstromozását uniós védjegyként. A védjegyet 2014. áprilisban lajstromozták a 7. áruosztályban festékszóró pisztolyokra.

2014. szeptemberben a kínai *Zhejiang Ronpeng Air Tools Co. Ltd.* törlési keresetet nyújtott be a védjegy ellen. 2016-ban az EU Szellemi Tulajdoni Hivatalának (European Union Intellectual Property Office, EUIPO) elővizsgálója helyt adott a keresetnek, majd 2017-ben a hivatal fellebbezési tanácsa megerősítette annak uniós védjegyként való törlését.

Az EU védjegyrendelete (1993. december 20-i, 40/94 sz. tanácsi rendelet) szerint közösségi védjegy lehet „bármilyen jelzés, amelyet grafikusán lehet ábrázolni, különösen személyneveket tartalmazó szavak, illusztrációk, betűk és számok”. Abszolút elutasítási okot csak a megkülönböztetőképesség hiánya vagy a leíró jelleg képez a védjeggyel lajstromozott

árakkal kapcsolatban. A CJEU 2018. július 3-i döntésével az európai uniós védjegy lajstromozása ellen döntött.

A fentiek fényében az állapítható meg, hogy lehetséges egy számjegyet európai uniós szóvédjegyként lajstromoztatni, mert az 1993-as tanácsi rendelet ezt lehetővé teszi, azonban a gyakorlatban ez mégis nehéz feladatnak tűnik.

B) A *Red Bull* 2011-ben kérte az International Licencing Services által európai védjegyként lajstromozni kért FLÜGEL (szárny) érvénytelenné nyilvánítását saját németországi VERLEIHT FLÜGEL (adatok szárnyakat) nemzeti védjegye és ausztriai RED BULL VERLEIHT FLÜGEL (a Red Bull szárnyakat ad) nemzeti védjegye alapján.

Az EUIPO számára nem az volt a döntő kérdés, hogy a szóvédjegyek mennyire hasonlítanak egymásra, hanem az ügyet eldöntő tényezőként azt vizsgálta, hogy a megtámadott védjegy nizzai osztályozása milyen mértékben különbözik a korábbi védjegyek osztályozásától. A megtámadott FLÜGEL európai védjegy a 32. és a 33. osztályban volt lajstromozva a következő árukra:

- 32. osztály: sörök; ásványi és szénsavas vizek és egyéb alkoholmentes italok; gyümölcsitalok és gyümölcsszörpök; esszenciák és egyéb készítmények italok előállításához.
- 33. osztály: alkoholos italok (kivéve a sört); gyümölcsitalok és gyümölcsszörpök; esszenciák és egyéb készítmények italok előállításához.

A Red Bull híres VERLEIHT FLÜGEL védjegyei azonban csupán a 32. áruosztályban voltak lajstromozva „energiaitalokra”.

Az EUIPO törlési osztálya rámutatott, hogy kapcsolat van a megtámadott védjegy által fedett áruk és a korábbi védjegy által fedettek között, ahol az utóbbiak vonatkozásában bizonyos hírnevet lehet megállapítani, mert általános tapasztalat, hogy az alkoholos italokat gyakran keverik vagy fogyasztják energiaitalokkal.

Ezzel szemben foglalt állást a CJEU 2018. október 4-i döntésében. A CJEU szerint nem lehet azt állítani, hogy egy alkoholos ital és egy energiaital hasonló, egyszerűen azért, mert összekeverhetők, együtt fogyaszthatók vagy árusíthatók. Emellett az alkoholos italokat alkoholmentes komponensekkel előkeverve árusító üzletek ezt a komponenst nem adják el külön és azonos vagy hasonló védjeggyel, mint a kérdéses előkevert alkoholos italt.

Ezután a CJEU kitért arra, hogy az osztrák és a német közönség hozzászólt ahhoz és tudatában van annak, hogy különbséget kell tenni az alkoholos és az alkoholmentes italok között. Ezért nincs ok a megtámadott védjegyet érvénytelenné nyilvánítani, még ha megállapítható is kismértékű hasonlóság az alkoholos és az alkoholmentes italok között. Ezért a CJEU hatálytalanította az EUIPO korábbi döntését, és elutasította a törlési osztály döntése elleni fellebbezést, amely döntés a FLÜGEL európai védjegyet érvénytelenné nyilvánította a 33. áruosztályba tartozó „alkoholos italok (kivéve a sört), alkoholos esszenciák, alkoholos extraktumok, (alkoholos) gyümölcsextraktumok” árukra.

C) A lengyel *Inpost* az EUIPO-nál 2012 júliusában az alábbi európai ábrás védjegybejelentést nyújtotta be:

A *Deutsche Post AG* (Deutsche Post) 2012. novemberben felszólalást nyújtott be az Inpost bejelentése ellen, egyaránt hivatkozva a saját korábbi POST nemzeti szóvédjegyére és a korábbi európai ábrás INFOPOST és EPOST védjegyére.

A felszólaló első érvként az összetévesztés valószínűségére hivatkozott a bejelentett védjegy és a korábbi nemzeti POST szóvédjegy között, továbbá a bejelentett védjegy és a korábbi európai ábrás INFOPOST között azonos szolgáltatások vonatkozásában.

A felszólaló úgy pontosította állítását, hogy a bejelentett védjegy ábrás eleme nem disztinktív a kérdéses szolgáltatások tekintetében, és hogy az „in-” szóelem nem vezet semmiféle lényeges különbséghez a kérdéses jelzések között. Valójában a későbbi védjegy kizárólag egy korábbi védjegyből és egy szóelemből áll, ami annyit jelent, hogy a két védjegy hasonló.

A CJEU először arra mutatott rá, hogy elvileg az átlagos fogyasztó általában egy védjegyet egészként fog fel, és nem elemzi annak különböző részleteit, majd megállapította, hogy a kérdéses jelzések bizonyos mértékig hasonlóak vizuálisan, hangzásilag és fogalmilag, mert közös bennük a „post” szóelem, de különböznek a fekete-sárga borítékszimbólumban és az „in-” szóelemben a bejelentett védjegy elején. Emellett optikai különbségek származnak az ábrás védjegy különböző elemeinek az elrendezéséből.

Az „in-” szóelemet azonban itt a bejelentett védjegyben nem prepozícióként vagy előtagként használják, ezért az „in-” és a „post” szóelemek kombinációja elvont jelentésű, és nyelvtanilag szokatlan a német fogyasztók számára, ezért nem értelemmel bíró kifejezésként fogják fel. Így az „in-” szóelem nem vonatkozik az igényelt szolgáltatásokra, hanem lényegesen hozzájárul a védjegyek megkülönböztetéséhez.

A CJEU nem talált összetévesztési valószínűséget a bejelentett védjegy és a korábbi INFOPOST európai ábrás védjegy között, sem pedig az „in-” és az „info-” szóelem között. Az „info” szóelemet a korábbi INFOPOST védjegy kezdetén a vonatkozó közönség „információ”-ként érti, ami fogalmi különbséget jelent a két védjegy között. A CJEU ezért úgy döntött, hogy azonos szolgáltatások vonatkozásában nem áll fenn az összetévesztés valószínűsége.

Második kérelmével kapcsolatban a felszólaló azt állította, hogy a korábbi védjegy jó hírnevére nem helyesen hivatkoztak.

A CJEU megerősítette, hogy a „post” elem saját jogán disztinktív a POST jelzés korábbi nemzeti szóvédjegyként való lajstromozása révén, bár ez nem jelenti azt, hogy ez az elem olyan mértékben lenne disztinktív, hogy korlátlan felszólalási alap lenne ezt az elemet tartalmazó bármilyen következő védjegy lajstromozása ellen. Ezután a CJEU rámutatott, hogy

részletesen vizsgálták a védjegyek közötti összetévesztés valószínűségét, és azt állapították meg, hogy csekély a hasonlóság mértéke a védjegyek és a szolgáltatások, valamint a korábbi POST nemzeti szóvédjegy és a bejelentett védjegy megkülönböztetőképessége között.

Emellett a fellebbezési tanács figyelembe vette a „post” szó valamennyi szempontját a megtámadott döntés vonatkozásában, és megállapította, hogy a felszólaló nem korlátozhatja e kifejezés használatát a korábbi POST nemzeti szóvédjegy által fedett postai szolgáltatásokra, mert a „Post” szó egy német kifejezés is, amely általában postai szolgáltatásokat jelöl.

A fentiek alapján a CJEU a második kérelmet is elutasította, és a Deutsche Post fellebbezését teljes terjedelmében elutasította.

Az EU Szellemi Tulajdoni Hivatala

A) Az EUIPO egy olyan vitában döntött, amelyet a *Supermac's* (egy ír burgerlánc) és a *McDonald's* folytatott arról, hogy hasonló-e a Supermac's név a McDonald's BIG MAC névéhez.

Az EUIPO a Supermac's javára döntött, mert megállapította, hogy a McDonald's nem igazolta megfelelően, hogy megtartotta védjegyjogait az Európai Unióban. A McDonald's belső dokumentációt és egy Wikipédia-oldalt nyújtott be annak bizonyítására, hogy a BIG MAC védjegyet „ténylegesen használta az EU-ban azokkal az árukkal vagy szolgáltatásokkal kapcsolatban, amelyekre lajstromoztatta”.

Az EUIPO döntése azt jelenti, hogy a McDonald's elveszíti jogait ahhoz, hogy a BIG MAC nevet védjegyként használja Európában, mert a védjegyet nem használta megfelelően az elmúlt öt évben.

Ez a döntés nagy győzelmet jelent a Supermac's számára; a vállalat ugyanis ki akarja terjeszteni láncát az Európai Unióra, és ezt most úgy teheti meg, hogy nem bitorolja a McDonald's BIG MAC védjegyet.

B) Egy bejelentő európai védjegyként lajstromoztatni kívánta az alábbi védjegyet:

árukra és szolgáltatásokra a 9., 41., 42. és 45. áruosztályban, főleg az elektronikus tabletek és dátumozó eszközök szektorban.

Az EUIPO általi elutasítás után az EUIPO fellebbezési tanácsa is elutasította a bejelentést, mert megkülönböztetőképesség hiánya és leíró jelleg miatt nem találta lajstromozhatónak. A tanács döntéséhez a következő megjegyzéseket fűzte: „A védjegy 'Dating Bracelet' (társ-kereső karkötő) szóelemei egy angol kifejezést képeznek, ami miatt a célközönség az EU angolul beszélő országaiban (Írország, Málta és az Egyesült Királyság) él. A 'Dating Bracelet' összetétel vagy egy dátumozó karkötőre, vagy pedig egy olyan karkötőre vonatkozik, ame-

lyet dátumok megörökítésére használnak. Különösen bizonyítva van, hogy a kereskedelem-ben a szavak sorrendje egy létező elektronikus eszközre utal, amelyet a kézcsukló fölött viselnek, és amely egy olyan szoftvert tartalmaz, amely segít egy partner megtalálásában. Ezért a 'Dating Bracelet' szavak sorrendje deskriptív a benyújtott védjegy áruira és szolgáltatásaira nézve, és nem lajstromozható.”

A döntés azért figyelemre méltó, mert a bíróság az ábrás elemet nem tekintette elegendő-nek ahhoz, hogy legyőzze a lajstromozhatóság ellen ható érveket.

Az Európai Unió Törvényszéke (General Court, GC)

A) Az *Apo International* (Apo), egy tajvani vetítőlámpa-gyártó és -szállító, az EUIPO-nál 2016-ban kérte az 1. ábrán látható ábrás védjegy lajstromozását vetítógépek és laboratóriumok lámpáira. Az *Apple Inc.* (Apple) a 2. ábrán bemutatott, harapott almát ábrázoló védjegyére hivatkozva felszólalt az Apo védjegybejelentése ellen.

1. ábra

2. ábra

Az EUIPO nem értett egyet az Apple felszólalásával, és engedélyezte az Apo védjegyének lajstromozását arra hivatkozva, hogy az áruk eltérőek és a védjegyek különbözőek voltak.

Az Apple a GC-nél nyújtott be fellebbezést felszólalásának elutasítása ellen. Másodfokon homlokegyenest ellenkező döntés született, mert a GC azt állapította meg, hogy a stilizált almából és „apo” feliratból álló védjegy megtevesztően hasonlít az Apple védjegyéhez.

Úgy hisszük, hogy ez a védjegy döntés is azok közé tartozik, amelyek felett hosszú ideig lehet tűnődni.

B) A francia *Laboratoires M&L SA* (LML) 2011. február 15 óta tulajdonosa az európai NUIT PRECIEUSE (értékes éj) védjegynek a 3. áruosztályban. A *Chefaro Ireland DAC* (Chefaro), a korábbi európai EAU PRECIEUSE (értékes víz) védjegy tulajdonosa 2014. szeptember 22-én az EUIPO-nál törlési keresetet nyújtott be a NUIT PRECIEUSE védjegy ellen.

2015. november 5-én az EUIPO törlési osztálya helyt adott a törlési keresetnek, ezért az LML 2016. február 12-én az EUIPO-nál fellebbezést nyújtott be. Az EUIPO 4. fellebbezési tanácsa 2016. október 19-én hatályon kívül helyezte a törlési osztály döntését.

Lényegileg megállapította, hogy a 207/2009 sz. rendelet 8(1)(b) cikke értelmében nem forgott fenn összetévesztési veszély. Hangsúlyozta, hogy a korábbi védjegy fokozott megkülönböztetőképességének bizonyítására benyújtott bizonyíték nem volt elegendő, mert egy részének csekély volt a bizonyítóértéke, vagy csupán a védjegy használatát bizonyította annak alátámasztása nélkül, hogy a vonatkozó közönség elismerte volna. A tanács azt is leszögezte, hogy a „precieuse” (értékes) egyszerű szót a vizsgált védjegyben nem lehetett disztinktívebbnek vagy uralkodóbbnak tekinteni, mert az csupán egy dicsérő jelző, amely két nagyon eltérő szót, az „eau”-t és a „nuit”-t minősíti; az a tény, hogy mindkét védjegy két szóból áll, és a „precieuse” szóval végződik, nem elegendő összetévesztési valószínűség megalapozásához.

Ezután a Chefaro beadványt nyújtott be a GC-nél, kérve a döntés megváltoztatását. A beadvány egyetlen kérelemre alapult, amellyel a Chefaro:

- megkérdőjelezte a jelzések összehasonlításának a tanács általi értékelését;
- azt állította, hogy a tanács elmulasztotta az összetévesztés valószínűségének helyes globális értékelését; és
- azzal érvelt, hogy a korábbi védjegy fokozott megkülönböztetőképességgel rendelkezett, amit figyelembe kell venni az összetévesztési valószínűség globális értékelésének részeként.

A GC teljes terjedelmében elutasította a keresetet.

Először a bíróság megállapította, hogy védjegyek közötti hasonlóság értékelése többet jelent, mint az összetett védjegy egyik komponensének összehasonlítását egy másik védjegyvel. Ezzel ellentétben az összehasonlítást úgy kell végezni, hogy a kérdéses védjegyek mindegyikét egészként kell vizsgálni.

A jelen esetben, miután arra a következtetésre jutott, hogy a megtámadott NUIT PRECIEUSE védjegy szabványos betűkkel írt szóelemekből van összetéve, és ezt a védjegyet össze kell hasonlítani a korábbi EAU PRECIEUSE védjegyvel, a fellebbezési tanács felbecsülte az uralkodó elemeket, a megkülönböztető elemeket, valamint a védjegyek vizuális, hangzási és fogalmi elemeit.

Az EAU PRECIEUSE védjegyvel kapcsolatban a tanács megállapította, hogy ez a kifejezés a vonatkozó közönség számára vagy „becsben tartott vizet” vagy „értékes vizet” jelent. A kérdéses áruk közül számos, nevezetesen a „kölnivíz és az illatosított víz” a 3. áruosztályban a korábbi védjegy esetében csekély vagy semmilyen inherens megkülönböztető jelleggel nem rendelkezett. A 3. áruosztály egyéb áruival kapcsolatban a korábbi védjegy inherens megkülönböztetőképessége átlagos, minthogy ezek az áruk nem írhatók le „vízként”.

A NUIT PRECIEUSE védjegyvel kapcsolatban a tanács megjegyezte, hogy a kérdéses áruk egyikének a leírása sem tartalmazta a „nuit” (éj) szót, és minthogy a „nuit” szó kombinációja a minősítő „précieuse” jelzővel nem értelmezhető oktató vagy közvetlenül leíró kifejezésként, a védjegy nem tekinthető ezekkel az árukkal kapcsolatban leíró értelműnek.

A bíróság egyetértett azzal, hogy bár a „precieuse” elem a leghosszabb vagy legtöbb szót tartalmazó szó, ezzel szemben a rövidebb szavak, vagyis a „nuit” és az „eau” elem az első szó mindkét védjegyben. Ilyen okok miatt a „précieuse” elem hossza önmagában nem tekinthető uralkodó jellegűnek a védjegyek kezdő elemeihez viszonyítva.

A jelen esetben a főnév, nem pedig a jelző határozza meg a vizsgált védjegyek fogalmi körét. Minthogy különösen a védjegyek fogalmi hasonlóságára tekintettel az értékelést a védjegyek által keltett általános benyomás alapján kell elvégezni, a bíróság azon a véleményen volt, hogy a vonatkozó francia közönség a „précieuse” szót nem érzékelné a főnevektől függetlenül.

A tanács azt is megállapította, hogy az áruk azonossága és a vonatkozó közönség alacsony figyelmi szintje ellenére egyértelmű és emlékezetes különbség van a vizsgált jelzések között. Valójában a jelzések közötti hasonlóságok korlátozva voltak a dicsérő „précieuse” jelző jelenlétére, amit a vonatkozó francia közönség nem egyénileg, hanem kizárólagosan fogna fel a vizsgált védjegyek egészének szövegösszefüggésében. Ezért ez a jelző minősíti a védjegy elején levő főneveket, amelyek eltérőek. Emellett a védjegyek fogalmilag nem hasonlóak, és ez a tényező önmagában nagy súllyal hat az összetévesztés valószínűségének fennforgása ellen.

Végül, tekintetbe véve a korábbi védjegy fokozott megkülönböztetőképességét, a kérelmező azt állította, hogy a benyújtott bizonyítékot a fellebbezési tanács különállóan elemezte, és így jutott arra a következtetésre, hogy az nem alapozta meg a korábbi védjegy elismerését a vonatkozó közönség részéről. A kérelmező azonban azon a nézeten volt, hogy ha a bizonyítékot általánosan és egészében értékeli, világos lett volna, hogy a korábbi francia védjegy fokozott megkülönböztetőképességgel rendelkezik hosszú ideig tartó és széles körű használatának eredményeként.

Minthogy azonban a kérelmező nem nyújtott be olyan érveket, amelyek lehetővé tennék, hogy kétségbe lehessen vonni a tanács bármelyik megállapítását, a GC megállapította, hogy a jogi alapú egyetlen kereset harmadik része elfogadhatatlan.

C) Az *Italytrade Srl* (Italytrade) az EUIPO-nál lajstromoztatni kívánta a TEAESPRESSO szóvédjegyet. Ez ellen felszólalt a TPRESSO szó- és ábrás védjegy tulajdonosa arra hivatkozva, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegy vizuálisan és hangzásilag is megtévesztően hasonlít az ő védjegyéhez; emellett a védeni kívánt áruk is hasonlóak.

Az EUIPO egyetértett a korábbi védjegy tulajdonosával, és megállapította, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegy megtévesztően hasonlít a korábban lajstromozott védjegyhez mind vizuálisan, mind fonetikusán, és ez a hasonlóság fennáll a védeni kívánt áruk vonatkozásában is.

Az Italytrade e döntés ellen fellebbezést nyújtott be, azonban az EUIPO fellebbezési tanácsa fenntartotta a döntést, megállapítva, hogy a védjegyek jelentős vizuális és hangzási

hasonlóságot mutatnak, és az áruk részben azonosak, részben hasonlóak, ami valószínűleg megerősítene a vonatkozó közönséget (ebben az esetben az EU általános közönségét).

Az Italytrade a GC-nél nyújtott be fellebbezést, amelyben főleg azzal érvelt, hogy jelentős vizuális és hangzási különbség van a védjegyek között, amelynek alapján azokat meg lehet különböztetni. Azzal is érvelt, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegy az EU-en belül fogalmilag sajátos jelentéssel rendelkezik, mert felidézi a „tea” és az „espresso” fogalmakat. Ezzel szemben a TPRESSO szó képzeletszülte, és nincs kapcsolata a teával vagy az olasz kávéval.

A GC 2018. május 18-i döntésében a korábbi TPRESSO védjegy tulajdonosának javára döntött az alábbi fő indokai alapján:

- *Vizuális hasonlóság.* A vizsgált védjegyek azonos szerkezetűek, mert egyetlen szóelemből állnak, mindkettőnek az első betűje „t”, és végződésük azonos, nevezetesen a hat betűből álló „presso” szó, vagyis a TPRESSO védjegy összes betűje benne foglaltatik a „teapresso” szóban. Ez az ábrás védjegyre is vonatkozik.
- *Hangzási hasonlóság.* A két védjegy kezdetének –„tea” és „t” betű – a kiejtése nagyon hasonló az EU fogyasztóinak nagy része számára; hasonlóképpen a két védjegy „presso” végződését a vonatkozó közönség azonos módon ejti.
- *Fogalmi hasonlóság.* Itt a bíróság megállapította, hogy általános mértékű fogalmi hasonlóság van a védjegyek között annak következtében, hogy a fogyasztó valószínűleg felismeri mindkét védjegyben az „espresso” szót.

Végül annak következtében, hogy a vonatkozó árukat általában üzletekben árúsítják, a GC megállapította, hogy az összetévesztési valószínűség megállapításakor az áruk közötti vizuális hasonlóság fontosabb, mint a fonetikai hasonlóság.

A fentiek alapján a GC teljes mértékben elutasította a fellebbezést, megállapítva, hogy fennáll az összetévesztés valószínűsége a korábbi és a lajstromoztatni kívánt védjegy között.

Fehéroroszország

Fehéroroszországban 2018. július 7-én módosított szabadalmi, használatiminta- és iparminta-törvény lépett hatályba. A módosított törvény célja a szabadalomengedélyezési eljárás egyszerűsítése és a lépéstartás a külföldi fejlődéssel.

A módosított törvény legfőbb változásait röviden az alábbiakban foglaljuk össze.

A gyógyászati kezelési eljárás nem szabadalmazható, viszont szabadalmi oltalmat lehet kapni a számítógép-algoritmusokra.

A Szellemi Tulajdoni Hivatalnak az elutasító végzés keltétől számított öt napon belül értesítenie kell a bejelentőt a bejelentés elutasításáról. Korábban ez a határidő nem volt meghatározva.

Ha a bejelentő nem ért egyet az elutasítással, az elutasító döntés kézhezvételétől számított négy hónapon belül újabb vizsgálatot kérhet. Ez a határidő sem volt korábban meghatározva.

Az elővizsgálati végzés megválaszolásának határidejét a korábbi két hónapról a végzés keltétől számított három hónapra hosszabbították meg.

A hivatal a szabadalom engedélyezésétől számított hat hónapról három hónapra csökkentette azt a határidőt, amelyen belül köteles a szabadalom engedélyezését publikálni a hivatali közlönyben.

A hivatali közlöny ma már csak elektronikus úton hozzáférhető.

Az új törvény elismeri az előhasználati jogot, vagyis annak a jogát, aki a szabadalmazott találmány tárgyát annak elsőbbségi időpontja előtt a feltalálótól függetlenül kidolgozta, vagy minden előkészületet megtett a találmány gyakorlatba vételére.

A találmány átruházására vonatkozó megállapodást írásba kell foglalni, mert különben érvénytelennek tekintik.

A használati minták oltalmi idejét nyolc évről tíz évre növelték. Az engedélyezett minta kezdetben öt évig érvényes, és ezt további öt évvel meg lehet hosszabbítani. Hosszabbítás korábban csak három évvel volt lehetséges.

India

A) A Delhi Felsőbíróság (Delhi High Court, DHC) elutasított egy keresetet, amelyet a *Superon Schweisstechnik India* (Superon) indított a *Modi Hitech India Ltd* (Modi) ellen, mert az utóbbi a Superon lajstromozott VAC-PAC védjegyét használta termékeinek csomagolásán.

A bíróság döntése megállapította, hogy az eltérő csomagolás miatt nem volt megtévesztő hasonlóság a két termék között. Emellett a Superon a VAC-PAC védjegyet a SUPERON védjeggyel kapcsolatban használta, míg a Modi termékeit saját védjegyeinek használatával árusította, a csomagoláson VAC-PAC felirattal. A bíróság szerint az eltérő védjegyek megkülönböztették a két vállalat termékeit. Emellett a „vac-pac” kifejezés (amely rövidítése a „vacuum packaging” vagy a „vacuum packed” angol kifejezésnek) használatával kapcsolatban a bíróság megállapította, hogy az indiai védjegy törvény szerint senkinek sincs kizárólagos joga leíró védjegyek vagy azok rövidített alakjának a használatára.

B) A *Ferrero Spa* (Ferrero) bitorlási pert indított két indiai csokoládéimportőr ellen, amelyek olyan csokoládékat árusítottak, amelyek a FERRERO ROCHER védjegy csomagolási formáját használták.

Az egyik importőr bíróságon kívül megegyezett a Ferreróval, míg a másik folytatta a bitorló csokoládék árusítását.

Minthogy a FERRERO ROCHER védjegyet Indiában 2004-ben jól ismertnek nyilvánították, a bíróság úgy döntött, hogy a Ferrero komoly goodwill- és hírnévvesztéseget szenvedett, és ezért a bitorlót közel félmillió forintnak megfelelő kártérítés fizetésére kötelezte.

Izrael

A) A *Pro Natura Gesellschaft for Gesunde Ernährung MBH (Pro Natura)* 2015. szeptember 16-án nyújtott be egy szabadalmi bejelentést az Izraeli Szabadalmi Hivatalnál „Hatóanyag élelmiszerek felhasználható kalóriatartalmának csökkentésére és terápiás súlycsökkentésre különösen elhízás (obezitás) esetén” címmel. A hivatal végzésére a bejelentő képviselője nem válaszolt, sőt arra sem adott választ, amikor a hivatal 2016. november 2-án a bejelentés küszöbön álló ejtésére vonatkozó értesítést küldött, majd 2017. február 8-án a bejelentés ejtéséről értesítette.

Itt csak mellékesen említjük meg, hogy ez nem az első eset volt, amikor ezt a bejelentést az izraeli hivatal ejtettnek tekintette válasz elmaradása miatt. 2015. augusztus 20-án az ügyet ejtette, azonban röviddel ezt követően, 2015. szeptember 16-án a főelővizsgáló újra megnyitotta „A lezárt vagy ejtett bejelentések visszavezetése elővizsgálatra” tárgyú, 026/2014 számú körlevél alapján.

2018. március 14-én, vagyis több mint 12 hónappal az ügy másodszori lezárása után a bejelentő a szabadalmi törvény 164. cikke alapján kérelmezte annak újbóli megnyitását.

Daniel Feigelson szabadalmi ügyvivő, az ügy bejegyzett jogi képviselője azt állította, hogy *Vorovnik*, a bejelentő képviselője csupán annyit tudott meg, hogy az ügyet 2018. januárban ejtették. Az újbóli érvénybehelyezésre vonatkozó kérelmet két hónappal később nyújtotta be, mert a bejelentés újbóli érvénybehelyezésének érdekében eskü alatti nyilatkozatokat kellett benyújtani a függő hivatali végzés részletes megválaszolásával együtt.

Feigelson azt is állítja, hogy *Vorovnik*kal 2015 decemberében történt találkozásakor a bejelentő azt kívánta, hogy az izraeli bejelentés vizsgálatát a lehető leghosszabb ideig halasszák el, minthogy az Európai Szabadalmi Hivatal előtt függőben volt a megfelelő európai bejelentés szabadalmazhatóságával kapcsolatos döntés. Egy 2016. augusztusi telefonbeszélgetés alkalmával Feigelson úgy értette, hogy semmilyen további lépést nem kell tennie az izraeli bejelentés engedélyeztetése érdekében.

Az ügy újbóli érvénybehelyezésének kérelmét két eskü alatti nyilatkozat támasztotta alá, amelyek közül az egyiket *Vorovnik*, a másikat Feigelson, az ügy jogi képviselője írta alá. *Vorovnik* eskü alatti nyilatkozata azt állította, hogy Feigelson értelmezésével szemben ő sohasem utasította Feigelsont az izraeli bejelentés ejtésére. Ellentétben a *Vorovnik* eskü alatti nyilatkozatában foglaltakkal, Feigelson azt állította, hogy a 2016. augusztusi beszélgetést úgy értette, hogy *Vorovnik* nem volt érdekelt az izraeli bejelentés engedélyezésig való folytatásában. Szokásos gyakorlatától eltérően azonban Feigelson nem dokumentálta a beszél-

getést, és nem küldött írott feljegyzést arról, hogy Vorovnik utasításának megfelelően ejteni fogja az ügyet, kérve Vorovnik megerősítését.

Egy 2018. április 25-i hivatali tárgyalás alkalmával Feigelson kinyilvánította, hogy a 2016. augusztusi beszélgetést követően nem tájékoztatta Vorovnikot a szabadalmi hivataltól érkező levelekről, és így Vorovnik nem tudta, hogy az ügy ejtetté vált. Ezen a szóbeli tárgyaláson *Jacqueline Bracha* elnökhelyettes elrendelte, hogy Feigelson kérjen egy további eskü alatti nyilatkozatot Vorovniktól, amelyben az utóbbi leírja, hogy mire emlékszik a 2016. augusztusi beszélgetésből.

A felhívásnak megfelelően 2017. május 27-én Vorovnik egy további eskü alatti nyilatkozatot nyújtott be, amely azonban nem adott felvilágosítást arról, hogy volt-e megbeszélés 2016. augusztusban, mert Vorovnik ezt a megbeszélést nem erősítette meg, de nem is tagadta. Az eskü alatti nyilatkozat csupán annyit állított, hogy Vorovnik nem emlékszik arra, miszerint utasítást adott volna az ügy ejtésére. Ezzel szemben az eredeti eskü alatti nyilatkozatban Vorovnik egyértelműen megállapította, hogy nem adott ilyen utasítást.

Az ügy jobb megértése érdekében röviden összefoglaljuk az izraeli szabadalmi törvény 21a és 164a cikkében foglaltakat.

Ha a hivatal elnöke a 21a cikk alapján elutasít egy szabadalmat, 12 hónapon belül benyújtott kérelem alapján újra megfontolhatja az elutasítást.

A 164a cikk szerint a hivatali elnök belátására van bízva, hogy a hivatal vagy az elnöki eljárás bármely határidejét meghosszabbítsa.

A határidők meghosszabbításának megfontolásait a szövegösszefüggések és a kérdéses érdekek alapján kell eldönteni.

Azt, hogy észszerű okok vannak-e adva a hosszabbítás engedélyezéséhez, egyrészt a késedelem mértéke, másrészt a késedelem okai alapján kell eldönteni.

Ami a késedelem mértékét illeti, a hosszabbítás csupán kevéssel több egy hónapnál a 21a cikk által engedélyezett 12 hónaphoz képest, amiből az következik, hogy viszonylag könnyű engedélyezni egy ilyen rövid időtartamot.

Másrészről a bejelentés nyilvánvaló félreértés miatt vált ejtetté a bejelentő és ügyvivője között, amelyet el lehetett volna kerülni a megbeszélés írott összefoglalásának vagy hasonló dokumentációnak az elküldésével. Továbbá nem teljesen tisztázódott, hogy a bejelentő milyen instrukciókat adott ügyvivőjének annak a megbeszélésnek a folyamán, amelyre nem emlékszik.

Bracha elnökhelyettes megjegyezte, hogy csupán egy telefonbeszélgetésre támaszkodni egy bejelentés ejtésének okaként nem tűnik számára észszerű vagy megfelelő viselkedésnek. Ezt tisztázni kell, mert nem is ez az első eset, amikor az ügyet lezárták egy hivatali végzés megválaszolásának elmulasztása miatt, és ennek következtében a bejelentő képviselőjétől nagyobb gondosságot lehetne várni.

Továbbá annak felfedezésekor, hogy az ügy ejtetté vált, a bejelentő azonnal intézkedhetett volna a 21a cikk szerinti 12 hónapon belül. Az elnökhelyettes azonban elfogadta, hogy

a bejelentő inkább egy teljes választ kívánt benyújtani a függő végzésre, amit végül be is nyújtott.

Mérlegelve egyrészt a viszonylag rövid határidőt, másrészt a hiba jellegét, ami messze nem észszerű, az elnökhelyettes a 164. cikk szerinti, belátáson alapuló jogosultságát használta, amikor 2018. június 14-én engedélyezte, hogy az ügyet újra megnyissák azzal a feltétellel, hogy további hosszabbítást semmilyen ok alapján sem fog engedélyezni.

B) A *Brooks Sport* (Brooks) 2011 júniusában kérelmezte az Izraeli Védjegyhivatalnál az 1. ábrán bemutatott ábrás védjegy lajstromozását a 25. áruosztályban ruházati cikkekre, cipőkre és fejpvédőkre.

1. ábra

2. ábra

A *Speedo Holdings BV* (Speedo) az 1972. évi védjegyrendelet 11. és 39. cikke alapján felszólalt a bejelentés ellen a 2. ábrán bemutatott, 1993 júliusában lajstromozott védjegye alapján.

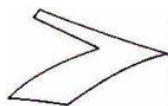
A Speedo kifejtette, hogy közel 100 évvel korábban alapított vállalata egyike a vezető sportruházatgyártóknak, különösen fürdőruhák terén. Vállalata a '70-es évek óta használja logóját sportruházati cikkeken.

A Speedo arra is hivatkozott, hogy széles körű hirdetési és értékesítési tevékenységének, valamint termékei minőségének, megbízhatóságának és a Speedo-imáznak köszönhetően világszerte elismerésben részesül, ideértve Izraelt is. Így sportáruai és logója jól ismertté vált.

A Speedo az 5., 12., 14., 18., 25. és 28. áruosztályban lajstromoztatott védjegyeket, amelyek között a SPEEDO szót tartalmazó ábrás védjegy is van.

A Speedo azt állítja, hogy a törvény meghatározása alapján összes védjegyét jól ismertnek kell tekinteni a világszerte széles körű használatnak tulajdoníthatóan általában, és Izraelben különösen. Valamennyi logója fedi a 25. áruosztály valamennyi áruját. Állítása szerint logója azonos a Brooks védjegyével, vagy legalábbis nagyon hasonló ahhoz.

A Brooks arra hivatkozott, hogy cégét 1914-ben alapították, ezért cipők és sportáruk jól ismert nagybani gyártója. Szerinte a függő védjegy csupán csekély mértékben tér el az ő 3. ábrán bemutatott védjegyétől, amely Izraelben 82 353 számmal van lajstromozva.

3. ábra

A Brooks azt is előadta, hogy analógia alapján az új védjegy együtt élhet a Speedo védjegyeivel, és arra is utalt, hogy a Speedo nem dokumentált egyetlen olyan esetet sem, amikor az állítólagos hasonlóság miatt a két védjegyet valóban összetévesztették volna, ezért nem áll fenn az összetévesztés valódi veszélye.

A Brooks megállapította továbbá, hogy az ő áruai nagyon különböznek a Speedo áruitól, más fogyasztói körbe kerülnek, és eltérő módon árúsítják azokat.

Végül a Brooks megjegyezte, hogy a Speedo elmulasztotta bizonyítani logójának (felirat nélküli) hírnevét, ezért el kell utasítani azt az állítást, hogy védjegye jól ismert.

Izraelben a védjegyajstromozási eljárásban kezdetben a bejelentőnek kell bizonyítania, hogy védjegye lajstromozható. A felszólalási eljárásban azonban a felszólalón van a teher annak bizonyítására, hogy felszólalása megalapozott. Ha ezt sikeresen megteszi, a bizonyítási teher az eljárás előrehaladtával visszazáll a lajstromozást kérelmezőre.

Az elővizsgáló véleménye szerint a felszólaló védjegyei nagyon hasonlítanak a Brooks védjegyéhez annak ellenére, hogy az egyik sötét, a másik világos.

Ugyancsak az elővizsgáló szerint a védjegyzett áruk elosztási csatornáinak különbözősége nem elegendő ahhoz, hogy ne fordulhasson elő a védjegyek összetévesztése. Ugyancsak nem zárja ki az összetévesztés valószínűségét a két fél üzleteinek bizonyos mértékű különbözősége.

Az elővizsgáló szerint a Speedo nem bizonyította kellő mértékben, hogy védjegye olyan mértékű ismertséget szerzett, amely kiküszöbölné az összetévesztés valószínűségét.

Az előadott érvek és ellenérvek megfontolása alapján az elővizsgáló arra a következtetésre jutott, hogy fennáll az összetévesztés valószínűsége a Brooks és a Speedo védjegyei között. Ezért a Brooks bejelentését elutasította.

Kanada

A) Kanada 2018. november 5-i hatállyal csatlakozott a minták nemzetközi lajstromozására vonatkozó Hágai Egyezményhez, aminek következtében ettől a naptól kezdve Kanadát meg lehet jelölni nemzetközi ipariminta-bejelentésekben.

Ettől az időponttól kezdve megváltozott Kanada ipari mintákra vonatkozó törvénye és annak végrehajtási utasítása is. Néhány fontosabb változást az alábbiakban foglalunk össze.

- Önkéntes megosztott bejelentéseket a legkorábbi kanadai elsőbbség napjától számított két éven belül lehet benyújtani.
- Egy ipariminta-bejelentés teljes anyaga hozzáférhető lesz a kanadai bejelentés elsőbbségi napjától számított 30 hónap eltelte után.
- Egy mintabejelentés tartalmazhatja fényképek, grafikus reprodukciók vagy bármilyen egyéb vizuális reprodukciók keverékét, feltéve, hogy legalább egy ábra a kész cikket elkülönítve mutatja.

- A hivatali végzések megválaszolására adott három hónapos határidőt hat hónapra lehet meghosszabbítani, ha az erre vonatkozó kérelmet három hónapon belül nyújtják be.
- A benyújtás napjától számított 30 hónapos lajstromozási határidőt egy alkalommal meg lehet hosszabbítani.
- Egy lajstromozott ipari minta oltalmi ideje a hasznosulástól számított tíz év elteltével vagy – ha ez hosszabb – a kanadai benyújtás napjától számított 15 év elteltével jár le.

B) A kanadai Szövetségi Bíróság (Federal Court, FC) 2018. július 13-án elutasította az *Eli Lilly* kérelmét eltiltás elrendelése iránt, mert megállapította, hogy az *Apotex* állítása a 2 432 644 sz. ('644-es) szabadalom kézenfekvőségére megalapozott volt.

A '644-es szabadalom prasugrel (az *Eli Lilly* Effient nevű készítménye) használatára vonatkozott aszpirinnel kombinálva trombusz vagy embolusz által okozott betegségek ellen. A prasugrelről és az aszpirinről korábban már ismert volt, hogy gátló hatást fejtenek ki vérlemezkék aggregációja ellen. A '644-es szabadalom prasugrel és aszpirin új kombinációját igényelte.

Az *Apotex* a következők alapján támadta a szabadalom érvényességét.

Szabadalmazható tárgy: az *Apotex* azzal érvelt, hogy a '644-es szabadalom érvénytelen, mert csupán „egy töltőanyagot és nem egy szabadalmazható kombinációt” igényelt, ami a szabadalmi törvény 2. cikke szerint nem találmány. Szakértői vélemény alapján *Manson* bíró megállapította, hogy a '644-es szabadalom kinyilvánítása szerint az igényelt kombináció vérlemezkék aggregációját eredményezte, ami új, hasznos, és az egyes hatóanyagok hatásának összegénél többet eredményezett. Ezért elutasította ezt az érvénytelenítési okot.

Kézenfekvőség: a bíró megállapította, hogy az igénypontok kézenfekvőek voltak. A feltalálói felismerés azon alapult, hogy a prasugrel és az aszpirin kombinációja nagyobb hatást eredményezett az egyes hatóanyagok hatásának összegénél. A prasugrel a tienopiridinek osztályába tartozó molekula, amely molekulák közül kettőt (a tiklopidint és a klopidogetrelt) már eredményesen kombinálták aszpirinnel antitrombotikus hatás elérése céljából. A bíró megállapította, hogy ösztönzés létezett a '644-es szabadalom szerinti megoldásra, mert ismert volt, hogy kedvezőbb gyógyító hatás érhető el, ha két ismert vérlemezke-aktiválót, a tienopiridint és az aszpirint együtt használják. Az aszpirinnel való kombinációban az egyik tienopiridint egy másikkal helyettesítve szintén kedvező eredményt értek el. Ezért, bár nem lehetett biztonsággal megjósolni, hogy milyen pontos hatás érhető el a prasugrel és az aszpirin kombinálásával, szakember észszerűen várhatta, hogy ez a kombináció ugyanúgy szinergetikus gyógyászati hatást eredményez, mint a klopidogetrel (és esetleg a tiklopidin) az aszpirinnel. A kipróbálás viszonylag lassan történt, és jól ismert módszereken alapult. Ezért magától értetődő és kézenfekvő volt a prasugrel és az aszpirin kombinációjának a kipróbálása.

Kielégítő kinyilvánítás és túl tág oltalmi kör: az Apotex azzal érvelt, hogy

- a '644-es szabadalom leírása nem tanította meg a szakembert arra, hogyan adagolja a prasugrelt és az aszpirint egymást követően, mert az adagolások közötti időtartamot kísérletileg kellett meghatározni; és
- a '644-es szabadalom többet igényelt annál, mint amit feltaláltak.

A szakértői bizonyítás azonban azt jelezte, hogy egy szakember képes lenne meghatározni az időtartamot, ha a '644-es szabadalmat és általános tudását használja. Ezért a bíró megállapította, hogy a szabadalom nem volt érvénytelen hiányos kinyilvánítás vagy túl tág oltalmi kör miatt.

A bíró az Apotex állítását, amely szerint a '644-es szabadalom kézenfekvő volt, megalapozottnak találta, és ezért elutasította az Eli Lilly eltiltás elrendelésére vonatkozó kérelmét.

Kína

A) A Kínai Szellemi Tulajdoni Adminisztráció 2018. augusztus 1-jétől kezdve az alábbi módon csökkentette a szabadalmi és a mintabejelentések díjait:

a) Szabadalmak

Szabadalmi (nemzeti és PCT-) bejelentések bejelentési díja legfeljebb 10 igényponttal és legfeljebb 30 oldallal	150 USD
Használatiminta-bejelentések bejelentési díja legfeljebb 10 igényponttal és legfeljebb 30 oldalon	85 USD
Egyetlen elsőbbség igénylése	15 USD
Találmányi szabadalom érdemi vizsgálatának díja	400 USD
Szabadalmak engedélyezési díja (kinyomtatási és pecsételési díjjal együtt)	változó

b) Mintabejelentések

Bejelentési díj	85 USD
Elsőbbség igénylése	15 USD
Lajstromozási/engedélyezési díj	változó

B) Az *Alfred Dunhill Ltd.* (Dunhill) fontos győzelmet aratott egy Kínában hosszú idő óta tartó védjegyküzdelemben. A Guangdong tartomány Fosháni Közbenső Népbírósága 2018. október 10-i döntése megállapította, hogy a *Danhouli* férfi divatáru vállalat védjegybitorlást és tisztességtelen versenygyakorlatot is elkövetett, és ezért 10 millió CNY (1,47 millió USD) kártérítést köteles fizetni a Dunhillnek. Ez az összeg messze meghaladja a Kínában védjegybitorlási ügyekben átlagosan megítélt összeget, és hozzájárul a szellemi tulajdon-jogok bitorlásának letöréséhez Kínában. Hasonló jellegű az a kínai bírósági döntésben ritkán

előforduló külön megállapítás, hogy a bitorlásért személyesen felelős személy megegyezik a vállalat vezetőjével.

A Danhouli által elkövetett védjegybitorlás lényegileg a Dunhill egyéni logójának az utánzásából állt. A Danhouli eredetileg a DANHOULI védjegyet egyszerű betűkkel lajstromoztatta, de több éven keresztül használta a Dunhill aláírásának pontos másolásával, vagyis meghosszabbított betűkkel, valamint a fekete és a fehér szín váltogatásával. A Danhouli anyavállalat Hongkongban „Dunhill Group” nevű árnyékvállalatot is alapított, amely a Dunhill védjegyet használta. A Dunhillnak sikerült az árnyékvállalatot bezáratnia, de a Danhouli a kínai szárazföldön folytatta tevékenységét, 200-nál több franchiseüzletet működtetve 61 kínai városban, amelyek évi forgalma meghaladta a 100 millió CNY-t (14,7 millió USD).

C) A *Huawei* az elsőfokú Shenzheni Közbenső Bíróságnál bitorlásért beperelte a Samsungot, ahol a koreai óriáscég először eredményesen érvelt azzal, hogy a kínai cég szellemi tulajdonra egy szabványokhoz elengedhetetlen szabadalom (Standard Essential Patent, SEP), ezért a vitát FRAND (fair, reasonable and non-discrimatory = tisztességes, észszerű és nem megkülönböztető) licencljárással kell lezárni, vagyis egy olyan jogi döntőbíráskodással, amely a szellemi tulajdon használatáért tisztességes royaltyt állapít meg.

A másodfokú bíróság 2018. márciusban a Huawei javára döntött. A 350 oldalas ítélet megállapítja, hogy a Samsung nem viselkedett észszerűen, amikor a Huawei-től royaltyt kért. A bíróság egyéb érveket is figyelembe vett, valamint azt is, hogy a kínai bíróságok a Huawei által birtokolt több szellemi tulajdont erősítették meg, mint a Samsung birtokában levő szellemi tulajdont. A bíróság ideiglenes intézkedéssel eltiltotta a Samsungot a Huawei szellemi tulajdonának használatától.

D) Az *Essilor International (Compagnie Generale d'Optique)* (Essilor) 1986-ban Kínában lajstromoztatta az ESSILOR védjegyet (1. ábra) a 9. áruosztályban „különböző szemüvegekre és keretekre látásvédelemhez és -javításhoz”. 1999-ben az Essilor lajstromoztatta az ESSILOR védjegy kínai megfelelőjét (2. ábra) is a 9. áruosztályban „(nem beültethető) szemüveglenecskékre”.

2010. június 4-én a *Shanghai Hongcheng Optical Co., Ltd.* (SHO) a Kínai Védjegyhatalnál kérelmet nyújtott be az ESSILOR védjegy (3. ábra) lajstromozása iránt az 1. áruosztályban.

ESSILOR

1. ábra

依视路

2. ábra

ESSILOR
依视路

3. ábra

2011. június 23-án az Essilor felszólalást nyújtott be a hivatalnál az SHO védjegybejelentése ellen saját korábbi lajstromozásaira hivatkozva. 2012. november 6-án a hivatal elutasította a felszólalást az alábbi indoklással:

- a felszólalás tárgyát képező védjegy áruai különböznek a hivatkozott védjegyek által megjelölt áruktól; és
- az Essilor által szolgáltatott bizonyíték nem volt elegendő annak igazolására, hogy a felszólalás tárgyát képező védjegy „másolta az ő jól ismert védjegyét” (2001. évi védjegytvény, 13.2 cikk).

Az Essilor 2012. november 30-án kérte a védjegyfelülvizsgálati tanács általi felülvizsgálatot, hivatkozva a védjegytvény 13.2 cikkére (lajstromozott jól ismert védjegy) és 31. cikkére (korábbi jog és bizonyos befolyású, korábban használt védjegy).

A tanács a következőket állapította meg:

- A 13.2 cikk nem alkalmazható ebben az esetben, jóllehet a 2. ábra szerinti hivatkozott védjegy szemüvegekkel kapcsolatban bizonyos hírnevet szerzett. A szolgáltatott bizonyíték nem volt elegendő annak alátámasztására, hogy a védjegy Kínában használat és hirdetés útján jól ismert státuszt szerzett, ami igazolná a kategórián kívüli oltalmat.
- A 31. cikk sem alkalmazható ebben az esetben. Annak ellenére, hogy az Essilor kereskedelmi neveként használta az 1. és a 2. ábra szerinti védjegyet a felszólalás tárgyát képező védjegy benyújtása előtt, jelentős különbség van a hivatkozott védjegyek és a felszólalás tárgyát képező védjegy által megjelölt áruk között. Továbbá az Essilor nem bizonyította, hogy használta védjegyét a felszólalás tárgyát képező védjegy által megjelölt árukon, és hogy ilyen téren bizonyos mértékű befolyásra tett volna szert.

2014. április 14-én a tanács hozzájárult a felszólalás tárgyát képező védjegy lajstromozásához.

Az Essilor fellebbezett a döntés ellen a Pekingi Első Közbenső Bíróságnál arra hivatkozva, hogy a tanács elmulasztotta a döntést abban a kérdésben, hogy az 1. ábra szerinti hivatkozott védjegy szerzett-e jól ismert státuszt.

A bíróság megállapította, hogy a tanács valóban elmulasztotta a döntést az Essilor egyes igényeivel kapcsolatban, ami a védjegyfelülvizsgálati szabályok 28. cikkének a megsértését jelenti, és eljárásjogi sérelmet képez. Ezért a bíróság 2015. december 30-án hatályon kívül helyezte a védjegyfelülvizsgálati tanács döntését.

Mindazonáltal fenntartotta a tanácsnak azt a megállapítását, hogy a benyújtott bizonyíték nem támasztotta alá azt az állítást, hogy a hivatkozott védjegyek a felszólalás tárgyát képező védjegybejelentés benyújtási napja előtt jól ismert státuszt szereztek. Ezért szükség volt a Pekingi Felsőbíróságnál fellebbezés benyújtására.

A felsőbíróság előtt az Essilor az alábbiakkal érvelt.

- Az 1. és a 2. ábra szerinti hivatkozott védjegyek, amelyek újonnan alkotott kifejezések, nagymértékben disztinktívek. Mindkét védjegy hírnevet szerzett a kínai optikai

piacon, és így a felszólalás tárgyát képező védjegy bejelentési napja előtt jól ismertté váltak.

- A felszólalás tárgyát képező védjegy által megjelölt áruk és a hivatkozott, jól ismert védjegyek szerinti áruk igen fontosak voltak. A felszólalás tárgyát képező védjegy bejelentője – az Essilor versenytársa – rosszhiszeműséget mutatott a felszólalás tárgyát képező védjegy benyújtásakor, és a védjegy lajstromozása hátrányosan érintette az az Essilor törvényes jogait.

Az Essilor kiegészítő bizonyítékot nyújtott be, amely alátámasztotta azt az állítást, hogy a felszólalás tárgyát képező védjegy által megjelölt áruk érdekelt közönsége nagymértékben átfedésben volt a hivatkozott védjegy által megjelölt áruk közönségével. Ezért a vonatkozó közönség valószínűleg társította a felszólalás tárgyát képező védjegyet a hivatkozott védjegyekkel, és így félre volt vezetve, ami károsan befolyásolta az Essilor érdekeit.

A felsőbbíróság meggyőződött arról, hogy a 2. ábra szerinti hivatkozott védjegy jól ismert védjegystátuszra tett szert a felszólalás tárgyát képező védjegy benyújtása előtt. Ezért a Pekingi Felsőbíróóság 2017. november 29-én helyesbítette az elsőfokú bíróság megállapításait, de fenntartotta azt a döntést, amely hatálytalanította a védjegyfelülvizsgálati tanács által elkövetett azon hibát, hogy nem foglalkozott az Essilor valamennyi igényével.

E) A Fuzhou Szellemi Tulajdoni Bíróság 2018. decemberben döntést hozott az *Apple* és a *Qualcomm* között régóta húzódó perben, és ideiglenes intézkedéssel eltiltotta az Apple-t majdnem valamennyi iPhone-modelljének Kínába való bevitelétől.

A döntést hozó bíróságot 2017 szeptemberében hozták létre, és területi korlátozás nélkül illetékes szabadalmi és védjegyügyekben ítélni. A döntés az Apple négy kínai leányvállalatát érinti, és elrendeli, hogy azok haladéktalanul szüntessék meg két Qualcomm-szabadalom bitorlását, amit azzal követtek el, hogy használati engedély nélkül importálták Kínába az iPhone 6, iPhone6S, iPhone 7, iPhone 7Plus, iPhone 8, iPhone 8Plus és iPhone X típusú okostelefonokat. A Qualcomm két bitorolt szabadalmát előzőleg a kínai szabadalmi hivatal érvényesnek találta.

Az Apple azonnal megfellebbezte a döntést, megállapítva, hogy egyik szabadalmat sem bitorolta, mert azok nem ismertetik az Apple legújabb operációs rendszerét, amely be van építve az Apple valamennyi új iPhone-készülékébe. Egyéb Qualcomm-szabadalmak bitorlásáért a Qualcomm által indított perek az Apple ellen folyamatban vannak Kínában, valamint a világ számos országában. A döntés nyilván hátrányos az Apple számára, azonban csak egy közbenső szakasz az okostelefonok alapszabadalmiért vívott hosszú és bonyolult szabadalmi harcban.

A két kaliforniai székhelyű óriáscég között Németországban is per folyik, ahol a Qualcomm a Münchener Kerületi Bíróságon azért perelte be az Apple-t, mert állítása szerint az utóbbi olyan chipeket épített be iPhone-jaiba, amelyek közvetlenül bitorolják a Qualcomm egyik

szabadalmát. A müncheni bíróság 2018. decemberben ideiglenes intézkedéssel eltiltotta az Apple-t az iPhone 7, iPhone 7Plus, iPhone 8, iPhone 8Plus és iPhone X típus eladásától. A bíróság ítélete megállapítja, hogy az Apple csak akkor fellebbezheti meg eredményesen az eltiltó határozatot, ha 765 millió USD összegű biztonsági letétet helyez el a bíróságnál.

Németország

A) Ismeretes, hogy az Egyesült Királyság 2018. áprilisban ratifikálta az Egységes Szabadalmi Bíróságra (Unified Patent Court, UPC) vonatkozó egyezményt, ezért Németország maradt az egyetlen olyan európai uniós tagállam, amelynek még ratifikálnia kell azt ahhoz, hogy hatályba léphessen. Németország habozása 2017. júniusra nyúlik vissza, amikor Steinmeier szövetségi elnök azzal döböntette meg a szellemi tulajdon világát, hogy teljesítette a Szövetségi Alkotmánybíróság arra vonatkozó kérését, hogy késleltesse az UPC-egyezmény aláírását – amelyet előzőleg már elfogadott a Bundestag és a Bundesrat –, mert egy magánszemély alkotmányossági panaszt nyújtott be.

Itt most röviden azokat a forгатókönyveket ismertetjük, amelyek attól függenek, hogy az alkotmánybíróság mikor és milyen döntést fog hozni. Elvileg három helyzet képzelhető el.

- a) Az alkotmánybíróság elutasítja az alkotmányügyi panaszt, és zöld utat ad a ratifikálásnak, mégpedig elég korán ahhoz, hogy a német ratifikálás a brexit előtt következzen be.

Ebben az esetben lesz egy olyan EU-bíróság, nevezetesen az UPC londoni szakágazata, amely nem tagországban székel.

Egy lehetséges válasz erre a helyzetre az lehetne, hogy az UPC londoni szakága átköltözik egy EU-tagországba, és az angol bírókat elbocsátják a bíróságról. Hollandia és Olaszország már ajánlkozta ennek a londoni szakágnak az átvételére.

Egy másik változatként London maradna az UPC egyik szakágának székhelye, és az Egyesült Királyságnak az UPC-egyezményen belül különleges helyzetet biztosítanának. Ez egyrészt ellentétes lenne a brexittámogatók fő céljával, nevezetesen azzal, hogy európai bíróság ne ítélezhesen brit állampolgárok felett, másrészt ez a megoldás sértene az EU-n kívüli országokat, így Svájcot, amelynek az UPC-egyezményben való részvételét mostanáig megtagadták – hacsak nem Svájcnak is engedélyeznek ilyen sajátos helyzetet.

- b) A Szövetségi Alkotmánybíróság elutasítja az alkotmányügyi panaszt, és zöld utat ad a ratifikálásnak, azonban túl későn ahhoz, hogy a német ratifikálás a brexit előtt megtörténhessen.

Ebben az esetben az UPC-egyezmény hatálybalépése előtt el kellene dönteni, hogy az UPC-t London helyett hova kellene áthelyezni. Ekkor az EU-tagországok között további tárgyalásokra lenne szükség, és azt nem lehet előre látni, hogy ezek mennyi időt vennének igénybe.

- c) Az alkotmánybíróság helyét ad az alkotmányügyi panaszoknak. Ebben az esetben eltérő helyzetek állhatnak elő az alkotmánybíróság felfogásától függően.
  - i) A legegyszerűbb esetben csak arra lenne szükség, hogy visszaadják az engedélyezési eljárást a Bundestagnak és a Bundesratnak.
  - ii) Számos közbenső lehetőség mellett a legbonyolultabb helyzet az lenne, ha az Európai Szabadalmi Egyezményt (ESZE, European Patent Convention, EPC) módosítani kellene ahhoz, hogy egy valóban független európai fellebbezési bíróságot hozhassanak létre. Ebből a célból azonban egy diplomáciai konferenciát kellene rendezni, amelyen az EU-tagországok mellett az ESZE-n kívüli országoknak is részt kellene venniük.

Emellett természetesen itt is el kellene döntenit, hogy hova helyezték át Londonból az UPC-t.

B) A Max Planck Intézet (Max Planck Institut für Innovation und Wettbewerb) két kitűnő ösztöndíjasa, *dr. Hanns Ullrich* professzor és *dr. Matthias Lamping* közös bevezetővel két tanulmányt közölt 182 oldal terjedelemben „A brexit hatása az egységes szabadalmi oltalomra és annak bíróságára” címmel.

A szerzők megállapítják, hogy nem lenne összhangban az EU-szerződésekkel, és politikailag sem lenne kívánatos abból a szempontból, hogy az EU megtartsa képességét a belső piacon belül ellenőrizni az innováció feltételeit és annak jogi oltalmát, ha az Egységes Szabadalmi Bíróságra vonatkozó Egyezményhez való csatlakozás lehetőségét (Unified Patent Court Agreement, UPCA) megnyitná harmadik országok felé.

Ezt az állítást többet között az támasztja alá, hogy az Egyesült Királyság meggátolhatná az EU-irányelveinek az UPCA-ba való áthelyezését, és gyakorlatilag erősebb „vétőhelyzetbe” kerülne, mint amilyen most mint EU-tagállam rendelkezik, amire többek között az őszinte együttműködés kötelezettsége vonatkozik. A szerzők határozott véleménye szerint ez egyrészt az EU szempontjából politikailag sem lenne kívánatos, másrészt nem lenne összhangban sem az EU-szerződésekkel, sem pedig az EU Bíróságának C 1/09 sz. véleményével, amelyek mind az EU törvényének felsőbbbségét és autonómiáját mutatják be.

A két dolgozat megjelenése egybeesett az „Egységes Szabadalmi Bíróság: az elkövetkező rendszer szabályai és következményei” című milánói konferencia megtartásával. A konferenciát az Európai Szabadalmi Hivatal szervezte, és *Marina Tavassi*, a Milánói Fellebbezési Bíróság elnöke vezette, aki szabadalmi bíróként hosszú és kiváló pályát futott be. A konferencia első napját az európai szabadalmi bíráskodásnak szentelték, míg a második napon az olasz és más európai országokból származó előadók az UPC-vel kapcsolatos különböző témákat érintettek.

A konferencia résztvevői számára Milánó polgármestere fogadást rendezett a történelmi Marino-palotában, aminek nyilvánvaló célja volt annak bizonyítása az európai szabadalmi közösség számára, hogy Milánó kész („Milano è pronta”) az UPC-re, és rendelkezik mind a szükséges korszerű lehetőségekkel és az elegendőnél több szellemi képességgel ahhoz, hogy gazdája legyen az UPC egyik szakágának, ha London kiesik. *Cesare Galli* professzor rámutatott, hogy sok más szakemberrel együtt szeretné, hogy az Egyesült Királyság maradjon az EU-ban, és az UPC a tervek szerint lépjen hatályba. Ha azonban az Egyesült Királyság folytatja útját a brexit felé, akkor Olaszország, és különösen Milánó, határozottan kész London helyettesítésére a kémiai és gyógyszerügyek szakágának a székhelyeként.

C) A mikrochipgyártó amerikai *Broadcom* a mannheimi és a müncheni bíróságon 2018 őszén pert indított a *Volkswagen AG* (Volkswagen) ellen arra hivatkozva, hogy a gépkocsigyártó világceg bitorolja navigációs és szórakoztatórendszerekre vonatkozó 18 szabadalmát, és ezért a *Broadcom* egy milliárd dollár kártérítést követelt a *Volkswagen*től.

A *Volkswagen* megerősítette a *Broadcom* keresetének kézhezvételét, de nem fűzött hozzá megjegyzéseket, ugyanakkor tárgyalásokat kezdett az amerikai céggel.

A *Broadcom* több évtizede foglalkozik chipgyártással. 2008-ban azzal hívta fel magára a figyelmet, hogy egy amerikai bíróság előtt szabadalombitorlással vádolta versenytársát, a *Qualcomm*ot. A két vállalat azonban 2009-ben megállapodásra jutott és szabadalmi egyezséget kötött. A magiszabadalmak alapprocesszorchipekre vonatkoztak, amelyek lehetővé teszik egy mobiltelefon alapkommunikációs funkcióit egyéb funkciók, így adatátvitel mellett. A *Qualcomm* hozzájárult, hogy négy év alatt 891 millió dollárt fizessen a *Broadcom*nak.

2018. májusban a két chipgyártó óriáscég ismét az újságok címlapjára került, mert a *Broadcom* bejelentette, hogy megkísérli megszerezni a *Qualcomm*ot. Meglepő módon azonban még azt megelőzően, hogy a két vállalat hivatalosan hozzájárult volna egy megállapodáshoz, *Trump* elnök nemzetbiztonsági szempontokra hivatkozva megakadályozta az egyesülést.

A *Broadcom* *Volkswagen* elleni németországi akciója nagy jelentőségű az egész gépkocsipar számára, mert a korszerű gépkocsimodellek évek óta hálózatokhoz kapcsolódnak. Ezért nem meglepő, hogy a *Broadcom* azonos időben hasonló pert indított az Amerikai Egyesült Államokban is.

2018. májusban az Egyesült Államok Nemzetközi Kereskedelmi Bizottsága (US International Trade Commission) vizsgálni kezdte japán autógyártó vállalatokat, így a *Toyota Motor Company* termékeit, mert azok állítólag bitorlják a *Broadcom* járművek szórakoztatórendszereire vonatkozó szabadalmait. E támadásokkal a *Broadcom* nyilván erősíteni akarja helyzetét lehetséges licencmegállapodások esetére.

D) A Düsseldorf-i Kerületi Felsőbíróóság egy 2018. március 14-i döntésével megerősítette az előhasználatra hivatkozó alperesek helyzetét. A bíróság részletesen kifejtett érvelése fontos lépés lehet a felperesek és az alperesek kiegyensúlyozottabb értékelése felé német szabadalmi ügyekben.

Egy német szabadalombitorlási ügy alperese hivatkozhat az előhasználati jogra, amely szerint a szabadalomnak nincs hatálya egy olyan személy vonatkozásában, aki a szabadalmi bejelentés benyújtásának időpontjában már elkezdte használni Németországban a találmányt, vagy megtette az ehhez szükséges előkészületeket. Ez a személy jogosult a találmányt használni saját üzlete céljára saját vagy más műhelyében. Ez a jogosultság örökölhető vagy eladható az üzlettel együtt.

Az előhasználati jogot nagyon szűken szokták értelmezni, és a gyakorlatban nagyon nehéz volt érvényesíteni. Az alpereseknek rendkívül egyértelmű dokumentációs bizonylattal kell rendelkezniük ahhoz, hogy meggyőzzék a bíróságot arról, miszerint birtokában voltak pontosan ugyanannak a találmánynak a szabadalom elsőbbségi időpontja előtt, és hogy tényleges előkészületeket tettek a találmány használatára (ahelyett, hogy csupán figyelembe vették azt mint több lehetséges megoldás egyikét). Míg az előhasználati jogot hagyományosan szűken értelmezték, a bitorlás alapját képezhető szabadalmat és azokat a tényeket, amelyek bitorlásnak minősülhetnek, tágan. Más szavakkal: még ha egy alperes használta is a szabadalmat bitorló megoldást a szabadalom elsőbbségi időpontja előtt, a német bíróságok finom érvet szoktak találni arra nézve, hogy ugyanerre a megoldásra miért nem létezett előhasználati jog, és az előhasználati jogot miért nem lehet felhozni a kérdéses szabadalom ellen.

A Düsseldorf-i Kerületi Felsőbíróóság fentebb említett, nagyon alaposan indokolt ítélete nagyobb mértékű összeegyeztethetőséget biztosít a bitorlási helyzet megítélése és az előhasználati jogok hatóköre területén.

A vizsgált ügyben a szabadalmi bejelentés rádiókészülékek védőfedelére vonatkozott. A szabadalom 1. igénypontja egy eszközre, nevezetesen egy védőfedőre vonatkozik bizonyos komponensekkel. A 17. igénypont egy eljárást véd az egyes komponensek összeszerelésére.

Az alperes egyik vevője számára gömb alakú védőfedelelet gyártott, felhasználva mind az eszköz-, mind az eljárási igénypontot. Védekezésében az alperes előhasználati jogra hivatkozott.

A bíróság megállapításai szerint már évekkel a vizsgált szabadalom bejelentési napja előtt szállított egy eszközkészletet egy összeszerelő vállalatnak egy gömb alakú védőfedőhöz, összhangban a vizsgált szabadalommal. Az összeszerelő vállalat az összeszerelő készletet használta a védőfedő összeállításához az összeszerelés helyén a vizsgált szabadalom által védett eljárással összhangban. A bíróság azt is megállapította, hogy az összeszerelő vállalat „könnyen” össze tudta állítani a védőfedőt, és „kellően biztosnak” látszott, hogy így fog eljárni, és hogy az összeszerelő készlet „teljes egészében csak a szabadalommal összhangban használható fel műszakilag és gazdaságilag észszerű módon”.

Ezen az alapon a bíróság megerősítette az alperes előhasználati jogát, és hatályon kívül helyezte az elsőfokú döntést. Megállapította, hogy az alperes előhasználati joga alapján jogosult volt a szerkezeti készlet szolgáltatásán túlmenően a védőeszközök előállítására a szabadalom 1. igénypontja szerint.

Az eszközigenypont kapcsán az összeszerelési készlet (nem az egész eszköz) eladása közvetlen előhasználati cselekedet volt. Nevezetesen a bíróság azzal érvelt, hogy az összeszerelő készlet, vagyis az összeszeretlen komponensek eladása előhasználati jogot hozott létre az összeállított eszközre vonatkozó szabadalommal szemben. A bíróság szerint az szállítása bitorlási cselekedetnek minősül, ha a védőeszköz összeállítása a fogyasztó telephelyén eléggé biztosan és könnyen végrehajtható volt. Tekintetbe véve, hogy az összeszerelő készlet szállítása bitorló cselekedet volt, észszerű okoskodás alapján az összeszerelő készlet ilyen szállítását az elsőbbségi időpont előtt elegendőnek kell tekinteni ahhoz, hogy olyan előhasználati jogot hozzon létre, amely magának az összeszerelt eszköznek a gyártására is vonatkozik. Ez meggyőző és következetes.

Ezenkívül a bíróság azzal érvelt, hogy olyan esetekben, amikor az előhasználó egy készülék valamennyi alkatrészét szállította, és a védőeszköz összeállítása a szállítással célzott személy által eléggé biztosan és könnyen végrehajtható volt, az előhasználati jog nem korlátozódott a készlet további szállítására, hanem arra is vonatkozott, amikor a felhasználó maga állította elő a védőeszközt.

A bíróság még érdekesebb módon azt is megállapította, hogy az alperes az eljárási igénypont alapján is hivatkozhat előhasználati jogra. A készletek szállítása a védett eljárásban való felhasználás céljára (a védőtető összeállításához) közvetett előhasználati cselekedet volt. A bíróság szerint azonban az ilyen közvetett előhasználati cselekedet közvetlen felhasználási jogot is létrehozhat, ha az előhasználó a szabadalommal védett eljárás alkalmazásához szükséges valamennyi alkatrészt szállította egy harmadik félnek, és ha a szállított alkatrészeket csak a szabadalom szerint lehetett műszakilag és gazdaságilag észszerű módon felhasználni. Ilyen esetekben az előhasználati jog nem korlátozódott *(i)* a védett eljárás alkalmazására szolgáló eszközök felajánlására és szállítására, hanem *(ii)* magának a védett eljárásnak a felhasználására is vonatkozott. A bíróság szerint nem indokolt eltérően kezelni a vizsgált szabadalom szerinti eszköz- és eljárási igénypontokat. Az eljárási igénypont oltalmi köre nem terjed túl az eszközigenypont oltalmi körén, illetve nem tér el annak oltalmi körétől, hanem csupán az eszközigenypont hozzáillesztését jelentette az eljárási igénypont nyelvezetéhez – ami egy jól ismert kísérlet egy szabadalmi igénypont oltalmi körének maximális kihasználására, amit a bíróság nem értékelt. Ilyen körülmények között az előhasználónak képesnek kell lennie közvetlen előhasználati jog segítségével hívására az eljárási igénypont ellen is; egyébként az eszközre vonatkozó előhasználati jog érték nélküli lenne. Az eszközigenypont igénybevételekor a felhasználó elkerülhetetlenül kénytelen lenne az eljárási igénypont valamennyi lépésének végrehajtására, amikor egy védőtetőt gyárt a szabadalom szerint. Az

előhasználati jog ellenére az előhasználó ezt nem lenne jogosult megtenni. A bíróság helyesen állapította meg, hogy ez nem lenne kielégítő eredmény. A Düsseldorf-i Kerületi Felsőbíró-
ság engedélyezte a döntése elleni fellebbezést.

E) Az alábbi KONRAD logót a Német Szabadalmi és Védjegyhivatal (Deutsches Patent- und Markenamt, DPMA) lajstromozta „járművek karbantartási és javítási” szolgáltatásaira.

A korábbi KONRAD közösségi védjegy tulajdonosa felszólalt a fenti védjegy lajstromozása ellen.

A hivatal elutasította a felszólalást, mert Németországban bizonyítani lehetett a védjegy használatát. Az EU-ban azonban egy közösségi védjegy esetében nem elegendő az EU egyetlen országában való használat. Ezért a felszólaló fellebbezést nyújtott be a Szövetségi Szabadalmi Bíróságnál (Bundespatentgericht, BPG), amely azt állapította meg, hogy a kifogásolt védjegy használata az Európai Unió csupán egyetlen országában nem ellentétes az EU-n belüli jogmegőrző használattal, mert az EU Bíróságának véleménye szerint a tagországok szuverén területeinek a határait figyelmen kívül lehet hagyni. A BPG szerint a kifogásolt védjegy hihető használata a Német Szövetségi Köztársaság területén belül fontos tényező, amelyet figyelembe kell venni, mert az ország az Európai Unió jelentős részét képezi. Emellett a felszólalónak németországi üzletei mellett van egy www.conrad.com online üzlete is, amelyhez az EU nagyszámú tagállamának érdekelt személyei hozzáférhetnek. Ez azt jelenti, hogy egy uniós védjegy csupán Németországban való használata az Európai Unió jelentős részében való használatot is jelent, és ez elegendő.

A BPG megjegyezte továbbá, hogy szolgáltatások használatával kapcsolatban elegendő, ha a kifogásolt védjegy szerepelt a felszólaló katalógusaiban és online üzletében, mert szolgáltatások vonatkozásában nem lehetséges fizikai kapcsolat a védjegy és a szolgáltatás között, ellentétben az áruk esetében fennálló helyzettel.

Pakisztán

A svájci Novartis védjegybitorlásért beperelte a pakisztáni *Nabiqasim Industries (Private) Limited* (Nabiqasim) céget, mert az Pakisztánban DESCOL védjeggyel forgalmazta a lipidszint-csökkentő atorvasztatin gyógyszert, jöllehet a Novartis már korábban lajstromoztatta a LESCOL védjegyet az 5. áruosztályban, és azt Pakisztánban 1995 óta széles körben használta diabetes kezelésére Fluvastatin néven.

A Novartis ideiglenes intézkedéssel kérte eltiltani a Nabiqasimot a DESCOL védjegy használatától, aminek alapján a Sindhi Felsőbíróság (High Court of Sindh, HCS) közbenső *ex parte* döntéssel e kérésnek eleget tett. Ezt a döntést azonban a HCS egyesbírája később hatálytalanította, mert arra a következtetésre jutott, hogy:

- a LESCOL és a DESCOL védjegy és a vonatkozó termékcsomagolás eltérő, és
- a vonatkozó védjegyekkel használt gyógyszerek csak orvosi recept alapján voltak kaphatók.

Az egyesbíró ítélete ellen a Novartis a HCS fellebbezési tanácsánál nyújtott be fellebbezést. Az megvizsgálta a helyi gyógyszerpiac sajátos körülményeit, amelyek lehetővé tették, hogy gyógyszereket orvosi recept és a legtöbb gyógyszerárban szakgyógyszerész nélkül árusítsanak. Kijelentette, hogy gyógyászati termékek esetében a közönséget mindenkor meg kell védeni az összetévesztés lehetőségétől. Emellett azon a véleményen volt, hogy a LESCOL és a DESCOL védjegy lényegileg hasonló, mert mindkettő hat betűből áll, amelyek közül öt azonos, és csak az első betű eltérő.

A fentiek miatt a tanács hatályon kívül helyezte az egyesbíró döntését, és eltiltotta a Nabiqasimot a DESCOL védjegy használatától.

Spanyolország

A) A Madridi Fellebbezési Bíróság 2018. március 12-én megerősítette egy szabadalombitorlási kereset elutasítását, amelyet a *Peri GmbH* (Peri) nyújtott be a spanyol *Sistemas Técnicos de Encofrados* (STEN) ellen.

A Peri volt a tulajdonosa a 0918912 sz. ('912-es) európai szabadalomnak, amelyet Spanyolországban PS2145630 számmal érvényesítettek, és amelynek 1. igénypontja a következő volt:

1. Lebontható homlokzati állványzat, amely legalább négy függőleges tartóval rendelkezik, amelyek egyéni tartóelemekből (3, 3', 3'') és padlólemezekből (14, 14'), továbbá elhatárolóelemekből (18, 18') állnak, amelyeket emeletként azokra lehet szerelni, ... azal jellemezve, hogy a tartóelemek (3, 3') elválaszthatók egymástól közvetlenül a legfelső határolóelem (18) csatlakozó helyzete (19, 20) felett minden egyes emeleten (A, B, C, D, E), és a másik végük biztonságot szolgáltat szándéktalan elválás ellen.

A Peri 2011-ben a Madridi Kereskedelmi Bíróság előtt a '912-es szabadalom bitorlása miatt beperelte a STEN-t.

2011 végén a STEN benyújtotta védekező iratát, amelyben azzal érvelt, hogy:

- nem bitorlotta az EP '912-es szabadalmat; és
- a '912-es szabadalom érvénytelen feltalálói tevékenység hiánya miatt a 2516141 sz. francia szabadalom és a 0234567 sz. európai szabadalmi bejelentés kombinációja alapján.

A Madridi Kereskedelmi Bíróság 2015-ben elfogadta a STEN érvelését, és a '912-es szabadalmat érvénytelennek nyilvánította. Ezért elutasította a Peri keresetét.

A Peri a Madridi Fellebbezési Bíróságnál fellebbezett az elsőfokú döntés ellen azon az alapon, hogy az elsőfokú bíróság:

- elmulasztotta:
  - alkalmazni az ún. „probléma és megoldás megközelítést” a feltalálói tevékenység meghatározásához; és
  - helyesen megállapítani az ügy érdekét; és
- elmulasztotta megállapítani a technika állásához tartozó dokumentum korát mint a feltalálói tevékenység másodlagos jellemzőjét.

A '912-es szabadalom érvényességével kapcsolatban a Madridi Fellebbezési Bíróság hatálytalanította az elsőfokú döntést, és a szabadalmat érvényesnek nyilvánította.

A '912-es szabadalom bitorlásával kapcsolatban megállapította, hogy: egy szabadalom oltalmi körét az igénypontok határozzák meg, és az igénypontok értelmezésénél a szabadalmi leírást és a rajzokat kell figyelembe venni.

Kifejtette, hogy a vizsgált ügy kulcseleme annak meghatározása volt, hogy az 1. igénypontban mit jelent a „csatlakozó helyzet” kifejezés. A szabadalom elemzése után világossá vált, hogy a szabadalmi leírás és a rajz szerint a „csatlakozó helyzet” egy olyan darab, amely lehetővé teszi, hogy egy padlólemez csatlakozzon egy tartóelemhez.

A bíróság elemzése szerint a STEN állványzata nem tartalmazott olyan elemet, amely a padlólemezt a tartóelemhez csatlakoztatná. Ehelyett magának a tartóelemnek a szerkezete tette lehetővé, hogy a padlólemez további elem nélkül csatlakozzon.

A bíróság elismerte, hogy a STEN állványzata eltérő csatlakozási módszert alkalmazott, mint a Peri-szabadalom igénypontjában rögzített megoldás. Ebből arra következtetett, hogy a STEN állványzata nem bitorolta a '912-es szabadalomnak sem az 1. független igénypontját, sem annak az állványzat összeállítására és lebontására vonatkozó igénypontjait.

A bíróság döntése végleges.

B) A *Merck Sharp & Dohme* (Merck) rendelkezik a C200500011 sz. ('011-es) kiegészítő oltalmi tanúsítvánnyal (SPC) az ezetimib és a simvastatin kombinációjára. A '011-es (kiegészítő oltalmi tanúsítvány) alapszabadalma a 0720599 ('599-es) sz. európai szabadalom, amely hipokoleszterémiás hatású hidroxí-szubsztituált azetidinon-vegyületeket véd. A '011-es SPC lejáratí ideje 2019. április 2. volt.

A Mercknek korábban volt egy C200300018 ('018-as) sz. kiegészítő oltalmi tanúsítványa, amely ugyanezen a szabadalmon alapult, és egyetlen hatóanyagként ezetimibet védett. A '018-as sz. SPC 2018. április 17-én járt le.

Az '599-es európai szabadalom I képletű vegyületcsoportra vonatkozik, ideértve az ezetimibet, amelyet konkrétan a 8. igénypont véd. A szabadalom általánosan vonatkozik az I általános képletű vegyületek kombinációjára is koleszterin-bioszintézist gátló gyógyszerekkel, ideértve a simvastatint.

A Merck Ezetrolt (ezetimib) és Inegy-t (ezetimib és simvastatin) forgalmaz atheroszklerózis kezelésére és koleszterinszint csökkentésére.

A Barcelonai Kereskedelmi Bíróság 5-ös számú tanácsa 2018. február 27-én elfogadott egy védőlevelet (protective brief), amelyet számos gyógyszervállalat nyújtott be hozzá. 2018. március 26-án a Merck bitorlási keresetet nyújtott be egy *ex parte* ideiglenes intézkedési kérelemmel az előbbi vállalatok ellen.

A bíróság 2018. április 17-i döntésével elrendelte szóbeli tárgyalás megtartását, mert arra a következtetésre jutott, hogy a sürgősség körülményei nem voltak bizonyítva, amelyek az alperesek meghallgatása nélkül indokolták volna ideiglenes intézkedés elrendelését.

A szóbeli tárgyaláson, amely 2018. július 4-én és 5-én folyt le, az alperesek elleneztek az ideiglenes intézkedésre vonatkozó kérelmet azt állítva, hogy a '011-es SPC érvénytelen. Érvelésük szerint a '011-es SPC az EU 469/2009 sz. gyógyászati termékekre vonatkozó SPC-rendeletének 15.1(a) cikke alapján érvénytelen a 3. cikk vonatkozásában és az EU Bírósága esetjogának alkalmazásával a következő okok alapján.

- Az ezetimibet már védte a korábbi '018-as SPC, amely ugyanazon a szabadalmon alapult, és egy korábbi forgalmazási engedély. Ezért a '011-es SPC engedélyezése ellenkezett a 3(c) cikkel.
- A 3(a) cikk szerint az EP '599-es alapszabadalom nem védi az ezetimib és a simvastatin kombinációját.

A Merck megpróbálta visszautasítani ezeket az állításokat, de azzal is érvelt, hogy a '011-es SPC érvényessége semmi esetre sem kérdőjelezhető meg, és hogy ezért a bíróság nem volt illetékes megítélni annak esetleges érvénytelenségét. Ilyen vonatkozásban a Merck azzal érvelt, hogy egy SPC engedélyezése egy végleges adminisztratív cselekmény, amelyet nem lehet polgári vagy kereskedelmi bíróságok előtt kétségbe vonni.

A bíróság fenntartotta az alperesek érveit, és a 2018. szeptember 12-i döntéssel – amelyet három barcelonai szabadalmi bíró hozott meg – elutasította az ideiglenes intézkedésre vonatkozó kérelmet.

Ebben a döntésében a bíróság először tisztázta, hogy a kereskedelmi bíróságok jogosultak megítélni SPC-k érvényességét, ideértve azt is, hogy kielégítik-e az EU SPC-rendeletének 3. cikkében foglalt követelményeket a 15.1(a) cikk vonatkozásában.

Ezt követően, miután áttekintette a CJEU valamennyi ilyen vonatkozású jogesetét (a 2010. évi *Medeva*-döntéstől a 2017. évi *Gilead*-döntésig), a bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a '011-es SPC első ránézésre érvénytelen, figyelembe véve a következőket.

- A Merck már hasznát húzotta az ezetimibre vonatkozó korábbi SPC-ből forgalmazási engedély alapján, ezért a '011-es SPC, amely ezetimib és simvastatin kombinációjára vonatkozik, ütközik az EU SPC-rendeletének 3(c) cikkével.
- Az '599-es európai szabadalom találmányának magja az I képletű vegyületek családja, ideértve az ezetimibet, de nem értve ide az ezetimib és a simvastatin sajátos kombinációját. Ilyen vonatkozásban a bíróság hangsúlyozta, hogy a szabadalom nem vonatkozik az ilyen kombináció hatására vagy előnyére, amelyeket az elsőbbségi időpontot követően több év múlva vizsgáltak és fedeztek fel. Így a bíróság arra következtetett, hogy a kombinációt nem védi az '599-es európai szabadalom az EU SPC-rendeletének 3(a) cikke értelmében.

A Merck megfellebbezte a döntést.

C) Spanyolországban 2019. január 14-én új védjegy törvény lépett hatályba, amelyet a minisztertanács 2018. december 21-én hagyott jóvá. A jogi reform célja a spanyol törvény harmonizálása az Európai Unió irányelvével. Az alábbiakban a legfontosabb változásokat foglaljuk össze.

- A grafikus ábrázolástól eltérő egyéb kivitelezésű védjegyek is lajstromozhatók lettek.
- Egy harmadik fél védjegye elleni felszólaláskor szükség lehet annak bizonyítására, hogy a felszólaló védjegye használatban van.
- A híres és a jól ismert védjegyeket a jól ismert védjegyek fogalomkörében egyesítik.
- A Spanyol Védjegy hivatal új felelősségeket vett át a bíróságoktól.
- Fel lehet lépni védjegy bitorlás előkészületi cselekedete ellen is.

A Szellemi Tulajdon Világszervezete (World Intellectual Property Organization, WIPO)

A Szellemi Tulajdon Világszervezete 2018. december 3-án publikálta jelentését a 2017-ben világszerte benyújtott szabadalmi bejelentések számáról, amely 3,17 millió volt. Ez az eddigi legnagyobb számnak, vagyis rekordnak felel meg.

2017-ben a legtöbb, 1,38 millió szabadalmi bejelentést Kínában nyújtották be. A sorban a második 610 000 bejelentéssel az Egyesült Államok, a harmadik 320 000 bejelentéssel Japán, a negyedik 200 000 bejelentéssel Dél-Korea és az ötödik 170 000 bejelentéssel az Európai Szabadalmi Hivatal volt.

Kína nemcsak a legtöbb szabadalmi bejelentéssel állt az élen 2017-ben, hanem a bejelentések számának a növekedési ütemével is, amely az előző évhez képest 14,2% volt. Ez az érték 2017-ben az USA-ban 0,2%, Japánban 0,3%, Dél-Koreában -1,9% és az ESZH-ban 4,5% volt.

Szingapúr

A) A szingapúri kormány komoly erőfeszítéseket tesz az innováció jogi oldalának javítására. 2016-ban bejelentett egy öt évre szóló tervet az innováció által mozgatott gazdaság kifejlesztésére, és elkötelezte magát a 2020-ban végződő időszakban 13,6 milliárd dollár beruházására a kutatás és az innováció területén. 2017-ben a városállam bejelentette, hogy további 110 millió dollárt ruház be mesterséges intelligenciával foglalkozó vállalkozásokba és ilyen termékekbe.

2018. májusban a kormány bejelentette, hogy az innováció területén olyan tervet valósít meg, amely a városállam első innovációs központját hívja életre Ázsiai Csendes Óceáni Innovációs Központ néven.

Konkréten a jogi szektor területén a kormány megindította a „jövő jogi innovációs programját”, amely egy sor olyan kezdeményezést foglal magában, amelyek célja, hogy jogászok, műszaki vállalkozók és beruházók működjenek együtt innovációs tervek megvalósításában.

Ezeket a terveket messzemenően támogatja a központi bank, a Szingapúri Pénzügyi Hatóság, amely komoly erőfeszítéseket tett a kriptovaluta-ajánlatok szabályozására. Közismert, hogy Szingapúr hovatovább globális kriptovaluta-központtá válik; az Egyesült Államok és Svájc után 2017-ben globálisan a névleges eladások harmadik legnagyobb piaca volt.

Szakértők megállapították, hogy a szabályozások általában akadályozzák az innovációs változásokat, de Szingapúr olyan infrastruktúrát épít ki, amely lehetővé teszi, hogy a jogi szabályozás terén is innováció jöhessen létre.

B) Egy szabadalmi ügyben, amely nemrég a Szingapúri Fellebbezési Bíróság elé került, a fellebbező előadta, hogy az ekvivalensek tanát, amelyet az Egyesült Királyság Legfelsőbb Bírósága (UK Supreme Court) egy újabb döntésében (*Actavis UK Limited v. Eli Lilly and Company* [2017] UKSC 48) figyelembe vett, Szingapúrban is alkalmazni kell.

Az ekvivalensek tanát számos országban alkalmazzák olyan esetekben, amikor egy fél felelős szabadalomtörlesztésért, ha a bitorló eszköz ekvivalens az igényelt találmány szerintivel, jóllehet nem szükségszerűen esik az igénypont szó szerinti oltalmi köre alá. A szingapúri bíróság elutasította a fellebbező állítását az alábbi indokok alapján.

- Az Egyesült Királyság döntése nem egyeztethető össze a szingapúri szabadalmi törvénnyel, mert lehetővé teszi, hogy a szabadalom oltalmi köre túlterjedjen az igénypontok szó szerinti oltalmi körén.
- A szabadalomtulajdonost köti a szabadalom igénypontjaiban használt szóhasználat, és a bíróságnak a szabadalomtulajdonos számára oltalmat kell adnia, harmadik felek számára pedig észszerű biztonságot kell nyújtania.
- Az Egyesült Királyság döntésének alkalmazása behozná az ekvivalensek tanát a szingapúri törvénybe, ami valószínűleg túlzott bizonytalanságnak adna helyet.

Thaiföld

Az elmúlt öt évben Thaiföldön komoly előkészületeket tettek a szabadalmi törvény már mintegy húsz évvel korábban is javasolt korszerűsítésére. A most elkészült törvénytervezet legfontosabb javaslatai a következők.

- A technika állását kiterjeszti belföldről az egész világra, vagyis a technika állásához tartozik mindaz, ami a bejelentés napja előtt mások által bárhol ismert vagy használt volt.
- Az érdemi vizsgálat kérelmezésének időpontja a publikálás időpontjától számított öt év helyett a bejelentés napjától számított három évre változik, vagyis ez a határidő lényegesen megrövidül.
- A sebészeti eljárások nem lesznek szabadalmazhatók.
- Növekedni fog a szabadalmi bejelentések díja és a módosítások határidejének hosszabbítási illetéke.

VÁLOGATÁS A SZERZŐI JOGI SZAKÉRTŐ TESTÜLET SZAKVÉLEMÉNYEIBŐL

RUHÁZATI TERMÉKEK EREDETISÉGÉVEL KAPCSOLATOS KÉRDÉSEK

SZJSZT-09/2017

A bíróság által feltett kérdések

1. Az S. Kft. által gyártott és forgalmazott ruházati termékek – figyelemmel a J. Cs. H. tanútól beszerzendő eredeti szabásmintákra – rendelkeznek-e olyan egyéni-eredeti jelleggel, amely alapján iparművészeti alkotásnak tekinthetők?
2. A lefoglalásra került termékek eredeti termékeknek minősülnek-e?
3. A lefoglalásra került termékek mely szerző(k) milyen szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogát sértik?
4. Sorolják fel a sértett jogosultakat és magyarországi elérhetőségüket!
5. Milyen ismérvek alapján állapítható meg a jogsérelem?
6. A lefoglalásra került termékek szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jog jogosultjának a teljesítményén fennálló jogát milyen mértékű vagyoni hátrányt okozva sérthetik? Jelöljék meg a vagyoni hátrányt forintban, a lefoglalás napjára (2014. május 11. napja) vonatkoztatva, jogosultakra lebontva és összesítve!
7. Az S. Kft. által levédetett szövédjegy, illetőleg a „Love” szó, a szív- és csillagábrás védjegy szerepel-e a lefoglalt ruházati termékeken?
8. Van-e jelentősége annak, hogy a fazon és a szabásminta nem került levédésre az S. Kft. által?
9. A J. Cs. H. tanú által elmondottak szerint ezeknek a ruháknak az a jellegzetessége, hogy viszkózanyagból készültek, amely könnyű, nyári, lány viselet. Ez mennyiben különbözteti meg bármely más nyári viselettől az adott ruházati termékeket?
10. Meg lehet-e állapítani, hogy ezen szabásminta alapján készültek-e a lefoglalt ruházati termékek annak figyelembevételével, hogy a ruházati cég tulajdonosa úgy nyilatkozott, hogy azt nem tudja bizonyítani, hogy az S. Kft. szabásmintája volt-e az első ezen ruházati termékek tekintetében?
11. A Szerzői Jogi Szakértői Testület (SZJSZT) egyéb észrevételei.

Az eljáró tanács szakértői véleménye

Tekintettel arra, hogy a Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet 8. § (1) bekezdése szerint „a Szakértő Testület nevében az

eljáró tanács a feltett kérdések és a benyújtott iratok alapján alakítja ki a szakértői véleményt, a tények megállapítására nem végez külön bizonyítást ...”, az eljáró tanács a megkeresés, a megkereséshez csatolt bírósági dokumentumok, valamint a kihelyezett tanácsülés keretében megtekintett lefoglalt termékek alapján állította össze szakvéleményét.

Az eljáró tanács a megkeresésben feltett kérdésekre az alábbi válaszokat adja.

Ad 1. A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szjt.) 1. §-ának (2)–(3) bekezdése értelmében a szerzői jogi védelem az irodalom, a tudomány és a művészet minden alkotását illeti annak megnevezésétől függetlenül. Ugyanezen bekezdésének *m)* pontja alapján szerzői jogi védelem alá esik az iparművészeti alkotás és annak terve. Mivel az Szjt. 1. § (2) bekezdése példálózó jelleggel sorolja fel a szerzői jogi védelem alá tartozó műfajokat, mely felsorolás azonban nem kimerítő, így szerző jogi védelem tárgyai lehetnek abban konkrétan nem nevesített műfajok, vagy akár műfajokba nem besorolható művek is.

A szerzői jogi védelem egyedüli pozitív feltétele, hogy az alkotás a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellegű legyen [Szjt. 1. § (3) bekezdése]. Az egyéni-eredeti jelleg megállapíthatósága ugyanakkor nem függ sem mennyiségi vagy minőségi, sem esztétikai jellemzőktől, sem pedig a mű színvonalára vonatkozó értékítéllettől [Szjt. 1. § (3) bek.].

Az eljáró tanács a fentiek figyelembevételével az S. Kft. által gyártott és forgalmazott ruháknál elsősorban nem az iparművészeti alkotás jellemzőinek való megfelelést vizsgálta, hanem általánosságban azt, hogy e ruhák (műbesorolástól függetlenül) olyan alkotásnak minősülnek-e, amelyeket egyéni-eredeti jellegüknel fogva megillet a szerzői jogi védelem.

Az egyéni-eredeti jelleg általános vizsgálatánál jelentősége van annak, hogy mekkora tere marad a szerzői alkotómunkának. Az egyéni-eredeti jelleg megállapíthatóságának minimálisan az a feltétele, hogy a mű ne legyen más mű szolgai másolása – azaz ne egy trendhez tartozó, lényegi sajátosságai alapján meg nem különböztethető ruhadarabok bármelyike legyen. Ez szükséges, azonban nem elégséges feltétel, mivel az egyéni-eredeti jelleg megállapíthatósága megkívánja az önálló gondolkifejtést és azt is, hogy ezek az egyedi gondolatok, elemek meghatározott kreativitási szintet érjenek.

E helyütt azonban az eljáró tanács rá kíván arra mutatni, hogy a divat világában a ruhatervezők számára rendelkezésre álló formák, fazonok, anyagválasztások, kivitelezési módok és az általuk körvonalazott stílusok száma véges. Ebből szükségszerűen következik – mind komplett stílusirányzatok, mind az egyes formai elemek szintjén –, hogy periodikusan visszatérően azok ismétlődnek, a korábban már fellelhető fazonelemek (pl. ejtett váll, anyagcsavarás) visszaköszönnek.

Nem szabad figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy a divat világában általános gyakorlat szerint az egyes tervezők egymás munkáiból is inspirálódnak. E területen bevett gyakorlat, hogy a nagy divatházak által bemutatott darabok által kialakuló trendeket kezdik követni

a fast-fashion üzletek – az általuk előállított termékeknek azonban általában mind minőségük, mind művészi értékük alacsonyabb az alapul szolgáló termékek színvonalánál.¹

Különösen a sorozatgyártott konfekcióruhák esetében az egyéni-eredeti jelleg eseti elbírálásában fontos szempont, hogy az egyes fazonok, szabásvonalak, kivitelezési technikák ne kizárólag ruhatervezői és -kivitelezői rutintevékenységek, hanem az alkotó kreatív szellemi tevékenységének eredményei is legyenek. E kérdés kapcsán az eljáró tanács elvi jelleggel visszamutat az SZJSZT korábbi, 7/2005 sz. szakvéleményében kifejtett szempontokra: „...a tervezők gyakorlatában szokásos és elfogadott, hogy divatlapokban és modellbemutatókon láttatott ötleteket felhasználjanak, és azokból a divatnak megfelelő változatokat hozzanak létre, sőt bizonyos elemeket az ún. trendkollekciók kifejezetten követésre ajánlanak. ... – azaz sok esetben a közismert, közzétett és a tervezők által felhasználásra kifejezetten ajánlott ötletek alapján terveznek meg ruhákat. ... A ruhatervek nagyon szorosan vett értelemben és szűk terjedelemben élveznek csak szerzői jogi védelmet, tehát csak és kizárólag akkor sérülnek a szerző jogai, ha minden változtatás nélkül, 'egy az egyben' másolja le valaki a tervet.”²

A ruhák egyéni-eredeti jellegének megállapításakor fontos szempont továbbá, hogy bizonyos elemek (különösen a szabásvonal, fazon) a funkcionalitás által nagymértékben meghatározottak. Az egyéni-eredeti jelleget ezért ezek önmagukban viszonylag ritkán alapozzák meg – egy ruha ilyen jellegét sokkal inkább a megalkotásának nagyobb alkotói kreativitást igénylő mozzanatai (pl. egyedi díszítések, különleges varrási technika) adhatják.

Az eljáró tanács a fent leírt szempontokat figyelembe véve megvizsgálta a lefoglalt ruhákat, különös tekintettel azok lényegi vonalaira és szabására, és megállapította, hogy az S. Kft. szóban forgó ruhái esetében – tekintve, hogy az eljáró tanács esetükben a konfekcióruhák esetében mások által is gyakorta használt, nem kirívóan különleges formai, fazonbeli jellegzetességeket azonosított – az egyéni-eredeti jelleg nem éri el a szerzői jogi védelemhez szükséges szintet.

Ad 2. Az eljáró tanács a rendelkezésre álló dokumentumok és a lefoglalt termékek megtekintése alapján arra a következtetésre jutott, hogy a lefoglalt termékek a szerzői jogi védelem szempontjából nem egyéni-eredeti termékek.

A lefoglalásra került és az S. Kft. által gyártott és forgalmazott ruházati termékekről készült fotók, szabásminták összevetése során azonban az eljáró tanács megállapította, hogy az S. Kft. ruhái esetében használt egyes fazonok, jellegzetességek a lefoglalt ruhákra visszatérnek. A különböző fazonú ruhák esetében az egyezőség szintje különböző mértékű (százszázalékos egyezést az eljáró tanács nem észlelt), azonban azt a szintet eléri, amely a vásárlók megtévesztésére esetlegesen már alkalmas lehet.

¹ Lásd dr. Francis-Hegedűs Veronika: Dizájnvédelem: a divatjog úttörő eszköze: <http://www.origo.hu/jog/lakossagi/20150724-dizajnvedelem-a-divatjog-uttoro-eszkoze-1-resz.html>.

² SZJSZT-7/2005 sz. szakvélemény: http://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/SZJSZT_szakvelemenyek_pdf/SZJSZT_szakv_2005_007.pdf.

Ad 3. Az 1. és 2. kérdésre adott válasz alapján jelen kérdés a továbbiakban tárgytalan.

Ad 4. Az 1. és 2. kérdésre adott válasz alapján jelen kérdés a továbbiakban tárgytalan.

Ad 5. Az 1. és 2. kérdésre adott válasz alapján jelen kérdés a továbbiakban tárgytalan.

Ad 6. Tekintettel arra, hogy az eljáró tanács nem állapított meg jogsértést, nem merül fel az ügyben szerzői jogi értelemben vett vagyoni hátrány okozása.

A 156/1999. kormányrendelet 1. § (2) bekezdésében foglaltakra tekintettel megjegyzendő továbbá, hogy a vagyoni hátrányt érintő kérdésekben az eljáró tanács – hatáskör hiányában – jogsértés esetén sem foglalhatna állást.

Ad 7. Az eljáró tanács a lefoglalt ruházati termékek megtekintésének eredményeként megállapítja, hogy azokon az S. Kft. szóvédjegye nem jelenik meg.

Ad 8. Visszaulva az 1. sz. kérdésre adott válaszukban kifejtettekre, a szerzői jogi védelemnek természeténél fogva nem feltétele annak kérelmezése vagy külön nyilvántartásba vétele, így a mű külön eljárással való „levédetése” sem. A szerzői jogi védelem – szemben a szellemi tulajdon védelmére szolgáló többi oltalmi formával – az egyéni-eredeti jellegű műveket keletkezésüktől fogva automatikusan megilleti. A szerzői jogi védelem fennállása esetében tehát nincs jelentősége annak, hogy „nem került levédésre”, amennyiben a fazon és a szabásminta egyéni-eredeti jelleggel bír.

Az összes többi, a szellemi tulajdont érintő oltalmi forma (így különösen a szabadalom, a formatervezésiminta-oltalom és védjegy) megszerzése tekintetében az oltalom kérelemre, az egyes oltalmi formákra jogszabályban előírt sajátos módon szerezhető meg.

Ad 9. Az eljáró tanács megállapítja, hogy önmagában az az ismérv, hogy egy ruházati termék „viszkózanyagból készül, és könnyű, lágy, nyári viselet”, még nem különbözteti meg számottevő (egyéni-eredeti jelleget megalapozó) mértékben a többi nyári ruhától (amelyek jelentős része jellemzően szintén ilyen vagy hasonló anyagból készül – a nyári hőmérséklet által funkcionálisan meghatározottan).

Ad 10. Az eljáró tanács nem látta kétséget kizáróan megállapíthatónak, hogy a lefoglalt ruházati termékek a csatolt szabásminták alapján készültek-e. Az S. Kft. által forgalmazott, a szabásmintákon található (valamint a divatrajzokon és fotókon szereplő) ruhadarabok és a lefoglalt ruhák közötti kétségtelen és nagyfokú összességében megközelítőleg hetvenszázalékos egyezőséget mutató) hasonlóság oka több dologból adódhat: elképzelhető, hogy az

S. Kft. ruhái szolgáltak a lefoglalt ruhák alapjául, de az is, hogy a lefoglalt ruhák az S. Kft. ruháihoz hasonlóan általános divatfazonokat követnek, és a hasonlóság ebből származik.

Ad 11. Az eljáró tanács az ügy kapcsán nem kíván egyéb észrevételt tenni.

*Dr. Gondol Daniella, a tanács elnöke
Dr. Zugl Kinga, a tanács előadó tagja
Simonffy Márta, a tanács szavazó tagja
Cs. Tóth Gyöngyi, külső szakértő tag*

* * *

FÉNYKÉPFELVÉTEL SZERZŐI JOGI VÉDELME

SZJSZT-20/2017

A megkeresés és a tényállás

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal (továbbiakban: NAV) előtti eljárásban a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) 385. § (1) bekezdésébe ütköző és a (3) bekezdése szerint minősülő, nagyobb vagyoni hátrányt okozva elkövetett szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése büntettének gyanúja miatt K. J. A. ellen folyamatban lévő büntetőügyben a NAV 2017. július 12-én kelt határozatával szakértőként a Szerzői Jogi Szakértő Testületet rendelte ki.

A NAV megkeresésében összefoglalta a tényállást, és az eljáró tanács rendelkezésére bocsátotta a büntetőügy iratanyagát.

Általános megállapítások

A tanács a 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet 8. § (1) bekezdése alapján a feltett kérdések és a benyújtott iratok alapján alakította ki a szakértői véleményét, a tények megállapítására nem végzett külön bizonyítást.

A nyomozóhatóság által feltett kérdések

A jogvita tárgyát az képezi, hogy a hivatkozott honlapon különböző időpontokban megjelent cikkek mellett feltüntetett három fénykép a feljelentő (sértett) felhasználási engedélye

nélkül került felhasználásra. A tartalmak 2017. február 24-ig voltak elérhetőek a hivatkozott honlapon. A feljelentő (sértett) feljelentést tett a Btk. 385. § (1) bekezdésébe ütköző és a (3) szerint minősülő, nagyobb vagyoni hátrányt okozva elkövetett szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése büntettének gyanúja miatt.

A NAV kérte az SZJSZT-t, hogy adjon választ az alábbi kérdésekre.

1. *A feljelentés keretében benyújtott, a hivatkozott honlapon megjelent négy cikk mellett felüntetett három fénykép olyan fotóművészeti alkotásnak minősül-e, amelyeket szerzői jogi védelem illet meg?*
2. *Amennyiben az 1. kérdésre adott válasz az, hogy a gyanúsított által felhasznált fényképek a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Sztj.) értelmében szerzői műnek minősülnek, a feljelentőnek (sértettnek) sérültek-e a szerzői jogai?*
3. *Amennyiben az 2. kérdésre adott válasz az, hogy a feljelentőnek (sértettnek) sérültek a szerzői jogai, milyen összegű vagyoni hátrány érte a feljelentőt?*

Az eljáró tanács szakértői véleménye

1. Az Sztj. 1. §-ának rendelkezéseiből kiindulva vizsgáltuk, hogy a feljelentő (sértett) által rendelkezésre bocsátott internetes tartalmakon megjelent fényképek szerzői műnek minősülnek-e. Az SZJSZT több szakvéleményében is foglalkozott fotóművészeti alkotásokkal, amelyeket a jelen szakvélemény is alapul vett.

Az Sztj. 1. § (2) bekezdése szerint „szerzői jogi védelem alá tartozik – függetlenül attól, hogy e törvény. megnevezi-e – az irodalom, a tudomány és a művészet minden alkotása. Ilyen alkotásnak minősül különösen a Sztj. 1. § (2) (i) értelmében a fotóművészeti alkotás”.

A Sztj. 1. § (3) bekezdés szerint „a szerzői jogi védelem az alkotást a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg. A védelem nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítéllettől”.

Az Európai Parlament és a Tanács a szerzői jog és egyes szomszédos jogok védelmi idejéről szóló 2006/116/EK (2006. december 12.) irányelvének 6. cikke is akként rendelkezik, hogy egy fénykép szerzői jogi védelmének az egyetlen feltétele az lehet, hogy az a szerző saját szellemi alkotásának (creative activity) minősüljön; más kritérium nem alkalmazható ebből a szempontból. Bár ez az irányelv nem a fotóművészeti alkotásokról szól, azonban fontosnak tartja kiemelni, hogy ezeket az alkotásokat is megilleti a normál szerzői jogi oltalom (a szerző életében és a halálától számított 70 évig), és ebből a szempontból kifejezetten hivatkozik a fotóművészeti alkotásokra.

A fényképszerűi alkotások szerzői jogi minősítéséhez szükséges az ábrázolt szituáció különlegessége, a beállítás megfelelősége, egyéni nézőpont, alkalmas technikai megoldás,

speciális fényviszonyok és más szempontok. Az eljáró tanács megállapítja, hogy a perbeli három fényképet annak szerzője egyéni, eredeti módon alkotta az alábbiak szerint:

- az úszó csónakot ábrázoló fénykép egyéni beállítást alkalmaz, felhasználja a fényviszonyok adottságait, játszik a kontrasztok adta lehetőségekkel, és egyéb kreatív képalkotói döntést is tükröz;
- a kórházi részletet ábrázoló fénykép egyéni beállítást alkalmaz, alkotó módon megválasztott szemszöget alkalmaz, és egyéb kreatív képalkotói döntést is tükröz;
- a veterán autót ábrázoló fénykép egyéni beállítást alkalmaz, és egyéb kreatív képalkotói döntést is tükröz.

Utal az eljáró tanács arra, hogy más ügyekben az SZJSZT által adott szakvéleményekben (18/2004, 24/2004; 19/2005) már kifejtésre került, hogy a Szt. 1. § (2) bekezdésének (i) pontjában szereplő „fotóművészeti” jelzőben a „művészeti” kifejezés nem jelent valamilyen külön minőségi besorolást, speciális „művészi” jelleget. Fényképekre is az Szt. fent hivatkozott 1. §-ának (3) bekezdése vonatkozik, azaz a szerzői jogi védelem feltétele az egyéni, eredeti jelleg. Hivatkozással a Fővárosi Ítéltábla 8.Pf.20.479/2008/6. számú ítéletére (SZJSZT-35/2006 szakvéleményen alapuló ítélet), amely szerint *„fényképek esetén is elegendő, hogy a produktumban az egyéni jelleg valamely minimuma megnyilvánuljon, tehát hogy az ne legyen teljesen meghatározva a körülmények vagy az alkalmazott eszközök által, legyen legalább minimális tere a különböző megoldások közötti emberi választásnak, továbbá hogy ne egy meglévő alkotásnak szolgai másolásáról legyen szó”,* a felhasznált fénykép egyéni, eredeti jellege semmiképpen sem vitatható.

Érdemes utalni az állásfoglalásra, amelyet a WIPO és UNESCO készített egy olyan kormányzakértői értekezletre, amelyet kifejezetten a fényképészeti művek szerzői jogi védelmének a kérdéseiről tartottak. A dokumentum tíz elvet határoz meg a fényképészeti alkotások védelmére. A legelső, PHW1 számú elv (2) bekezdése szerint: minden fénykép, amely eredeti elemet tartalmaz, szerzői jogi védelmet kell, hogy élvezzen. Minden fénykép esetében úgy kell tekinteni, hogy az eredeti elemeket tartalmaz, és hogy ennek megfelelően fényképészeti műnek minősül, kivéve az olyan fényképet, amelynek az esetében a fénykép készítő személynek nincs semmilyen befolyása a kép kompozíciójára vagy más egyéb lényeges elemére.

Az állásfoglalás felsorol számos elemet, amely alapjául szolgálhat egy fénykép egyéni, eredeti jellegének (témaválasztás, fényképezés szögének meghatározása, a képkivágás módja stb.) megállapításához. Kifejtésre kerül benne, hogy gyakorlatilag az emberi lények által készített minden fénykép szükségképpen magában foglal valamely eredetiségelemet. Továbbá ha az eredetiség megállapítható, akkor nincs alap annak kijelentésére, hogy valamely alacsonyabb szintű eredetiség nem elegendő a szerzői jogi védelemhez. A dokumentum szerint csak azok a fényképek zárhatók ki a szerzői jogi védelemből, ahol nincs tere a személyes döntésnek, és nincs lehetőség a kép kompozíciójának a befolyásolására. Az elfogadott irányelvek indoklása az automatikus közlekedés-ellenőrző fényképezőgépek, illetve a pénzbedo-

bással működő fotóautomaták által készített képeket említi olyanokként, mint amelyeket például nem indokolt az említett ismérvek alapján fényképészeti műnek tekinteni.

Az eljáró tanács a fent idézett rendelkezések alapján végezte el az ügy tárgyát képező fényképek vizsgálatát, és megállapította, hogy a három fénykép olyan fotóművészeti alkotásnak minősül, amely megfelel az egyéniség és eredetiség Szjt. által támasztott kritériumainak, és következésképpen azokat szerzői jogi védelem illet meg.

2. A Szjt. 16. § (1) bekezdése alapján „A szerzői jogi védelem alapján a szerzőnek kizárólagos joga van a mű egészének vagy valamely azonosítható részének anyagi formában és nem anyagi formában történő bármilyen felhasználására és minden egyes felhasználás engedélyezésére.” Következésképpen a hivatkozott fényképek felhasználására csak a szerző adhat engedélyt. Amennyiben a gyanúsított megfelelő felhasználási engedély nélkül használta fel a fényképeket, úgy a szerző feljelentőnek (sértettnek) sérültek a szerzői jogai.

A jogsértést kizárná az ún. szabad felhasználás körébe eső magatartás, de ilyen eset az ismertetett tények tükrében nem áll fenn.

Utal a tanács arra, hogy a feljelentő (sértett) szerzőségének kérdése nem volt vitatott, azt az eljáró tanács nem vizsgálta.

3. A kérdés nem szerzői jogi szakértői problémát vet fel, ezért az eljáró tanács álláspont helyett csak tájékoztatást, egyfajta iránymutatást kíván adni.

A vagyoni hátrány összege a feljelentő (sértett) szerző vagyonában okozott kárból és az elmaradt vagyoni előnyből adódik össze. A fényképeknek a perbeli honlapon történő jogosulatlan megjelenítése (nyilvánosságához közvetítése, esetleg többszörözése) útján keletkezett vagyoni hátrány kiszámítása során a Szjt. 16. § (4) bekezdés első mondata releváns, amely szerint: *„Ha a törvény másképp nem rendelkezik, a szerzőt a mű felhasználására adott engedély fejében díjazás illeti meg, amelynek – eltérő megállapodás hiányában – a felhasználáshoz kapcsolódó bevétellel kell arányban állnia”.*

Mint hogy a jogdíjat nem lehet a Szjt. 16. § (4) alapján megállapítani (a feljelentő-sértett-szerző és a gyanúsított közötti eltérő megállapodás nem volt, és a fényképek felhasználásához kapcsolódóan a bevétel külön nem állapítható meg), a releváns piacon hasonló felhasználás engedélyezéséért járó, általánosan kialakult jogdíjmértékekből érdemes kiindulni, a feljelentő vagyonában megalapozottan elvárt jogdíj ugyanis elmaradt.

Az eljáró tanács ismeretei szerint a gyakorlatban az online hírportálok által fizetett jogdíjak összege fényképekként bruttó 3000–9000 forint (a reális összeg szignifikánsan alacsonyabb a feljelentő – sértett – által megjelölt igénynél). Az engedély nélküli felhasználásból a feljelentőt ért vagyoni hátrány tehát megközelítőleg a három fényképért együttesen bruttó 9000–27 000 forint és következésképpen nem éri el a büntetőjogi értékhatárt.

Az eljáró tanács megjegyzi, hogy a fenti kalkuláció során nem vette figyelembe a szerző személyhez fűződő jogainak esetleges sérelmét, amelyekről a vagyoni hátrány megítélésével kapcsolatban a joggyakorlat nem alakított ki a mai napig egységes véleményt.

Dr. Tattay Levente, a tanács elnöke
Dr. Sólyom Ágnes, a tanács előadó tagja
Szamódy Zsolt Olaf, a tanács szavazó tagja

* * *

SZÍNES TÉRBELI VÉDJEGY OLTALMA – „ÁGYAS VEGYES PÁLINKA”- CSOMAGOLÁS, TERMÉK KÜLSŐ MEGJELENÉSÉNEK SZERZŐI JOGI VÉDELME

SZJSZT-30/2017

A NAV a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) 388. § (1) bekezdésének *b)* pontjába ütköző és a (3) bekezdés *c)* pontja szerint minősülő iparjogvédelmi jogok megsértése miatt ismeretlen tettes ellen folyamatban levő büntetőeljárásban felmerülő szakkérdésben a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalának szakértői testületét rendelte ki szakértőként.

A kirendelő határozat értelmében a szakértői vizsgálat tárgya a 218037 számon lajstromozott, színes, térbeli védjegyoltalom.

A kirendelő határozat értelmében a szakértőnek az alábbiakban feltett kérdésekre kell válaszolnia.

1. *A szerzői jogról szóló 1999.évi LXXVI. törvény szerint szerzői jogi oltalmat élvez-e P. J. szellemi terméke, a K. Zrt. tevékenységi körében kitalált és alkalmazott „ÁGYAS VEGYES PÁLINKA” termék látványterve (a csomagolás elemei és annak összehatása) mint alkotás?*
2. *Amennyiben az előbb nevezett szellemi alkotást megilleti az Szjt. védelme, mi a védelmének évszámában kifejezett kezdő időpontja?*
3. *Amennyiben az állapítható meg, hogy P. J. szellemi alkotásának keletkezése korábbi a P. Kft. 218037 szám alatt lajstromozott, színes, térbeli védjegy oltalmának bejegyzése tárgyában tett bejelentésénél, figyelemmel a jelenleg rendelkezésre álló bizonyítékokra és tényekre, valamint a védjegyoltalomról szóló 1997. évi XI. törvény rendelkezéseire, volt-e helye védjegyoltalomban részesíteni az „ALFÖLDÜNK ARANYA ÁGYAS VEGYES PÁLINKÁT”?*

4. *Védjegytulajdonosa lehet-e egy természetes vagy nem természetes személy más természetes vagy nem természetes személy szellemi termékének az alkotás felhasználására adott engedély hiányában?*

A Szerzői Jogi Szakértői Testületnek – az Szjt. 101. § (1) bekezdésében foglaltak szerint – a feltett kérdések közül az 1. és a 2. kérdés megválaszolására van hatásköre. Iparjogvédelmi jogvitás ügyben felmerülő szakkérdésben az SZTNH mellett működő Iparjogvédelmi Szakértői Testület járhat el. Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület szervezetéről és működéséről szóló 270/2002 (XII.20) Korm. sz. rendelet 1–3. paragrafusában foglaltak értelmében a védjegyoltalommal és a védjegyoltalom gyakorlásával kapcsolatos bármely kérdés iparjogvédelmi jogvita körébe tartozik, így a 3. és a 4. kérdés megválaszolása ennek a testületnek a hatáskörébe tartozik.

Jelen ügyben a Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet 6. § (1a) bekezdésének értelmében a testület elnöke által kijelölt egyesszakértő jár el, akinek eljárására az eljáró tanácsra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.

A szakvélemény készítője mindenekelőtt hivatkozik a 156/1999. kormányrendelet 8. §-ának (1) bekezdésére, amely szerint *„a Szakértő Testület nevében az eljáró tanács a feltett kérdések és a benyújtott iratok alapján alakítja ki a szakértői véleményt, a tények megállapítására nem végez külön bizonyítást ...”*.

A szakértői vizsgálat elkészítéséhez a kirendelő határozaton kívül a nyomozati iratok és a védjegyoltalommal ellátott termékről készül színes felvétel áll rendelkezésre.

Tényállás és előzetes megállapítások

A nyomozati iratok – elsősorban a tanúvallomások és a csatolt megállapodások – alapján időben visszafelé haladva a tényállás röviden az alábbiakban foglalható össze.

A P. Kft. a 2015. február 10-én kiállított gyártmánylap alapján előállította az ALFÖLDÜNK ARANYA ÁGYAS VEGYES PÁLINKÁT. A 0,7 l űrtartalmú, ún. colada típusú üveget bordó zárókupakkal, az üveg nyakát körbevevő és az üvegen a címke alatt elhelyezett és azzal rögzített bordó szalaggal látták el, a címkén bordó keretet, továbbá egy további, fekete, pecsétalakú címkét helyeztek el.

A P. Kft. 2015. július 8-án az ALFÖLDÜNK ARANYA ÁGYAS VEGYES PÁLINKA színes térbeli megjelenésére védjegyoltalom bejegyzését kérte. A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala M1501827 ügyiratszám alatt a bejelentést meghirdette, majd 2016. március 18-án kelt határozatával értesítette a bejelentőt, hogy a bejelentés tárgyát képező színes, térbeli megjelenést, mivel az megfelelt a védjegyek és földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvényben (a továbbiakban: Vt.) foglalt feltételeknek, 218037 számon lajstromozta.

A P. Kft. 2017-ben egy meghíúsult kereskedelmi ügylet kapcsán szembesült azzal, hogy a magyarországi piacon a G-V. Kft. a védjegyjaltalomban részesített termékéhez teljesen hasonló kinézetű VEGYES PÁLINKA GYÜMÖLCSÁGYON elnevezésű szeszes itallal van jelen. A P. Kft. a védjegybitorlás miatt feljelentést tett.

A nyomozás során nyert megállapítást, hogy a védjegyjaltalomban részesített termékhez megtévesztésig hasonló szeszes italt a G-V. Kft. a K. Zrt.-vel kötött forgalmazási szerződés, illetve 2016-tól a „szellemi jog hasznosítójával” kötött együttműködési megállapodás alapján gyártja, illetve forgalmazza.

A K. Zrt. a szóban forgó egyedi megjelenésű terméket kb. 2006-ban kezdte fejleszteni. A K. Zrt. tulajdonosa-ügyvezetője P. J. és munkatársa tervei alapján jelentek meg az égetett szeszes italok piacán addig szokásosnak nem tekinthető, 0,7 dl űrtartalmú (colada típusú) pálinkásüvegek, amelyeket dombornyomású sajátos címkével, az üveg nyakán a zárókupak színével megegyező színű rafiaszalaggal láttak el.

A K. Zrt.-től, amely felszámolással szűnt meg, szerződések, illetve kivásárlás útján került a „szellemi alkotásból eredő termék szellemi hasznosítási joga” P. J.-hez, majd a P2 Kft.-hez, illetve együttműködési megállapodás alapján 2016-tól a gyártás joga a G-V. Kft.-hez.

A rendelkezésre álló iratokból megállapítható az is, hogy a P. Kft. által bejelentett, színes, térbeli védjegybajelentést követően az SZTNH által lefolytatott vizsgálat nem tárt fel lajstromozást kizáró feltétlen kizáró okot, ilyen ok fennállását harmadik fél sem észrevételezte, illetve a viszonylagos kizáró ok vonatkozásában nem szólalt fel.

Az eljáró szakértő szakvéleménye

1. *A szakértőnek feltett kérdések közül elsősorban arra kell választ adnia, hogy az ÁGYAS VEGYES PÁLINKA látványterve a csomagolás elemei és annak összahatása mint alkotás szerzői jogi védelem alatt áll-e?*

Az Szjt. 1. § (1) bekezdése értelmében a szerzői jog védelme alatt áll az irodalom, a tudomány és a művészet minden alkotása. Az Szjt. 1. § (3) bekezdésében foglaltak értelmében a védelem fennállásának további pozitív feltétele, hogy az alkotásnak, mint szellemi tevékenység eredményének, egyéni, eredeti jelleggel kell bírnia. A védelem független mennyiségi, minőségi vagy esztétikai jellemzőktől és az alkotás színvonalára vonatkozó értékítélettől.

Az Szjt. 1. §-ához fűzött miniszteri indokolás külön kiemeli: „A törvény a magyar és a nemzetközi szerzői jogi felfogásban egyaránt általánosan elfogadott elvet tükröz annak egyértelművé tételével, hogy a szerzői jogi védelem az alkotást a szerzői szellemi tevékenységből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg. A védelemnek a mű egyéni, eredeti jellegén kívül más feltétele nincs, nem is lehet.”

A miniszteri indokolás ezzel rámutat a törvény szövegében is tükröződő azon elvre, hogy a szerzői jogi védelemnek az olyan tevékenység a tárgya, amely a szerző szellemi alkotását testesíti meg. Olyan szellemi alkotást, amely egyéni abban az értelemben, hogy az adott körülmények között lehetőség van többféle kifejezési módra, s ezek közül a szerző egyéni módon valósítja meg azok egyikét vagy másikat, s amely eredeti abban az értelemben, hogy az nem csupán valamely már meglévő alkotás szolgai másolata.

Ugyanezt az Szjt. 1. § (3) bekezdéséhez fűzött kommentár³ az alábbiakkal kiegészíti: „az alkotás egyéni, eredeti jellegének a megítélése természetesen függ az adott műfajta sajátosságaitól, annak tartalmától”.

A bírói gyakorlat és a Szerzői Jogi Szakértő Testület által adott állásfoglalások nyomán tehát megfogalmazódott az egyéni, eredeti jelleg megállapíthatóságának a minimális feltétele; nevezetesen, hogy a mű ne legyen más mű szolgai másolata. (Szakfordítás szerzői jogvédelme: SZJSZT 22/04,⁴ Műszaki tervek, szakértői vélemények, térképek... szerzői jogvédelme: SZJSZT 25/03,⁵ Grafikai alkotások szerzői jogvédelme: SZJSZT 1/2005⁶).

Az Szjt. a védelem alá tartozó alkotások három fő csoportján belül a teljesség igénye nélkül a védett műfajták példalódzó felsorolását adja. A felsorolás nem teljes, a védett műfajták nem képeznek zárt egységet. A szerzői művek nevesített fajtáinak számos olyan jellegzetessége van, amelyek kihatnak a felhasználás lehetőségére és módjára is.

A felsoroltakon felül a szerzői alkotásoknak sok más egyedi esete is előfordulhat, akár önmagában, akár az alkotások fajtáinak kombinálásával.

Szerzői alkotásnak minősülhetnek pl. a belső terek, a lakberendezés terve, a látványterv, a bábjáték, a fény -és hangjáték, amelyek külön is nevesíthető alkotások összehatása által hoznak létre újabb, külön szerzői védelmet igénylő műalkotásokat.

A vizsgálat tárgyát képező ÁGYAS VEGYES PÁLINKA egy 0,7 l-es, colada típusú üvegpalack, amelyen grafikai eszközökkel sokszorosított, dombornyomásos, egyedi félköríves címkét, az üveg nyakán a címkével és az üveg zárókupakjával színben harmonizáló, a címkével rögzített rafiaszalagot helyeztek el.

Az üveg sajátos formája okán önmagában az Szjt. 1. § (2) bek. o) pont alatt felsorolt *ipari tervezőművészeti alkotás* fogalma alá tartozik.

Az ipari tervezőművészeti alkotás jellemzően valamely sokszorosítható, ipari termelésre (sorozatgyártásra) alkalmas tárgy terve, és/vagy tárgyasult formája, prototípusa. A modell a termék külső megjelenését, esztétikai kialakítását, műszaki jellemzőit célhoz kötötten úgy határozza meg, hogy az ipari technológiai eszközökkel sokszorosítható legyen.

³ Gyertyánfy Péter (szerk.) A szerzői jogi törvény magyarázata. Complex Kiadó, Budapest, 2006, p. 30.

⁴ http://sztnh.gov.hu/testuletek/SZJSZT/SZJSZT_szakvelemenyek/2004/2004PDF/SZJSZT_szakv_2004_022.pdf.

⁵ http://sztnh.gov.hu/testuletek/SZJSZT/SZJSZT_szakvelemenyek/2003/2003PDF/SZJSZT_szakv_2003_025.pdf.

⁶ http://sztnh.gov.hu/testuletek/SZJSZT/SZJSZT_szakvelemenyek/2005/2005PDF/SZJSZT_szakv_2005_001.pdf.

Az eljáró szakértő a rendelkezésére álló anyagban nem talált arra vonatkozó adatot, hogy a palack, illetve külső formájának tervezője is P. J. vagy más nevesíthető személy lenne.

Igaz ugyan, hogy a P2 Kft. és – G-V. Kft között 2016. október 10-én létrejött együttműködési megállapodásban a felek a szerződés tárgyaként a K. Zrt. és G-V. Kft. közti 2009. november 9-i kereskedelmi együttműködési szerződésre, valamint egy 2014. december 20-i gyártási megállapodásra is visszautalnak, *amelynek tárgya az ipari formatervezési mintának minősülő, 0,7 l-es, colada típusú üveg.*

Az iratokból megállapítható még, hogy a palackot egy magyarországi forgalmazón keresztül egy romániai gyártótól szerzik be, de ezen túl az eljáró szakértőnek egyéb források alapján sem sikerült a palack külső formájáról, nevérol, továbbá keletkezéséről hiteles adatot találnia.

A szakvélemény készítője külön vizsgálat tárgyává tette a terméken levő címkét és az üveg nyakán keresztbe vetett rafiaszalagot. A címkét mint alkalmazott grafikai alkotást vizsgálta: a címke alapszínét, a betűk színét, a választott betűtípust, a szöveg, illetve az ábra elhelyezését.

Megállapítható, hogy a címkén szereplő szöveg feltehetően ismert betűkészletből áll. E tekintetben helytállónak tartja és hivatkozik a grafikai alkotások eredetiségének vizsgálatával foglalkozó szakvéleményre, amely a mindenki számára elérhető, meglévő betűkészletből választott betűformák elhelyezését vizsgálva kimondta: „a betűformák megválasztása és a szövegnek a logó struktúráján belüli elhelyezése saját alkotótevékenységnek minősül, még akkor is, ha az egyes alkotóelemek bárki számára rendelkezésre állnak” (Grafikai alkotás szerzői jogi védelme, SZJSZT-1/2005⁷).

Az üveg nyakán elhelyezett rafiaszalag nem olyan elem, ami önmagában megalapozná a termék külső megjelenésének egyedi, eredeti jellegét.

A szakértő megállapítása, hogy *az összhatás, az üvegen megjelenő címke, továbbá a címkével és az üveg zárókupakjával azonos színű rafiaszalag elhelyezése és rögzítése együttesen olyan egyedi, eredeti jellegű kölcsönöz az adott tárgynak, amelytől az a szerzői jogi védelem alá tartozó alkotás szintjére emelkedik.*

A P. J. által a K. Zrt. tevékenységi körében tervezett ÁGYAS VEGYES PÁLINKA csomagolása, a termék látványát meghatározó külső elemek összhatása szerzői jogi védelem alatt áll.

Az eljáró szakértő szükségesnek tartja megemlíteni, hogy a szerzői jogok a természetes személy szerzőt, vagy – a munka- illetve szolgálati viszonyban készült alkotások esetében – a munkáltatót illetik meg. A vizsgálat tárgyát képező ÁGYAS VEGYES PÁLINKA esetében a szerző vagy a szerzők és a zrt. kapcsolata jogilag nem volt dokumentálva, vagy legalábbis az iratok között nem volt fellelhető.

⁷ http://sztnh.gov.hu/testuletek/SZJSZT/SZJSZT_szakvelemenyek/2005/2005PDF/SZJSZT_szakv_2005_001.pdf.

2. *Amennyiben az első pontban meghatározott alkotás szerzői jogi védelem alatt áll, mi a védelem kezdetének évszámban kifejezett kezdő időpontja?*

A szerzői jogi védelmet keletkeztető tény az alkotás létrejötte. Az Szjt. 9. § (1) bekezdésében foglaltak értelmében a szerzőt a mű létrejöttétől kezdve megilleti a szerzői jogok – a személyhez fűződő és a vagyoni jogok – összessége.

A szakértői vizsgálat tárgyát képező mű az ÁGYAS VEGYES PÁLINKA mint egyedi termék *létrejöttének időpontjára vonatkozóan* a szakértő számára a nyomozati iratok állnak rendelkezésre.

A szerző, P. J. tanúvallomásában elmondja, hogy a K. Zrt. saját főzésű pálinkák forgalmazásával kezdett foglalkozni, és ezen tevékenységi körén belül mutatkozott igény egyedi megjelenésű termékek kialakítására. „Ez talán 2006-ban történt.” A termék piaci berobbanását 2008-ra datálja. (Lásd nyomozati iratok, jegyzőkönyv a tanúkihallgatásról, 2017. július 13., 4. oldal.)

A G-V. Kft. képviselője tanúvallomása szerint – aki elmondása szerint végigkísérte az ÁGYAS VEGYES PÁLINKA termék dizájnjának tervezési folyamatát – „[e]z 2008-ban volt”. (Lásd nyomozati iratok, jegyzőkönyv a tanúkihallgatásról, 2017. július 6., 4. oldal).

A nyomozati iratokhoz csatolt *Élelmiszer című kereskedelmi szaklap 2009. évi márciusi és a Pálinkavilág című folyóirat 2009. évi áprilisi számában azonosíthatóan szerepel* a termék, illetve a szerzővel készült riport olvasható.

Az eljáró szakértő megállapítása, *hogy a mű létrejöttének, így a szerzői jogi védelem keletkezésének pontos dátuma nem állapítható meg, az valamikor 2006 és 2009 közöttre tehető.*

Dr. Koltay Krisztina, egyesszakértő

Összeállította: Barsvári Tímea

KÖNYV- ÉS FOLYÓIRATSZEMLE

Thomas L. Friedman: Köszönet a késésért. Optimisták kalauza a boldoguláshoz a gyorsulás korában. HVG Könyvek, 2018; ISBN 9789633047163

„Manapság a technológiai változások ütemét az teszi olyan rendkívülivé, hogy nemcsak a mikrocipek számítási sebessége gyorsul folyamatosan, nemlineáris tempóban, hanem a számítógépek összes többi komponense is.”

„A nagyobb teljesítményű csipek tették lehetővé a fejlettebb szoftverek készítését, majd e fejlettebb szoftverek egy részét arra használták, hogy új tervek készítésével, valamint a csipen egyre csak növekvő komplexitás optimalizálásával gyorsabbá tegyék velük magukat a csipeket.”

„Analitika kérdése az egész.”

(Idézetek a könyvből.)

A könyv fura címe nagyon komoly, értékes tartalmat rejt: *Friedman a létező legfontosabb témáról ír: hogyan alakítja jelenünk a jövőnket, és mit tehetünk ebben*, ezzel segít jobban érteni a hajtóerőket és az összefüggéseket. Igen alapos áttekintésekkel, elemzésekkel, a szakterületek sok jelesétől, köztük vállalati vezető szakemberektől vett idézetekkel igyekszik megérteni, mi megy végbe mostanság, és mire vezethet, illetve mire vezethetjük a dolgok alakulását. Alcímében az „optimisták” talán azokat jelenti, akik remélik, hogy mégiscsak meg lehet érteni mindazt, ami körülöttünk kavarog, s ezzel talán többé-kevésbé urai is lehetünk a jövő alakulásának. A többieknek marad a fanyarabb jelige: „Ha manapság meg tudod őrizni a hidegvéred, talán csak nem érted a helyzetet”, de legalább elkerüljük, hogy „nem is tudjuk, hogy nem tudjuk”.

Friedman háromszoros Pulitzer-díjas újságíró, számos bestseller szerzője. A Wikipedia róla szóló, igen terjedelmes szócikkéből idézve (https://en.wikipedia.org/wiki/Thomas_Friedman#Background) 1983-ban a libanoni háborúban végzett tudósítói munkájáért, 1988-ban az izraeliért, 2002-ben a terrorizmus fenyegetésének nemzetközi hatását megvilágító magyarázatáért kapta a díjat. A HVG ajánlója kiemeli, hogy a The New York Times publicistájaként a külügyekről, a globális kereskedelemről, a Közel-Keletről, a globalizációról és a környezeti kérdésekről ír.

Bemutatkozásaként: „Élvezem, amikor egy összetett témakört megpróbálok elemeire bontani, hogy megértsem, és az olvasóknak is segítsek jobban megérteni – akármi legyen is a téma: a Közel-Kelet, a környezet, a globalizáció vagy az amerikai politika. Demokráciánk csak akkor működőképes, ha a választópolgárok ismerik a világ működését, így lehetnek képesek arra, hogy intelligens döntéseket hozzanak ... Marie Curie szavait még sosem éreztem annyira

igaznak és aktuálisnak, mint amikor a 2016-os amerikai elnökválasztási kampány alakulását figyeltem: 'Az életben nincs mitől félni, csak mindent meg kell érteni. *Most jött el az ideje annak, hogy többet értsünk, és így kevésbé féljünk.*'" (Idézetek a könyvből, kiemelések a recenzió szerzőjétől.) „[N]incs mitől félni csak mindent meg kell érteni”? – ez valóban maxioptimista hozzáállás. Annyiban persze igaz, hogy a megértés csökkentheti a félelmet, ám egyrészt e mind bonyolultabb és polarizáltabb világunkban technikai képtelenség mindent megérteni, másrészt az is meglehet, hogy az ijeszt meg igazán, ha a dolgok mélyére látunk.

Erről szól: „Könyvemben amellet érvelek, hogy *manapság a történelem egyik legnagyobb fordulópontját éljük* – amely talán példa nélkül áll azóta, hogy Johannes Gensfleisch zur Laden zum Gutenberg német kovácmester és nyomdász forradalmasította az európai könyvnyomtatást, utat nyitva a reformációnak. *Bolygónk jelenlegi három legnagyobb hatású erőtenyezője* – a technológia, a globalizáció és az éghajlatváltozás – *egyidejűleg változik, egyre gyorsuló ütemben.* Ennek eredményeképpen társadalmaink, munkahelyeink és a geopolitika megannyi vonatkozása is átalakul, illetve újra kell gondolnunk.”

„*Quo vadis, Domine?*” „Nincs jobb összegzése annak, hogy mi a szándékom ezzel a könyvvel, mint hogy egy kis szünetet tartsak, s kiszakadjak a mindennapos taposómalomból, amely oly sok éven át jutott osztályrészemül a The New York Times újságírójaként – ahol hetente kétszer jelentkeztem saját rovattal –, hogy mélyebben eltöprenghessek a történelem – számomra úgy tűnik – alapvető fordulópontján.” – Ezt magára mondja, de nyilvánvalóan mindannyiunknak hasznos, s talán hamarosan elengedhetetlenné is válik, hogy kiálljunk „a mindennapos taposómalomból”, és megkérdezzük magunkat, merre is megyünk, s vajon ezt akarjuk-e, ha pedig nem, jön a klasszikus kérdés: „Mi a teendő?” A könyv címe is innen – elmondja, hogyan juttatta apró, gondolkodásra fordítható szünetekhez, ha olykor a találkozóról késett a másik.

„*A II. rész arról szól, hogy mit gondolok a gépezet mai működéséről.* Mit gondolok, mely erőtenyezők formálnak át még több mindent, még több helyen, még többféleképpen és még hosszán tartóbb hatással, mint korábban? Annyit mondhatok: a gépezetet a technológia, a globalizáció és az éghajlatváltozás egyidejű, egymással kölcsönhatásban lévő gyorsulása mozgatja.

A III. rész azt írja le, hogy ezek a gyorsuló erőtenyezők miként hatnak az emberekre és a kultúrákra. Vagyis hogyan formálják át a munkahelyeket, a geopolitikát, a politikát, az etikai megfontolásokat és a közösségeket.”

„*A IV. rész a következtetéseimet veszi számba.*”

Az alapfilozófia – és jogos: „Őseink hittek abban, hogy a türelemben bölcsesség rejlik, a bölcsesség pedig a türelemből fakad... A türelem nem egyszerűen a gyorsaság hiányát jelentette számukra. A töprengésnek és a gondolatoknak is teret adott. Ma minden korábbinál több

információval és ismerettel rendelkezünk, *de a tudás csak akkor jó, ha gondolkodni is tudunk róla.*” – Igazából azzal jutunk valóban birtokába a tudásnak, ha gondolkodással feltárjuk a magunk számára a lényegét, megismerjük a fontos vonásait, és mindezzel képessé válunk alkalmazni, sőt talán még továbbgondolni is azt. Hasonló ez ahhoz az úthoz, amelyet gyakran járunk be az innovációs munkában.

A könyv célja: „Ez a könyv egy hosszú véleménycikk a mai világról. Célja, hogy meghatározza azokat a kulcstényezőket, amelyek a világban végbemenő változásokat irányítják, elmagyarázza, hogyan hatnak a különböző emberekre és kultúrákra, és azonosítsa azokat az értékeket és válaszokat, amelyek véleményem szerint a legalkalmasabbak ezen erőtevényezőkhöz kezelésére, hogy a lehető legtöbb helyen, a legtöbb embernek, a lehető legtöbbet hozzuk ki belőlük, valamint hogy tompítsuk a legdurvább hatásait.”

„*Könyvem fő érvelése, hogy a piac, a természeti környezet és a Moore-törvény területein végbemenő akceleráció összessége alkotja a gyorsulás korát, amelyben most vagyunk.* (A Moore-törvény érvényesülésének alakulása és hatásai adják az eszmefuttatás egyik vezérfonalát. Némi egyszerűsítéssel: a Moore-törvény azt a középtávú prognózist adta, hogy elektronikai eszközeink működési sebessége és képességei nagyjából kétfévente megkettőződnek, miközben az áruk csökken – Osman P.) Ezek a mai gépezetet hajtó központi fogaskerekek. *E háromféle gyorsulás egymásra is hat.* Az egyre jobban érvényesülő Moore-törvény nagyobb globalizációt, a nagyobb globalizáció pedig az éghajlatváltozás fokozódását eredményezi, emellett az erőteljesebben érvényesülő Moore-törvény a klímaváltozás több lehetséges megoldásához is vezet, és egyéb kihívásoknak is teret ad – *miközben mai életünk szinte valamennyi aspektusát átalakítja.*” – Ehhez még: a technológia fejlődésével mindinkább nő a kibocsátási képesség, a tőke működésének belső logikája arra ösztönzi a termelőket, hogy igyekezzenek azt maximálisan kiaknázni, amihez viszont az kell, hogy mindinkább teljes körű és akadálymentes hozzáférésük legyen mind az értékesítési piacokhoz, mind a termelési tényezők – beleértve a munkaerőt is – beszerzési piacaihoz. Hasonló hatású, ha a technológia és/vagy a logisztika fejlődésével nő az optimális sorozatnagyság – ez szintúgy egyre nagyobb piaci elhelyezési lehetőségeket kíván. Ez adja a globalizáció megteremtésének egyik fő hajtóerejét. Ehhez járul, hogy a globális telekommunikáció teljesítményének rohamos fejlődése, valamint a szállítási technológiáké, megteremtette a gyártó- és szolgáltatótevékenységek hatékony kihelyezésének lehetőségeit. Ehhez is „akadálymentesítés” kell, azaz globalizáció.

Zavar az erőnkben? „A mai világban a gyorsulás növekedni látszik. Ez nem csak azt jelenti, hogy a változások nagyobb sebességre kapcsolnak. A változások üteme szintén felgyorsul... *Amikor pedig a változások üteme végül meghaladja az alkalmazkodási képességünk határait, 'zavar' támad.* 'Felforgatásról' akkor beszélünk (nyilvánvaló utalás a felforgató innovációkra – Osman P.), hogyha valaki olyan okos dolgot tesz, hogy a következtében mi magunk

vagy a cégünk túlhaladottnak, elavultnak tűnünk. 'Zavar' olyankor keletkezik, amikor az egész környezetünk olyan gyors változásokon megy keresztül, hogy mindenki azt kezdi érezni, nem tud velük lépést tartani. *Jelenleg éppen ez történik. A világ nemcsak gyorsan változik, hanem drámai mértékben át is alakul – máshogy kezd működni, mégpedig rengeteg területen egyszerre. Ez az átalakulás aztán gyorsabban megy végbe, mint hogy képesek volnánk átformálni magunkat, vezetői készségeinket, intézményeinket, társadalmainkat és etikai döntéseinket.*" – Ráadásul az átalakulásokhoz való alkalmazkodás problémája messze nem csak a képességeinkhez kötődik. Az intézményeknek, társadalmaknak, sőt a nagyobb szervezeteknek is megvan a maguk tehetetlensége a reájuk tolt változtatásokkal szemben, Természetükből adódóan igénylik, hogy minél kevésbé háborgassák őket, ne zavarják meg a szokott működésüket, s ezért gyakran keményen vagy épp nagyon is cselesen ellenállnak a változtatásnak.

Rendszerhiba? „Valóban eltérés van a változások tempóváltása és azon képességünk között, hogy kifejllesszük azokat a tanulási, oktatási és irányítási rendszereket, szociális védőhálókat és kormányzati szabályozásokat, amelyek révén a polgárok a lehető legtöbb tudnák kihozni e gyorsulásokból, miközben tompítanak a negatív hatásait. Ahogyan látni fogjuk, jórészt ez az eltérés áll annak a zűrzavarnak a középpontjában, amely olyannyira felkavarja manapság a politikát és a társadalmat a fejlett és a fejlődő országokban egyaránt. Napjainkban talán ez jelenti a legfontosabb kormányzati kihívást az egész világon.”

Alkalmazkodóképességünk fejlődése: „Valóban jó hír, hogy az évszázadok során az írás-olvasás terjedésének és a tudásáramlásnak köszönhetően alkalmazkodóképességünk valamelyest felgyorsult. Alkalmazkodásunk tempója növekszik. Ezer évvel ezelőtt valószínűleg két-három generációra is szükség lehetett, hogy valamilyen újdonsághoz alkalmazkodjunk. 1900-ra ez a periódus egynemzedéknyi időre csökkent. Mára viszont már akkora alkalmazkodóképességre tettünk szert, hogy már tíz-tizenöt év elegendő az újdonságok megszokásához.” – Erős kérdés, hogy változásaink a modern társadalmi-gazdasági-technológiai környezetben mennyire pozitívak vagy épp visszasak, az azonban eléggé egyértelműnek mutatkozik, hogy a fiatalok egyre gyorsabban és természetesebben szoknak hozzá a nekik tetsző újdonságokhoz, legyenek bár azok a csúcstechnológiák gyorsan változó termékei. Talán a legmarkánsabb példák erre a méltatlanul mobiltelefonnak nevezett informatikai platform, az internet, a közösségi médiumok, és mindaz, ami velük jár, belőlük ered. Lehetnek ugyanakkor az alkalmazkodásnak olyan árnyoldalai is, amelyekről még alig beszélünk. Ilyen pl., hogy a kézírás elhagyásával sokat veszíthetünk kezünk finommotoros készségeiből, a fejszámolás elhagyásával, valamint ha a fejünk helyett gépeket és internetet használunk „adatmentésre”, azzal hasonlóképp csökkenhetnek bizonyos agyi képességeink.

Körkép: Teller Ede unokájától, Eric Tellertől idézi, aki „a Google – egyebek mellett a Google önvezető autóját is kifejlesztő – X nevű kutatási és fejlesztési laboratóriumának vezérigazgatója”: „Még ha az emberek és a társadalmak folyamatosan alkalmazkodtak is a változásokhoz, a technológiai változások manapság annyira felgyorsulnak, ami már meghaladja

azt az átlagos ütemet, amellyel a többség képes befogadni őket. Sokan már nem tudunk lépést tartani velük. Ez pedig kultúrsokkot, szorongást okoz. Emellett *azt is megakadályozza, hogy teljes mértékben részesüljünk a naponta megszülető új technológiák áldásaiból.* ... Az elmúlt évszázad folyamán bőven jutott időnk arra, hogy a szabályokat az új innovációkhoz is hozzáigazítsuk. Manapság azonban a tudomány fejlődése olyan földcsuszamlásszerű változásokat hoz, hogy a jogalkotók és az önkormányzatok lélekszakadva igyekeznek mindezzel lépést tartani, a csúcstechnológiai vállalatok nehezen viselik az idejétmúlt és gyakran értelmetlen szabályokat, az emberek pedig már nem is tudják, mit gondoljanak.” S egy példa: „Az okostelefon-technológia létrehozta az Ubert, de mire a világ kitalálná, hogyan szabályozza az utazásmegosztó szolgáltatásokat, az önvezető autók megjelenése máris elavulttá teszi majd ezt a szabályozást.”

„Ha manapság a társadalom technológiai platformja 5-7 év alatt lecserélődik, de 10-15 évig is eltart, amíg alkalmazkodunk hozzá, akkor Teller magyarázata szerint *mindnyájan kiszolgáltatottnak érezzük magunkat, mert képtelenek vagyunk olyan gyorsan alkalmazkodni, ahogyan a világ változik.* Mire hozzászokunk egy változáshoz, addigra már nem is az a kor éppen uralkodó változása – új változásnak kell megfelelni.”

„Még a területek szakértői sem képesek megjósolni, mi történik a következő évtizedben vagy évszázadban – folytatta Teller. – *Az új technológiák jövőbeli potenciáljának vagy nem várt hátrányos következményeinek biztos ismerete nélkül szinte lehetetlen az olyan jogszabályalkotás, amely úgy támogatná a fejlődést, hogy minden mellékhatásával szemben képes védelmet nyújtani.* Vagyis ha igaz az, hogy manapság 10-15 év kell ahhoz, hogy megismerjünk egy új technológiát, és a társadalom biztonsága érdekében megalkossuk a szükséges új törvényeket és jogszabályokat, milyen szabályozás várható el, amikor egy technológia a megszületését követő 5-7 éven belül már le is cserélődik? Ez nem kis gondot okoz.”

Friedman idézetében Teller azt is felveti, kissé talán szakszerűtlenül, hogy miként áll helyt a mai szabadalmi rendszer, „ha 4-5 év múlva a legtöbb új technológia már elavult lesz”. Szerinte „Mindez azt jelenti, hogy *a technológia világában a szabadalmak egyre inkább elveszítik a jelentőségüket.*” – Ami nem feltétlenül helytálló következtetés. Alighanem az a reális, hogy a gyorsan avuló technológiák és árucikkek világában a szabadalmak kiaknázásához más stratégia szükséges. Régóta alkalmazzák az eddig is gyorsan avuló árucikkeknel az ún. piaclefölözési stratégiát. Ez azt jelenti, hogy „egészpályás lerohanással” úgy dobják piacra az árucikkeket, hogy ekként lefölözzék az irántuk jelentkező fizetőképes kereslet javát, mielőtt a versenytársak is megjelennek hasonlókkal. Ennél a stratégiánál kiválóan hasznosulhat a szabadalmi oltalom.

Visszafogni a fejlődést? „Mindez annak a jele, hogy 'társadalmi struktúráink képtelenek lépést tartani a változásokkal' – mondta Teller. Az embernek az az érzése támad, hogy minden mindig felzárkózási üzemmódban működik. Mit lehet ilyenkor tenni? Bizonyára nem akarjuk lassítani a technológiai fejlődést, és a szabályozással sem szeretnénk felhagyni. Egyetlen

megfelelő válasz létezik csupán, jelentette ki Teller, ha igyekszünk javítani a társadalom alkalmazkodóképességén. Ez az egyedüli módja annak, hogy megszabaduljunk a technológiai kérdéseket övező, széles körűvé vált szorongástól.” – Már némi hozzáértéssel is nyilvánvaló, hogy ha akarnánk, sem lassíthatnánk a technológiai fejlődést, hiszen olyan nagy és alapvető érdekek hajtják, amelyek akár ellenállhatatlan erővel és eszközökkel is átsegítik minden mesterséges akadályon.

Újrahozalozni: „Vagy visszafogjuk a technológiai fejlődést – érvelt Teller –, vagy tudomásul vesszük, hogy az emberiségnek egy új kihívással kell szembenéznie: újra kell hozaloznunk társadalmunk eszközeit és intézményeit, hogy segítségükkel képesek legyünk a lépéstartásra. A változással szembeni rossz érzésünk orvoslására az első opció – próbálni lassítani a technológiai fejlődést – tűnhet a legegyszerűbb megoldásnak, de az emberiségnek olyan, maga által teremtett katasztrofális környezeti problémákkal kell szembenéznie, hogy nem lesz jó vége, ha homokba dugjuk a fejünket. A világ nagy problémáinak többségéhez a tudomány fejlődése szolgáltat majd megoldást.” – Igen, ez az „optimisták kalauza”. A realisták nehezen zárhatják ki egy harmadik kimenetel – nem opció, mert nem választás kérdése! – lehetőségét: azt, hogy megroppan a nyugati termelési mód évszázadok óta uralkodó paradigmája, s ez takarítja el a jelenlegi problémákat és belső ellentmondásokat, különös tekintettel az évenkénti növekedés állandó erőltetése és az erőforrások véges volta közötti növekvő feszültségekre.

A jobbitó szándék itt mintha kissé elragadná a szakértőt: „Az emberiség alkalmazkodóképességének növelése, érvelt tovább Teller, 90%-ban a tanulásra való optimalizálásról” szól – olyan eszközök alkalmazásáról, amelyek elősegítik a technológiai innovációk átültetését a kultúránkba és a társadalmi struktúráinkba. Minden intézménynek egyre rugalmasabbá kell válnia: készen kell állniuk arra, hogy késedelem nélkül kísérletezzenek, és tanuljanak az elkövetett hibákból. ... Az egyetemek manapság oktatási anyagaik korábbinál jóval gyorsabb és gyakoribb megújításával kísérleteznek, hogy lépést tartsanak a változások sebességének felgyorsulásával. A kormányzati szabályozás területén is hasonló szemléletre van szükség. Az ott dolgozóknak éppoly innovatívnak kell lenniük, mint az innovátoroknak – és a Moore-törvény sebességével dolgozniuk.” – Ó, ha ez elhatározás kérdése lenne! „Írók, alkossatok remekműveket” íratta a kongresszus falára Zsdanov elvtárs, de mire ment vele? Az pedig aligha vitatható, hogy a kormányzati szabályozásban az ésszerű stabilitás és kiszámíthatóság a legfontosabb, és még az alkalmazkodás oltárán sem áldozható fel.

Innovációmenedzsment mai módon: „Az innováció – jelentette ki Teller – a kísérletezésnek, tanulásnak, ismereteink alkalmazásának és az értékelésnek (hogy siker-e vagy kudarc az eredmény) a ciklusából áll. A kudarc okot ad arra, hogy újrakezdjük az egész ciklust.” Teller ezt üzeni a kollégáinak: „Azzal nem foglalkozom, hogy mekkora előrelépést értetek el a hónapban. Nekem az a feladatom, hogy fokozzam a haladási sebességeket – hogyan követhetjük el ugyanazt a hibát feleannyi idő alatt, és feleannyi pénzért?” – Ez így roppant frapáns, de nyilvánvaló túlzás. Csökkenteni az idő- és pénzvesztéset, ez valóban elsőrendű

fontossággal bír, talán jobban, mint valaha. Ám a piaci cégek Szent Grálja a nyereség, a növekedés, a félelmetes részvényesi érték, és – a mindenféle szép frázisok ellenére – innovációs munkájuk is elsősorban ezt szolgálja. Ha netán Teller nem nézné a fejlesztőcsapat által elért előrelépést, ami felettebb valószínűtlen, akkor nézi más, aki neki is kellő fejfájást okoz, ha ez az előrelépés elmarad a cég igényétől.

Termelékenység, hatékonyság, versenyképesség – hosszú idő óta a gazdasági tevékenységek, s persze az azokat szolgáló, támogató fejlesztőmunka varázsszavai. Igen érdekes belegondolni, mely területeken működik a Moore-törvény, melyeken nem, és hogyan rendezheti ez át eszközeink világát, s vele mindent, ami rájuk épül.

„Ha Brian Krzanich, az Intel vezérigazgatója érzékeltetni szeretné a Moore-törvény hatását, a következő példával él: ha vesszük az Intel 4004-es, első generációs mikrocipjét 1971-ből, valamint a legutóbb piacra került hatodik generációs Intel Core mikroprocesszorát, akkor azt látjuk, hogy ez utóbbi 3500-szoros teljesítményt, 90 000-szeres energiahatékonyságot kínál 60 ezerszer alacsonyabb áron. Az Intel mérnökei elvégeztek egy hozzávetőleges számítást, hogy még szemléletesebbé tegyék az összehasonlítást: *mi lenne, ha egy 1971-es bogárhátú Volkswagen ugyanakkora ütemben fejlődött volna, mint a Moore-törvény alapján a mikroprocesszorok?* A következő számokat kapták: ma egy Bogár közel 500 ezer km/h-s sebességre lenne képes. Egy liter benzinnel több mint 850 ezer km-t tudna megtenni, az ára pedig mindössze négy cent lenne! Az Intel mérnökei azt is kiszámították, hogy ha a személygépkocsik üzemanyag-hatékonysága a Moore-törvény ütemében fejlődött volna, akkor egyetlen tankolásnyi üzemanyag gyakorlatilag egész életünkre elegendő lenne az autóvezetéshez.” – S ha tudomásul is vesszük, hogy a Moore-törvény felforgató innovációk bázisán érvényesül, és a hagyományos iparágakban csak jóval lassabban törnek előre hasonló hatások, a „Moore-ágazatok” termékei és szolgáltatásai rohamosan épülnek be a legkülönbözőbb technológiáinkba, eszközeinkbe és szolgáltatásainkba, és „okosítják fel” azokat. Ebben meghatározó szerepet játszik az az erős és fokozódó kínálati nyomás, amellyel a „Moore-ágazatok” keresik maguknak az új felvevőpiacokat.

A fejlődés hihetetlen íve: „1996-ban az amerikai kormányzat útnak indította Gyorsított Stratégiai Számítógépes Kezdeményezés (ASCI) programját. Az ASCI-programhoz a meglévő gépek számítógépes teljesítménye nem volt elegendő. A válasz az ASCI Rednek elnevezett számítógép üzembe helyezése volt. Úgy tervezték, hogy az első olyan szuperszámítógép legyen, amelynek feldolgozási sebessége meghaladja az egy teraflopot. A Red nagyjából 2000 végéig volt a legnagyobb teljesítményű szuperszámítógép a világon. Tegnap kipróbáltam egy olyan gépet, amely 1,8 teraflopos műveleti sebességre képes. Ezt a Red-egyenértékű gépet PlayStation 3-nak hívják, értékesítése 2006-ban kezdődött. A Red majdnem akkora helyet foglalt el, mint egy tenispálya, áramfogyasztása annyi volt, mint 800 családi házá összesen, és 55 millió dollárba került. A PS3 befér a tévé alá, sima hálózati konnektorral működik, és 200 angol fontnál kevesebért megvehető.” – Ó, irgalom atyja, hamarosan be-

leintegrálják ezt is a mobiltelefonunkba, vagy már az azt leváltó kitűzőnkbe? És a látóhatár szélén már ott dereng a kvantumszámítógép.

„Érzékelünk, tehát tudunk”: Mai világunk további meghatározó jellemzője az intelligens eszközök gyorsuló terjedése (újabb terepe a „Moore-iparágak” nyomulásának). „A technológiai gyorsulás talán legfontosabb és legkevésbé várt következménye ugyanis, hogy *napjainkban még az olyan közönséges tárgyak, mint a tűzcsapok és a szemeteskukák, is okos eszközzé válnak...* [Ezeket] egy másik gyorsulás teszi annyira okossá, amely ugyan nem áll közvetlen kapcsolatban magával a számítástechnikával, de alkalmazási lehetőségeinek kiterjesztésében manapság döntő jelentősége van: *a szenzorok fejlődésének felgyorsulása. ... A környezetünk érzékelésére és digitalizált adatokká alakítására vonatkozó képességeink hatalmas bővülését az anyagtudomány és a nanotechnológia terén elért azon áttörések tették lehetővé, amelyek által a szenzorok olyan kicsik, olcsók, okosak, hő- és hidegtűrők lettek, hogy telepítésük és rögzítésük a szélsőséges körülmények közötti igénybevétel mérésére, majd a mért adatok továbbítására is könnyűvé vált. Ma már a 3D festékezésnek (3-D inking) nevezett eljárással felfesthetjük őket bármilyen gép, épület vagy motor bármely részére.*”

Ezzel pedig újabb, beláthatatlan távlatokat nyitó fejlődés indulhatott: *a dolgok internete*. „Azzal, hogy a GE bárhová tud szenzorokat telepíteni, elősegíti az ’ipari internet’, más néven ’a dolgok internete’ (a kettő valójában nem azonos, az utóbbi felöleli a legkülönbözőbb alkalmazásokat és eszközöket – pl. a hűtőgép érzékeli, hogy mi van fogytán, megrendeli, és ráküldi a mobilunkra, hogy menjünk érte, mert a buta jószág maga még nem tud autót vezetni – Osman P.) megvalósítását, ugyanis képessé teszi a ’dolgokat’ arra, hogy érzékelőket hordozzanak magukon, tudósítsanak az aktuális állapotukról, s így azt is megengedjék, hogy válaszul a teljesítményüket kiigazítsák vagy előre jelezzék. *A dolgok internete olyan idegrendszer hoz létre – magyarázta Ruh (a GE digitalizációs vezetője – Osman P.), amely képessé teszi az embereket arra, hogy lépést tartsanak a változások ütemével, hasznosabbá tegyék az információterhelést, valamint hogy alapvetően ’minden tárgyat intelligenssé tegyenek.’*”

További beláthatatlan távlatok: avagy korunk egyik legfontosabb erőforrása, a big data: „Mark Bohr, az Intel főmunkatársa így fogalmazott: ’A big data nem létezhetne a Moore-törvény nélkül. Biztosította a nagyobb memóriát, az intenzívebb számítási kapacitást, valamint mindazt a teljesítményt, hatékonyságot és megbízhatóságot, amelyre a nagy szerverfarmoknak szükségük volt a feldolgozási teljesítmény kezeléséhez. Ha e szervereket vákuumsövekből hozták volna létre, egy Hoover-gát nagyságú vízerőműre lenne szükség minden egyes szerverfarm működtetéséhez.’ – Persze, hogy „nem a kakas ébreszti a reggelt”, és a Moore-törvény csak leírja, de maga nem generálja a fejlődést. Érdekes módon, ez a fura és irreális oksági kapcsolat másutt is előjön. A big data viszont valóban nem létezhetne az exponenciális fejlődés nélkül.

Fejlesztések kéz a kézben a csillagos éjig! „Ám nemcsak a hardvernek tulajdonítható, hogy a big data valóban hatalmas adatmennyiségekkel képes dolgozni, hanem egy

szoftverinnovációnak is – talán a legfontosabbnak az elmúlt évtizedben, amelyről ez ideig nem sokat hallottunk. Ez a szoftver egymással összekapcsolt számítógépek millióinak tette lehetővé, hogy egyetlen számítógépként működjenek, és tette kereshetővé az adatokat egészen addig a szintig, hogy még azt a bizonyos tűt is meg lehessen találni a szénakazalban.” – A szoftver, pontosabban szoftvercsalád fejlesztését egy szintű végeláthatatlan lehetőségeket nyitó innováció, a nyílt forráskód alkalmazása segítségével viszik tovább. Így „vált mára a Hadoop (ez a szoftver neve) az adatelemzések fő operációs rendszerévé”, s Friedman számos példáját mutatja be úttörő alkalmazásainak. „A Google ma ügyel arra, hogy úgy ajánlja bigdata-eszközeit a közönségnek, mint amelyekkel a Hadoop egy teljesen új ágazatot hozott létre.” – Így-úgy talán valamicskét sejtjük, ki-ki mennyire, hogy milyen szédületes és beláthatatlan technológiai, informatikai és logisztikai komplexum rejlik a mai életünk eszközei és egyéb kiszolgálói mögött, vagy legalább azt, hogy milyen keveset tudunk róluk. Ez a kötet, Friedman részletes leírásaival és magyarázataival igen sok újat mond erről is.

És jellemző e „kéz a kézben” – egymást segítő, egymást hajtó – fejlődésre az idézet e szoftver létrehozójától: „A Google pár évvel előttünk jár a jövőben – mondta végezetül Cutting –, és e tanulmányaik a jövőből küldött üzenetek, amelyeket mi mind követünk. Most viszont már ők is követnek minket – a folyamat kezd kétirányú lenni.”

A big data világának jövőképéből: „Manapság mindenki benne van a bigdata-üzletben – vagy legalábbis azok a vállalatok, amelyek fenn akarnak maradni. Az adatállomány ma az új olaj. Azok lesznek a győztesek, akik a legjobban értnek a bányászatához – azaz az adatok digitalizálásához, felhalmozásához és tárolásához, aztán algoritmusok segítségével az elemzéséhez, optimalizálásához, testre szabásához, megjövendöléséhez és automatizálásához, hogy ezáltal tökéletesítsenek minden lehetséges szolgáltatást, dizájn, vásárlói tapasztalatot vagy gyártási folyamatot. Akik pedig lemaradnak, öt év múlva már nem lesznek közöttünk. Mégpedig azért nem, mert azok között, akik a big data használatával mesterséges intelligenciát hoznak létre az adatok elemzéséhez, optimalizálásához, testre szabásához, megjövendöléséhez és automatizálásához, és azok között, akik ezt nem teszik, ordítóan nagy lesz a különbség.”

A big data gazdasági mennyekbe emelő „angyali köre”: „Minél jobb a termékünk, annál több adatot gyűjthetünk; minél több adatot gyűjtünk, annál több tehetséget vonzhatunk magunkhoz; és minél több tehetséget vonzunk magunkhoz, annál jobb lesz a termékünk. Ez egy pozitív öngerjesztő folyamat, az Egyesült Államok és Kína pedig már felhalmozott annyi tehetséget, piaci részesedést és adatot, hogy működésbe lendítse ezt az 'angyali' kört.”

A jövő: „Amint elérjük, hogy mindenki összekapcsolódjon – és ez a nap egy évtizeden belül elérkezik, ebben biztos vagyok –, az így létrejövő kollektív szellemi kapacitás elképesztő lesz. (Ezt nevezi el Friedman szupernóvának – Osman P.) Ez a technológiai szupernóva exponenciálisan gyorsuló ütemben, folyamatosan szabadítja fel az energiát – mivel a Moore-törvény exponenciális ütemének megfelelően minden alapvető összetevőjének költsége csökken, teljesítménye pedig nő. Ez az energiefelszabadítás pedig lehetővé teszi gyakorlatilag

minden olyan, ember alkotta rendszer átformálását, amelyre a modern társadalom épül – és e képességek bolygónk úgyszólván minden lakójára kiterjeszkednek majd. Minden megváltozik, és ez mindenkit érint – pozitív és negatív módon egyaránt.”

Big is beautiful – ha „data”. Nem az, ha „trouble” – és bizony az utóbbi lesz, ha a területet tovább fesztjük. A többit tessék felfedezni – remek kaland!

Dr. Osman Péter

* * *

*Tim O'Reilly: WTF? Miért rajtunk múlik, hogy mit hoz a jövő? Typotex, 2018;
ISBN 9789632799964*

A technológiák exponenciálisan gyorsuló fejlődésének korát éljük, s ez izgalmas kettősséggel szembesít. Egyrészt, rohamosan szűkülni látszik az eseményhorizont, ameddig legalább többé-kevésbé megbízhatóan becsülni tudjuk a jövő alakulását. Másrészt, mindinkább nyilvánvaló, hogy a jövő sorsdöntő változásokat hoz az ember számára. O'Reilly, aki maga is hangsúlyozza az utóbbit, így a kérdések legfontosabbját teszi fel: „Miért rajtunk múlik...?” Ennél már csak az fontosabb, *vajon tényleg rajtunk múlik-e?*

A *WTF-szenárió*: „A WTF, vagyis 'Mi a f...?!'* szófordulattal az elképedésünket fejezzük ki. Azonban a mesterséges intelligenciáról, önvezető autókról, drónokról és hasonló technológiákról szóló híreket olvasva sokan inkább mélységes nyugtalanságot, vagy akár rémületet éreznek. Aggódnak, hogy vajon a gyermekeiknek lesz-e még munkájuk, vagy addigra teljesen átveszik az emberek helyét a robotok. Ők is azt mondják, WTF, de merőben eltérő hangúlyl: belőlük káromkodásként tör elő.

Elképesztő: telefonok (valójában telefonalakú, mind összetettebb informatikai platformok – Osman P.), amelyek segítenek megtalálni a legjobb éttermet a környéken, megmondják, hogy milyen útvonalon jutok el leggyorsabban a munkahelyemre; mesterséges intelligenciák, amelyek híreket írnak az újságba, vagy tanácsokat adnak az orvosoknak; 3D nyomtatók, amelyek emberi 'cserealkatrészeket' gyártanak; génszerkesztés, amivel betegségeket gyógyíthatunk, vagy kihalt állatfajokat támaszthatunk fel; újfajta vállalati formák, amelyek on-demand szolgáltatást nyújtó munkavállalók ezreit irányítják, hogy a fogyasztó egyetlen gombnyomással hozzájusson ahhoz, amire vágyik.

* What the fuck? (Mi a f...?) [a szerk.]

Rémisztő: félelem attól, hogy a robotok és a mesterséges intelligenciák elveszik a munkánkat, és míg tulajdonosaikat bőségesen megjutalmazzák, a korábban középosztálybeli dolgozókat kiszolgáltatott szegényekké teszik ... félelem a kevéssé értett pénzügyi termékektől és a nyereségmaximalizáló algoritmusoktól, amelyek romba dönthetik az egész világgazdaságot, és emberek millióit űzhetik el az otthonukból; valamint egy megfigyelésre épülő társadalomtól, amely nyomon követi minden lépésünket, és vállalati, illetőleg kormányzati adatbázisokban tárolja el.

Mi a közös a mesterséges intelligenciában, az önvezető autókban, az on-demand szolgáltatásokban és a növekvő jövedelmi egyenlőtlenségben? *Egytől egyig azt üzenik, tisztán és jól érthetően, hogy jelentős változásokra kell számítanunk a munka világában, az üzleti életben és a gazdaságban egyaránt.*” (Idézetek a könyvből, kiemelések a recenzió szerzőjétől.)

A jelenséget régóta ismerjük, a felforgató technológiaváltások keltette félelmet és az ellenkezés hiábavalóságát szintűgy. Most azonban minőségi különbség érződik: „*Mindez el-képesztő és egyben rémisztő, ráadásul irtózatossággal száguld valahová. Hanyatt-homlok rohanunk egy új világ felé, amelyet a technológiai fejlődés alakít felfoghatatlan és több okból is félelmetes módon.*” S a kép további meghatározó része: rémisztő, ahogy a társadalmakban mindinkább a modern információtechnológiák – tömegműmediumok, közösségi hálók – uralják a közbeszédet és a közgondolkodást, szintűgy a közösségi értékrendet, s úgy gyúrik maguk alá az emberek gondolkodását, hogy azok ezt észre sem veszik.

A mai alapkérdések: „Amikor felkiáltunk, hogy WTF, azt kellene kérdeznünk: Mit hoz a jövő? Hová vezet minket a technológia? *A legfontosabb kérdés pedig így hangzik: milyen szerepet játszunk mi a jövővel kapcsolatos döntésekben? Élhetőbb világot eredményeznek-e a választásaink?*” – Igen, milyen szerep juthat az embernek a növekvő tőkekoncentrációval, a termelés és az egyéb gazdasági tevékenység feletti uralomnak, másrészt a közgondolkodás irányításának növekvő koncentrációjával szemben? S mi is valójában az „élhetőbb világ”, ha az értékrend és a fenntarthatóság mindinkább egymást kizáróvá válik?

O'Reilly kompetenciája: „*A technológiai fejlődés 'evangélistájaként', könyvkiadóként, konferenciaszervezőként és befektetőként egész pályafutásom során a fentiekhez hasonló kérdésekkel viaskodtam.* Cégem, az O'Reilly Media azon dolgozik, hogy megtalálja a jelentős innovációkat, hírt adjon róluk, és ezáltal felerősítse hatásukat, felgyorsítsa elterjedésüket. Igyekszünk vészjelzést leadni olyankor, amikor a megszokott üzleti vagy társadalmi szabályokat felforgató technológiai változások félreértése tévútra vihet. *Az évek során számtalan technológiai fellendülésnek és bukásnak voltunk szemtanúi, végignéztük, amint látszólag megállíthatatlan cégek eljelentéktelenedtek, és ezzel egyidejűleg néhány kezdeti szakaszban lévő technológia, noha senki sem vette komolyan, az egész világot megváltoztatta.*”

Unikornisok, megszállottak, sikeres innovátorok: „A több mint egymilliárd dollárra becsült startupok érthető módon kiemelt figyelmet kapnak, már külön nevük is van: unikornisoknak hívják őket. Ez a legfelkapottabb kifejezés manapság a Szilícium-völgyben.

... De még ha sikeressé is válnak ezek a cégek, akkor sem számítanak a legbiztosabb irányjelzőnek a jövő szempontjából. Az O'Reilly Mediánál *teljesen másféle jelekre tanultunk meg ráhangolódni* akkor, amikor megfigyeltük az innovátorokat, akik elhozták az internetet és a fejlődését lehetővé tevő nyílt forráskódú szoftvert. Élvezetből és kíváncsiságból cselekedtek, nem a meggazdagodás vágya hajtotta őket. *A radikálisan új iparágak nem akkor születnek, amikor a kreatív vállalkozók kockázatitőke-befektetőkkel találkoznak. Nem: ezek létrejöttéhez olyan emberekre van szükség, akik a látszólag megvalósíthatatlan jövőképek megszállottjai.* – De bizony, hogy olyan tőke is nélkülözhetetlen hozzá, amely képes és hajlandó is vállalni a nagystílú innovációk megvalósításával óhatatlanul együttjáró kockázatokat! „Egyedül nem megy!” – a híres 3F finanszírozás (founder, family and friends, rossz nyelvek szerint family, friends and fools) már a felfutás elején kifulladás, banknak, hagyományos befektetőnek pedig ez a pálya túl kockázatos.

„Egész pályafutásom azzal telt, hogy effajta unikornisok nyomában jártam. *Tehát miről ismereszik fel az igazán elbűvölő, varázslatos unikornis?*

1. Elsőre hihetetlennek tűnik.
2. Változtat azon, ahogyan a világ működik.
3. Új szolgáltatások, valamint újfajta állások, üzleti modellek és iparágak ökoszisztémáját hozza létre.”

„*A sikeres innovátorok nem arra kérik fogyasztóikat és ügyfeleiket, hogy csináljanak valami mást, hanem arra kérik őket: váljanak valaki mássá. ... A sikeres innovátorok arra kérik a felhasználókat, hogy fogadjanak el – vagy legalábbis toleráljanak – új értékeket, új képességeket, új viselkedésformákat, újfajta szókincset, új ötleteket, addig ismeretlen elvárásokat és igényeket. A sikeres innovátorok átalakítják az ügyfeleiket.*

A nagy kelepce: „Mindezek a technológiák additívak és persze addiktívak. Ahogy egymáshoz kapcsolódnak és egymásra épülnek, egyre erőteljesebbek lesznek, és mindinkább mágikussá válnak. *Ha egyszer hozzászoktunk az összes új szupererőnkhez, az élet olyan sivár lenne nélkülük, mintha a varázspálcánk visszaváltozna közönséges bottá.*” – Fontos tudnunk, hogy mindezekben a saját gépeink egyre inkább csak intelligens terminálokként működnek, és a szolgáltatásokat rohamosan bővülő és okosodó rendszerek, és azok együttműködései adják. Ha belegondolunk: WTF!: ezek úgy átalakítják életünk szinte minden részét, hogy egyre kevésbé tudunk megenni nélkülük! WTF!: azzal, hogy létünk mind több mozzanata, cselekedeteink, kapcsolataink, hollétünk megjelenik ezekben a rendszerekben – általuk keresünk információt vagy épp szórakozást, kommunikálunk, építünk-tartunk kapcsolatokat, akár szervezkedünk, szerezzük be szükségleteink kielégítéseit – egyre inkább korlátlan betekintést kapnak rólunk azok, akik ezekhez hozzá tudnak férni. További, gyorsan növekvő új kitettségünk forrásának pedig ott van a dolgok internete. WTF!: egyre inkább függővé válunk ezektől a rendszerektől, hiszen mindinkább bennük tároljuk az életvitelünkhöz és a tevékenységeinkhez szükséges adatokat és információkat, általuk kapcsolódunk a világhoz, a privát, a közéleti, a társasági/közösségi, az üzleti és a munkakapcsolatainkhoz. Úgy élünk,

hogy lassacskán a régi francia királyok állítólagos szavával elmondhatjuk: ami pedig az úgynevezett életet illeti, azt a gépeink majd elvégzik helyettük! A gépeink pedig ezzel így-úgy fölénk is kerekednek, s az is, aki hozzájuk fér.

A könyv egyik kulcstémája: „Ezeket a szolgáltatásokat emberi programozók alkották, de a jövőben egyre nagyobb mértékben a mesterséges intelligencia teszi lehetővé a működésüket. Az MI sokak számára ijesztő kifejezés – azonban ez a következő lépcsőfok az unikornis fejlődésében, melynek során elképesztőből hétköznapivá válik. (‘Hétköznapivá’: az innováció alapvető része, hogy az újdonságot sikeresen hasznosítsák a gyakorlatban, tehát az ’nagy eredményből’ hétköznapi előnyök forrásává válják – Osman P.) Noha a mesterséges intelligencia vagy MI megnevezések egy ténylegesen autonóm intelligenciára utalnak, a valóságban ettől még igen messze járunk. Az MI egyelőre csupán eszköz, amelyet az ember irányít. A könyv egyik kulcstémája ennek az irányításnak a természete, és az, hogy miképp gyakoroljuk. Az MI-ben és más unikornis-technológiákban is benne rejlik a lehetőség, hogy egy jobb világot hozzanak létre ... De vajon arra használjuk-e, hogy segítségével jobbá tegyük a világot? Vagy a jelen legrosszabb tulajdonságait erősítjük fel általa?” – WTF!: Igazából nem is tudjuk, miben mennyire született már meg az autonóm vagy ahhoz mind jobban közelítő MI. Volt, hogy ez a Gólem már elszabadult – tőzsdei automatikák egymást közti kereskedését bánhattuk. Az is biztos, hogy egy bonyolult rendszerben mindig több lehetőség van, mint amit az alkotói beletterveztek vagy akár csak felismertek. Történekekből tudjuk majd meg, mennyi önállóságra válhatnak képessé gépeink. Arról pedig fogalmunk sem lehet, mi minden rejlik vagy készül a katonai boszorkánykonyhákban. Ami viszont a világ jobbá tevését illeti, ebben állandó harci kérdés, hogyan osztoznak annak szereplői a fejlődés hozadékán – ez e könyvben is O’Reilly egyik fontos témája. A csúcstechnológiák ajándékai tekintetében szintén itt kísért a „Timeo Danaos...” gondolata.

O’Reilly tétele: „Mindeddig úgy tűnik, inkább a rémisztő WTF kerekedik felül. A negatív hatások már napjainkban is érződnek. Amerikában a történelem folyamán először fordul elő, hogy a várható élettartam csökken; és az amerikai ipar egykor virágzó fellegvárai túlságosan is gyakran válnak a reménytelenség földjévé. Mindannyiunk érdekében más utat kell választanunk. A munkahelyek elvesztése és a gazdasági mélyrepülés nem elkerülhetetlen következmények.” – Ez azonban így inkább kincstári optimizmusnak hat, s a folytatásban adott magyarázat sem mindenben meggyőző.

„Az üzleti szféra nagyobb részére mélységes fantáziátlanság és akarathiány jellemző. Túl sok olyan cég jut minden egyes Elon Muskra, amelyik csak arra használja a technológiát, hogy lefaragja a költségeit és növelje a részvényei értékét. Mindeközben egyre gazdagabbakká teszik azokat, akiknek lehetőségük van befektetni a piacokon egy egyre növekvő réteg kárára, amelynek erre soha nem lesz esélye. A döntéshozók tehetetlenek, mert feltételezik, hogy a technológiai fejlődés útja eleve elrendelt, ahelyett, hogy belátnák: ez olyasmi, amit mi magunk alakítunk.” – Ez utóbbi állítás meglehetősen kétes, az azonban igaz, hogy a

döntéshozókat igen erősen gúzsba köti a mai termelési mód paradigmája, amelyben a jövő megalapozása, azt ezt szolgáló befektetés, fejlesztés ritkán mentség, ha az azonnali eredmények elmaradnak az elvárásoktól.

O'Reilly kritériuma: „És ezzel el is érkeztem a valódi unikornisok harmadik jellemzőjéhez: értéket teremtenek. Nemcsak pénzbeli értéket, hanem a társadalom számára hasznos, kézzel fogható értéket is.” – Ám a mindenneknek meghatározó alapként szolgáló piacgazdaságban ez hogyan érvényesülhet, ha a pénzbeli hozam nem elég erős? Mikor jut el a világ odáig, hogy a tőkés termelési módban a nagyhírű társadalmi felelősségvállalás reklámfogásból ténylegesen is meghatározó elemmé válik?

Elragadottért újat? „A technológia el fogja venni a munkánkat. Így van. Mindig is ezt tette, az ezzel járó gyötrellem és kizökkenés pedig valódi. Ugyanakkor a technológiai fejlődés újfajta munkakörök létrejöttét is lehetővé teszi. A történelem arra tanít, hogy a technológia egyes szakmáknak véget vet, de nem veszi el a munka lehetőségét. Olyan feladatokat találunk majd magunknak, amelyek elvégzésére korábban nem voltunk képesek, de a jelen elképesztő technológiai segítségével lehetőségeik megnyílnak előttünk.” – DE: a történelem során először olyan új technológiák alakítják át a munkaerőpiacot, amelyek rohamos gyorsasággal válnak képessé arra is, hogy maguk töltsék be az átalakulásokból születő új munkahelyeket. WTF: ahogy az MI közelíti az EI (emberi intelligencia) képességeit, úgy lesz mindinkább vetélytársa a munkaalkalmakért – és mi lesz, ha képességeiben túlszárnyalja?

A gazdaság újragondolása: „Kérdezzük meg magunktól újra és újra: mire leszünk képesek az új technológiának köszönhetően, ami korábban lehetetlen volt? Segít-e abban, hogy olyan társadalmat építsünk fel, amelyben élni szeretnénk? Ez a gazdaság újragondolásának titka.” – Felettébb hasznos ehhez azt is számba venni, kik lehetnek ebben szövetségeseink, kik az ellenfeleink, s mekkora erők sorakoznak fel e két oldalon.

Vigyázat: Galád problémák! „Egyre gyakrabban találjuk szembe magunkat a tervezők által 'galádnak' nevezett problémákkal, ezek azok a problémák, amelyeket 'nehéz vagy egyenesen lehetetlen megoldani a hiányos, ellentmondó vagy változó követelményekből következően, amelyeket gyakran felismerni is nehéz'.” „A rég elfogadott technológiáknak is voltak előre nem látható hátrányos következményei.” – O'Reilly sorolja a példákat, az autóbusszal, az olcsó légi közlekedéssel, a tengeri teherhajózással, valamint az országos villamosenergia-hálózattal. „Mindegyik a jólét bivalyerős motorja volt, de előre nem látott hátulütőikre csak több évtized fájdalmas tapasztalata derített fényt, amikor már bármiféle megoldási kísérlet lehetetlenné tűnik, mert túl nagy fennakadásokkal járna, ha megpróbálnánk a folyamatokat visszafordítani.”

Nektár – csapdákkal? „Manapság is hasonló paradoxonokkal találjuk szembe magunkat. A jelen varázslatos technológiái – csakúgy, mint az évtizedekkel ezelőtt meghozott döntések arról, hogy társadalomként mit tekintünk értéknek – olyan úton vezetnek bennünket, amelyet lépten-nyomon bonyolult váratlan eshetőségek, előre nem látott veszélyek és nem tudatosán meghozott döntések szegélyeznek.” Válogatott problémák következnek: „Az MI és különös-

képpen a robotika áll az egyik ilyen, vállalat- és szakszervezeti vezetőket, döntéshozókat, valamint kutatókat egyaránt aggasztó galád problémakör középpontjában.” – Mit tesz ez a munkaerőpiacra? És: „Korábban a számítógépek dolgoztak az embernek, manapság egyre gyakrabban az emberek szolgálják ki a gépeket. *Az új műszakvezető az algoritmus.*” A válogatás folytatása valóban félelmetes: „*Veszélyes pillanathoz érkeztünk el a történelemben.* A globális elit kezében összpontosuló vagyon és hatalom erodálja a nemzetállamok hatalmát és szuverenitását, míg ugyanekkor a világot átfogó technológiai platformok lehetővé teszik a vállalatok, intézmények és társadalmak algoritmusokkal történő irányítását, befolyásolván ezzel azt, amit emberek milliárdjai látnak és felfognak, továbbá a gazdasági torta felosztását.

A gazdaságunk életében pedig nagyon gyorsan változnak a feltételek. Az elmúlt néhány évtizedben a digitális forradalom átalakította a médiát, a szórakoztatóipart, a reklámpiacot és a kiskereskedelmet, és ezzel több évszázada létező cégeket és üzleti modelleket döntött romlásba. Most pedig átrendezi az összes ágazatot, valamennyi munkahelyet és a társadalom minden egyes rétegét. *Egyetlen cég vagy állás – és végső soron egyetlen kormányzat vagy gazdaság – sem élvez védelmet e kihívástól.* Hamarosán számítógépek kezelik majd a pénzünket, felügyelnek gyermekeinkre, és az életünk is a 'kezükben' lesz – minthogy automata autóinkat is ők vezetik majd.

A legnagyobb változások még előttünk állnak, de az elkövetkezendő pár évben minden iparágban, valamint szervezetnek nagy átalakuláson kell keresztülmennie, ha nem akar eltűnni a sülylesztőben. Fel kell tennünk magunknak a kérdést, a fejlett világ alapvető szociális biztonsági hálói túlélnek-e majd ezt az átállást, és ami még fontosabb: ha nem így lesz, mire fogjuk őket lecserélni?” – Azokon a hálókön a nyolcvanas évek ütötték az első nagy réseket, s a problémák azóta is sokasodnak. Alighanem úgy állunk, hogy vagy paradigmaváltás lesz e téren, vagy a hálók mennek a tavalyi hó után.

Erről szól a könyv: „Ez a könyv e bonyolult kirakós egy apró darabkájára nyújt rálátást: a technológiai innováció gazdaságban betöltött szerepére, és ezen belül különösen az olyan WTF-technológiákra koncentrál, mint az MI vagy az on-demand szolgáltatások. Felvázolom a nehéz döntéseket, amelyekkel szembekerülünk, amikor a technológia új lehetőségek kapuit nyitja meg, miközben bezár ajtókat, melyek korábban a prosperitás felé vezető biztos átjáróknak tetszettek. Ami azonban még fontosabb, megpróbálok eszközöket nyújtani az olvasónak, amelyek segítségével elgondolkodhat a jövőről; olyan eszközöket, amelyeket a technológiai ipar élvonalában, annak megfigyelésével és változásainak megjósolásával töltött évtizedek tapasztalata alapján alakítottam ki.” „Narratíváját tekintve Amerika- és technológiacentrikus; nem nyújt tehát teljes áttekintést a jövő gazdaságát formáló erőkről, melyek közül sok az Egyesült Államokon kívül összpontosul, vagy a világ más pontjain másképpen fejti ki hatását. [Ennek oka, hogy] *a könyv személyes és üzleti tapasztalataimon alapul, amelyen ezen a területen és ebben az országban gyökereznek.*

Mondandóm négy egységből áll. Először megosztok néhány technikát azok közül, amelyeket a cégem az innovációs hullámok értelmezésére és megjósolására használt. Ilyen hullám volt például az internet elüzetiesedése vagy a nyílt forráskódú szoftver felemelkedése – ezek a dotkomlufi kidurranása utáni időkben a web reneszánszának, majd a felhőalapú számításra és a big data-ra való átállásnak a mozgatórugói lettek – és még sok egyéb.

A második és harmadik részben ugyanezeket a technikákat alkalmazom majd, hogy megmutassam, az on-demand szolgáltatások, a hálózatok és platformok, valamint a mesterséges intelligencia együttesen miképp változtatják meg az üzleti életet, az oktatást, az államigazgatást, a pénzpiac és a gazdaság természetét. Beszélék az egész világot átfogó, algoritmusok által vezérelt jelentős digitális platformok felemelkedéséről, és arról, hogyan formálják át a társadalmunkat. Az Uber és a Lyft, valamint az Airbnb, az Amazon, az Apple, a Google és a Facebook példáján megvizsgálom, mi mindent tudhatunk ezekről a platformokról és az őket irányító algoritmusokról. Beszélni fogok arról a legfőbb algoritmusról is, amelyet olyannyira természetesnek veszünk, hogy már észre se vesszük a jelenlétét. *Igyekszem majd megmagyarázni és érthetővé tenni az algoritmusokat és a mesterséges intelligenciát, továbbá megmutatni, hogy ezek nemcsak jelen vannak a legújabb technológiai platformokban, hanem már most is sokkal nagyobb mértékben alakítják az üzleti életet és a gazdaságot, mint azt a többségünk felfoghatná. Ráadásul azt állítom, hogy a cégek és a gazdaság irányítására bevezetett algoritmikus rendszerek jó részét eleve úgy tervezték, hogy az embereket semmibe vegye, és a gépeket jutalmazza.*

A negyedik részben azokat a döntéseket járom körül, amelyeket társadalmi szinten kell meghoznunk. Nem eleve elrendelt dolog, hogy a csodálat vagy a rémület WTF-jában fogunk-e élni – rajtunk múlik, melyiknek adunk teret.

Könnyű a technológiát hibáztatni azokért a problémákért, amelyek a nagy gazdasági átalakulások idején jelentkeznek. Azonban mind a problémák, mind megoldásaik emberi döntések következményei.” – Az utolsó mondat tetszetős, de voltaképp legfeljebb részben igaz. A döntések túlnyomó része rendszerek – vállalatok, szervezetek, intézmények – keretei között, azok működésének, főként pedig azok céljainak megfelelően születik. Ezeknek a rendszereknek többnyire igen nagy a tehetetlenségük: a döntések meghozatala során a természetükből adódóan nem képesek felülemelkedni a saját közvetlen érdekeiken, s ez magától értetődően szűkíti a döntéshozók mozgásterét, döntési lehetőségeit. Az élet legkülönbözőbb területein gyakran valóban a „láthatatlan kéz” szabályoz, ha nem is úgy, amint azt Adam Smith feltételezte.

Hogyan alakítja a fejlődés a világot? „Napjainkból a háború utáni időszak biztos középosztálybeli munkahelyeire úgy tekintünk vissza, mint valamiféle anomáliára. Azonban ezek a munkahelyek nem a pusztán véletlennek köszönhették létezésüket. Munkások és aktivisták nemzedékeinek küzdelmei kellettek hozzá, valamint a kapitalisták, a döntéshozók és a politikai vezetők, továbbá a szavazó népesség egyre növekvő belátása. Végül társadalmi léptékben döntöttünk úgy, hogy a növekvő termelékenység gyümölcsein szélesebb körben

osztozunk meg.” – Ez az értékelés meglehetősen fontos O'Reilly szemléletének megértéséhez. Talán naiv – alighanem a valóság az, hogy a hatalom birtokosai annyit adnak a népnek a javakból, amennyivel biztosítják létük és működésük biztonságát, a fenyegető tömeges elégedetlenségek kivédését. A mindent átlátó és megmutató médiumok korában nagy szerepet kap ebben egy olyan tényező is, amelyet egy régebbi iskola *relatív elnyomorodás*nak nevezett, s amelyet a mai világ két alapvető jellemzője tesz rendkívül hatásossá. Ezek a fogyasztásnak és az anyagi javak birtoklásának mind kíváncsabbá válóvá emelése, valamint a helyi és a globális társadalmat teljesen átszövő és átláthatóvá tevő kommunikáció, amely mindenkinek megmutatja – sőt, az arcába dörgöli –, hogyan élnek, mi mindent fogyasztanak/birtokolnak mások. Társadalmainkban és szintűgy globális falunkban az alvó élők jól látják, mennyivel kevesebbük van a gazdagoknál, s az így érzékelhető különbség teszi még sokkal dühítőbbé számukra a helyzetüket, és növelheti ezzel igen hathatósan a társadalmi feszültségeket.

„Eldöntöttük azt is, hogy befektetünk a jövőbe. A háború utáni termelékenységi aranykor az utakba, hidakba, egységes áramhálózatba, vízellátásba, közegészségügybe és kommunikációs rendszerekbe történt nagymértékű beruházások eredménye volt. (’Eldöntöttük?’ Alighanem ezeket a tőke működésének természete hozta magával – hasznos tudni, valójában ki az ura a folyamatoknak – Osman P.) A II. világháború után hatalmas összegeket fordítottunk az elpusztított területek újjáépítésére, valamint az alapkutatásokra. Új iparágakba ruháztunk be: az űrkutatásba, a vegyiparba, a számítástechnikába és a távközlésbe. ...

A jövő mindig váratlanul szakad ránk, a legragyogóbb jövők pedig gyakran éppen a legsötétebb órákban születnek. A II. világháború roncsaiból virágzó új világot építettünk. Mindezt elhatározással és kemény munkával értük el, nem a sors elrendelésének köszönhetően.” – A háború roncsaiból – a modernizálást normális viszonyok közt nagyban akadályozza, hogy emberek, cégek, intézmények többnyire vonakodnak „kidobni” meglévő javaikat, eszközeiket, lenullázni azok értékét. Bizarr, de igaz: a tömeges pusztítás üdvös hatása, hogy megkímél e nehéz döntéstől, eltakarítja a meglévőt és ezzel szabad teret nyit az új beruházásnak. Másrészt, a „ragyogó jövő” igazából úgy született, hogy a háborúban a haditermelés erőltetett ütemben hozott létre óriási ipari és gazdasági potenciált, tele innovációkkal (a modern időkben azoknak legalább a fele mindig is a hadiiparban születik), az újjáépítés csodás fellelőpiacot teremtett, a verseny a Szovjetunióval nyomta előre az innovációkat – amelyek Nyugaton átkerültek a polgári gazdaságba is –, kikényszerítette a jóléti állam fenntartását, a hadiipar pedig jelentős konjunktúrát tartott fenn.

Sajátos értékelése a '80-as években indult gazdasági tendenciákról és a jelenről:

Előzményként: „Az I. világháború után a vesztesek büntetést kaptak. A II. világháború után ezzel szemben támogattuk és felemeltük őket.” – Mielőtt ellágyulunk a meghatottságtól: a II. világháború után a Nyugatnak minél erősebb tábort kellett építenie a Szovjetunióval, az általa uralt és a hozzá vonzó országokkal szemben. Ehhez kellett „felemelnie” a

maga táborába tartozó korábbi ellenfeleit, és: „A gazdagok megadóztatták saját magukat a közjó érdekében.” – Inkább a társadalmi stabilitás áraként.

Ezek után: „*A nyolcvanas években azonban az Egyesült Államokban gyökeret vert a gondolat, miszerint a 'mohóság jó dolog', és elfordultunk a közjó eszméjétől.* Elhittük, hogy ami a pénzpiacoknak jó, az mindenkinek jó, és úgy alakítottuk át a gazdaságunkat, hogy minél magasabbra emelkedjen a részvények értéke, miközben meggyőztük magunkat, hogy a részvények, kötvények és származtatott ügyletek 'piaca' ugyanúgy működik, mint Adam Smithé, ahol átlagemberek adnak-vesznek valódi termékeket és szolgáltatásokat. Kiüresítettük a reálgazdaságot azzal, hogy az utcára tettük az embereket, a béreiket pedig korlátoztuk a vállalati nyereségek érdekében, amelyek aztán a társadalom egyre kisebb és kisebb rétegéhez vándoroltak.” – Ez bizony igaz.

A kiút: „*Negyven éve rossz döntést hoztunk.* Csakhogy nem kell ragaszkodnunk ehhez a rossz döntéshez. *A fejlődő gazdaságokban világszerte egymilliárd ember emelkedett ki a szegénységből, miközben a legtöbb fejlett országban az átlagemberek jövedelme csökkent.* Ez rá kellene, hogy ébresszen bennünket: valahol utat tévesztettünk. (Nem első ízben – Osman P.)

A 21. század WTF-technológiáiban benne rejlik a lehetőség, hogy az összes iparágban felpörgessék a termelékenységét. De a produktivitás növelése csupán a kezdet: ennek a termelékenységnek a gyümölcsait meg is kell majd osztanunk egymással, és fontos, hogy okosan bánjunk velük. Ha hagyjuk, hogy a gépek kiszorítsanak minket a munkahelyeinkről, az azért lesz, mert hiányzik belőlünk a kellő fantázia és akarat egy jobb jövő megteremtéséhez.” – „Megosztani” – kérdés, hogyan fér ez bele a modern tőkés termelési mód paradigmájába. Egyelőre az ellenkezője látszik. Martin Ford írja Robotok kora c. könyvében (HVG Könyvek, 2017 – Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2017/3. sz.), amelyre O'Reilly is hivatkozik: „*világossá vált, hogy az 1950-es években még a munkásokat gazdagító termelékenységnövekedésből származó haszon ma már szinte teljes egészében a tulajdonosok és a befektetők zsebében marad.* A nemzeti összjövedelemből a munkaerőhöz vándorló jövedelem aránya folyamatosan csökken, és úgy tűnik, hogy ezt a zuhanást semmi sem állítja meg.” S ha a gépek kiszorítanak, annak oka sem a fantázia hiánya, még csak nem is az akaraté, hanem sokkal mélyebben, az alapokban keresendő. O'Reilly írja: „A rendszer tényleg meg van bundázva. A vállalatokat nem a valódi javak és szolgáltatások piaca kényszeríti arra, hogy elküldjék a munkásaikat, hanem a pénzügyi piacok parancsszava.”

A diagnózist tárgyaló három részt követő negyedik sorakoztatja O'Reilly megfontolásait a klasszikus „Mi a teendő?” kérdéshez, itt a mű mottójaként is tekinthető „Rajtunk múlik” címmel. Az ebben mindent megelőző alapkövetelmény e rész első fejezete címeként kapja a megfelelő hangsúlyt: „A szabályok újraírása”. E nélkül valóban nem megy, ám hogy ez mennyire reális program, az a jövő alakulásának talán legfontosabb kulcskérdése.

Meglehetősen sarkos makrogazdaságtani fejtegetései után így folytatja:

„Nem vagyok közgazdász, sem politikus vagy pénzügyi szakember, hogy gyors, előre gyártott válaszokat soroljak, miért tudnak, vagy éppenséggel nem tudnak a dolgok meg-

változni. *Technológiai kutató és vállalkozó vagyok, aki megtanulta, hogy észrevegye az eltérést aközött, ahogyan a dolgok vannak, és ahogyan lehetnének. Így olyan kérdéseket tehetek fel, amelyekre a válaszok egy jobb jövő felé mutatnak*”.

Merészen eretnek, lényegbevágó kérdések következnek – íme néhány az indítók közül:

„Miért a tőke fizet kevesebb adót, ha annyira felhalmozódott, hogy a legnagyobb része a partvonalon ücsörög passzívan, ahelyett hogy munkába állítanák a gazdaságunkban?”

„Miért tekintjük a tisztán pénzügyi befektetéseket egyenértékűnek a valódi üzleti befektetésekkel? Ahogy majd a következő fejezetből kiderül, ez a hatalmas pénzfolyam a népesség csupán kis része számára hozzáférhető, és kérlelhetetlenül elvonja a tőkét a valódi gazdaságtól.”

„A mai gazdaság egyik megbukott szabálya: az emberi munkaerőt, mint költségtényezőt, amikor csak lehet, ki kell küszöbölni, mert ez megnöveli a vállalkozás hasznát, és gazdagon megjutalmazza a befektetőket, majd ez a haszon lecsorog a társadalom többi részébe. Bizonyíték van róla, hogy a szabály nem működik. Itt az idő újraírni. A gazdaság játszmáját úgy kell játszani, hogy az emberek is számítsanak.”

„Ezek legalább annyira politikai döntések, mint amennyire gazdaságiak vagy üzletiek” – írja O'Reilly, és tökéletesen igaza is van. Csak az a kérdés, hogy valójában a modern politika mennyire szabályozója, illetve szolgálja a gazdaságnak.

Eddig a kiinduló megfontolások ahhoz a nagy intellektuális kutatóúthoz, amelyre ez a könyv visz. Végiggondolását innen átadjuk az Olvasónak. A történelem legnagyobb tétje – minden erőfeszítést megérdemel.

Dr. Osman Péter

SUMMARIES

PROTECTION OF THE APPELLATIONS OF ORIGIN FOR SPARKLING WINES – PART I

Orsolya Szentkirályi

The main points of the article are the importance, the history and the legal regulation concerning the protection of appellations of origin of sparkling wines. Being a product with significant value added, sparkling wines play an important role in the agriculture of the affected countries. After describing different technologies of preparing sparkling wines and enumerating factors influencing terroir, basic concepts and functions of geographical indications are interpreted. At the end of the first part the history of international legal regulation is examined.

THE APPEARANCE OF COPYRIGHT IN TRADE MARK LEGISLATION – PART I

Dr Ádám Miklós Sulyok

The first part of the article deals with the emergence of copyright and trademark protection. The article gives a detailed account of the role copyright law plays in trade mark protection through the analysis of national and international laws and regulations.

THE DEVELOPMENT OF CHINESE COPYRIGHT – PART I

Péter Mezei

The article introduces the historical reasons for the lack of copyright protection in China. These reasons include the philosophical/ethical background in China (that emphasized the society's interest over individual claims), state control (emperors and the Communist Party's willingness to control the flow of information in the country) and the lack of marketability of creative works. The article discusses the periods of ancient China, Chinese Republic, People's Republic of China until 1990, when the first Copyright Act was accepted.

A „FOOT’S LENGTH” TRADEMARK – THE DECISION OF THE EUROPEAN COURT OF JUSTICE IN THE LOUBOUTIN CASE

Dr Endre Millisits

Long-term experience shows: the simpler a mark is, the owner of the trademark will be involved in a bigger number of legal disputes after the registration of his trademark until the final court decisions – stabilizing the scope of protection of the trademark – are reached. The idea behind the mark could look very simple – but the trademark law evaluation of the same trademark could be very complicated.